

“Prometeyin kitabxanası”

NƏRİMAN HƏSƏNZADƏ

SEÇİLMİŞ ƏSƏRLƏRİ

7 cilddə

1-ci cild

(Şeirlər)

Bakı — 2010

“Prometeyin kitabxanası”

N.Həsənzadə. Seçilmiş əsərləri. 7 cildə. 1-ci cild (Şeirlər)

- Tərtibçi:** **Nazim Həsənzadə,**
*filologiya elmləri üzrə
fəlsəfə doktoru*
- Ön sözün müəllifi:** **Buludxan Xəlilov,**
*filologiya elmləri doktoru,
professor*
- Redaktor:** **Güldanə Əmrullahqızı,**
*filologiya elmləri üzrə
fəlsəfə doktoru, dosent*

“Prometeyin kitabxanası” seriyasından Xalq şairi Nəriman Həsənzadənin yeddicildliyinin birinci cildinə daxil edilmiş əsərlər müxtəlif illərdə çıxan şeir kitabları əsasında tərtib olunduğundan, vaxtilə həmin kitablara yazılmış giriş məqalələrinin və rəsm əsərlərinin bir neçəsini burada vermək qərarına gəldik.

Bununla da məqsədimiz həm müasir oxucuları ədəbi prosesin ayrı-ayrı mərhələləri ilə yaxından tanış etmək, həm də sevimli şairimizin qələm və fırça dostlarını minnətdarlıqla bir daha xatırlamaqdı.

*Mənim kitabımı ucuz eləyin,
tələbələr üçün, fəhlələr üçün,
hardasa, lap kasıb bir nəfər üçün,
maaşı aşağı olanlar üçün,
şəhərdə kirayə qalanlar üçün,
oxumaqdan ötrü alanlar üçün,
çörək qiymətinə, duz qiymətinə,
qoy sonra qalxsın o öz qiymətinə.*

TALEYİ ÖZÜ İLƏ DOĞULAN NƏRİMAN HƏSƏNZADƏ

(Ön söz)

Dünyaya gəliş və dünyadan gediş arasındakı müddət real bir həyatdır. O da real bir həyatdır ki, dünyadan gedənlərin bəzilərinin yeni həyatı başlayır. Yeni başlayan belə həyatda xatirələr, duyğular, yaranmışlar... baş qaldırır, nəsillərdən-nəsillərə yaşayır, əsrlərdən-əslərə gedib çıxır, həyatımızın özünü müşaiyət edir. Bütün klassiklərimizin həyatını belə həyat hesab edirik, onların yaradıcılığına olan tələbatımızı da bu səbəbdən görürük. Nizaminin, Füzulinin, Xətəinin, Cavidin, Vurğunun... həyatı da belədir.

Hər əsr öz ələyi ilə ələyib seçdiklərinə əbədi yaşamaq pasportu verir. Artıq iki əsrin ələyindən üzüağ çıxmış, müasir olduğu qədər də klassikləşmiş, imzası imzalar içərisində seçilən, çağdaş poeziyamızın görkəmli nümayəndələrindən biri də Əməkdar İncəsənət Xadimi, Xalq şairi Nəriman Həsənzadədir. Nəriman Həsənzadə XX əsrin 60-cı illərində ədəbiyyatımızın ədəbi üfüqlərində parlayan sənətkarlarımızdandır. Taleyi özü ilə doğulan, butası doğulduğu gündən verilən Nəriman Həsənzadə ilk şeirini altıncı sinifdə oxuyarkən M.V.Vidadinin «Ağlaram» şeirinin təsirilə yazmışdır. Nəriman Həsənzadənin ilhamı özünün dediyi kimi, şair Çoban Əfqandan gəlir. O Çoban Əfqan ki, o, Kür qırağında qoyun otarmış və onun xeyli şeiri olubdur. 1920-ci ilə qədər yaşayan bu çobanın şeirlərini Nəriman Həsənzadə bir yerə toplayıb çap etdiribdir. Həmin bu çoban əvvəlcə N.Həsənzadənin anasının yuxusuna girib və ona deyib: «Sənin oğlun şairdi, ona ilhamı mən verirəm. Oğluna

denən, mənə bir şeir yazsın». N.Həsənzadə müsahibələrinin birində qeyd edib ki, belə bir yuxunu rəhmətlik Şahmar Əkbərzadə də görüb.

Adətən buta kim tərəfindən verilsə, o şəxs buta verilən adama gizli qalır. Bizim nağıllarımızda, dastanlarımızda, mifologiyamızda əsl həqiqət də belədir. Ancaq bir müddətdən sonra buta verən şəxs buta alanın gözünə görünür, ən çətin məqamlarda yuxusuna girir, ona yol göstərir. Bunu da N.Həsənzadənin taleyində görürük.

Yenə də N.Həsənzadənin müsahibələrinin birində, daha doğrusu, «Bəs Çoban Əfqan öz yuxunuza girməyibmi?» sualına o, belə bir cavab vermişdir: «Düz 70-i haqlayanda gördüm onu yuxuda. Ortayaşlı, saqqallı bir kişinin «Çoban Əfqan mənəm» sözlərini xatırlayanda elə bilirəm hələ də yuxudayam. «Damçılı bulaq»dan bir dolça su doldurub mənə uzatdı ki, iç. Bəzi şeylər var ki, onu dillə deyə bilmərəm... Görün, neçə ildir bu şəxs mənimlədir? Artıq Çoban Əfqan mənim qəhrəmanıma çevrilib».

Deməli, N.Həsənzadə öz butası ilə ədəbiyyatımıza gələn, ilham pərisi, bu butadan qaynaqlanan və ədəbi taleyi təbli olan sənətkarlarımızdan biridir. Heç şübhəsiz ki, Azərbaycan ədəbiyyatındaki korifeylərin hər biri butalıdır, onlara istiqamət verən, yol göstərən və yaradıcılığını stimullaşdıran çoxlarının düşünmədiyi, əhəmiyyət vermədiyi, bəzən də ağına gəlmədiyi butalardır.

N.Həsənzadənin yaradıcılığında mövzu rəngarəngliyi var. Onun məhəbbət şeirlərini oxuyanda məhəbbət dastanlarımızın daha müasir, real yaşanmış ömrünü vərəqləmiş olursan. «Leyli və Məcnun», «Abbas və Gülgəz», «Aşiq Qərib», «Əsli və Kərəm» dastanları öz dövrünün məhəbbətini tərənnüm edibdirsə, N.Həsənzadə də məhəbbət mövzulu şeirlərində müasir dünyamızın, çağdaş dünyamızın məhəbbət dastanını yaratıbdir. Maraqlıdır ki, N.Həsənzadə öz həyat yoldaşının

sağlığında ona bir dənə də olsun şeir yazmamışdır. Ancaq onun ölümündən sonra ithaf etdiyi şeirlərin hər biri dastandır. Ancaq yığcam, səlis, lakonik, poetik tutumlu bir dastandır. Fikir verin:

***Mənim nigahımı pozdu təbiət,
Köklədi simləri xeyir-şər üstə.
Sənə – məzar boyda yeraltı zülmət,
Qurulu ev qoydu mənə yer üstə.***

Yaxud, onun «Mən səni sevdim ki», «Qızmaz», «Dözüm», «Daşı sevməliyik biz indən belə», «Sağ canımda ağrıyan yerim», «Qadınsız həyat» və s. şeirlər poetik tələblərə tam cavab verən müasir dünyanın, müasir insanın, məhz N.Həsənzadənin şəxsən özünün, taleyinin məhəbbət dastanıdır.

Bir daha qeyd edək ki, Nəriman Həsənzadənin sevgisi, məhəbbəti müasir dünyamızın dastanıdır. «Qurbani», «Abbas və Gülgöz», «Aşıq Qərib» və digər məhəbbət mövzusunda olan dastanlar sevilə-sevilə oxunur, onların əsasında operalar yazılmışdır. Bu sırada tərəddüd etmədən deyə bilərik ki, bir «Nəriman və Sara» dastanı da vardır. Bu dastanın ayrı-ayrı süjet xəttini, epizodlarını Nəriman Həsənzadə qələmə alsada, onu bir dastan formasına zamanın özü salacaqdır. Dastan yaradıcılığı üçün adətən qayda belədir: hadisələr bir müddət xalqın hafızəsində yaşayır, dildən-dilə keçir, dastan şəklinə düşür. Xalq öz istək və arzularını da əlavə etməklə «Nəriman və Sara» dastanını yaradacaq, heç şübhəsiz, onun variantları da formalaşacaqdır.

Nəriman Həsənzadə «Nəriman və Sara» dastanının ayrı-ayrı qollarını yazdığı şeirlərdə nəzmə çəkmişdir. Burada onun ümidi, inamı ilə yanaşı, məhəbbətinə sadiqliyi və dözümlü, taleyi ilə barışmağı, ərşə çəkilən yuxuları oxucunu özünə çəkir, dərqli şairin dərдинə həmdərd olmaq hissini aşılayır. «İnam», «Qoy-maram», «Gözə gətirdim səni», «Mən səni sevdim ki...», «Sən

köcdün dünyadan”, “Ürəyim ananı istəyir, qızım”, “Ayrılıq”, “Daşı sevməliyik biz innən belə”, “Qızmaz”, “Mənim nigahımı pozdu təbiət” və s. şeirlər bu qəbildəndir. Bir daha qeyd edək ki, bu şeirlər “Nəriman və Sara” dastanının qollarıdır, budaqlarıdır.

N.Həsənzadəyə görə, kişi qadıncıdan yetim qalır. Bu, onun məhəbbət dastanının qəlibləşmiş aforizmidir. Müdriklərdən biri deyib ki, əgər uşağı ağlayan görürsənsə, heç nə görməmişən. Qadını ağlayan görürsənsə, yenə də heç nə görməmişən. Kişini ağlayan görürsənsə, bax, əsl faciə budur. N.Həsənzadənin ədəbi-bədii düşüncəsi belə normaları qəbul etmir. O, uşağı da, qadını da əslində imkanı olsa, ağlamaqdan xilas edər, kişilərə gəlincə onları qadının məhəbbətinə – təmiz məhəbbətə, qadının ən azı isti nəfəsinə tabe edər. Çünki N.Həsənzadə şair kimi məhz haqlı olaraq ülvə hissələrin, duyğuların təsiri altında düşünür ki, qadın özü həyatdır və müsahibələrinin birində deyir: «...Qadınlar dünyanın ən zərif məxluqudur. Həyatda qadinsız yaşamaq olmur. Mən deyirdim ki, qadın — yerdəki ilahi varlıqdır. Qadın olmayan yerdə həyat yoxdur...». Budur N.Həsənzadənin müasir dünyada qadınla, məhəbbətlə bağlı yaratdığı dastan. Bu dastanı oxumaq üçün N.Həsənzadənin tərcümeyi-halını vərəqləmək lazımdır, onun bu günə qədərki həyatını öyrənmək lazımdır.

Ölüm qaçılmazdır, dünyaya bir gün gələn bir gün də bu dünyadan köçəcəkdir. Bəlkə də taleyin bu qismətinə görə insanlar bir-birinə bənzəyirlər. Ancaq məqamı olduğu üçün bu bənzərlikdən deyil, taleyin ayrı bir bənzərliyindən bəhs etməyə bilmirəm. Bu da Nəriman Həsənzadə ilə Türkiyənin yazarı, şairi İsa Kayacanın talelərinin bənzərliyidir. Hər iki şairin tale bənzərliyi barəsində 2006-cı ilin 28 yanvarında Türkiyədə “24 saat” qəzetində çap olunmuş “Benim nikahımı bozdu təbiət (və ya ben sensiz ölürəm)” məqaləsində çox maraqlı müqayisələr aparılmışdır. Belə

ki, hər ikisi sevib seçdikləri qızla evlənmişdir. Hər ikisinin sevimli xanımı, ömür-gün yoldaşı birdən-birə ölümün qurbanı olmuşdur. Hər ikisi ömür-gün yoldaşından, öz sevimli qadınından yetim qalmışdır. Hər ikisinin ömür-gün yoldaşının - qadınının, xanımının əbədi mənzili olan məzar onlar üçün təsəlli yerinə çevrilmişdir. Hər ikisi öz qadınının məzarını hər dəfə ziyarət etməklə ömür-gün yoldaşının yoxluğunu unutmağa çalışır və bəlkə də bu soyuq məzardan özlərinə, evlərinə bir hənir, istilik aparır. Hər ikisi qadınının məzarını ziyarət etməklə sevgisinə, məhəbbətinə sadıqlığını yaşadır və bundan başqa, xanımına sadıqlığı yolunda əllərindən ayrı bir iş gəlmir. Hər ikisinin məhəbbəti dillər əzbəri oldu və Azərbaycanın “Nəriman və Sara”, Türkiyənin “İsa və Sabahat” eşqini əbədi olaraq yaddaşlara həkk elədi. Məncə, bu eşqə, məhəbbətə hörmət, qibtə əlaməti olaraq çoxları Nəriman Həsənzadənin və İsa Kayacanın öz qadını barəsində yazdıqlarını sevə-sevə oxuyaraq həm də onlar haqqında öz qoşqlarını da söyləyəcəklər. Bax bu da beləcə zaman-zaman “Nəriman və Sara”, “İsa və Sabahat” dastanını və onun müxtəlif qollarını yaradacaqdır...

N.Həsənzadə yaradıcılığında qadın, ana, qız, bir sözlə, bu zərif məxlunun yerini tapırsan. Şairin bu zərif məxlulara nə qədər diqqətli, həssas olduğunu görürsən.

*Belə gözəl, belə zərif, belə pak
səni harda bəsləyiblər qız, belə?
Hansı evə qədəmlərin dəyəcək,
o evdə də yeri belə, gəz belə.*

*Nəfəsini çiçək alır, gül duyur,
ona görə güllər gözəl qoxuyur.
Səni görüb qəfəsdə quş oxuyur,
quş – könlümdü, sinəmdə qəfəs belə.*

***Bu dünyanın qışı qışdı, yayı yay,
bu ayları, bu günləri sayhasay.
Aramızı yaş kəsibdi ay haray,
ha çağırsam, çatan deyil səs belə.***

Gördüyünü – gerçəkliyi və onun poetik effektini natural bir şəkildə əks etdirmək N.Həsənzadənin şair həssaslığının təzahür formasıdır.

Hələ Moskvada M.Qorki adına Ədəbiyyat İnstitutunun tələbəsi ikən şairin yaradıcılığı ilə maraqlanan Balkar Xalq şairi Kaysın KuliyeV yazırdı ki, “Mən Nəriman Həsənzadənin şeirlərini gördəndə məhz ona görə sevindim ki, onlarda (şeirlərdə — B.X.) ritorikadan, təmtəraqlı, bəzəkli ibarələrdən uzaq, təmiz, pak insan səsi hiss etdim”.

Türk dünyasının başqa bir böyük şairi Bəxtiyar Vahabzadə N.Həsənzadənin kitabına yazdığı böyük məqaləsində “...o, ürək dilində danışır” deyər qələm dostunun əsərlərinə yüksək qiymət verirdi.

Nəriman Həsənzadə sevgi adlı gəmiyə minib Azərbaycan ədəbiyyatının sularına gedir. Gəmiyə minənlər çoxdur, ancaq sevgi gəmisində gəzmək milyonların içərisində bir neçəsinin alın yazısı və taleyidir. Bu bir neçələrin içərisində Nəriman Həsənzadənin kimliyi seçilir. O, hər şeydən əvvəl şairdir, içərisi sevgi ilə dolu olan şairdir. O, bu sevgini misralara paylamaqla sevilir, sevgi vasitəsilə həyatın bütün məqamlarında nicat tapır. Onda sevgi olmasa, heç yazsa da bilməz, onda sevgi olmasa, heç sevgi adlı gəmiyə minə də bilməz, onda sevgi olmasa, heç sevilməz də... Nəriman Həsənzadə sevgisini adi bir sevgi kimi qəbul etmək ən azı ədalətsizlik, ən azı onun şair kimliyini dərk etməməkdir. Odur ki, onun sevgisi sevən hər bir kəsin istinad etdiyi sevgidir, onun sevgisi sevginin yükünü və ağırlığını insanların boynuna yük kimi qoyan sevgidir, onun sevgisi dünyanı bəzəyən sevgidir, onun sevgisi təmizliyi, saflığı, həlimliyi

bir pay kimi insanlara paylayan sevgidir. Nəriman Həsənzadənin sevgisi heç kəsin sevgisinə (təbii ki, şairlər nəzərdə tutulur) bənzəməyən, məhz Nəriman Həsənzadənin özünə, təbiətinə, ruhuna uyarlı bir sevgidir. Nəriman Həsənzadə bir şair kimi öz sevgisinin (geniş mənada) quludur. Sevgi onun başına tacdır, ürəyinə məlhəmdir, oxucularına təskinlikdir, sevənlərə ümid yeridir. Kim öz sevgisində yarımayıbsa, Nəriman Həsənzadəni oxusun, kim öz sevgisinə çatmayıbsa, yenə də Nəriman Həsənzadəni oxusun, kim öz sevgisinə qovuşubsa, Nəriman Həsənzadəni daha çox oxusun, kim öz sevgisini axtarırsa, Nəriman Həsənzadənin kitablarını stolüstü kitabı etsin, kim həlim, həssas, duyğulu, zərif xarakterli olmaq istəyirsə, Nəriman Həsənzadə yaradıcılığına üz tutsun, kim sevgidə müasirliyin tələblərini axtarırsa, Nəriman Həsənzadənin kitablarını oxumaqdan əl çəkməsin, kim sevgidə hörmətli olmaq istəyirsə, Nəriman Həsənzadənin şeirlərinə üz tutsun... Bunun səbəbi onunla bağlıdır ki, sevgi Nəriman Həsənzadəyə İlahidən verilmiş bir sevgidir. Açıq Nəriman Həsənzadənin istedadının gücü həm də sevgidədir. O yazır:

***Mən səni sevəndə yaz havasıydı,
neyləyim, taleyin gözü tökülsün.
Həyatım əlində quş yuvasıydı,
Quran özün oldun, uçurdan özün.***

Yaxud:

***Məhəbbət qaranquş yuvası qurur,
o da ilham kimi qısqandı, gülüm.
Məhəbbət – ürəkdən ürəyə yoldur,
ürək də ürəyə möhtacdı, gülüm.***

* * *

Nəriman Həsənzadənin yaradıcılığında cənub mövzusu xüsusi yer tutur. Canı, qanı, dili və dini ayrı olmayan cənublu qardaşlarımızı öz şeirləri ilə salamlayan şair yazır:

***Sərhəddə haray salır
Ürək vətəndən ötrü.
Məndən qabaq çəkilib
Bu sərhəd — məndən ötrü.***

Şair öz hissiyyatını gizlədə bilmir, tikanlı məftilləri lənətləyir, bu məftilləri “kəşf” edənləri məzəmmət edir, insanları bir-birindən ayıranlara narazılığını bildirir. Cənub mövzusunda yazdığı şeirlərində Şəhriyarla Bəxtiyarı, Arazla Kürü, Təbrizlə Bakını, bir sözlə, Azərbaycanın şimalı ilə cənubunu yaxşı mənada qarşılaşdırır və oxucu görür ki, şairin öz sözləri ilə desək “Ayrılmayan ayrılarla salam var”:

***Yer dindirir, burda yerə nə deyim,
Baxa - baxa, görə - görə nə deyim?
Şəhidlərdən - şəhidlərə nə deyim? -
Ayrılmayan ayrılarla salam var.***

XX əsrin 80-ci illərinin sonlarında başlayan oyanış, ictimai-siyasi həyatdakı dəyişikliklər, insanlarımızın uzun illər arzula-dıqlarını öz gözləri ilə görmələri, bütün bunların hamısı Nəriman Həsənzadənin yaradıcılığında bir tarix kimi vərəqlənir. Onun “Tikanlı məftillər”, “Şəhriyar”, “Keçdim Arazı”, “Təbriz”, “Salam, Azərbaycan”, “Qardaş”, “Mən su gətirdim”, “Salam var”, “Gördüm”, “Vətən qalır yadigar”, “Kür axır”, “Cadralı qızlar”, “Səs ver Bakıya, Təbriz”, “Azəroğlu” və s. şeirlərini oxuyan hər bir kəs şairin vətəndaş mövqeyini, kövrək qəlbini, istək və arzusunu aydın şəkildə görür.

Şairlər haqqın, ədalətin carçılarıdır. Bu yolda dar ağacından asılan da olub, dərisi soyulan da olub, zindana salınan da olub, ancaq haqqın, ədalətin naminə şairlər sınımayıb, haqq yolundan çəkinməyiblər. Məhz bu mənada Nəriman Həsənzadə haqqa, ədalətə bağlı olan zərif, incə ruhlu şairlərimizdən biridir və hazırda yaradıcılığının ahıl dövründə yaşayır. O, cənub mövzusunda yazdığı şeirlərin hər birində millətimizin, xalqımızın ruhuna oxşayan, onların birliyinə çalışan məqamlara toxunur, hisslərimizə, duyğularımıza hakim kəsilir. Onun bu işinə bir şair kimi kömək edən cəhətlərdən biri də hissiyyat və duyğudur. Nəriman Həsənzadədə olan hissiyyat və duyğu başqalarından fərqlənir, heç kəsə bənzəmir. O, heç bir siyasi – ideoloji məqam axtarmır, bununla da hissiyyatını gizlətmir və milləti, xalqı birləşdirən tarixi dəyərləri poeziyaya gətirir. Həqiqəti poeziyanın dilində poetikləşdirir. Bununla da həqiqət poetik dildə, poetik forma və üslubda səslənir:

- *Nadir şah kim olub?*
- *Türk.*
- *Fətəli şah?*
- *O da türk.*
- *Şah İsmayıl, şah Abbas, Nəsrəddin şah, ya Qacar?*
- *Bütün bu sülalələr?!*
- *Türkdü, türkdü, – dedilər.*
- *Türklər kimdi?*
- *Müsəlman.*
- *Farslar kimdi?*
- *Müsəlman.*
- *İran kimindi, İran?*
- *İran, fəqət farsların.*
- Dünyaya boylan, yazıq,*
- içindən bu hasarın.*

Şairlərdə adətən müşahidə qabiliyyəti daha güclü olur. Belə olmasa, onlar yazıb yarada bilməzlər. Çoxlarının və böyük əksəriyyətin biganə yanaşdığı mövzular, hadisələr şairləri tutur, onlardan əl çəkmir. Şairlər belə məqamlarda tək qalır, bir qələm, bir kağıza gücləri çatır. Bu mənada Nəriman Həsənzadə “Gecələr dünyada mən tək qalırım” misrasını təsadüfi demir. Belə məqamlar, görünür ki, Nəriman Həsənzadənin həyat tərzidir, gündəlik məişətinin bir hissəsidir. Görünür ki, Nəriman Həsənzadə bu ovqat altında özü özünü sorğu-suala tutur, bəzilərinə bəraət qazandırır, bəzilərini müttəhim kürsüsündə əyləşdirir, bəzilərini vəsf edir, bəzilərinin günahlarını onlara başa salmağa çalışır. Bunun üçün hər şeydən əvvəl, Nəriman Həsənzadənin köməyinə onun ilhamı çatır. Şairin ilhamı sinəsində şam kimi yanır və qarşı tərəfə qəti şəkildə belə söyləyir:

***Mənim ilhamıma sən daş atırsan,
nəğməli ürəkdən xəbərin varmı.
Kimin süfrəsinə əl uzadırsan,
kəsdinin çörəkdən xəbərin varmı.***

Nəriman Həsənzadənin şeirlərinin mövzusu çox konkretidir. Şair mücərrədlikdən, hadisənin məzmununu dəyişməkdən, uydurma süjet xətti qurmaqdan, yalançı bəzək-düzəkdən çox-çox uzaqdır. Deyilənlər “Ey Füzuli”, “Hüseyn Cavid”, “Həyat ol”, “Mənim tarixim”, “Hardasan”, “Tank yeridi”, “Qara xəbər, ağ yalan”, “Sən oğul de torpağa”, “Azərbaycan harayı”, “Dünya kimisən”, “Məni nə gözləyir” və s. şeirlərdə öz təsdiqini tapır.

Açıq qeyd edək ki, Nəriman Həsənzadə nədən yazır yazsın, o, sevgini, sevgi isə onu tərk etmir. Hər ikisi bir-birinə o qədər qaynayıb qarışır ki, hətta şair sevgi zarafatlarından da uzaq qaçmır.

*Bir dostumu görürəm,
Rəis çağırır məni.
Qıza görüş verirəm,
Rəis çağırır məni.*

Yaxud:

*Mən evlənə bilmirəm:
Qız inciyib barışmır,
Qız qaynayıb qarışmır.
Mən evlənə bilmirəm:
Qız görüşə çağırır,
Rəis işə çağırır...*

N.Həsənzadə hissiyatlı, həzin və kövrək notlar üzərində söz deməyi bacaran emosiyalı şairdir. Onun xarakterindəki, davranışındakı nəzakət, diqqət, kövrəklik və səmimiyyət bütövlükdə yaradıcılığının canına, qanına hopubdur. Ona görə də o, həyatda, məişətdə nə qədər səmimidirsə, poeziyasında da bir o qədər səmimi və sadədir. Hissiyatını, emosiyalarını təbiiliyinin təsiri altında poetik normaya çevirməyi bacarır. Və bu mənada yazır:

*...Gəl görüm...
gəl görüm...
gəl görüm səni.
Necə darıxmışam bir qılıq üçün,
Sonra evinizə ötürürəm səni,
Qurbanın olaram yaxşılıq üçün.*

Nəriman Həsənzadənin sevgisi koordinatları məlum olan sevgidir. Həmin sevgi gah alovdan görkəm alır. Məs:

***Sənə bir vaxt demişdim mən, –
Sən aloysan!***

və ya:

***Biz qəmə şərikik, sevincə şərik,
biz hey düşünürük, fikirləşirik.
Biz nə ayrılırıq, nə birləşirik,
ünümüz çatmayır bir yana, gülüm.***

O, gah yalnız və yalnız birini seçir və ömrü boyu bu sevgiyə sadiq qalır. Məs.:

***Desələr, seç birini,
seçərdəm düşünmədən.
Sənlə – əsil insanam,
sənsiz – soyuq bir bədən.***

Gah da onun sevgisi qismətində belə yer tutur:

***Yaşayır dünyada bir ilk məhəbbət,
Atalı – analı yetimlər kimi.***

Nəriman Həsənzadəyə mövzunu Azərbaycan adlı məmləkətin özü verir. O, Lerik dağlarını, Yardımlını, Buzovnanı, Mərdəkani, Poylu stansiyasını, Cəbrayılı, Gəncəni, Qız qalasını, Ağdamı, Bərdəni, Xocalını, Qubadlıyı, Bakımı və digər yerləri bədxahlara, nankorlara, xəbislərə – bizə qarşı torpaq iddiasında olan namərdlərə bir daha tanımaq üçün şeirdən çələng hörür. “Lerik dağları”, “Yardımlının dağlarına qalxıram”, “Tək çinar”, “Gəncə üsyani”, “Qız qalası”, “Cəbhə bayatıları” və s. şeirləri ilə oxucu qəlbinə yol tapmaqla kifayətlənmir, insanı düşünməyə vadar edir:

***Arxada uçurum, qabaqda Zaman,
İnsandan insanlıq istəyir insan.***

Şairlər ovqat adamı olduqları üçün onların yazıb yaratmalarında ovqat böyük rol oynayır. Ovqatın təsiri altında Nəriman Həsənzadə Belorusdan, Brüsseldən, Lüksemburqdan, Qara dəniz sahilindən, Yunan qızından, Oddessadan, Dehlidən, Moskvadan, Berlindən, Romadan, Drezdendən, Ankaradan və adını çəkmədiyimiz yüzlərlə digər yerlərdən yazır. “Doqquz milyon və yaralı ağaclar”, “Yuxularda yanan şəhər”, “Yerin tarixi”, “Şair”, “Rəşid Brüsseldə”, “Nizami Avropada”, “Göyərçin”, “Gəzməyə qürbət”, “Çağırış”, “Minarə”, “Tacmahal”, Ziyafət” və s. şeirlər, inanırıq ki, bu qəbildən olan şeirlər kimi oxucunun diqqətini daha çox özünə çəkə bilər.

Şairlər peyğəmbərlərdən sonra Allaha yaxın olan adamlardır. Allaha yaxın olanlar həmişə insanları Allahın yolunda olmağa çağırmışlar. Bu, Allah tərəfindən onların çiyinlərinə qoyulmuş ağır bir yük olubdur. Ağır yükdür ona görə ki, insanları Allahın yoluna dəvət edənləri həmişə hamı başa düşməyibdir. Bəziləri bu yola dəvət edənləri, hətta, daşa tutublar, ələ salıblar, hörmətdən salmağa çalışıblar. Allahın yoluna dəvət edənlər isə öz əqidələrindən dönməyiblər, ətrafdakılar tərəfindən Allah adamı kimi tanınıblar. Xalq şairi Nəriman Həsənzadə də belə Allah adamlarından biridir. O, hərisliyi, qərəzi, iddianı, iştahını, paxıllığı, mərəzi, bədxahlığı poeziyası ilə atəşə tutur, bu hissləri insanların içərisində öldürməyə çalışır:

***Bu qədər Hərislik,
Bu qədər Qərəz,
Bu qədər İddia,
Bu qədər İştah,***

***Bu qədər Paxıllıq,
Bu qədər Mərzə,
Bu qədər Bədxahlıq,
Hardandır, Allah!***

Məhz buna görədir ki, şairin şeirlərində sağlam və səfərbəredici ruh güclüdür. Böyük ədəbiyyat uğrunda mübarizə aparan şair, böyük ideallarla da yaşayır və yazır:

***Vətən oddan keçib, alovdan keçib,
dönmə vətən oğlu, bu yoldan and iç.
İstiqlal yolunda millət and içib,
and içən millətə Nəriman, and iç.***

Nəriman Həsənzadənin şeirlərinə Nizaminin, Füzulinin, Yunus İmrənin, Sabirin, Cavidin, Hadinin, Vurğunun, Müşfiqin, şair dostu Şahmar Əkbərzadənin, Əli Tudənin, Bəxtiyar Vahabzadənin, Məmməd Arazın, ona şairlik ilhamı verən Çoban Əfqanın və bir çoxlarının ruhu sığal çəkir, misraları cilalı vəziyyətə gətirir. Həm də bunun sayəsində Nəriman Həsənzadənin şeirləri oxucunun qəlbinə yol tapır. Bu mənada Nəriman müəllimin “Yavaş de, qızım”, “İstiqlal laylası”, “MİR Cəlal hey...” “Çoban Əfqan”, “Məhəbbət”, “Yaşamaq öyrədir təbiət bizə”, “Ən şirin nemət”, “Müşfiqin oğlu”, “Ehtiyat”, “Cavidin”, “Yanıma gəlmişəm”, “Qızlardan oğlanlara”, “Dünyanın ən sakit yeri” və s. şeirlərini oxumaq oxucunun qazancı ola bilər. Bu şeirlər oxucunun vaxtını itirmir, əksinə, Nəriman Həsənzadə öz vaxtını, səhhətini itirərək bunları yazıb, oxucuların ixtiyarına veribdir.

Nəriman Həsənzadə etiraf etməyi bacaran şairdir. Etiraf etməyin özü də bir qabiliyyətdir, böyük bir mədəniyyətdir, özünə inamdır, başqalarına hörmətdir, insanlara insan kimi baxmaq, insan kimi yaşamaq bacarığıdır. O yazır:

***Əvvəlki həvəslə döyünür ürək,
İndi bir həqiqət kəşf etdim, inan:
Sevməyi kişidən öyrənmək gərək,
Əsil sədaqəti – ancaq qadından.***

Yaxud:

***Özgənin yanında darıxdın, yetər,
Tək təkin yanına getsə, sevinər.
Sonra gecikərsən, dünyadı, dönər,
Köçərəm qalmaram, gəl, yanıma, gəl.***

Nəriman Həsənzadənin etirafları bir deyil, beş deyil, on deyil, yüzlərlədir: “Atanın övlada ehtiyacı var”, “Ağızın bir dada ehtiyacı var”, “Xosrovun Fərhadə ehtiyacı var”, “Ocağın bir oda ehtiyacı var” və sair, və ilaxır. “Ehtiyacı var” şeirində yazır:

***Tələmə bir məqam düşsə əlinə,
İnanma dünyanın gəlhagəlinə.
Arvadın – uşağa, qıza, gəlinə,
Kişinin – arvada ehtiyacı var.***

* * *

Nəriman Həsənzadə nəğmələr şairidir. Onun yazdığı şeirlərə çoxlu sayda nəğmələr bəstələnibdir. Onun şeirlərinə bəstələnmiş nəğmələri belə qruplaşdırmaq olar: Tofiq Quliyevin, Emin Sabitoğlunun, Ramiz Mirişlinin, Oqtay Kazımovun, Rəşid Nəsiboğlunun, Xəyyam Mirzəzadənin, Rüstəm Rüstəmzadənin, Ramiz Mustafayevin, Nəriman Məmmədovun, Ələkbər Tağı-

yevin, Sevda İbrahimovanın, Qənbər Hüseyinlinin, Adil Bəbirovun, Şəfiqə Axundovanın, Əbədiyyə Rəhmətovanın, Niyaməddin Musayevin, Bəxtiyar Kərimovun, İsmayıl Quliyevin, Tahir Eminovun, Mahir Tahiroğlunun, Firudin Allahverdiyevin bəstələdiyi nəğmələr.

Bu mahnıların hər birində Nəriman Həsənzadənin ürək döyüntüləri yaşayır, alın təri ilə yazdığı misraların ətri, tərəvəti duyulur, hissələrin, duyğuların yaşantıları dil açır, sözlərin, kəlmələrin mənalarına səyahət olunur... Bu mahnıların hər biri - “Fikir eləmə”, “Tələsmə”, “Sən bağışladın”, “Yox deyə - deyə”, “Kaş”, “Sənsən həyatım”, “Gül bir az”, “Ana” və s. hər birimizin yaddaşına ədəbi həkk olub, qəlbimizə yol tapıbdir. Nəriman Həsənzadənin sözlərinə bəstələnmiş bu mahnılar Azərbaycan musiqisinin inciləri sırasında durur.

Nəriman Həsənzadənin uşaq şeirləri də az deyildir. Onun uşaqlar üçün yazdığı şeirlərdə uşaq qədər təmizliyini, sadəliyini görürük. Uşaq şeirləri içərisində “Qızım”, “Hazırcavab”, “Bir həyətdə beş uşağın söhbəti”, “Xatirə”, “Heç nə istəməyən qız”, “Heykəl”, “Şeytan qız”, “Nazim”, “Arı və Alı” və s. şeirləri nəinki uşaqlar, elə böyüklərin özü də həvəslə oxuyurlar. “Arı və Alı” şeirində “r” və “l” səslərini bir-biri ilə qarışdıran uşaqların dili ilə yazır:

Mən deyirəm: Arıdı,

Xanım deyir: Alıdı.

Mən deyirəm: “R” de, “R”.

Xanım deyir: “L”, “L”, “L”.

Alı - insandı, insan,

Arı da - balqayran.

Mən deyirəm: Arıdı,

Xanım deyir: Alıdı.

N.Həsənzadə təqiblərə, təzyiqlərə müqavimətli şairdir. Təqibə, təzyiqə qarşı müqavimət deyəndə mən sosializm realizm metoduna müqaviməti nəzərdə tuturam. Bu da N.Həsənzadənin milliliyindən, yaddaşına və kökünə sadıqlıyından irəli gəlir. Bir sözlə, o, milli yaddaşına, tarixi-etnik kökünə, ədəbi-bədii düşüncəsinin təcrübəsinə istinad edən şairdir. Bu mənada N.Həsənzadənin poetik düşüncəsi real həyat sınaqlarından çıxmaqla yanaşı, həm də dünyagörüşün, bir insan ömrünün gəldiyi qənaətdir. Elə onun poeziyasının bir gücü də bundadır. Və aşağıdakı şeiri də bunu təsdiq edir:

*Yaş gəlib yetişir əllyə, yüzə,
Ürək həssas olur əyriyə, düzə.
Qulağın bir səsə, gözün bir üzə,
Ağzın bir dada ehtiyacı var.*

N.Həsənzadə olduqca azad düşüncəli olmaqla həyata, mühitə, ədəbiyyatın özünə biganə deyildir. O, bu cəhətdən də ağı qaradan, yaxşını pisdən, həqiqi ədəbiyyatı qaraguruhçuluqdan yaxşı fərqləndirir. O, bu cəhətdən şair missiyasından əlavə, ədəbiyyatşünas, ədəbi tənqid missiyasını da öz üzərinə götürür. Məsələn:

*Şekspirin əsəri
tamaşaya qoyuldu.
Nə məqalə yazdılar,
nə xoş söz deyən oldu.*

*Müasir müəllifi
gətirdilər səhnəyə.
Məşqindən başladılar
ona tərif deməyə.*

Mənə elə gəlir ki, N.Həsənzadənin belə bir missiyada çıxış etməsi onun vətəndaşlığından, doğma yurda bağlılığından irəli gəlir. Yeri gəlmişkən N.Həsənzadənin publisistikası da bu deyilənləri təsdiq edir. Bu mənada «Birlik andımızdır», «Torpaq ağrısı», «...Can, Azərbaycan», «Vətən sərhəddən başlayır», «Şəhidlərimiz, şahidlərimiz» və s. publisistik yazıları N.Həsənzadənin vətəndaş mövqeyindən xəbər verir.

N.Həsənzadə tariximizə, dilimizə, milli-mənəvi dəyərlərimizə təəssübkeşliklə yanaşan şairdir. O, Azərbaycan tarixinin düzgün, obyektiv yazılmasını, tarixi həqiqətlərin düzgün olaraq tarixləşməsini təkcə istəyə çevirmir, həm də «Atabəylər», «Pompeyin Qafqaza yürüşü», «Zümrüd quşu», «Bütün Şərqlə bilsin», «Nizami», «Cavid» və s. kimi əsərlərini yazmaqla şair-tarixçi rolunda çıxış edir. Və bu əsərlər təkcə bədiiyyat üzərində qurulmur, həm də elmi axtarışların nəticəsi kimi meydana çıxır. O yazır:

***Tarix bizim olubdu,
tarix yazan özlər.
Tarixə düşməyibdi
bizim tarixi hünər,
bizim tarixi kədər.***

N.Həsənzadənin tarixi mövzulara müraciəti ilə bağlı yaranmış əsərlərində bədiiyyatla elmlilik bir-birini tamamlayır. O, sadəcə olaraq bədii təxəyyülünün məhsulunu oxucuya çatdırmır, həm də özünün şəxsən mənbələrdən öyrəndiklərini, tarixçi alim rolunda çıxış edərək arayıb tapdıqlarını sintez etməyi bacırır. Ona görə də onun tarixi mövzuda yazdığı əsərlərə təkcə bədii nümunə kimi deyil, həm də tarixi və elmi əsər kimi yanaşmaq lazım gəlir. O, öz oxucusunu, məhz tarixçi oxucusunu, ziyalı oxucusunu mənbələri öyrənməyə, tədqiq etməyə, tarixi-

mizə biganə qalmamağa çağırır və poeziyanın dili ilə bu işi stimullaşdırır. Bu mənada «Zümrüd quşu» poemasında oxuyuruq:

*Dünyada hər zamanın
öz sualı, tələbi.
Herodot,
Strabon,
Plutarx,
Katib Çələbi.
Nüfuzlu tarixçilər,
təfəkkür sahibləri.
Neçə qədim müəllif,
neçə çərxi-fələyin
müəllifsiz əsəri.
Nə yazıblar tarixə?
Harda Bakı sözü var?
Harda Atropatena,
Albaniya,
Midiya,
Urmiya yazıbdılar?
Neçə adda, ünvanda
düşmüşük kitablara.
Bizim eradan qabaq,
bizim eradan sonra.*

N.Həsənzadə Ağstafa rayonunun Poylu stansiyasında anadan olsa da, bütöv Azərbaycana, bütün Türk dünyasına mənsub oldu. Bəşəri mənəvi dəyərlərin carçısına çevrildi. O, bunu həyatı, fəaliyyəti, yaradıcılığı, milli mənsubluğuna sadiqliyi ilə qazandı. O, bunu H.Cavid, S.Vurğun, M.Müşfiq dünyasına baş vuraraq, onların şeirlərinə qəlbən bağlana-bağlana, Sofoklun, Evripidin, Şekspirin dramaturgiyasını oxuya-oxuya, Plutarxın

əsərlərinə bələd olaraq, musiqi alətimiz olan saza qulaq asa-asa, Bakı, Gəncə şəhərlərini, Azərbaycan adlı ölkəsini sevə-sevə qazandı. Nəyi oxudusa, nəyi yazdısa, nəyi öyrəndisə, yalnız milli düşüncəmizə və milli maraqlarımıza xeyir gətirən dəyərlərə üstünlük verdi. O, həm milli-etnik dəyərlərimizi sevdi, həm də özünü sevdirdi. Adilik, sadəlik, səmimilik içərisində millətimizin gözündə böyüdü. Görkəmli sənətkara çevrildi.

Müdrüklərdən birinin (F.Bekonun) belə bir fikri var: «Biz tarixdən müdrüklük, poeziyadan hazırcavablıq, riyaziyyatdan bəsirət, təbiət elmlərindən dərinlik, fəlsəfədən ciddilik, məntiq və ritorikadan mübahisə etmək bacarığı əxz edirik». Yerinə düşər deyək ki, biz N.Həsənzadədən və onun yaradıcılığından şairliyin necə olduğunu, yaddaşa, tarixə, milli-etnik kökə sadıq olan müasirliyi, bütöv millətin qəlbindən keçənləri demək bacarığını, hadisələrə, eləcə də tarixə obyektiv yanaşmaq qabiliyyətini, sadədən sadə olmaq keyfiyyətini əxz edirik.

Nəriman Həsənzadə nədən yazırsa, ürəyini yükləyir, bir də şairlik istedadına arxalanır. Onun yeddi cildə daxil edilən əsərlərinin hər birinin taleyi belədir.

Nəhayət, görkəmli ədəbiyyatşünas alim, AMEA-nın müxbir üzvü Nizami Cəfərovun fikirlərini misal gətirmək istəyirəm: “Nəriman Həsənzadə yalnız bu günün şair-mütəfəkkiri deyil, o, Tarixin övlədidir, onun yaradıcılığı Azərbaycan ədəbiyyatının məhz hadisəsidir”, – deyəndə də haqlıdır.

İnanırıq ki, Xalq şairi Nəriman Həsənzadənin yeddi cildliyi oxucuların maraq və istəyində olacaqdır. Ona yeddi cildliyin mübarək olsun söyləyirik və yeni-yeni cildlərin çap olunmasını gözləmək ümidi ilə hələlik deyirik.

Buludxan Xəlilov,
filologiya elmləri doktoru,
professor

Seçilmiş əsərləri. 7 cildə, 1-ci cild

*Mən səni
sevdim ki...*

*...Məhəbbət... –
Nə deyim bu ülvü ada,
hamıya bir gözlə baxmayırsən o da.
Birinə ömür-gün yoldaşı verir,
başqa birisinə göz yaşını verir...*

Mən səni sevəndə yaz havasıydı,
neyləyim, taleyin gözü tökülsün.
Həyatım əlində quş yuvasıydı,
quran özün oldun, uçurdan özün.

Mən səni sevdim ki, yoldaş olasan,
həyatın ən ağır, dar yollarında.
Demədim axırda bir daş olasan,
qədim qəbristanda, yol kənarında.

Mən səni sevdim ki, yüyür, qaç, oyna,
yənə seçilməsin ətrin bahardan.
Demədim təzədən gizlənpaç oyna,
axşam yuxuma gir, səhər qaç ordan.

Yadıma nə düşür? — sənin ad günün,
biz qoca deyirdik, dünya təzəymiş.
İli yox, həyatda insan ömrünün
anı da tarixi bir hadisəymiş.

1986

**ÜRƏYİM
ANANI İSTƏYİR, QIZIM**

Ürəyim ananı istəyir, qızım,
sən yaşa, dünyada qəmsiz, kədərsiz.
Bir səs qulağıma döz deyir, qızım,
mən dözdüm,
yaş ötdü məndən xəbərsiz.

Qaşlarım qaradı, saçlarım ağdı,
təbiət şəklimi çəkir yenidən.
Hamı bu dünyada qocalacaqdı,
amma tək qocalmaq dərd verir hərdən.

“Dağlar” deyə-deyə mən dağ aşmışam,
Hamı tale dostum,
ürəkdən gülən?!
Dünyada yaşayıb dünyalaşmışam,
dünyayla düz gəlmir daha mən deyən.

Daddım acısını şirin həyatın,
Hələ bu acıdan doyan olmayıb.
Qızım, qardaşınla sən olmasaydın, —
deyərdim, dünyada anan olmayıb.

Daha yaş artdıqca, səbrim azalır,
yaş yaşdı...
neyləsən yaş əyir, qızım.
Qadinsız — kişi də kimsəsiz qalır,
ürəyim ananı istəyir, qızım...

1999

Бабу.

*Сорыан ветерана
1954.*

AY HƏKİM

Ağzın bəd xəbərə açıldı sənin,
indi necə gülüm, necə, ay həkim.
Səsin ürəyimə sancıldı sənin,
həkimlik buydumu sənə, ay həkim.

Sən güldün, yanında susub ağladım,
yenə ümidimi sənə bağladım.
Sağ ikən insana mən yas saxladım,
verdin əməyimi heçə, ay həkim.

Bir qapı bağladın, yüz qapı açdım,
qışın soyuğunda ölkə dolaşdım.
Həkimin əlindən həkimə qaçdım,
hanı diplomuyun gücü, ay həkim.

Qəbula gələndə bivaxt düşmüşəm,
bu evdən-eşikdən uzaq düşmüşəm,
Mən sənin əlindən qaçaq düşmüşəm,
həkimləri seçə-seçə, ay həkim.
şəhər-şəhər, küçə-küçə, ay həkim.

1985

İNAM

Saradan nə deyim, Nəmidə xanım,
sizə inanmışdı ilahi kimi.
Bıçağın altına getdi inanın, –
qadın paltarında fədai kimi.

Neyləyim, yox idi başqa əlacım,
sizə inanmışdım o dəmdə yalnız.
Adam tanımayıb yanılar, bacım,
siz onu tanıyıb yanılmışdınız.

Cərrah da yanıldı əlində bıçaq,
yalvardım,
o, çıxıb dinməz gedəndə.
Həkimlər bir dəfə yanılır ancaq, –
xalata
kəfənlə əvəz edəndə!

Bir şirin gülüşü uçdu üzündən,
həkimin “qəsdini” o hələ bilmir.
Gülməyi üstündə danlardım hərdən, –
indi yalvarıram:
gül!
Gülə bilmir.

Bir dünya sevinci itib dünyanın,
bir evə qəm köçüb yurd salmaq üçün.
Dərdi dərdimizdi Sara ananın, –
bu dərd kifayətədi qocalmaq üçün.

YOXDU

"Xəstə yox, xəstədi xəstəyə baxan" —
atalar sözünün əvəzi yoxdu.
Təbiət gücsüzdü, həkim köməksiz,
kimin ki, yaşamaq həvəsi yoxdu.

Xəstə var, dindirən yaxşıyam deyər,
xəstə var, səni də xəstə eləyər.
Oturub inləyər, qalxıb inləyər,
dilində bir həyat nəğməsi yoxdu.

Hardasa əyilmir, məğrurdu insan,
bir ömür nədir ki, qorxasan ondan.

Azalır bu yandan, artır o yandan,
hələ qanunların təzəsi yoxdu.

İnsan var, yaşayır yüz il, yüz beş il,
həyata çağırır hər təzə fəsil.
Ömür – imtahandı, danış, ya kəsil,
həyatın heç kəslə qərəzi yoxdu.

Dünyaya gələndə dünya dar deyil,
dünyadan gedəndə günahkar deyil.
Eşidir şairi, dünya kar deyil,
görünür, bir özgə çarəsi yoxdu.

ƏN XOŞBƏXT GÜNLƏRİM

Yanıma gəlmişdilər
yaxın qələm dostlarım.
Kefini soruşdular,
mənim könül dildarım.

Sən onlarla nə qədər
görüşməsən Bakıda.
Süfrəyə xörək çəkib,
çay süzməsən Bakıda.

Sənin sözün, söhbətin,
ərkyana zarafatın;
ən böyük mənasıymış
bu mənasız həyatın.

Ailəmiz, uşaqlar,
sadəcə çay süfrəmiz...

Xoşbəxtlik axtarmışığı
xoşbəxt ola-ola biz.

Bir nəğmə istəyirəm
indi, ya da bir gülüş.
Sənin səsin, nəfəsin
həyatın özü imiş.

Necə təkəm yanında,
güc eləyib dərd-ələm.
Sənin xəstəliyini
yarı bölə bilmirəm.

Qəfildən aç qapını,
dəyiş əynini, bəzən.
Ən xoşbəxt günlərimə
qaytar məni təzədən.

YANIMDA SƏN OL

Pensiyaya yazdılar
sənə qurban, səni də,
əlillər cərgəsinə, –
gördüm

vəsiqəni də!

Mərhaba, bu dünyaya,
dünyanın vəfasına.

Biz dözdük ikilikdə
bir ömrün cəfasına.

Desəydilər saçların
ağaracaq ağappaq;
inanardım, nə var ki,
qara saç ağaracaq.

Desəydilər küsübsən,
əbədi dönüb üzün;
inanardım, bir dəfə
qorxmuşdum səndən, düzü.

Sən məni danlayardın:
"Yazıqsan özünə bax,
həkimin sözünə bax..."
Sən-sappasağ, maşallah!
Nə bilim, buz baltası.
Bu da mən, sənə qurban,
sağlamlığın xatası!

Mənim heykəl qadınım,
qalx, heykəllər uzanmaz.
Ətirlən,
sırğanı as,
üzüyü
barmaqlara,
bilərziyi –
biləyə,
gedək üzü küləyə.
Çətindi tutduğum yol,
sən ol, yanımda sən ol!

TORPAĞA BÜRÜNDÜ

İlahi!
Moskva nə soyuq idi,
əlcəyin içində donurdu əlim.
Yerin hərarəti yerdə yoxuydu,
dedim: Qoy kürkünü gedim gətirim.
Təzəcə almışıq, geyin əyninə,
Başını buladın:
– Nə deyim sənə.
Qalxım... Moskvada kimdi tanıyan.
Bir az da danladın:
– Baha alıbsan.

Ehtiyac görmüşdü, ona görəmi,
qarışıq düşmüşdü sevinci, qəmi.

Elə ki, əyninə təzə geyirdi,
biz mübarək:
 özünü hayıf deyirdi.
Amma nə geyinsə onu tuturdu,
dediyi sözləri unutturdu.

Torpağa büründü kürk əvəzinə,
yer qızındı onun od nəfəsinə.
Sən getdin, nə qaldı mənə, əzizim.
İnsandan savayı dünyada heç nə,
heç nə hayıf olmur, heç nə,
 əzizim!

SUSAN PIANİNO

Evimdə piano
çalınmır nə zamandı.
Divan kimi, taxt kimi
yer tutub, peşimandı.

Harda, nə vaxt qarğıyıb
yaradan usta əli?!
Divar kimi lal qalıb,
divara söykənəli.

Nə qulaq asanı var,
nə gedib dindirəni.
Nə bir nəğməsi gəzir
diyar-diyar ölkəni.

Hanı, silib tozunu
üstə gül qoyan əllər.
Evdə gündən, soyuqdan
onu qoruyan əllər?!

Susubdu pianino,
müəllifsiz, əsərsiz.
Yaşayırıq bir evdə,
pianodan xəbərsiz.

SARA... SARA...

Ekranı müğənnilər —
italyalı ər-arvad,
bir mahnı oxuyurlar:
"Sara... Sara"
nəqərat!
Mənim məhəbbətimi
kimsə alıb qələmə,
cəzə çəkibdi aləmə.

Müğənnilər oxuyur:
arvadı ərə: Sara!
əri arvada: Sara!
Mənim dediklərimdi,
özün sal yada, Sara.
Gör necə həyat verir
təkrar təkrara, Sara.
Deyilənlər düzülmüş, —
dilin tərcüməçisi
indi bildim gözülmüş.
Sarası yanında,
oxuyur ər arvada.
Mən evdə Sarasızam,
Sara — xəstəxanada.
Bir ümid var arada,
minnətdaram həyata.

Moskva, iyun 1985

QOYMARAM

*Gedin deyin Xançobana,
gəlməsin bu il Muğana.
Muğan batıb nahaq qana,
apardı sellər Saranı,
bir ala gözlü balanı.*

Nəbati

*Gedin deyin Nərimana,
sıxır məni xəstəxana.
Xəstəxana batıb qana,
aparır sellər Saranı,
ağlasın ellər Saranı.*

Sara

Dözümün azalıb, nə olub yenə,
belə görməmişdim, ay Sara, səni.
Oxuma yanımda qəm mahnısını,
qoymaram o sellər apara səni.
Özüm aparacam gör hara, səni.

Yenə bir çəməndə süfrə açarıq,
yemlik yığa-yığa arxı aşarıq.
Saçımız çallaşıb, cavanlaşarıq.
Bir az dincələrək bulaqlar üstə,
quşlar mahnı deyər budaqlar üstə.

Biz ömür sürmüşük ləyaqət ilə,
biz həyat görmüşük nə minnət ilə.
Ev-eşik qurmuşuq əziyyət ilə,
bir-bir daş üstünə biz daş qoymuşuq,
bir halal yastığa biz baş qoymuşuq.

Axşam teatrda qoşa oturaq,
gündüz artistlərə şən məclis quraq,
hələ "Pompey" durur, biz də bərk duraq,
onu bu səhnədə görək, ay Sara,
bir az səbrin olsun görək, ay Sara.

Hələ nə görmüşük biz bu dünyada,
quş havada yaşar, balıq deryada.
Yağışlar, küləklər döyüb səhrada,
dünya düzəngahmış, heç bilməmişəm,
sənə sığınmışam, Sara demişəm.

Dözümün azalıb, həyatım mənim,
belə görməmişdim, ay Sara, səni.
Oxuma yanımda qəm mahnısını,
qoymaram o sellər apara səni,
özüm aparacam dağlara səni.

DÖZMÜR NƏRİMAN

Sən məni bu qədər gözlətməmişdin,
belə qoymamışdın gözümü yolda.
Bu qədər özünü gizlətməmişdin,
gizlənpaç oynayan vaxtımızda da.

Hayana getsən də, dönmüşdün yenə,
qayıdıb gəlmişdin mənsiz darıxıb.
Bu dəfə bilmirəm nə olub sənə,
gedibsən,
qayıtmaq yadından çıxıb.

Qalıb evimizdə palın-paltarın,
tələsik gedəndə kimə deyibsən?!
Qapının ağzında başmaq tayların,
yolda ayağına bəs nə geyibsən?!

Solub pianonun üstündə güllər,
təzə pərdələri yandırırbdı gün.
Sənin bişirdiyin o mürəbbələr
içilib qurtarıb, hardasan özün?

Bu axşam qəribə bir hiss keçirdik,
nə tez ömür ötdü, yaş əlli oldu.
Sənin ad gününü sənsiz keçirdik,
şəkilin yeganə təsəlli oldu.

Şirin söhbətindən olmayıb doyan,
çağır qonşuları doyunca gülək:
– Mənsiz, gördünüzümü, dözmür Nəriman...
Sənə qurban olum,
sən görmədin tək.

KAŞ O DEYƏN OLSUN

Dünən Sara xalan bir paltar alıb,
toyuna geyəcək, Altay, bil, oğlum.
Xəstəlik aparıb yatağa salıb,
çaşmışıq hamımız beyqəfil, oğlum.

Deyir nə olub ki, məndən qorxmayın,
az qalıb, qoy bircə ayağa qalxım.
Dünya həvəsi var Sara xalayın,
dünya xətrimizə dəyibdi, oğlum.

Bəlkə doğrudan da paxıldı həyat,
qurudur, görsə ki, ağac bar verir.
Gülmək istəyəni ağladır həyat,
namərdin əlinə ixtiyar verir.

Hərdən ufuldanır, halı pis olur,
sonra gülümsəyib baxır üzümə.
Elə ki, ağrıdan səbirsiz olur,
başını söykəyir dərddə köksümə.

Yanır meşələrin cökəsi kimi,
közərə-közərə yanıb həsdəyir.

Bəxti yıxılıbdı kölgəsi kimi,
özü ayaq üstə qalxmaq istəyir.

Onun bu sevinci mənə dərd verir,
yənə də ürəkdi gizli mələyən.
O sənin toyuna hazırlıq görür,
kaş o deyən olsun: mən yox,
o deyən.

TALEYİM

Yollar, izlər bağlanıbdı üzümə,
yaxşı desəm, yaman deyir taleyim.
Öz əlimdən hara qaçım bilmirəm,
tutub məni dayan, – deyir taleyim.

Məndən soruş nədir indi dərd-ələm,
köməyimə nə söz çatır, nə qələm.
İstəyirəm bir az yatıb dincələm,
silkeləyib oyan deyir taleyim.

Heç igiddən bəxtin üzü dönməsin,
ocağının odu-közü sönməsin.
Gözə kölgə, üzə bulud enməsin,
yalvardıqca qan-qan deyir taleyim.

Dərin-dərin dəryalarda üzərdim,
səhralarda külək olub əsərdim.
Namərd mənə hər nə desə, dözərdim,
indi mənə yalan deyir taleyim.

Evim durur, könlüm evi talandı,
mənim bəxtim məni gözdən salandı.
İnanmıram, deyilənlər yalandı,
yalanlara inan deyir taleyim.

**GÖZƏ
GƏTİRDİM SƏNİ**

Şeir-söz məclisiydi
soruşdu bir müəllim:
– Xoşbəxtsənmi?
– Xoşbəxtəm.
Əl çaldılar, sevindim.

Adını xəbər aldı
qadınlardan bir nəfər.
Sonra qabaq cərgədən
səs eşitdim: bəxtəvər!

Yozdular bu eşqimi
xeyirliyə, şərliyə.
Yəqin özüm-özümü
saldım bəxtəvərliyə.

Düz çevirib o axşam
üzərrik yandırmadıq.
Gözə gətirdim səni,
heç sirtinə varmadıq.

Gərək gizli saxlasın
insan məhəbbətini.
Gör harda biz unutduq,
bizim el adətini.

*
* * *

Yox oldu o güləruz,
o ağ, bakirə bədən.
Evdə də gizlədərdin
özünü öz ərindən.

Sən həya saxlayırdın, –
arada abır, ismət.
Səni mənim əlimdən
torpaq aldı, nəhayət.

İtaliya, dekabr, 1986

*
* * *

Gözləyirəm gələn yoxdu,
gözüm yollarda qalıbdı.
Bilə-bilə soruşuram:
gör, anan harda qalıbdı?

Yolu-izi çaşar birdən,
qonşulardan soruş, öyrən.
Tək darıxır evdə hərdən,
o gedib darda qalıbdı?!

Qulağıma gəlmir səsi,
sönüb ürəyin həvəsi.
Evdən köçüb ev yiyəsi,
şekli divarda qalıbdı.

**SƏNİ
GÖZLƏYİRƏM**

Təkəm, burda təkəm mən,
Qəlbimi sıxır bu qəm.
Çörək yeyəndə də tək,
Çay içəndə də təkəm.

Çaydana əl vururam,
Əliyin ətri gəlir,
Darağı götürürəm,
Teliyin ətri gəlir.

Gözümə görünürsən,
Gözüm yun şalındadı.
Nəfəsiyin ətri də
Əl-üz dəsmalındadı.

Adın dildə dolaşır,
Sözüm dodaqda qalıb,
Ürəyim intizarda,
Əlim varaqda qalıb.

Otaq səni gözləyir,
Varaq səni gözləyir.
Gəl, telini darayım,
Daraq səni gözləyir.

Moskva, 1958

YAŞAMAQ ÜÇÜN

Gəl görüm...

gəl görüm...

gəl görüm səni,

necə darıxmışam bir qılıq üçün.

Sonra evinizə ötürrəm səni,

qurbanın olaram yaxşılıq üçün.

Yollar naxışlansın ayaq izindən,

Yüz günün sevinci bir gündə olsun.

Bəzi adamların qaçım gözündən

təki sənin gözün üstümdə olsun.

Xətrimə dəyiblər yenə, qadası,

xətrim,

bilirsənmi,

sığal istəyir.

Mənim ürəyimdə ilham ağrısı,

ilhamsız kəslərdən macal istəyir.

Qulaq as efirdən gələn bir səsə:

“Səadət hər kəsin öz əlindədi”.

Səadət hər kəsin öz əlindəsə,

bizim çəkdiyimiz izzət nədir?!

Deyirlər, dağ çapar insan istəsə,

həyatın əzəli qanunu budur.

Biz ki, istəyirik, amma nə isə

həyatda yenə də biz deyən olmur.

Gəl, görüm...

gəl, görüm...

gəl, görüm səni,

necə darıxmışam bir qılıq üçün.

Sonra evinizə ötürrəm səni,

səni görməliyəm yaşamaq üçün.

1970

GƏL, ƏZİZİM

Gəl əzizim,
xoş səsinlə,
qızıdır soyuq divarları
nəfəsinlə.
Gəl evini sahmana sal,
köməkləşək,
gəbəmizi divana sal.
Pərdələrin
pəncərədə gündən yanıb.
Güzgü kimi parketlərin
ayaqlanıb.
Götürülüb çarpayılar
dağıdılıb çarpayımız,
stullarla doldurulub
otağımız.
Qab-qacağın
hərəsi bir yana düşüb.
şkaflar eyvana düşüb.
Samovarlar qoşa-qoşa.
Sən teatr aşiqiydin,
bu da başqa bir tamaşa!
Baş qəhrəman
burda sənsən,
bu faciə bəşəridi.
– Yox... Bakıda göstərilən
bu, ikinci əsərindi.
Gör nə qədər
tamaşaçı axıb gəlir,
demə kimsən, –
dramaturqum, şairimsən.
Hansı səhnə, hansı əsər,
tamaşaçı görüb belə,
bir bu qədər?!

Мән
Некрасову гыз вахтды
севирдим.
Онун охуйанда, дәрдини
онунла бөлүрдүм.
Мән бу китабы бир
йердән гизли көтүрдүм,
бilməдим ки мәнм дə
yoldaşым шair
olacaq. Мән дə дəрдими онунла
бөлəcəyəм.
Нəсəн-зəдə С.

24 феврал.
1961

Текст печатается
по заказу: Н. А. Некрасов. Сочинения
Государственного издательства
„Художественная литература“
Ленинград 1937

Sara xanımın N.A.Nekrasovun
“Seçilmiş əsərləri”nə yazdığı avtoqraf.

“Mən Nekrasovu qız vaxtı sevirdim. Onu oxuyanda,
dərdimi onunla bölürdüm. Mən bu kitabı bir yerdən
gizli götürdüm, bilmədim ki, mənim də yoldaşım şair
olacaq. Mən də dərdimi onunla böləcəyəm”.

Həsənzadə S.

24 fevral. 1961-ci il

Bacarsaydım
əl çalardım,
alqışlardım.
Gör nə qədər çiçək gəlib,
artistlərə bağışlardım.
Yəqin təşkil eləyibsən,—
deyəcəklər,
xatirinə dəyəcəklər.
Fikir vermə, mən ki, sağam...

Sağ olsaydın nəydi dərdim!
Çiçəkləri
evimizə göndərərdim.
Sən gülləri iyləyərdin,
bu güllər də gülüm, səni.
Allah, Allah,
ayırırdı: həyat məni,
ölüm səni.

1986

*
* * *

Küsülüydün, mən çıxdım,
nə danışdın, nə dindin.
Doldurub dolçamızı,
tez dalımca su səpdin.
Öpdün gül körpəmizi,
alanda qucağımdan.
Astaca söylədin ki,
"Əl elə, gedir atan".
Niyə yerə zilləndi
bir an sənin gözlərin?
Əl edən körpən oldu,
dolan sənin gözlərin.

Mən çıxdım gülə-gülə,
sənin üzün gülmədi.
Mən çıxdım, dalımca da
qapımız örtülmədi.
Küsülüydün sən, gülüm,
ah, nəydi bu “qəzəb, kin?”
Küsülü vaxtında da
sən heç dəyişməmişdin...

1960

AĞRI

Asya xanıma

“Can verən o idi, canı çıxan sən...”

Məktubdan

Böyük bir alimin həyat yoldaşı
təzədən duz səpib bu yaram üstə.
Deyirlər, qurumur gözünün yaşı,
oxuyub ağlayır hər misram üstə.

Elə qurban olum, el saxlayandı,
yığılsan, əlindən tez tutar sənin.
Təkləyib əysələr — qucaqlayandı,
saymasan — el özü unudar səni.

Qanadlı bir quşdu ömür sən demə,
tez sınır, bu qanad o qanad deyil.
Hardasa qəm gəldi mənim şerimə,
qəm də sevinc kimi mənə yad deyil.

Qəzətdə şeirimi görüb bir nəfər,
mənim göz yaşına gülüb deyirlər.
Şikayət eləyib: gör nələr yazır,
ölən arvadına şeirlər yazır...

Nə deyim duyğusuz yaşayan kəsə,
yeyir süfrəmizdə çörəyimizdən —
Biz qulaq asdıqca o ürəksizə,
o da nişan alır ürəyimizdən.

Evdən, ailədən başlayır Vətən,
qadından başlayır, gərək biləydi.
Gərək millət oğlu əvvəlcə qəlbən,
Millətin qızına heyflənəydi.

Çəkiddə yüngüldü bəlkə də almaz,
torpağın varıdı, yerin qiyməti.
Qadınsız kişiyyə ər deyən olmaz,
qadındı kişinin ər ləyaqəti.

Sənsə ağlayıbsan... o qəlbə əhsən,
insanda insanı duymayan bir kəs, —
ədalət naminə kömək istəsən
o hər kim olsa da, rəhm edə bilməz!

Bir şeyə inandım mən bu dünyada,
bu bir həqiqətdi — üzə deyilmir;
Elin arxası var — şairdi o da,
şair yas tutanda el dözə bilmir.

YANIMDA BİR QADIN

— Bir ömür sürdün, şair,
özündən ixtiyarsız.
Öləne — sədaqətlə,
qalana — etinasız.
Yalvardın bir məzara,
o susdu, sən oxudun.
Dilavər qadınların
qabağında lal oldun.

Sənə könül verdilər
ürəkdən yana-yana.
Sən könül əvəzinə
vəd verdin çoxlarına.
Məcnun Leyli deyirdi,
Kərəm Əsli deyirdi,
həyatı səsləyirdi.
Sən — məzarı çağırıdın,
heçlikdən səs istədin.
Bildin ki, o hardadı,
yənə hardasan? — dedin.
Bir ömrü verdin bada,
yorulmadın hələ sən:
“Allah, Allah, bu dünya
nə soyuqdu!” — deməkdən.

12.02.98

FƏLSƏFƏNİN RİYAZIYYATI

Kitab da bir ömrün vəsiqəsidə,
gah sevinc bürüyər, gah kədər məni.
Ahım — taleyimin tül pərdəsidə,
hər nəfəs aldıqca yellədən məni.

Sizə səadətədi arzum, niyyətim
qəm nədir bilməyin bir ömür boyu.
Mənim gözüyaşlı bu məhəbbətim
axdı Araz boyu, getdi Kür boyu.

Sən demə, kişinin eşqi, həyatı
adi bir qadının əlində imiş.
Budur fəlsəfənin riyaziyyatı,
Allahdan aşağı — o Bəndə imiş.

Demə, dərd verirəm
mən bu millətə
dərdi danışdıqca azalır, gülüm.
Satır “Azərkitab” baha qiymətə,
mənim dərdimdən də qazanır, gülüm.

8.10.95

YANAŞI GETMƏYİMİZ ELƏ SƏADƏT İMİŞ

Sən burda, mən şəhərdə,
hava soyuq, yol uzaq.
Evimizdən əzizdi
sənin yatdığı otaq.

Dərmanlar — xörəklərin,
xalat — təzə paltarın.
Həkimlər — əzizlərin,
xəstələr — qonşuların.

Sənə xidmət eləmək,
burda, xəstəxanada,—
alnıma yazılıbmış,
qismətim olub o da.

Saçlarını daramaq,
sonra paltonu tutmaq,
bir az qoluna girib
təmiz havaya çıxmaq...

Mənə sual versələr,
deyərdim, həyat nədir.

Həyat — həyatda deyil, —
sənin gözlərindədir.
Qalxanda yorulursan,
yeriş səninki deyil.
Özgənin yerişini
öyrənirsən elə bil.

Səadət axtarmışığı,
(eh o da bir dərd imiş),
yanaşı getməyimiz
əsl səadət imiş.

Uşağa ana gərək,
kişininki qadındı.
Yol getsən — o, qüvvətin,
uçsan — o, qanadındı.
Başında tufan olsa
kişinin —
qadın duyur.
Fəlakət onu qovur,
ıldırım onu vurur.

Kövrəlirəm arabir,
güc eləyir qəm, qubar.
O qədər güldürübsən,
bir az ağlat, nə olar!

Kişilər ağlamazlar, —
kimsə deyib bir zaman;
Məhrum olub o yazıq
məhəbbət duyğusundan.

**“KİMİN SUALI VAR?” —
YAZMIŞDIM O VAXT,
CAVABI ÖZÜMDƏN İSTƏYİRDİLƏR**

(Bir vəzifəliyə)

Saranın xatirəsi

Eşitdim, “səbrlə”, sən dinləyibsən,
o cavab gözləyib o dəmdə səndən.
Amma soyuq baxıb qəlbə dəyibsən,
bunu gözləməzdim ömrümdə səndən.

Əhdə, sədaqətə o, bel bağlayıb,
ona təsəlliyyədi sənə bu görüş.
O deyib sözünü, sonra ağlayıb, -
qadın ürəyidi, özün başa düş.

Uzun gecələrdə qalmışdım oyaq,
məni budaq kimi bərk əyirdilər.
“Kimin sualı var?” — yazmışdım o vaxt,
cavabı özümdən istəyirdilər.

Fərəh istəyirdim, sındı vüqarım,
tək qaldım səhrada, yol qırağında.
Qurdu məhkəməmi “qələm dostlarım”, —
O vaxt Yazıçılar İttifaqında.

Qalxdı kürsüsündən bir laureat,
öz doğma dilində yazmayan ədib.
— Əsər gərəklidir, amma gəl anlat, -
birinci katibdi burdakı hədəf.

Qalxdı o biri də, ayağı şikəst,
sonra şeir yazdı alt-altı, sərbəst!
Mavi ekranda da tərif dedilər,
öləndə evindən götürmədilər.

— İttifaqda rəhbər... bu mənəm hökmən,
Katibə qohumam arvad tərəfdən.
“Aldığı arvada ərə gedənlər,
sizə kiçik olsun, bizə də rəhbər”.

Bu mənəm, mənimdi burdakı surət...
Deyirdim yozmayın, başqadı söhbət!
“Bu nədir, bəs bu nə?...”

sualları çox,
üstümə yağırdı istehza, gülüş.
O zaman yaxşı ki, otuz yeddi yox,
ya səksən ikiydi, ya da səksən üç.
Filankəs, filankəs, bir də filankəs,
hələ filankəs də ordaydı, qərəz.

Yanına gəlmişdi sənin, a zalım!
ayağa qalxaydın gərək o dəmdə.
Millətin ən gözəl qızıydı gələn,
filan vəzifədə sənsə — bir gədə!

Onda başım üstən yellər əsirdi,
onda çəkilmişdi çoxu qınına.
Arxa axtarırdı, kömək gəzirdi, —
o dəmdə gəlmişdi sənin yanına.

Uzun gecələrdə qalmışdım oyaq,
məni budaq kimi bərk əyirdilər.
“Kimin sualı var?” — yazmışdım o vaxt, —
cavabı özümdən istəyirdilər.

1983

YASİN

Görkəmli alim dostum Rüstəm Əliyev Saraya "Yasin" oxudu.

Müəllif

"Yasin" oxuyurdun, ey sinədəftər!...
yazana min rəhmət, deyənə əhsən.
Sənə süfrə açan o zərif əllər
çəngəltək
torpağa düşdü süfrədən.

Köhnə qəbristanın yeni bəzəyi —
can deyib yandığım, can sirdaşıydı.
Birinci hədiyyəm — nişan üzüyü,
sonuncu hədiyyəm — bu başdaşıydı.

Nədir bu dünyanın gizli oyunu,
kimdir bais olan bu göz yaşına?
Mən burda torpağa basdırdım onu,
o, evdə yuxuda çıxdı qarşıma.

Bir az geciksəydim, gözü yol çəkər,
adı yox, o özü yeganəm idi.
Bir düyməm qopsaydı, əlüstü tikər,
burnum qanasaydı, divanəm idi.

Beləcə, ilahi bir ağrı ilə,
kökləndim mən Quran surəsi üstə.
Bu necə kitabdı, —
oxunur hələ
ölünün, dirinin süfrəsi üstə?!

Qəbrilə üz-üzə canlı bir insan! —
bəlkə də sözümün canı bundadı:

Bu necə hikmətdi, —
dünyada qalan
dünyadan gedənin hüzurundadı.

Böyük kürsülərdə adı çəkilən,
“Yasin” tapşırırdı bir ada burda.
Millətin toyuna, yasına gələn
yaraşır toya da,
yasa da burda.

25 dekabr, 1993

SƏN KÖÇDÜN DÜNYADAN

Mənə deyirdin ki, köçək xaricə,
bu zülmə dözərmə vətəndə insan?!
Doldu xaricilər biz tərənincə,
sən köçdün dünyadan, dünyana qurban.

Onlar irişdikcə, biz dedik əhsən,
külək kül üfürdü açıq gözlərə.
Üzdülük — onlarda nə qədər desən,
qanacaq bizdəymiş, hayıf bizlərə.

Hayıf, nənələrin ağbirçəyinə,
hayıf, süfrəmizə, təndirimizə.
Bir gün ağlamadıq axırda yenə,
biz nə ölümüzə, nə dirimizə.

Gələn “qonaq gəlir”, sahibkar gəlir? —
bazar onunkudu, ocaq onunku.
Hasarlar yanında hasar çəkilir,
bayraq bizimkidi, torpaq onunku.

Mənə mədh eləmə

“Teksun”u, yetər,
kərə yağ onsuz da düşməyir ələ.
Pisləri hər yerdə tərifləyirlər,
yaxşılar tərifsiz yaxşıdır elə.

Halal yeməyimi haram eləyir,
burda xariciyə bir sorğu yoxdu.
Fransız, toyuğu reklam eləyir,
guya bu millətin toyuğu yoxdu.

Təzə bir don biçir yenə əlimiz,
bilmirəm, Avropa belə geyirmi?
Rusdan ingilisə keçir dilimiz,
azadlıq deyənlər kölə deyilmi?!

DAŞ ANA

Mən bu daş saçlara sığal çəkmişəm,
nə qədər öpmüşəm bu daş üzündən.
Bu daş dodağından, bu daş gözündən,
arı pətəyindən mən bal çəkmişəm.

Yer üzü vətəndi, qəbir də vətən,
bu gözün ağıdı, o qarasıdı.
Lakin bu dünyada olmayıb deyən, —
bunun vətən hansı, qürbət hansı?!

Qızıydın sevinən, qaçan, güləyən,
mənim ürəyimə od ələyən də.
Səni mən olmuşam gəlin eləyən,
bu daşlar içində daş eləyən də.

Ayrılıq əbədi bir qəmdi, nə qəm,
nə arzuya qıyır, nə yaşa baxır.
Mən daşa baxmaqdan daşa dönmüşəm,
üz-üzə durmuşuq: daş daşa baxır.

Yetim bir uşaqdı kişi qadinsız,
mən bir uşaq dedim... tək uşaq olmur.
Zaman qorxuludu, ömür vəfasız,
dünyada tək qalıb yaşamaq olmur.

Qızın-ana, — deyib cavab almayı,
bilmirəm sən necə mənasan, ay daş!
Daş kimi nə daşsan, o, daş olalı,
nə də ana kimi anasan, ay daş?!

MƏN

Kimsə salam verdi mənə rəhm ilə,
allahın nə yazıq bəndəsiyəm mən.
Tüstüsüz yandım mən odlar içində,
təndirin küt gedən kündəsiyəm mən.

Məndən inciməsin dostlar, tanışlar,
daha yaddaşıbdı doğma baxışlar.
Ey əsən küləklər, yağan yağışlar,
tökülün üstümə, dözəsiyəm mən.

Yatır süfrəmizə çörək gətirən,
ailə yükünü təkçə götürən.
Mən boynubüküyəm, o köksötürən,
yeganə arxası, kimsəsiyəm mən.

Qadındır hər evin isti nəfəsi,
qadın anadırsa — yoxdu əvəzi,
ağırdı ananın ağır xəstəsi,
atayam, ananın xəstəsiyəm mən,
bəlkə bədbəxtlərin təzəsiyəm mən?!

QAYIT

*Bir insan ömrünü girov qoymuşam,
bir şair ömrünü yaşatmaq üçün.*

N.Həsənzadə

*“Bir qadın ömrünü girov qoymuşam,
bir şair ömrünü yaşatmaq üçün”.*

Saranın düzəlişi

Tək çəkə bilmirəm can əzabını,
sənsiz ürəyimi əzir ayrılıq.
Mən zəngi basanda, sən aç qapını,
bəxtimə çıxıbsan, qarşıma sən çıx!

Tək sənin səsinə həsrətəm evdə,
susub dinləsəm də dostu, tanışı.
Oğul-qız yanında mən təkəm evdə, —
başqadır həyatda həyat yoldaşı.

Uşaqılıq yoldaşım, gözümün nuru,
könlümün həyanı, ülfəti sənsən.
Qalxsam, ailədə ata qürurum,
Yıxılsam, dizimin taqəti sənsən.

Həyat çox sınaqı xeyirdə, şərdə,
mən dara düşəndə ilk həyanımsan.
Sən “Nabat xalanın çörəyi”ndə də
mənim Fərəh adlı qəhrəmanımsan.

Yayın istisində — sərin günlüyüm,
qışda od nəfəsin hərarət verir.
Mənim məğrurluğum, erköynlüyüm
ancaq sənə görə, sənə görədir.

Qayıt, adamları təzədən tanıt,
səhvimin üstündə danla xəlvəti.
“Mənsiz nə olacaq sən axırın!” —
bir də təkrar elə bu həqiqəti.

Evimin bəzəyi, qayıt evinə,
pəncərə, döşəmə eləcə durur, —
Nə qədər silirəm toz basır yenə,
sənin sildiyyəntək heç təmiz olmur.

Bəzən qohumların yanır ürəyi,
Deyirlər gəl çay iç, çörək ye, hərdən.
Sənin bişirdiyin dadlı xörəyi
mən tapa bilmədim o süfrələrdən.

İlhamım, qələmim danışan deyil,
qayıt, öz gözümdə itirəm sənsiz.
Ünvan mənimkidir,
ancaq elə bil, —
özgənin evinə gedirəm sənsiz.

Qoşa hacıeylək yuvası olur,
heç qaranquşu da tək qoymur həyat.
Bütün canlıların dünyası olur, —
sən mənim dünyamsan, dünyama qayıt.

MƏNƏ DÜŞMƏYİR

Məni sevindirməyin,
gülmək mənə düşməyir.
Nədir arzum, diləyim,
dilək mənə düşməyir.

Sıxır amansız həyat,
tale sərt, can amanat.
Can de, köməyimə çat, —
kömək mənə düşməyir.

Nədir məni söylədən? —
Başa düşməz hər yetən.
Nə deyim əvvəlcədən,
demək mənə düşməyir.

İŞIĞA CAN ATSAM

Mən öz taleyimlə döyüşməliyəm,
taleyim namərddi, vurur arxadan.
Səninlə hər səhər görüşməliyəm,
taleyim bir yana,
sən bir yanasan.

Mənim nə qılıncım, nə qalxanım var,
amma taleyimlə gəlsəm üz-üzə, —
Uğrunda qoymağa hələ canım var,
sən özün şahid ol döyüşümüzə.

Məni bərk izləyir hər addımbaşı,
sızlayıb inləsəm, qəfildən vurur.
Dostları qaldırır o, mənə qarşı,
bütün düşmənlərim səfərbər olur.

Adımı çəksələr bir məruzədə,
orda vərəqləri qarışıq salır.
İşığa can atsam,
dönür zülmətə,
zülmətin yoluna o, işıq salır.

Uzaq ölkələrə səfər üstəyəm,
yolumu, izimi yıxıb uçurur.
Görür ki, qalxmışam,
yəhər üstəyəm,
atın ayağına o, çidar vurur.

Mənim məhəbbətim,
mənim həyatım,
azarın, bezarın tamam gedəcək.
Mən öz taleyimi bir də tanıdım —
Sən məni tək qoysan,
o, təkləyəcək.
Bizim oyunumuz hələ çəkəcək.

SÖZ YARASI

- *Məni evə apar.*
- *Mən sənə qurban.*
- *Elə bu gün apar.*
- *Lap elə bu gün?!*

Çıxartdım mən onu xəstəxanadan,
qanad axtarırdı o, uçmaq üçün.
— Maşını asta sür... Lap aram-aram,
gözüm işıqlandı... nə xoşdu külək.
Mən sənə dedimmi sağalacağam,
mən sənə dedimmi evə tez gedək.

Budaq yırgalanır, yarpaq əsirdi,
həsrət çağlayırdı, gözündə mənə.
O, bir az ləngiyir, vaxt tələsirdi,
Təzə görünürdü bu köhnə dünya.

Quşlara qoşulub göylərə qalxır,
sonra mayak olub suda üzürdü.
Yüz dəfə gördüyü ağaca baxır,
yüz dəfə gördüyü yolu süzürdü.

Yad səyyah kimiydi bu doğma xilqət,
nə od qızdırırdı, onu nə ocaq.

Elə bil kim isə demişdi xəlvət, —
yaxşı bax, əlindən dünya çıxacaq.

Ona demişdilər, mənə yox ancaq,
evdən ayrılmışdıq nə vaxtdan bəri.
— Yaxşı bax, əlindən Sara çıxacaq! —
tale gizləmişdi bu bəd xəbəri.

Baxırdı... başqaydı bu baxış fəqət,
dünyaya həm alqış, həm qarğış idi.
Doğmalığ, istehza, ayrılıq, həsrət, -
hamısı qarışıq bir baxış idi.

Onda bəs edərdi adi bir eyham.,
mən indi nə deyim tale deyənə.
Arada baxışdıq:
— Daha yaxşıyam! —
təsəlli verirdi mənə o yenə.

Gözəmi gətirdik bir-birimizi,
nə bilim, biz harda, göz harda imiş?
Evdə gözləyirmiş ayrılıq bizi,
xoşbəxtlik evdə yox, yollarda imiş.

Yer verin mən orda yanım, qovruluram,
ələnim yağışla, boranla birgə.
Gərək bir saatlıq o yolu, oğlum,
bir ilə gələydik —
ananla birgə.

O üzük, mən evdə üzük qaşıyam,
üzüksüz qaşın da qiyməti olmaz:
Elə gözəl dedi:
— Daha yaxşıyam...
Bu sözdən aldığım yara sağalmaz.

AĞLAMA

Sən ağlasan, mən ağlaram,
ağlama, yarım, ağlama.
Nə gücüm var kömək olum,
nə ixtiyarım, ağlama.

Çölü, düzü duman alıb,
ürəyimi güman alıb.
Qış üstümü yaman alıb,
Mənim baharım, ağlama.

Payızdı, yarpaq tökülür,
uçub kərpicim sökülür.
Fikirdən belim bükülür,
sınır vüqarım, ağlama.

Gül üzümə, mən də gülüm,
su olum, daşdan süzülüm.
Gül, ey mənim gülərüzlüm,
mənim ağlarım, ağlama.

TORPAQ OLDU

Bir ay evi arzuladı,
göz yummadı, oyaq oldu.
Bu evcanlım, qonaqcanlım
üç gün evdə qonaq oldu.

Dərmanlardan gəldi cana,
gül dəmləyib verdim ona.
Mən sığındım ona-buna,
özü mənə pənah oldu.

Baxdı mənə, baxdı evə,
yana-yana, sevə-sevə.
Köks ötürdü neçə dəfə,
ürəyimdə bu, dağ oldu.

Xəzan oldu bağça-bağım,
açılmadı qaş-qabağım.
Həkimlərə yalvarmağım
nahaq oldu, nahaq oldu.

Əhd-peyman bağladığım,
ağlayanda ağladığım,
gözüm üstə saxladığım,
ayaq altda torpaq oldu.

AYRILIQ

Mən səni həyatda daşa dəyişdim,
torpağa dəyişdim, məzara döndün.
Mən öz baharımı qışa dəyişdim,
çinara dönmüşdün, hasara döndün.

Bir ana bənd imiş bu əbədiyyət,
duydum buza dönən nəfəsini də.
Anamı əlimdən alan təbiət,
gözü götürmədi, aldı səni də.

Mən bir xəcalətdən çıxma bilmədim,
bu gizli dərdimi açıq desəm də.
Sənə — sənə layiq baxa bilmədim,
səni — sənə layiq dəfn eləsəm də.

Yerə söykədilər mərmər üzünü,
yalvardım dayanın, əl saxladılar.

Mən özüm örtərdim evdə üstünü,
burda, qəbristanda torpaqladılar.

Sən getdin, dəyişdi həyatın üzü,
getdi dadı-tamı, hər şeyi getdi.
Evi bəzərdin ki, gözəl görünsün,
evimin ən gözəl bəzəyi getdi.

Gedib dost-qohumun qəbri üstünə,
gül-çiçək qoymuşuq ikilikdə biz.
—Mən sənsiz öləm! —
 demişdim sənə, —
hamısı yalanmış, yaşadım sənsiz.

Sənə sədaqətədi bütün həyatım! —
deyərdim, baxardın gülümsəyərək.
Səni qəbristanda qoyub qayıtdım,
sədaqət şuarım bu imiş demək.

Bu gün qəbristanda gecikib səhər,
üstünə nur səpir qızıl dan yeri.
Torpaq ot bitirər, ağac bitirər,
burda daş bitirir, qəbristan yeri.

Bir gözəllik tib duman içində,
dünya imtahanmış, işləri ovsun.
İlahi, bu qədər insan içində,
bir insan tapmıram söz demək olsun.

Fikirli qalxıram üzüyuxarı,
nə qədər yaxınsan, nə qədər uzaq.
Təzə ot göyərək örtür cığırı,
itirmək istəyir qəbrini torpaq.

Mənsiz darıxırdın evdə hər dəfə,
dözümsüz olmuşdu gecə-gündüzün!

Gedəndə deyirdin tez qayıt evə,
bəs niyə qayıdıb gəlmirsən özün?!

Bunamı deyirdin: gələcək illər?
Günləri sayırdın nə həsrət ilə.
Bunamı deyirdin: dözək birtəhər,
gözəl günlərimiz sonradı hələ.

Səni də apardı axan ulduzlar,
dünyanın bir yaxın kimsəsi yoxmuş.
Axırı haraymış?

Bu soyuq məzar! —
məzarın təzəsi, köhnəsi yoxmuş.

Gözüm yolda qalıb, qulağım səsdə,
gedibsən, qalmışam mən qonaq kimi.
Sən yerin altında, mən yerin üstə, —
biz ayrı düşmüşük kök-budaq kimi.

Noyabr, 1986

ZÜLMƏTDƏ İŞIQ

Elə yadımdadı o axşam üstü,
elə nisgilliyəm düzü, o vaxtdan, —
Bir az mürgüləyib yatmaq istədin,
ışığı söndürüb çıxdım otaqdan.

Təkcə ayağımın ucunda deyil,
hisslərim üstündə yeridim, inan.
Otaqdan-otağa keçdim, elə bil
sərhəddi o taya keçdim bu taydan.

Nəydi bu ehtiyat, bu keçirdiyim,
Bir ağrı var idi, bu iki canda.

Yanımda — otaqda, vətəndə idim,
vətənsiz olurdum sənsiz olanda.

Qarışıq düşmüşdü gecə-gündüzün,
kaş bir də gözünü açıb baxaydın.
Ərşə çəkilməmişdi yuxun iki gün,
o, göydə, sən yerdə — əlbəyaxaydın.

Çağırдың: işığı yandır, Nəriman,
getmə, yanımda dur, yox, qaçmaz yuxum.
Yenicə yatmışdın, mən sənə qurban,
təzədən oyandın, peşiman oldum.

Qabaqlar deyərdin söndür işığı,
bu ay aldığımız o ayı görsün.
İlk dəfə deyirdin yandır işığı,
daha işıq kimi sönmürdün özün.

Diqqətim, nəzərim səndəydi hər vaxt,
dediyin ayrılıq düşdü araya.
Gözümün ağı sən, qarası torpaq,
gör harda bükdülər ağı qaraya?!

BƏXT

Yuxuma girmişdi, kömək istədi,
yüyürdüm, gördüm ki, yol yarı olub.
Bir az su istədi, çörək istədi,
İlahi, nə gözəl anlarım olub!

Qulluq eləyəydim ömrüm uzununu,
getdiyim yer uzaq, yol qar olaydı.
Təzədən görəydim bir yol, üzünü,
vaxt özü birçə yol təkrar olaydı!

Həkim çağırıydım,
dərman gəzəydim,
dadaydım tamını ağrı-acımın.
Sonuncu yarpaqtək üstə əsəydim,
Sara! — çağırduğım sər v ağacımın.

Saçını darayıb müti duraydım,
qalxıb gəzinəydi o yavaş-yavaş.
Yanında bir az da çox oturaydım,
bir az çox baxaydım üzünə mən, kaş!

Mənim bəxtim idi məni səsləyən,
eşidib qalxmışdım mən bu fəryadı.
Bəxtini gözüylə görmək istəyən
baxsın qadımna —
bəxt yanındadı!

YUXULARDASAN

*Sarası gözünə gələr həmişə,
Hayıf, bircə dəfə evinə gəlməz.
Məzahir Hüseynzadə*

Ovcuyam, mənzilim ov bərəsidi,
yola xəzəl düşür, iz itir, ay dost.
Evim bu dünyanın lal dərəsidi, —
səni çağırıram səs itir, ay dost.

Çiyinə qonmuşdu ağ göyərçinim,
bir şahlıq taxtıydı hər çiynim, ay dost.
Səni qaldıranda əyildi çiynim,
sən uçdun, qalmadın, mən neynim, ay dost.

Evdə yox, evdəki yuxulardasan, —
torpağa basdırdıq, yuxuya səni?!.

Gah xəstəxanada,
gah yollardasan,
Qoymuşam ağlaya-ağlaya səni.

Mənsiz kimsəsizsən, bircəsən orda,
tale qəsd elədi canına, ay dost.
Gedəydim, görəydim necəsən orda,
nə yol var, nə iz var yanına, ay dost.

Sənin öz yerişin, qədəmlərin var,
harda gözləyirəm, gəlib tapırsan.
Mübarək, nə yaxşı görüş yerin var, —
ay itkin düşünüm, ay sənə qurban.

GƏLİN

Sən gəlin gələndə tək idim, lap tək —
atasız, anasız...
haradaydı bəxtim.
Sən gözəl qız idin: zərif və göyçək,
mən onda, eh, kasıb bir tələbəydim.

O zaman, nə deyim başqaydı dərdim,
sənsiz unudulmur dərd də, yara da.
Başqa oğlanlardan mən seçilirdim,
demişdin: güləşdə, boy-buxunda da.

Hələ şairliyim aşkar deyildi,
ortada qalmışdım, bir az yiyəsiz.
Şərim çap olurdu, ayda, ildə bir,
o da gah yarımçıq, gah qafiyəsiz.

Bir söz eşitmişdim Vurğundan o vaxt, —
“Balıq okeanda böyüyər, inan”.

Mən də balıq idim,
Gəncədə ancaq,
nə dəniz var idi, nə də okean.

Hanı həsrətilə yandığım o gün,
mən səni seçmişdim qızlar içindən.
Ağappaq üzünlə Novruzgülüydün,
təzəcə çıxmışdın sən qar içindən.

Sən evdən köçəndə düşdük uzağa,
hamsı yalan oldu: düz söz, doğru söz.
Getdin qaynanana gəlin olmağa, —
sənə yox, qəbrinə deyildi bu söz.

PAYIZ, QAYINAĞACI

Meşə, yol kənarı, bir xəstəxana,
adını çəkmirəm, adı ağırdı.
Mən də ümidimi bağladım ona,
heyf, ümid ayrı, həyat ayrıldı.

Yatanda yuxuna girməzdı, gülüm,
nə dərd səninkiydi, nə də o xiffət.
Özgənin əyninə biçib, elə bil,
sənə geydirmişdi onu təbiət.

Göylərdən gəlmişdi nə bilim, nəydi,
deyirdim, dilimdə söz alışırdı.
Amma gözündəki qəm səninkiydi,
göz qəmə, qəm gözə doğmalaşırdı.

Səndən gizlədirdi sözünü həkim,
Gedib dil tapırdım mən öz aramda.
Sənin xəstəxana artistin idim,
rola oynayırdım ev paltarımda.

Yanına gələndə mən and içirdim,
yolda addımımı ölçüb-biçirdim.
Sayırdım düz gəlsin: otuz, əlli, yüz...
Nə danım qorxurdum bərk sevinəndə.
Ümitsiz dönürdüm, ancaq ümitsiz
yanından hər dəfə evə dönəndə.

Ev dedim, qaldığım mehmanxanaydı,
yatmağa gedirdim mən o xanamda.
Sənin ayağının altında idi, —
əslində yerim də, mehmanxanam da.

Kimə inanaydım, bilmirdim kimə,
söndürən yox idi, közərən odu.
Sən böyük allaha, mən baş həkimə
nə qədər yalvardıq, hamsı puç oldu.

Payızdı, yollara bir duman çöküb,
səsin qulağında qalıb o vaxtdan.
Bir qayınağacı boynunu büküb,
beləcə durmuşdun sən də bir zaman.

LAYLAY

Yuxun qaçdı, evdə yata bilmədin,
torpaqda yat, torpaq quzum, a laylay.
Gizli-gizli ufuldadın, inlədin,
Oyaq qalan yuxusuzum, a laylay.

Güzgü kimi zərif idi, gül üzün,
insafdımı torpaq altda çürüsün?!
Duman gəlsin, qəbristanı bürüsün,
duman sənə örpək olsun, a laylay,
Torpaq sənə döşək olsun, a laylay.

Yanımdaydın, yaşayırdıq bir babat,
yuxularda gah doğmasan, gah da yad.
Ayılıram — nə sən varsan, nə həyat,
yuxularda görüşənim, a laylay.
Yaxın ikən gen düşənim, a laylay.

Laylay dedim, beşik dedim məzara,
daş gətirdik, saldıq səni hasara.
Ha yalvardım, ha çağırdım, ay Sa...ra!..
Darıxanda həyanımız, a laylay,
ayrı düşən ünvanımız, a laylay.

AĞLADI TELLƏR SARAMI*

Canım yandı, can ay Habil!
təzələdin bir yaramı.
Araz axdı kaman boyu,
apardı sellər Saramı.

Ələndi torpağım, daşım,
ağardı bələli başım.
Mən ağlayıb qurtarmışdım, —
Ağladı tellər Saramı.

Qarşımda canlı xəyalsan,
qışqırırsan, amma lalsan.
Çal, Habil, çal — belə çalsan —
kaman dirildər Saramı.

* Şeir Habilin yaradıcılıq gecəsində yazılmış
və orada da oxunmuşdur (*red.*)

**DAŞI SEVMƏLİYİK
BİZ İNNƏN BELƏ**

*Gül gətirdim, çiçək qoydum üstünə,
gül sənindi, yer sənindi, sən mənim.*

Müəllif

Yenə qəbristanə düşübdü yolum,
daş yonur, qum tökür burda ustalar.
Anana başdaşı qoyurlar, oğlum,
səndən xatirədir, məndən yadigar.

Oğlundan, ərindən...
son borcumuzdu,
qalan borclarımız bir yana qalsın.
O, həyat aşiqi, o yer qızıydı,
qoy ondan yer üstə nişana qalsın.

Həyatda bir sirr var, inan, ay oğul,
bu sirr açılmayıb qədimdən belə.
Daşdan yolulubdu, anan, ay oğul,
daşı sevməliyik biz innən belə.

Nə deyim, sağ olsun heykəltaraşı,
gör necə düz verib o gözü, qaşını.
Saçları örpəyin altından çıxıb,
tək nəfəs verməyib, yadından çıxıb.

Bu sirdi, gör necə dəyişir insan,
tanınır, tanınmır... yaxşı bax, oğlum.
Mənim daş xanımım, sənə daş anan
bizi qoymayacaq daşlaşaq, oğlum.

SƏNİN OĞLUN OLDU

Sənin oğlun oldu, çox sevindik, çox,
Yanına qohumlar yığıldı o gün.
Deyirəm bəlkə də oğlan üçün yox,
Sevindik ikinci balamız üçün.

Bir qadın danışdı tez xısın-xısın,
– Asta girib-çıxın evə, bir qədər,
Elə eləyin ki, ana qorxmasın,
Diksinib-eləsə südü çəkilər.

Bildinmi nələri saldı o, yada,
Söyüd ağacından asılı yürük!
Dava olmasa da bizim Poyluda,
Dava havasından biz üşüyürdük.

Gözlər qızıxdıqca alova, oda,
Toplar atılıbdı, toplar dinibdi.
Bizim anamızı tarla yolunda,
Bizi də yürükdə diksindiribdi.

Nə deyim, bəlkə də quruyub südü,
Əzəli gur gələn bulaqlar kimi.
Dava da qurtardı, biz də böyüdük,
Qalxdıq, puçurlayan budaqlar kimi.

Qoy indi o qadın dinləsin məni,
Qoy toplar susmuşkən eşitsin hər kəs, –
Atası yanında olan körpənin
Anası heç zaman diksinə bilməz.

Noyabr, 1964

**ÖMÜRLÜK GEYDİRDİ ONU
TƏBİƏT**

Qızım Xatirəyə

Bir yarım paltoda qalıb nəzərim,
qadınlar üçündü, yumşaq dəridən.
Güzgüdə görürəm, dolur gözlərim,
baxır əcnəbi qız gözaltı hərdən.

Gözəl Siciliya...

nəydi bu ovsun! —
ilk dəfə görürdüm mən bu yerləri.
Mənə yaxın gəlib qız nə soruşsun, —
mən də əcnəbiyəm ondan ötəri.

Gedib söz deməyim bəlkə də tezdi,
qadınlar həssasdı, o məni anlar.
Qızım, göz yaşını tərcüməsiz də,
gördüm, başa düşür gözü olanlar.

Anan istəmişdi, anan bəxtikəm,
demişdin dəb deyil, geymək olarmı?
— Niyə, atan alar, mən geyinərəm,
qayıdar köhnə dəb...
yadında varmı?!

Başqaydı istəyi, qəlbi, həvəsi,
əliylə yazdığı varaqda qalır.
Həyatda sevdiyin insanın səsi,
qızım, ömür boyu qulaqda qalır.

Nisgil ürəyimi sıxdı əbədi,
mən ala bilmədim istədiyini.
Ən ali bəzəyə o layiqiydi, —
qızım, ən ilahi bir xanım kimi.

İtaliya, dekabr, 1986

Сәк бу дүжәкә

јазаб - јапатлар үрк
қалмисан, Ата

Намура

Divarda yazı

Kafin, Sara, Nazim
ve m.m.

BuK6, 1978.

NÖZ

QIZMAZ

Qadinsız ev soyuq olar,
donar o evdə can, qızmaz.
Yerdə ocaq qalasalər,
o yer qızar, tavan qızmaz.

Şirin səslim, qara gözlüm,
heç bilmirəm necə dözdüm.
İndi bildim, könül dostum,
öz oduna yanan, qızmaz.

Oğul, orda kimdi yatan,
nə ün yetən, nə əl çatan.
Torpaq üstə şair atan,
torpaq altda anan qızmaz.

QARAÇI QIZI

Bir qaraçı qızı neçə il qabaq
kəsib qabağımı dedi astadan:
Alsan hansı qızı, xoşbəxt olacaq,
sən də istəyincə kam alacaqsan.

Oxşadı ruhumu eşqin havası,
dedim sınaıacam mən bu hikməti.
Bir “üçlük” almışdı qaraçı qızı,
“üçlük”! — üç manat da onda pul idi.

Onda inanırdıq deyilən sözə,
bir az təmiz idi köhnə adamlar.
Bizdə kül üfürmək yox idi gözə,
adamın gözünü çıxardardılar.

İnamla yaşayıb bizim babalar,
nədir şübhə, qərəz! — o pislənərdi.
Dünya inam üstə tutsaydı qərar,
qəlbipozğunlardan təmizlənərdi.

Unutdum kədəri, unutdum qəmi,
xoşbəxtlik şirin bir qış nağılıyla, —
qaraçı qızının dediyi kimi
qarıma gəlmişdi öz ayağıyla.

Başqadır mənası qadın eşqinin,
xoşdur küsməsi də, barışması da.
Qadın məhəbbəti yoxsa, —
kişinin, —
həyatda bir yükü yaşaması da.

Ey qəmsiz, döndərmə bu eşqi yasa,
əkiz bacısıdı qəm də sevincin.
Fikrim səndən ötrü bir qıfıl olsa,
Hər misram açardı o qıfıl üçün.

Unutdu bir şeyi qaraçı qızı,
o mənə demədi bu dünya nədir, —
iztirab —
həyatda ömrün mənası,
xoşbəxtlik —
ötəri bir əyləncədir.

**ANAN
QIZIN OLSUN**

O bəxt ki, əyildi
düzələn deyil, –
avandı tərsinə qoymuş, ay oğul.
Təzədən qayıdıb o gələn deyil,
bəlkə əbədiyyət buymuş, ay oğul.

Görüb tanımışam mən bu dünyanı,
mərhəmət axtarma, tapılmaz onda.
Yüz il vaxt verirəm, gözlə ananı, –
gözlə mənle birgə, məndən sonra da.

Adi bir kəfənə dəyişib anan, –
onun paltarları onunku deyil.
Kasıba, yetimə payla sabahdan,
qəlbini sıxmasın daha bu nisgil.

Adətədi, darılma buna sən, oğlum,
dağıt evimizin qəm-kədərini.
Qoy o pal-paltarın yerindən, oğlum,
asaq gəlnimizin geyimlərini.

Burda qız nəvəmə ad qoyaq, evlən,
tutub bu dünyanı qalan deyiləm.
Yaşasın bu evdə Sara təzədən, –
anan – qızın olsun, qızın – qız nəvəm.

O QƏDƏR DEDİM Kİ...

*Deyirdin dözərəm yarsız,
Döz bağı daş olan könlüm.*

Tufarqanlı Abbas

Yeddi payız keçdi...

yeddicə saat
evdə olmasaydın ev dağları.
— Gec gəlsən ayrılıam, — deyərdim o vaxt,
o qədər dedim ki, ayrıldıq artıq.

Gözlə görünməyən yara var, yara,
ağrısı olmayan bunu nə bilər!
“Mübarək” dediyim ipək paltara
onda ayıldım ki, “soxa” dedilər.

Ürək nalə çəkir bir şeyə görə,
bilmirəm heç necə gətirim dilə;
sən sürmə çəkdiyən qara gözlərə
mən torpaq ələdim öz əllərimlə.

De, necə yatırsan məzar içində,
sən ki, qısqanırdın bir ara məni.
Bu qədər qadınlar, qızlar içində
necə qoyub getdin, ay Sara, məni?!

Qoy insan qəminə insan gülməsin,
qəlbini yoxlasın qoy bu hiss üçün.
Yerdə dar olmazdı yeri heç kəsən,
bir yastıq bəsiydi ikimiz üçün.

Ayağın altında hey mürgülərdim,
bir çimir alardım, o da birtəhər.
Mən evi, eşiyi nəzir verərdim,
Allaha and olsun, qalsaydın əgər.

Gəlinə aldığın cehizlik durur,
toy, niyə bilmirəm düşüb düşünə.
Əl vurma demişdin,
hamı əl vurur, —
əl dəymək istəyir göz gördüyünə.

Mən indi gördüm ki, yoxdur əvəzin,
seyrəldi yarama məlhəm qoyanlar.
Həkimlər eşidib qoy inciməsin, —
yaşadan mən oldum, öldürən onlar.

Noyabr, 1993

SAĞ CANIMDA AĞRIYAN YERİM

Evdə bir ocağın odu-közüydük,
soyuyub əzəlki isti yerimiz.
Evdə — tərəzinin iki gözüydük,
daş birimiz idik, pərsəng birimiz.

Gülüşün bənövşə nəfəsli çiçək,
nəfəsin ətirli yaz havasıydı.
Üzün mərmər kimi, qar kimi göyçək,
qucağın yeganə eşq yuvasıydı.

Dolub-boşalırım vaxt olur hərdən,
elə bil xətrimə evdə dəyən var.
Nə gecə yatanda üstümü örtən,
nə gündüz yananda çay iç, — deyən var.

Əl-ələ yüyürdük, əl-ələ qaçdıq,
əl-ələ yaşadıq baharda, yazda.
Bağlı qapıları əl-ələ açdıq,
əlimiz üzüldü öz qapımızda.

Bilmədim üzünə kim yaman deyib,
yaxşını doyunca biz heç görmədik.
Yüz il yaşamağa and içdik, heyif,
əslində yüz saat sevinc görmədik.

Nisgilli bir ad var, sənin adındı,
könül bağlamışam mən də bu ada.
Dünyada ən böyük itki qadındı:
gördüm anamda da, qadınımda da.

Evin yiyəsiydin, indisə torpaq,
sənsən sağ canımda ağrıyan yerim.
Çöldə qalmaq olmur,
evdə yaşamaq,
nə gedən yerim var,
nə qalan yerim.

MƏNİM NİKAHIMI POZDU TƏBİƏT

Mənim nikahımı pozdu təbiət,
köklədi simləri xeyir-şər üstə.
Sənə — məzar boyda yeraltı zülmət,
Qurulu ev qoydu mənə yer üstə.

Beləcə ayırdı o, payımızı,
Pozdu bu qanuni nikahımızı.
Qoruya-qoruya saxladığımız
Axırı nə oldu? — adi bir kağız!

Arada ağlayan bir məhəbbət di,
Yastığın müqəddəs, yerin müqəddəs.
Dövlət vəsiqəsi rəsmi sənəddi, —
möhürü, imzası bir şeyə dəyməz.

Son mənzil deyirlər,
mən orda gördüm,
Nədir sənə gedib, sənsiz qayıtmaq.
Kağızı qorudum,
səni itirdim,
İndi səni məndən qoruyur torpaq...

MƏNİ TƏBRİK ELƏYİRLƏR

Qapı-qapı, ev-ev gəzir şeirlərim,
çanta-çanta, cib-cib gəzir şeirlərim.
Telefonda oxuyurlar özüm üçün,
qonşum üçün, oğlum üçün, qızım üçün.
Dərdin belə sevildiyi olmamışdı:
məni təbrik eləyirlər
başağlığı əvəzinə,
mat qalmışam taleyin bu töhfəsinə.

AXTARIRAM

Səni dəniz sahilində axtarıram,
qonşularda axtarıram.
Soruşuram, yüyürürəm, yalvarıram.
Bilirəm ki, azarlısan, yataqdasan.
Tələsirəm çatmaq üçün, görmək üçün,
ya tapdığım bir dərmanı vermək üçün,
ya həkimin bir sözünü demək üçün.
Əllərimi uzadıram, əlim yetmir,
çağırıram, eşitmirsən, səsim getmir.

Evimizdə, yanımızda hələ sağsan,
deyirlər ki, tam sağalıb qalxacaqsan.

Nəzir verib qapı-qapı gəzəcəyəm,
özüm qurban kəsəcəyəm.
Yuxularda mən oyağam, qayğıdayam,
ayılında görürəm ki,
yuxudayam.

NECƏ UNUDUM

Deyirlər səbr elə, birtəhər unut,
o şirin səslimi necə unudum.
Yaş ötüb, ömrümün payız vaxtıdı,
ilk bahar fəslimi necə unudum.

Həyatdan köçəli yuxuya dönüb,
bir az bayatıya, ağıya dönüb.
Tamam hissə dönüb, duyğuya dönüb,
duygumu, hissimi necə unudum.

Məhəbbət, ailə əyləncə deyil,
bir ömür sürmüşəm, bir gecə deyil.
Mən necə unudum, bu, mənə deyil,
əslimi, nəslimi necə unudum.

MƏHƏBBƏT

Mən sənə bağlıyam xatirələrlə,
nə bilim,
həyatda daha nələrlə.
İztirab vermişəm sənə bir zaman,
sən onu bəxşeyiş adlandırmısan.
Qatmışam gecənə gündüzünü də,
mən sənə mehriban, gül üzünü də
isti göz yaşınla naxışlamışam,
səncə, göz yaşı da bağışlamışam?

Mənim varlığımı çoxu unudub,
endirmək istəyib bəzən lap heçə.
Məni dahilərə bərabər tutub,
sən qibətə etmisən öz ürəyincə.
İnsan dahi olar insan yanında,
dahi adiləşər nadan yanında.

Yaşa, məhəbbətim, yaşa, etibar!
Sənə sədaqətlə öləcəyəm mən.
Harda mənliyimi xırdalasalar,
yanına böyüyüb gələcəyəm mən.

1979

NƏ YAXŞI

Torpaqda, səmada sənin nəfəsin,
bir yeni nəğmədi səhər, nə yaxşı!
Quşlar budağına qonub vələsin,
şehi üstümüzə səpər, nə yaxşı!

Suların səşində təzə bir çalar,
yüz il ömr eləsəm, yadımda qalar.
Dərələr boyunca yer nəfəs alar,
dumanlar meh olub əsər, nə yaxşı!

Təbiət həssasdı bir ürək kimi,
yarpaqlar qızarıb çiyələk kimi.
Çəməndə gül gördüm kəpənək kimi,
payızda gül-gülü bəzər, nə yaxşı!

Mənim mehribanım axar, durular,
kədərli vaxtımda boynunu burar.
Fərəhli vaxtımda yanımda durar,
sevinər nə yaxşı, gülər nə yaxşı!

Düzdür ki,
həyatda yalandır ad-san,
bir eşqə möhtacdı məncə hər insan.
Sən bütün dünyaya dəyərsən, inan,
dünya yaşamağa dəyər, nə yaxşı!

1978

QADINSIZ HƏYAT

Bir gün səndən sonra bərk xəstələndim,
canımda payızın əsən yelləri.
Sənsiz mən anasız uşaq kimi ydim,
dünya yad qızıydı məndən ötəri.

Qızın küpə saldı, çay süzdü oğlun,
gördüm o çaşıldı, ortada qalıb.
Bir qorxu hiss etdim üzündə onun,
neyləsin, yanında tək ata qalıb.

Nəvən də gəlmişdi, sənə oxşayan,
həyat dil açmışdı onun dilində.
Qırılan düyməni tapmışdı "şeytan",
iynə-sap gəzirdi köynək əlində.

Baxırdım üzünə bir anlıq susub,
Məni ovsunlayan doğma səsiydi.
Birinci dəfəydi ağrıya dözüb,
susurdum,
nazımı kim çəkəsiydi?!

Sənsiz dərk elədim mən bu dünyanı,
keçdi xəstəliyim bu həsb-halla.
Sənin əllərinin şəfəsi hanı,
ayağa qalxaydım bircə sığalla.

QADIN

Pəncərəm önündə sular çağlayır,
xal düşür gecənin aydınlığına.
Qollarım üstündə bir qız ağlayır,
inana bilməyir qadınlığına.

Başının örpəyi yana sürüşüb,
içməyib, məst olub...

Səbəbi nəydi?

Yerin çəkisizlik qütbünə düşüb,
bu qütbü nə vaxtsa o, keçməliydi.

Özü gözlədiyi bir gün gəlibdi,
indi soruşmayın, heç bilməyir o.
Qadınlıq qızlığa üstün gəlibdi,
ağlaya-ağlaya gülümsəyir o.

Açıb gözlərini indi qalxacaq,
tanımır özünü şirin rəyada.
Qızlar nə deyəcək, bilmirəm, ancaq
mübarək!
Bir qadın artdı dünyada.

Bir kişi qayğısı artdı,
mübarək!

Bu gecə bir qəlbə nur ələnibdi.
Nə qədər qadın var, o qədər demək
dünyaya qayğılar səpələnibdi.

Azalır o bəzən, artır o bəzən,
sınanır varlığı, yoxluğu üçün.
Bəlkə mən,

dünyanı sevirəm qəlbən,
qadın təbiətli olduğu üçün?!

Bəzən bir eyhamla, ya baxış ilə
nə qədər istəsən söz demək olur.
Yalnız bir qadının təbəssümüylə
yüz ağlayan olsa, kiritmək olur.

Köksündə gizləncə sevən ürəyi
gözündə həmişə məlum olubdu.
Kişilər önündə cəbrlə deyil,
qadınlar sevəndə məğlub olubdu.

O ən müqəddəsdi, ən mədənidə,
bəşər nəslimizə o, həyat verir.
Qadının sərvəti —
öz bədənidə,
onu da kişiyyə mükafat verir.

Qollarım üstündə bir göz yaşını,
bir qərib gülüşü öpürəm hələ.
Özü qız saçını,
qadın saçını
üzümə dağdır öz əllərilə.

BORC

Neçə ki, qız idin,
qayğısız idin,
yerin çəkisizlik tərəfindəydin.
Rezin bir şar idi elə bil torpaq,
atırdın, tuturdun... od idi qanın.
Fəlsəfi mənası yox idi o vaxt
sənin nəzərində hələ dünyanın.

Adamlar, gülüşlər başqaydı o vaxt,
həyat gah əyləncə, gah ovsun idi.
İmtahan zamanı “dörd”, ya “beş” almaq
bəlkə də yeganə bir arzun idi.

İndi gözlərində bir özgə qayğı,
ötən gün hardasa batan səs imiş.
Gəlinlik —
ağappaq badam budağı,
bir ömrün zəriflik mərhələsiymiş.

Sənin nəfəsiyin hərərətində
elə bil günəşin od nəfəsi var.
Həya var, ismət var hərəkətində, —
qədim bir millətin ənənəsi var.

Gözünə o nuru, o baxışı da,
nənələr veribdi hey zaman-zaman.
Gəlincik bəzəyən qız uşağı da
ana ürəklidi, əslinə baxsan.

Qoy yeri gəlmişkən deyim bir sözü,
nə var yer üzündə anadan əziz?
Sənin yastığına baş qoymaq özü
cəmiyyət önündə borcdu, şübhəsiz.

Halal süd əmmişik ana döşündən,
yaşa, bu müqədəs duyğular üçün.
Bəlkə də qadına borcludur Vətən
onun böyütdüyü oğullar üçün.

OĞLUMA

Anan xəstəxanada,
mən də başıqarışmış.
Qalx, oğlum,
sənə qurban,
nə yatmış, yatmış.

Doqquzda, onda deyil,
daha bizdən ötəri, —
altıda açılacaq
bu dünyanın səhəri.

Nə qədər qayğılar var,
nə qədər fikir, oğlum.
Bir evin min dərini
tək anan çəkir, oğlum.

Dən düşüb saçlarma,
ağırlaşmış, yorulub.
Onun qadın ürəyi
qayğılardan yoğrulub.

Adi sığal istəyir,
bəzən qadın ürəyi.
Diqqətdi, mərhəmətdi,
onun duzu-çörəyi.

Vaxt olub duymamışam,
nazını çəkməmişəm;
ona yox, özgəsinə
gedib tərif demişəm.

Bayramlarda gül alıb,
deməmişəm mübarək!
Yaralanıb hardasa
o zərif, həssas ürək.

Neçə qadın içində
seçilir sənin anan.
Qızılgül seçiləntək
qərənfillər yanında.

Çay dəmlə, çörək bişir,
süfrə aç, öyrən, oğlum.
Xəbərimiz yox imiş,
evdən-eşikdən, oğlum.

Köynəyimiz ütülü,
yorğan-döşək təzə-tər.
Bizə xidmət eləyib
o əllər, zərif əllər.

Elə istəyirəm ki,
anan qayıdıb gəlsin;
iki kişi bir evə
baxa bilməyib, — desin.

Elə istəyirəm ki,
evə dönək, ay oğul.
O danışsın, danlasın...
biz sevinək, ay oğul.

1985

SƏSSİZ

Sən məndən incimə, dünya gözəli,
bir gözəl qadını itirmişəm mən.
Sən şirin ədalı,
şirin busəli,
ağzımın dadını itirmişəm mən.

Gəlib gözlərimin keçir önünə, —
Mən onu bu qədər qısqanc bilmirəm.

Açıb saçlarını tökmə çiynimə,
sənindi, onundu bu saç, bilmirəm.

Onu eşidirəm sənin səsində,
sən sənsən,
 ortada mən kim oluram?
Həyatın bu sirli məhkəməsində
gizli cəzalara məhkum oluram.

Qadın öz evindən əbədi köçmür,
onun nəfəsi var, ruhu var evdə.
Qayıdıb heç şeyi təzədən ölçmür,
amma bir kimsəsiz ahı var evdə.

Bəlkə bu duyğudur səssiz ağlayan,
uçub yuvası da, aşıyanı da.
Bu həsrət oduna yandın,
 Nəriman,
yandırma həsrətlə yaşayanı da.

“GƏZƏYƏN QIZ”

R. Həmzətova

Səni görübdülər dağüstü parkda,
gün bir az aşağı əylən vaxtda.
Kinodan çıxanda görüblər səni,
ötürüb harasa bir nəfər səni.
Sonra bir avtobus duracağında,
sonra bir metronun çıxacağında,
sonra bir taksiyə mindiyin yerdə,
sonra da evə gec döndüyün yerdə,
haraya gedibsən göz qoyubdular,
adını “gəzəyən qız” qoyubdular.

Məni gözləyibsən dağüstü parkda,
gün bir az aşağı əylən vaxtda.
Səni o kinoya mən aparmışam,
özüm ötürmüşəm sonra, qadası.
Od tutub yanağın, üzün yanmasın,
yenə görüşmüşük gedib bir axşam:
əvvəl bir avtobus duracağında,
sonra bir metronun çıxacağında,
sonra bir taksiyə oturmusan sən,
mənim görüşümə gecikdiyindən.
Özüm saxlamışdım bir dəfə səni,
bir az gec ötürdüm mən evə səni.
Gör, necə yerbəyer, necə adbaad,
məni görməyiblər,
ay dadi-bidad!

* * *

Kinoda iki yer boş qaldı bu gün,
iki tamaşaçı azaldı bu gün.
Getdik... ikimizi itirdi bağlar.
Kinoya getmişdik,
soruşacaqlar:
desələr necəydi?.. De ki, qiyamət!
Desələr nə idi?.. De ki, məhəbbət!
Düz desən qorxuram... axı, söz olar.
Bu dəfə
yalan de, qoy inansınlar.

1970

GÖZÜ YOXDU

*Küçələrə su səpmişəm,
yar gələndə toz olmasın.*

Xalq mahnısı

Küçələrə qar yağıbdı,
torpağı var, tozu yoxdu.
Xəstə qalıb gözü yolda,
səsi gəlir, sözü yoxdu.

İnsan dərdə layiq olar,
bəxti yatsa, ayıq olar.
Yadın evi soyuq olar,
ocağı var, közü yoxdu.

Dərdin alım, bizim dağlar!
Quyu suyu sərin saxlar.
Biri gülər, biri ağlar,
bu yazıya pozu yoxdu.

Sirri çoxdu bu dünyanın,
vay halına qul olanın.
Sən gördüyün Nərimanın
adı qalıb, özü yoxdu.

EVDƏ ARVAD OLMAYANDA

Evdə arvad olmayanda
düymə də qırılır düşür.
Yel budağı oynadanda,
Yarpaq da ayrılır düşür.

İsti nəfəs, doğma ocaq
varsa, səni qoruyacaq.

Yıxılında xançal, bıçaq
qınından sıyrılır düşür.

Nəriman, nələr çəkirsən,
torpağa qan-yaş tökürsən.
Yam-yaşıl güllər əkirsən,
sapından saralır düşür.

17.08.2000

XƏBƏR VER O GÖZƏLDƏN

Deyərdi, danışardı,
arzuyla yaşayardı.
Tikməyi xoşlayardı,
oğlunu, bir də məni
ərk ilə danlayardı,
üzümüzdən öpərdi.
Köz üstə su səpərdi.
Ən böyük sevinci də
ilkin qız nəvəsiydi,
nənəlik həvəsiydi.
Bir də kürəkəninə
süfrə açıb bəzəmək
onun zövq mənbəyiydi.
Ürəyi geniş idi,
Hövsələsi dar idi.
Evimiz olmayandan
o hələ evdar idi.
Teatr aşiqiydi,
musiqi vurğunuydu.
Güldümü - uğunurdu.
Ortabab şairləri,
bir də şöhrətliləri

oxumamış doyardı
və kənara qoyardı.
Bax, beləcə yaşardıq,
küsərdik, barışardıq.
Su olub buxarlanıb,
quş olub uçub əldən.
Ötən bulud, əsən yel,
xəbər ver o gözəldən.

İÇİMDƏ

Üzümü xoş görüb, xoşbəxt deyirsən,
ağrı içimdədi, yara içimdə.
Dərdimi soruşma, a dərdin alım,
gəl axtar içimdə, ara içimdə.

Qapalı ümmandı elə bil sinə,
çalxanır, sığışmır öz hövzəsinə.
Qızıl balıq kimi üzür tərsinə,
ürəyi salıblar tora, içimdə.

Ürəkdən çəkirəm, ürək acıyam,
fikir dünyasıyam, söz yamacıyam.
Özüm özüm boyda dar ağacıyam,
dara çəkilirəm, dara, içimdə.

Taleyim xeyrə yox, şərə qol çəkir,
dərdi ya qız çəkir, ya oğul çəkir.
Nazim fikirlidi, gözü yol çəkir,
Xatirə yanımda, Sara içimdə.

SƏN YAŞA

Səni daş eylədilər
o daşa qurban olum.
Qızın “Ana” çağırır, —
anaşa qurban olum.

Ağrısan ağrıyardım,
yaranı sarıyardım.
Saçını darıyardım,
o saça qurban olum.

Ürəyimdə söz qalıb,
külün altda köz qalıb,
baxa-baxa göz qalıb, —
göz-qaşa qurban olum.

Baxan baxır yan gedir,
gələn pərişan gedir.
Daş qalır, insan gedir,
Sən yaşa, qurban olum.

KÜR AXIR

Tale məni əzizləyir
sığalı qapaz qarışıq.
Külək əsir, yağış döyür,
gələn qışdı yaz qarışıq.

Mən bal yedim dadı zəhər,
gülüş gördüm yarı qəhər.

Mən yas gördüm gülürdülər,
mən toy gördüm yas qarışıq.

Tale mənə bata bilmir,
qovur, hələ tuta bilmir.
Nişan alır, ata bilmir, —
Kür axır Araz qarışıq.

ƏCƏL GƏLİNCƏ SƏN GƏLDİN

Təzə ili tək keçirdim,
yuxuma gecə sən gəldin.
Yanıma gələ bilmədin,
evə gizlicə, sən gəldin.

Ayrı saldı illər bizi,
necə tapdın yolu, izi.
Tanıdınmı evimizi? —
əcəl gəlincə, sən gəldin.

İndi bildim nədir vəfa,
bitmədi bu cövri-cəfa.
Nə çoxdu qohum-əqraba,
bircəmsən, bircə sən gəldin.

**YOXDU ƏVƏZİN,
EY KÖNÜL**

Çox yalvardın, az eşitdi,
daha nə desin, ey könül.
Səndən qeyri yalan şeydi, —
yoxdu əvəzin, ey könül.

Taleyimə bir gün düşüb, —
bağlayıblar, düşün düşüb.
Hamı evdən sürgün düşüb,
batıbdı səsin, ey könül.

Qaralmasın od nəfəsin,
gəlməyən gəlmir, gəlməsin.
Buna bir bəndə neyləsin,
Allah neyləsin, ey könül.

MƏNƏ YALAN DE...

Əziz Ağamehdi, həkim qardaşım,
 ümidim artıbdı səni görəli.
Gör harda haqlayıb əlli beş yaşım, —
 yolun nə sonudu, nə də əvvəli.

Mənim xatirimə sən məni aldat,
qulağım həmişə səsdədi, həkim.
Gördün ki, çətindi, düz demə heç vaxt,
xəstəyə baxan da xəstədi, həkim.

Sənin düzlüyünü özüm görürəm,
sən mənə yalan de, yalan, ay həkim.
Hippokrat andına mən and verirəm,
özün də yalana inan, ay həkim.

Dediyin yalanı sən doğru çıxart,
inan rengenə yox, hissinə, həkim.
Sağalmaz bildiyin xəstəni sağalt,
sən özünə inan, mən sənə, həkim.

Mənim nəfəsimə qat nəfəsini,
sinəmə saf hava dolsun, ay həkim.
Düzün yox,
yalanın təntənəsini
görüm, ovsun olsun, ovsun, ay həkim.
Bir dəfə mən deyən olsun, ay həkim.

*Avqust, 1986,
Mərdəkan*

...YA İKİ

*Dost-mehriban ya bir olar, ya iki.
Molla Cuma*

Uzaq eldə gedib yatan xəstəni
gəlib görən ya bir olar, ya iki.
Sayma mənə sinəsinə döyəni,
sinə gərən ya bir olar, ya iki.

Can dediyin axtararsan, yox olar,
sən ac olsan, o dar gündə tox olar.
Düz deyiblər, ürək verən çox olar,
çörək verən ya bir olar, ya iki.

Yaxşı şeydi bir yaxşı dost, mehriban:
gələ-gedə, ayrılmaya yanından.
Hər yetənə çox üz vurma, Nəriman,
üz göstərən ya bir olar, ya iki.

QOŞA MƏZAR

*Ağstafanın Qıraqkəsəmən kənd
qəbiristanlığında anamla dayım yana-
şu dəfn edilib.*

Bacı-qardaş yanaşdı,
məzar məzara söykəlib.
Köhnəlib iki başdaşı,
dəmir hasara söykəlib.

Bu dünyaya gələn gedib,
nə əl çatıb, nə ün yetib.
Yovşanlıqda güllər bitib, —
Gülzar gülzara söykəlib.

Kim daş atdı bu bacadan,
keçmədi gəncdən, qocadan.
Baxma torpağa ucadan,
torpağa Sara söykəlib.

*13 iyul, Ağstafa,
1992*

BAX

Xəstəliyə qısqanıram,
aramıza girənə bax!
Məni sənə, səni mənə
dünyada çox görənə bax!

Heç bilmirəm bu nə şərti,
mənə düşən yenə dərdi.
Gör bu dünya nə namərddi, —
xeyir istə, şərinə bax.

Duman aldı dağ-daşımı,
tutub qaçdım mən başımı.
Sən silmişdin göz yaşımı,
aç, yaramın yerinə bax.

Qar ələndi qara telə,
bir ömürü verdim yelə.
Qəm axtarsan innən belə
Nərimanın şerinə bax.

Dekabr, 1993

YOXDU

Soruşdum dünyada kim var,
dedilər ölüm-itim var.
Adlı-sanlı bir yetim var,
atası-anası yoxdu.

O dağ sənin, bu dağ mənim,
yol-iz sənin, ayaq mənim.
Səs sənindi, qulaq mənim,
hanı bəs,
sədası yoxdu.

Üşümürmü üzün orda?
Gecəynən-gündüzün orda.
Adın burda, özün orda,
bəs deyirlər, — yazı yoxdu?!

Yaşatdım əhdi-peymanı,
gördüm yaxşıynan yamanı.
Var dünyanın Nərimanı,
dünyanın Sarası yoxdu.

27.01.08

GÜLÜŞLƏR

İlahi, o necə gülüşlər idi? —
bir sinədolusu o “Şüştər” idi.
Bir şahin qıyyası,
bir kəklik səsi,
dünyanın sonuncu bir möcüzəsi,
qadının Allahlıq iddiasıydı,
özünü gülüşlə odduyasıydı.

Elə bil buz üstə od ələyirdi,
bir yandan təbiət, bir yandan özü.
O gülüş — şıdırğı rəqs ələyirdi,
oynayan özüydü, əl çalan özü.

Bilmədim, kiminsə o bənzəriydi, —
hansı döyüşünsə cəngavər qızı!
O özü-özünün şah əsəriydi,
Tanrı bu heykəlin tamaşaçısı.

1998

DÜNYA DƏYİŞƏYDİ KAŞ

Ulduzumuz göydə yox,
yerdə görüşəydi kaş.
Yerimiz bircə dəfə
dəyişik düşəydi kaş.
Mənə mənim dilimdə
sən də "Canım!" deyəydin,
bir səhraya düşəydin,
dalmca mələyəydin.
Görəydin nədir sevmək,
necə olur mələmək.

Uzanaydı o yollar, —
qaçaydın, yıxılaydın,
dizin yox, dizə nə var,
ürəyin qanayaydı,
duyaydı, anlayaydı.
Göyün pəncərəsindən
yerə işıq düşəydi,
yer dəyişik düşəydi.
Nədir, — mən də görədim
buz kimi soyuq olmaq,
ola-ola, — yox olmaq.
Dünya dəyişəydi kaş,
yerimiz bircə dəfə
dəyişik düşəydi kaş.

30.01.97

DÜNYA ALDADIRMIŞ

Deyirdim, həyatda bircə xanım var,
bir də bir kişi var —

sənə yaraşan.

Daha nə xatirə danışanım var,
nə süfrə başında mənə sataşan.
Taleyim mərhələ-mərhələ verdi
səninlə keçdiyim

yolu-izi də.

Bu dünya bizimlə əl-ələ verdi,
dünya aldadırmış ikimizi də.

Yüz qızın içindən seçdim bir qızı,
yüz qəbrin içində bir qəbirim var.
Aylar həsrətiyəm, illər ayrısı,
ya daşdı ürəyim, ya səbirim var?!

SOYADIMLA ÜZ-ÜZƏ

Qəbirlərin içində
sadə bir qəbir sənin.
Soyadın mənimkidir,
ad sənin, ömür sənin.
Nə uşaqlar var idi,
nə indiki vəzifəm,
nə evim, nə ünvanım,
nə indiki ad-sanım.
Kəbin kağızımıza yazıldın,
iki oldum,
ancaq səninki oldum.
İndi sənin yanında
səni haraylayıram.
Soyadınla üz-üzə
dayanıb ağlayıram,
səni haraylayıram.

GƏRAYLI

Səni səndən qorumadım,
Sənə göz dəydi, göz dəydi.
Yan keçdi məndən, əzizim,
Sənə düz dəydi, düz dəydi.

Ağladılar, soyudular,
Taxta tabuta qoydular.
Tabuta buta qoydular,
Yerə üz dəydi, üz dəydi.

Qurban gözlərə, qaşlara,
O gözdən axan yaşlara.
Yıxıldım, böyrüm daşlara,
Dəydi, pis dəydi, pis dəydi...

SƏN NECƏ YOXSAN Kİ...

Qaynayıb-daşırdı Moskva yenə,
maşınla, insanla doluydu yol-iz.
Adamlar qol-qola, çiyin-çiyinə...
Tək qalan mən idim, sənsiz!

Daha tələsmirdim xəstəxanaya,
nə dərman gəzirdim, nə həkim-filan.
Sən də
 bu dünyada yox idin daha,
səni aparmışdı, səni yaradan.

Necə inanırdıq dava-dərmana,
hayıf, iynələnən o cana, hayıf.
Moskva inanmır göz yaşlarına,—
ağlayıb gözündən olana, hayıf!

Bir qadın geymişdi geydiyin donu,
mat qaldım, dünyanın bu işinə də.
Yerişlər içində —
 küçə uzununu,
axtardım, rast gəlir yerişinə də.

Sənin yoxluğunu mən bilə-bilə,
səni axtarırdım, gəzib şəhəri.
Bəlkə göyərçinə dönübsən elə? —
qonmaq istəyirdi çiynimə biri.

Meydanlar qaynayır burda daima,
ən nəhəng qarışqa yuvalarıtək.
Nə Kaysın Kuliyeu çıxır qarşıma,
nə Nazim Hikmət var,
 görüb sevinək.

Biri sual verdi:
— Nədir daimi?! —
sınamaq istədi məni deyəsən.
İndi ən müasir, ən ictimai,
mənim bir nəğməm var:
sənsən, o sənsən.

Eşq üstə hallanır vəfa, etibar,
könülsüz içilən şərbət acıdı.
Qadınla qürbətdə yaşamaq olar,
qadınsız Vətən də cansıxıcıdı.

Ruh kimi yaşayır insan həyatda,
dərək edə bilmirik, başqadır aləm.
Sən necə sağsan ki, —
yoxsan həyatda,
sən necə yoxsan ki, —
özüm sənnənəm.

Moskva, 21 mart 1989

* * *

“...Nəriman olduqca həssas bir şairdir. O bir qartalın uçuşunda, bir lalənin duruşunda, bir körpənin baxışında bütün kainatı, ictimai aləmi və məna dolu həyatımızı görmək istəyir. Şair bir çiçəyə baxıb deyir:

**Bu gülün rəngində vardı bir donun,
həyatı sevirdin, axı sən, ana.
Nə deyim, bəlkə də geyinib onu
təzədən dünyaya gəlmisən ana?**

Ana həsrəti ilə böyüyən bir gəncin məhəbbətini ifadə üçün nə gözəl bir xitab!

Nəriman şerlərində bədii xitab, müraciət, məqbul və münasib bir üsuldur. O, qarşısında dayandığı hər şeyi dilə gətirib danışdırır, həsb-i-hala cəlb edə bilir. Arı qonduğu çiçəklərdən ətir toplayan kimi, şair də ürəyinə yaxın hər şeydən dərin məna, şer ülvyyəti çəkmək istəyir...”

Mir Cəlal.

“Könlüm şer istəyir” kitabına ön sözdən.

1964

Nəriman Həsənzadə

*Şəxsiyyət istəyir bütün zamanlar,
yoxsa cəmiyyətdə inkişaf olmaz.*

N.Həsənzadə

Seçilmiş əsərləri. 7 cildə, 1-ci cild

*Durnalar
vurulur
qaqqıldaşanda...*

*Qabağı kəsilir, sular daşanda,
durnalar vurulur qaqqıldaşanda.
Ceyranlar ovlanır düzə çıxanda,
istedad qovulur üzə çıxanda.*

Jurnalist Mir Şahinə

Bakıda döyürlər jurnalistləri,
siz xəbər tutunca, Zat-Aliləri.
Bizə daş atırlar sizdən bixəbər,
yetmiş il döyüldük, söyüldük, yetər.
Araz qırağında, Kür sahilində,
yetmiş il danışdıq Ezop dilində.
Sətiraltı yazdıq düz sözümüzü,
özgəyə dedirdik öz sözümüzü.
Qələm dəyənəklə üz-üzə gəlir,
axırda yenə də söz Sizə gəlir.
Əyriyə əl çalıb, düzə gülən var,
bir çömçə tutana yüz bükülən var.

Qurtara bilmədi nitqini pəltək,
Natiqin ağzında dili qısaydı.
Bu qədər qürurlu olmazdı pələng,
o da pişik kimi miyoldasaydı.

Qələmlə yazdınız tariximizi,
qılıncla yazılan tarixə əvəz.
Qələm-dəyənəyə xidmət eləsə,
“İstiqlal” sözünü o yaza bilməz.

Qabağı kəsilir, sular daşanda,
durnalar vurulur qaqqıladaşanda.
Ceyranlar ovlanır düzə çıxanda,
istedad qovulur üzə çıxanda.

Şahidlər unutmaz o şəhidləri,
çoxunu doyurub öldük acından.
Seçildi vətənin mücahidləri,
asıldı vətənin dar ağacından.

Ağrı canımdadı, dərd ürəyimdə,
daim üz-üzədi yaxşı pis ilə.
Jurnalist döyüşür mülki geyimdə
Gündə “vətən” deyən vətənsiz ilə.

Niyə hücum çəkir, gecə gündüzə,
niyə qənim olub işığa zülmət?
Həqiqət böhtanla gəlir üz-üzə,
qışqıran BÖHTANDI,
susən HƏQİQƏT!

Vay sənə halına, ay qızıl öküz,
öldürdü bu qədər işləmək səni.
Çaqqallar xəbərçi,
tülkülər üzsüz, —
ya şir dağıdacaq,
ya pələng səni.

Cavidin, Müşfiqin vaxtından bəri,
içimdə tufan var, gözümdə xiffət.
Döyün,
millət deyən jurnalistləri,
bəlkə yuxusundan oyana millət.

MƏNİ BAYRAQ KİMİ TUTUN YUXARI

Mənim həyatımın nə mənası var,
sizin üzünüzdə gülüş olmasa.
Babamın yadigar bir duası var:
səngər nəyə gərək döyüş olmasa.

Həyatın əzəli qanunu budur,
bağı dolaşırlar bağ bağ olanda.

Hər torpaq dünyada
məmləkət olmur,
parça var — yaşayır bayraq olanda.

İnsanlar olubdu dünyada bir vaxt,
kimidən ad qalıb, kimidən əsər.
Dibçəkdə bəslənən pahlıdlara yox,
çöldə — ağaclara meşə deyiblər.

Çətindir keçilən ömür yolları,
yaşamaq özü də istəyir hünər.
Məni bayraq kimi tutun yuxarı,
sizə lazım olsam... o parça qədər.

GİROV

Bilmirəm, bir ömrü yaşamışammi,
ya heç yaşamağa başlamışammi?
Bəlkə yüz ilim var hələ qabaqda,
bəlkə bircə həftəm qalıb o vaxta?

Deyirlər, söz qalır dünyada yalnız,
gəldi-gedəriyik qalan hamımız.
Deyə bilmişəmmi qalan söz olsun,
adımla çəkilən filan söz olsun.

Adım Nərimanın adıdır, nə qəm,
o şöhrət qazanıb getdi bu ada.
Şöhrətli bir adı yaşadan mənəm,
şöhrətsiz olan da mənəm dünyada.

Adlar yolumuza çıraqlar olurlar,
yolların mənzili kəsə olmayır.
Bir söz qəzasında həlak olurlar,
bu ömür — hər ömrə nəsim olmayır.

Ürəkdi bu eşqlə qaynayıb-daşan,
sinəmdə çırpınır alışmaq üçün.
Bir insan ömrünü girov qoymuşam
bir şair ömrünü yaşatmaq üçün.

1958

**NƏ QƏDƏR DESƏK DƏ
SƏNSƏN ARXAMIZ...**

Öz ağrım ömürlük özümə bəsdə,
özgəyə yamanlıq gəlmir əlimdən.
Amma bu çarx ki var — əvəz-əvəzdi,
yıxanlar yıxılır o mərtəbədən.

Yerdə bəndəsini Göylər unudub,
Diz yerə dirənir, əl də yuxarı.
Qarğanı bülbülə bərabər tutub,
sən də yanılırsan, ey ulu Tanrı!

Sənin dərgahına yazılmaq olmur,
sən təksən, biz yerdə saysız-hesabsız.
Adın arxamıza bir dayaq olmur,
nə qədər desək də sənsən arxamız.

Çəkir qılıncını qisas alanlar,
dərddi, biri bilir, beşi də bilmir.
Mığmığa səsini həssas olanlar,
şahin naləsini eşidə bilmir.

14.03.98

Yazmalar İttifaqı,
Nəriman klubu. 1986.

“TƏZƏ” XALQ GƏLİR

*...müğənni restoranda pişiyinə
ad günü keçirirdi.*

qəzetlərdən

Pişiyyə ad günü keçirirdilər,
araqdan, konyakdan içirirdilər.
Müğənni pişiyyə qulaq asırdı,
səsini səssizcə lentə yazırdı.
Pişik ləhcəsində, pişik dilində
xanımlar, ledilər məzələnirdi.
Pişik müğənninin bəy mənzilində
ruhlar pərvazlanır, təzələnirdi.
Təzə dil açanlar azadlığıydı,
pişiklər, siçanlar azadlığıydı.

Müğənni oxuyur, rəqqasə gəlir,
bu yarım vəhşidi, o yarıçılpaq.
Toyda “yallı” gedən “həvəsə” gəlir,
xarici ritminə rəqs edir əxlaq.

Bu cür Azadlığı başa salırlar,
bu cür İstiqlalı daşa çalırlar.
Bu cür Məmləkətə sahib çıxırlar,
bu cür başımıza qaxıb, çıxırlar.
Bu cür mənəviyyat, ya əxlaq gəlir,
bu cür xalq üçün “təzə xalq” gəlir.

Burda unudulub soyuq çadırlar,
burda xatırlanmır biz görən illər.
Burda gecə yeyib, gündüz yatırlar,
burda o məsələ... onu deməzlər!

Dilənçi əl açıb küçədə inlər,
yazıq niyə gəlib dünyaya, bilmir.
Pişiyin dilini başa düşənlər,
millətin dilini anlaya bilmir.

MƏN BİR ÖMÜR SÜRDÜM

Vətəni böldülər pisə, yaxşıya,
bezdik yabıların kişnəməsindən.
Oğul istəyirəm indi yaşaya,
dözə dözdüyünə bir də yenidən.

Bəsdi danışdığın tər tökə-tökə,
üfürmə, gözümə körük görünür.
Vətən siz tərəfdən kiçikdi bəlkə,
çadırdan baxanda böyük görünür.

Ərköyün doğulub bəzi adamlar,
vətən tərifləsin gərək onları.
Gülsün üzümüzdə üzdə o ki var,
biz də içimizdə söyək onları.

Həyasız hər yerdə bimərifətdi,
tanımaz qohumu-qardaşı tapsa.
O ki, bir sifətdə neçə sifətdi,
özünü təriflər bir naşı tapsa.

Daş daşa söykənsə, daş divar olar,
daş şikəst eləyər ayağa düşsə.
Yol getsən, yol uzaq, dünya dar olar,
keçinin axsağı qabağa düşsə.

Mənim dediyimi təkrar deyirdi,
çuğullar yozurdu qul ləhcəsində.
Dildən dərs deyənlər kəkələyirdi,
bəzi qəzetlərin səhifəsində.

Mən dözdüm, dedim ki, bir vaxt olacaq,
kürsüyə qalxacaq həqiqət özü.
Bilmədim, ürəyim infarkt olacaq,
İnfarktdan yatırmış cəmiyyət özü.

Gedin, tərifləyin bir-birinizi,
mən bir ömür sürdüm, siz sürün iki.
Satın ölünüzü və dirinizi,
Vətən mənimkidi, bazar sizinki.

**ŞAİR
TALEYİNDƏN YARIYA BİLMİR**

“Mənə bir it hürür, bir qara çaqqal”.
Ə.Cavad

Ulamaq azaddı, hürmək də azad,
itin it mərazi dəyişmir, Ustad!
İti qısqıranlar dəyişir, Ustad!
gizli asqıranlar dəyişir, Ustad!

Allah, yer ləkəli, göy ləkəliymiş,
bir cavab yox imiş suallar üçün.
Bir şair nə qədər təhlükəliymiş, —
bir sürü bu “qara çaqqallar” üçün?!

Mən indi bildim ki, nədir bu cəza,
niyə ürəyimiz gizli çat verir.
Niyə istedadlı istedadsıza,
ya qanan qanmaza hesabat verir.

Yaşadın bu ruhla, yandın bu ruhla —
bu eşq mənzilində döyüldün, Ustad!
Sən də yol gedirdin qaragüruhla,
amma o karvandan deyildin, Ustad!

Bir səmə it gördüm, boynunda qatma,
Ağsaqqal dedi ki, ona daş atma.
O itin səsini tanıyır itlər,
o çoxdu, sən təksən, çox təki didər.

Şirin xatirədi indi o xiffət,
şair taleyindən yarıya bilmir.
Niyə sağlığında susur cəmiyyət,
şairi itlərdən qoruya bilmir?!

1992

MƏN Kİ, TANRI ŞAIRİYƏM

“Səhv düşəndə yerimiz”
Qabil

Niyə məndən inciyibsən, a mehribanım,
məndən başqa inciməyə adammmı yoxdu?
Məni mənsiz yaşadanım, məni duyanım,
mən ki, Tanrı şairiyəm, Tanrınmmı yoxdu?!

Bəlkə sənin gündüzünü axşam elədim?
Məndən Günəş istədin sən, mən şam elədim.
Gedib sənsiz harda salam-kəlam elədim?
yoxsa küsüb-barışmaqnan aranmmı yoxdu?

İndi məni paklıq üstə asıb-kəsən var,
indi yerin altdan çıxıb, üstə gəzən var.
Çətindi bir baş saxlamaq, yüz başkəsən var,
əyrini düz çıxarmağa yalanmmı yoxdu?

Taladılar, dağıtdılar, söküb-yıgtdılar,
aşağılar yuxarıya qohum çıxdılar.
Hərəsi bir mülk tikdirib, yüz ev yıxdılar,
sənə qurban, and içməyə Quranmmı yoxdu?

Payız tökən yarpaq kimi mən ələnmişəm,
xırmanlarda sovurublar, dənələnmişəm.
Zəmanəni tərifləyib şübhələnmişəm,
desəm, məni başa düşən xalqımmı yoxdu?

Mən nə deyim,
taniyirsən mən deyənləri,
baş saxlayıb başsızlara baş əyənləri.
Keçi kimi, qoyun kimi mələyənləri,
bu sürünü otarmağa çobanmı yoxdu?

Ürəyimin infarktından gördüm məhşəri,
bilən bildi, deməsəm də mən bu xəbəri.
Eşitdim ki, eşitməyib Zat-Aliləri,
mənim ona deyiləsi ağrımımı yoxdu?

Mən ki, vətən davasında qeyrət demişəm,
sənin lənət dediyinə lənət demişəm.
Azərbaycan demişəm mən, millət demişəm,
millətimə mən üz tutsam, haqqımmı yoxdu?

Bir sənətkar ömrü qoydum mən bu xalq üçün,
haqq istədim, danladılar məni “haqq” üçün.
İndi gedib bayquş üçün, yapalaq üçün,
haqqı harda sübut edim, harammı yoxdu?

Qonşuların biri zəlil, o biri xəstə,
zənginlərin içi boşdu, zahiri xəstə.
Belə qullar dünyasının şairi xəstə,
döyüş günü öndə gedən misrəmmi yoxdu?

Niyə məndən inciyibsən, a mehribanım,
məndən başqa, inciməyə adamımı yoxdu?
Məni mənsiz yaşadanım, məni duyanım,
mən ki, Tanrı şairiyəm, Tanrınımı yoxdu?

**ƏSRİN ƏVVƏLİNDƏ XALQ
DÜŞMƏNİYDİ**

Deyirlər, qoruqdu Nargin adası,
arxivlər açıldı, Nargin açılmır.
Bir qalın qovluqdu Nargin adası,
elə bağlayıblar, düyün açılmır.

Orda şəhidlərin məzarı yoxdu,
qarışib sümüklər, başlar, ayaqlar.
Xarabazarı var, gülzarı yoxdu,
orda ağı deyib küləklər ağlar.

Soruş, dalğalardan Seyid Hüseyni!
Eşitdim Müşfiqin son gileyini, –
o batdı sulara “Oxu, tar!” – deyə,
sahil marş çaldırdı “Proletar!” – deyə.

Şair müqəddəsdi, o qan-qarğışdı,
yatmayıb, oyaqdı indi bu ruhlar.
Xəzər neft qarışıq,
qan qarışıqdı, –
cəsədlər üstündə qaxldı buruqlar.

Milləti millətdən təmizlədilər,
Vətən
Vətən boyda bir qəfəs oldu.
Hanı siyasətdən qaçan şairlər,
niyə göz önündə "görünməz" oldu?!

Müsavat qaldırdı göy bayrağını,
boğulduq selində öz qanımızın.
Şəhidlər boyadı ilk varağını
AZƏRBAYCAN adlı dastanımızın.

Məmməd Əmin bəyin
günahı nəydi?
mühacir adıyla gəzdi dünyanı.
Əsrin əvvəlində – xalq düşməniydi,
əsrin axırında – xalq qəhrəmanı!

Salam, adalarda açılan səhər!
salam, sürgünlərin nalə səsləri!
Qovluq tabutlarda dəfn elədilər
ölümündən qabaq bu ölməzləri.

Yazıq o xalqa ki, tanımır sizi,
bir yığın sümükdü, başsız bir bədən.
Tanıyb tanıdaq biz əslimizi,
yazılan nə varsa,
yazaq yenidən.

Oktyabr, 1992

*
* * *

Döyüldüm dəmir kimi,
döyüşdə gərək oldum.
Yoğruldu xəmir kimi,
gördülər çörək oldum.
Əkildim torpaq kimi,
göyərdim, çiçək oldum.
O qədər dandılar ki,
axırda gerçək oldum.

ULU SÖZ DÜHASI

*"Hər incə sözə bir söyüş eşitmək lazım gəlir.
...mənə yaş kərpic kimi kəsək atırlar".*

Nizami

"Allah" a daş atır rəzil bəndələr,
hanı bu torpağın mərd oğulları?!
Xəzinə aparır quldur şairlər, –
təşbeh oğruları, söz oğruları.

Üzdə vətən deyib, dalda soyurlar,
ürəyə soxulub, gözə girənlər.
Adını "sənətkar",
"şair" qoyurlar,
ən böyük şairi pisikdirənlər.

Tərif deyiləndi söyüş eşidən,
açıq bəhsə girib nadan, şairlə.
Söyüşün yelidi məni üşüdən,
yənə yola getmir zaman, şairlə.

Sərçələr oxuyur qartal yerinə,
əyri pərdələrimi düz hava deyir?!
Baxır istedadsız biri-birinə,
bu ona,
o buna – Mərhaba! – deyir.

Sən kimsən... təhqirə darılma, şair,
keçir köynəyindən can duasını.
Zirvədən-zirvəyə boylan arabir, –
xatırla ən ulu söz dühasını...

Bayiik tənük şairi
Nazim Mikulov mənim
Azərbaycana gətirdiyim
Şeirini özümün keşim.
Baku, 1958.

**ŞAİRLƏR
TABUTDA BÖYÜK GÖRÜNÜR**

Mən suya heyranam, torpağa heyran,
bir tənək əkirsən, yüz qanad verir.
Ədalət istəyir şair Zamandan,
o da əvəzində fəxri ad verir.

Əyir tərəzini qiymət ölçüsü,
qırıq şüşələri naxışlayırlar.
Korlara — işığı, karlara — səsi,
lallara — kürsülər bağışlayırlar.

Şairlər fillərtək bir ömür sürür,
sümüyü gərəkdi özündən qabaq.
Şairlər tabutda böyük görünür,
təriflər tabuta deyilir ancaq.

Deyin, məclisimə gəlməsin mənim,
ilhamsız ilhamlı iddiasında.
Adlar, təxəllüslər oxunmur, deyin,—
Hüseyn oxunur el arasında.

Hüseyn güllərin öz nəfəsiydi,
qəbrinə səpirdik sükut içində.
Hüseyn güllərin ən təzəsiydi,
torpağa basdırdıq tabut içində.

O yerdən gül bitdi şairə nişan,
dünyanın çarxını döndərən şair.
Yer altda çürüyən, yerə qarışan,
yer üstə ətrini göndərən şair.

Vətən bir sinəyə köçürülürdü,
vətəndi şairin ürək parçası.
Hər cığır bir misra şerə dönürdü,
var ol, şerimizin on bir hecası!

Namərd sözlərimi yozub keçməsin,
axtarıb tapmadım sənə bir əvəz.
Qışqıran şairlər yüz şeir desin, —
bircə “Meşəbəyi” şerinə dəyməz.

GETDİ

Z. Bünyadova

Tarix deyə-deyə tarixə döndü,
başında başının havası getdi.
Çıxardın lüğətdən “vəfa” sözünü,
insanın insana vəfası getdi.

Əzbərçi natiqlər “namus” dedilər,
götürüb ölkəni casus dedilər.
Ağzından vurdular və sus! — dedilər,
ağzında yarımçıq loxması getdi.

Millətə qəsd oldu millət içində,
bəsdi, nitq elədik bu dərd içində.
Mərdiydi bu qədər namərd içində,
arxasız mərdlərin arxası getdi.

İranda vurdular, qayıtdı gəldi,
yatan şüurları oyatdı gəldi.
Gözündə bir nisgil sovqatı gəldi,
Gözün ağı qaldı, qarası getdi.

Mərd dur Azərbaycan, başın sağ olsun,
o yerdə yatır ki, yer oyaq olsun.
Səndən iraq olsun, qoy iraq olsun,
o sənin dərdindən narazı getdi,
biz ona, o bizə tamarızı getdi.

VAR

Çıxmaz, çıxa bilməz də bu adət başımızdan.

M.Ə.Sabir

Bu — iqtidar olub, o — müxalifət,
bizə babalardan qalıb bu adət.
Bu “ayrı” millətdi, o “ayrı” millət, —
Türkdü ikisi də, bir vətəni var.

Vəzifə üstündə didhadid gedir,
biri yıxıldımı, yüz şahid gedir.
Güdaza ya Müşfiq, ya Cavid gedir,
nə qədər başsızın baş əyəni var.

Ölkədə fransız, alman, ingilis,
mən vətən əsiri, sən pula həris.
Polis dəyənkli, şair kimsəsiz,
bir külüng çalanın yüz yeyəni var.

Manatı dəyişib bazar “sent” qoyub,
qəzetçi vitrinə təzə “Kent” qoyub.
Varlı öz adını “Prezident” qoyub,
kimi dindirirsən, cangüdəni var.

İldırım Bəyazıt, Teymur Əmirlə,
zaman vuruşdurdu gör kimi kimlə?!
Qızılbaş Xətai Sultan Səlimlə,
indi də o yolun yol gedəni var.

Nə vaxt ayılacaq Oğuz tayfası,
qəbilə yarısı, tayfa yarısı.
Nə hirs soyuyur, nə ehtirası,
nə əyri oturub düz deyəni var.

**DEDİLƏR
DANIŞMA, SUS!**

*Xəlfə ağzın sirrini
hərdəm qılır izhar söz.*

Füzuli

"Mat tvoyu..." deyərdi,
guya söyüş söyərdi.
Sevdiyi rus sözüydü,
amma duzsuz sözüydü.
Bizdə ana söyüşü,
rusda ərkyana bir söz.
Oğulsan, eşit və döz.

Eşidib dözmədilər,
qəliz oldu bu hiddət.
Belə, vaxtsız "oyanır",
baxtı yatanda millət.
Ürəyi soyumazdı,
necə gəldi deyərdi,
əruz gəldi, deyərdi,
heca gəldi, deyərdi.
Bəlkə də buna görə
yaşayırdı birtəhər,
toxunub dəymirdilər.

"Qızıl ulduza görə
gərək unutmasınlar,
yaxamda gəzdirirəm,
yaxamdan tutmasınlar."
Yeganə təsəllisi,
yeganə arxasıydı.
"Ağaların" yanında
sözünün ağasıydı.

Atabəy dövlətinin
bərpaçı memarıydı,
daşıydı, divarıydı.

"Mat tvoyu..." deyirdi,
tarixi dananlara,
əvvəl aldadanlara,
sonra aldananlara.
Bir mərmə qəlpəsiydi
dilindəki "söyüşlər",
əlbəyaxa döyüşlər,
o çöllər,
o yürüşlər,
o hücumlar,
o səngər.
Davam edirdi hələ,
dava gedirdi hələ.

Dedilər Ziya söyür,
demədilər Ziyanın
dərdi nəydi, nə deyir?
Söz deyənə sözünə,
lap Tanrının özünə
irad tutduq:
"Bu olmaz!",
"O olmaz!",
"Belə olmaz!"

Nə qaldı?
Bircə namaz.
O götürə bilmədi.
tək vuruşmaq istədi
var gücüylə qəhrəman.
Qadağan elədilər
"söyməyi" də sonradan.

Dedilər danışma, sus.
Ağzından vurdu casus.
Başımız üstə şüar,
ayaqlar altda namus.
Millət neynirdi Tanrım,
o şanlı abidəni?
Vətəni qoruyanı
qorumadı vətəni.

2008

SƏNƏ “QUL” DEYƏNİ QUL KİMİ ÖLDÜR

Gəl mənim “qul” balam, “qul” pəhləvanım,
qullar bazarında necəsən, oğlum?
O yandan qovdular, bu yana qaçdın,
bu yandan hayana qaçasan, oğlum?

Azadlıq olah, sən qul olmusan,
dövlətin varlıdı, yoxsul olmusan.
Pulsuzluq dərdindən pul-pul olmusan,
bir qalib, canından keçəsən, oğlum.

O kürək səndədi, əzələ səndə,
bir hünər görməyir göz hələ səndə.
Hardandı bu qədər hövsələ səndə,
sanma ki, tənhasan, təkcəsən, oğlum?!

Sən yaşamaq üçün əlsən-ayaqsan,
nə vaxt ölmək üçün yaşayacaqsan?
Nə vaxt şəhidlərə qovuşacaqsan,
nə vaxt gedəcəksən öncə sən, oğlum?!

Spartak qul idi, dilində cihat,
o qalxdı, diz çökdü Romada senat.
Qulları döyüşə çağırır həyat,
qısılma daldaya, küncə sən, oğlum.

Çamadan götürmə, get silah götür,
bağında-bağçanda bayquşlar ötür.
Sənə “qul” deyəni qul kimi öldür,
gərək torpaq andı içəsən, oğlum.

YERİN VAR ŞƏHİDLƏR XİYABANINDA

Qonşular evini kirayə verdi,
dinlər dilimizə min ayə verdi.
Torpağı xan aldı, xan bəyə verdi,
bəylərə, xanlara baş əyməlisən.

Taleyin nə deyib, yazan nə yazıb,
doğru söz deyibsən, kim qulaq asıb?
Ayağından çəkib, başından basıb,
başə çıxanlara baş əyməlisən.

Zəmanə qoçular zəmanəsiymiş,
seyidlər, hacılar zəmanəsiymiş.
Dərvişlər, falçılar zəmanəsiymiş,
nəzir yağanlara baş əyməlisən.

Nəriman, nə qədər can var canında,
zəiflik, soyuqluq yoxdu qanında.
Yerin var Şəhidlər xiyabanında,
qanı axanlara baş əyməlisən.

“BURJUA ŞAİRİ”

“Yerə enməm də, səma şairiyəm”

Cavid

Nəfəsi benzin və kükürd qoxuyan,
çamırlıq içində şərqi oxuyan
bir sinfin şairi görün nə dedi:
“Burjua şairi!” —

Cavidə dedi.

Şairin paxılı durdu üzünə,
aşağı-yuxarı durdu üzünə,
üzünə gülənlər durdu üzünə,
teatra gələnlər durdu üzünə,
“İblis”ə pərəstiş eləyənlər də,
iblisə döndülər xeyirdə, şərdə.
İnsaf deyilən şey tamam yox idi,
kükürd olan yerdə ilham yox idi.

Bir deyən olmadı yoldaş Mir Cəfər,
yalandı!

Əksinə, yalan dedilər.

Cavid Mir Cəfərdən möhlət istədi, —
məni nadanlardan qoruyun, — dedi.
Mir Cəfər yazdı ki, araşdırılsın! —
dedilər: qələmi gərək qırılsın.
Mir Cəfər dedi ki, bir də yoxlayın! —
yoxlayıb dedilər: birinci xayın!
Oğlunun adı Toğrul,

qızının adı Turan.

Biz inqilab deyirik,
o deyir Allah, Quran.
Yazdığı “Teymur”, “İblis”,
türkcü, islamçı, vaiz...”

Siz ey Birincinin sağıyla solu,
amma Birincidən daha qorxulu.

Allah dilinizi lal eləyəydi,
Allah əlinizi şil eləyəydi.
Sizin gözünüzü kor eləyəydi,
onun qulağını kar eləyəydi.
Sizə qənim olsun sizin andınız,
qovluqlar açıldı, siz qapandınız.

/Rəfai Hüseynov eşitsə əgər,
niyə adlarını çəkmədin deyər.
Gərək tanıdaydın bir-bir millətə/
Bəlkə də sirr deyil bu sirr millətə...
İlahi, bu Yerin günahı nəymiş,
diri gün görmədi, ölü də ehsan.
Demə, “Qızıl meydan” daş döşəməymiş,
bir xırman yeriymiş əslinə baxsan.
Kremlin daşına da “qızıl” dedilər,
daşa əl çaldırdı daşa dönmüşlər.

Mir Cəfər dedi ki, məni dörd bölün,
inandım, aldandım deyilən sözə.
Tutduran

tutdurdu onu da bir gün,
“hakimlə” məhkumu qoydu üz-üzə,
ölünü dirildib qoydu üz-üzə,
“latın”la “kiril”i qoydu üz-üzə...
Cavid gedən gündən söz şərə qaldı,
Caviddən
Cavidə MƏQBƏRƏ qaldı.

09.09.2003

ŞEYXİM

“Peyğəmbərdən sonra şairlər gəlir”.
Nizami

Birinci sən keçdin o yolu, Şeyxim,
ulular içində, ey ulu Şeyxim.
Dövrənla şairin tutmur söhbəti,
o yalanı sevir, bu həqiqəti.
Ayağı öpürlər üz əvəzinə,
külü üfürürlər köz əvəzinə.

Şeyxim, səndən sonra dünya dəyişdi,
söz dedik, sözdəki mənə dəyişdi.
Hər gələn zurnaçı bir hava çaldı,
nə çaldı, o bizim hesaba çaldı.

Bir yandan Quranı dandı hökumət,
bir yandan Qurana and içdi millət.
Bir yandan dinimiz lağa qoyuldu,
bir yandan adımız Məhəmməd oldu.
Bir yandan MK*-ya getdik iclasa,
bir yandan mollanı çağırıd qasa.
Bir yandan sürüldü şair oğullar,
bir yandan Kremlə and içdi qullar.
Ordenli, medallı şairlərimiz
ada möhtac oldu, tərifə həris.
Dəyişdi sözünü qəliz deyənlər,
getmişdim bir Allah evinə, Şeyxim.
Peyğəmbər adından hədis deyənlər
nəzir-niyaz yığır cibinə, Şeyxim.

* Azərbaycan Kommunist Partiyasının
Mərkəzi Komitəsi (red.)

İnsan yaşadıqca yaşamaq istər,
bədxəbər bir dəfə xoşxəbər olsa.
İkinci sırada şairlər gələr,
birinci sırada Peyğəmbər olsa.

MİLLƏT ÖZ ÖZÜNƏ GÜLDÜ NƏHAYƏT

Heykəl uçuruldu, töküldü getdi,
heykələ bu baxdı, o güldü, getdi.
heykəlin mübarək günləri getdi,
altının, üstünün marməri getdi.
Sənətlə üz-üzə gəldi siyasət,
daşüstü söküldü, daşaltı getdi.
Millət öz-özünə güldü nəhayət,
ürəyi doluydu, boşaldı getdi.

Güldü - əl çaldığı açılışlara,
güldü tərif dolu o çıxışlara,
qırmızı lentlərə güldü doyunca,
əklili dəyişib əklil qoyunca.
Güldü "tarixinə", uğundu getdi,
gülüşü özünə toxundu, getdi.
Yerdən daş qaldırıb
insanı yıxdı,
bir dövrən o biri dövrəni yıxdı.

İllərin hökmünü dəyişdi illər,
millət daş atırdı, daşa dəyirdi.
Dünən zamanəyə əl çalan əllər
yenə əl çalırdı,
hədələyirdi...

1989

**MƏNİM TALEYİMİ YAZAN
AYRIDI**

Sənə neyləmişəm, “it cənabları”,
qızıqıb hürürsən məni görəndə.
Sən ki, tanıyırsan yazıçıları,
bu köhnə binada oluram mən də.

Azadlıq yolunda mən can qoymuşam,
onsuz da danışib dinmirəm, ay it.
Niyə sən rahatsan, hürürsən müdam,
mən rahat yaşaya bilmirəm, ay it.

Bilirəm, heç kimi oxumamısan,
sümük sümürürsən həyətdə sakit.
Mənim də şerimi oxumamısan,
axı, it dilində yazmıram, ay it.

Sənin nəzərində yəqin adiyəm,
sənin tərəzində mizan ayrıldı.
Mən diri Cavidəm, diri Hadiyəm,
mənim taleyimi yazan ayrıldı.

Hür, hür qoy açılısın bir az nəfəsin,
hür, qana batınca o diş, o ağız.
İnsan it cildinə gərək girməsin,
biri var, necə də oxşayırsınız!

Burda mən dözüürəm, orda din, Allah,
dilimdə saitlər samitə dönür.
Mənə nə verdinsə, sən verdin, Allah,
niyə bəndələrin bəs itə dönür?!

Xryst Rza
Tizməzi,
Sara və mən
Mokva, 1959

MƏNİM TARİXİM

Mən öz tariximi varaqlayıram
Romanın ən qədim kitablarında.
İgid oğullara yas saxlayıram
beş yüz il, ya min il sonra olsa da.

Onların adını yanlış yazıblar
hələ Heredotun vaxtından bəri.
Burda hakimlərə qulaq asıblar
dünyanın ən böyük tarixçiləri.

Nə qədər knyazlıq, şahlıq və xanlıq...
gəlib soxuldular ərazimizə.
"Dostluq", "bərabərlik", "əmin-amanlıq".
"sülh" təklif eləyib fatehlər bizə.

Bizə "vəhşi" deyib qoca Plutarx,
Pompeyə sərkərdə...
de, haqqı varmı, —
doğma torpağında vuruşan bir xalq
beşiyi başında vəhşi olarmı?!

Dağıldı babamın ulu vətəni,
divanlar quruldu burda xalq üçün.
Qafqaz "vəhşi" oldu, Roma "mədəni",
bu öldü, o qaldı,
yaşamaq üçün.

Talandı el-oba xəyanət ilə,
suları lal axdı Kürün, Arazın.
Gərək əsr-əsr ədalət ilə
borcunu qaytarsın Roma Qafqazın.

**ARXADA UÇURUM, QABAQDA
ZAMAN**

Keçirəm Bakının küçələrindən,
bu günü qürbətədi, dünəni Vətən.
Varlılar, kasıblar zəmanəsidi,
zalımlar, yazıqlar zəmanəsidi.
Hacılar, tacirlər zəmanəsidi,
təzə mühacirlər zəmanəsidi...

Sökülür, tikilir Bakı yenidən;
Onu ictimai bir mülkiyyətdən
şəxsi mülkiyyətə keçirir Zaman,
gözümün önündə dəyişir insan.
Təzə dükanlarda hər nə istəsən,
satan çox, alan yox, bazara əhsən!
Satıcı danışmır, qiymət üstədi,
milləti soymaqda millət ustadı.
Yüzillik satılan mehmanxanada,
tərcümə edilib: “həyat” “hiyat”a.
“Patronun” dilinə yatmır Naxçıvan,
təki rahat yatsın xarici mehman.

Bəzəkli bir ledi mey-məzədəydi,
yellər oynayır mavi telində.
ofisant — elmlər namizədiydi,
pivə paylayır padnos əlində.
Filan kafedrada onu bir zaman,
tərif eləyərdi hörmətli dekan.
Parlaq gələcəyi, milli şüuru,
bir də deyər ki, kişi qüruru...

Gecənin yarısı qəhqəhə, gülüş,
polis əlində rezin dəyənək.

Çıxır kazinodan bir ütülənmiş,
təzə mülkədarı, köhnə dümbələk.
Dünən tanıyurdım o dələduzu,
bu gün bankir olub, ləqəbi “Arzu”.
“Halallıq” deyəndə tərənir bığı,
əvvəl rəhmi gəlir, sonra acığı.
Ali məclislərdə ali bir nəfəs,
adını demirlər, “Hacı filankəs!”
Öz əli, öz başı, öz ixtiyarı —
nə məni tanıyır, nə Bəxtiyarı.

Yubiley keçirir kimsə vurhavur,
Ədalət Allahın yadından çıxır.
Bir şəhid evində yasin oxunur,
burda can bəslənir, orda can çıxır.
Biri “Mercedes”ə hissə axtarır,
o biri çörəyi niyə axtarır.

Budur, bir qocanın qoltuqağacı,
sətir medalları qəpik-quruşa.
Xarici bir turist — kolleksiyaçı,
alır o medalı, əsayla qoşa.
Baxır aldığına — əla suvenir, —
qoca qəhərlənir, xanım sevinir.

Üzü təbəssümlüm, gözü suallım,
“doğmalar” içində sən necə təksən.
Qoltuqağacını satan zavallım,
qalxsan, indi nəyə söykənəcəksən?!
Arxada uçurum, qabaqda Zaman,
İNSANDAN İNSANLIQ İSTƏYİR İNSAN.

Noyabr, 1995

QALX

Dəvəsi ölmüş ərəbə

Qalx, ərəb, qalx, yerişək,
külək qalxacaq, külək.
Səhra — qum çadrasını
başımıza örtəcək.
Qalx, ərəb, qalx, yerişək,
içindəki ağrılar,
acılar, yükü, ərəb.
Qayğını nə bilibsen,
bu yük dəvə yükündən
daha böyükdü, ərəb.
Dizində taqətini,
qolunda qüvvətini,
yoxla, qalx,
birtəhər qalx.
Büdrəsən, uçsan əgər
özünə söykən ancaq.
Qalx, özündən özünü
xilas elə, qalx, ərəb.
Getdiyən yol uzaqdı,
bələdçisi yox, ərəb.
Taleyin oyunudu, —
iki gözdə qəm olsa:
ərəb, ya qeyri-ərəb —
birləşdirir kim olsa.
İtir sonra arada
rəngin ağı, qarası,
tək burda deyil, ərəb,
Ərəbistan səhrası.
Bu səhradan uzaqda
düşdüm səhraya, ərəb.

Bir eşqin mənzilində
yığıldım mən, ya ərəb!

Gün yandırır səhrada,
külək qalxacaq, külək
Qalx, ərəb,
qalx,
yeriyək!

ÜRƏK EŞİTSİN

Sözün nə ucası, nə alçağı var,
əziz dost, şerimi asta oxu sən.
Səs-küylə özünə əl çaldıranlar,
səssiz-küysüz çıxır sonra cərgədən.

Fikir ver misraya, adi sözə də,
duyan kəs səssiz də gərək eşitsin.
Sıxılma, qulağın eşitməsə də,
ürəyində oxu, ürək eşitsin.

*
* * *

Bir şeir oxudum... mənim şerimi
dinlədi sonuncu misraya kimi.
Dedim Puşkin yazıb... açıldı qəlbən,
İstədi desin ki, dahiyənədir.
Dedim mən yazmışam...
tutuldu birdən,
istədi desin ki, əşi, bu nədir.

DEYİRLƏR “DƏYİŞMİŞƏM”

— Dəyişməzmi, gülüm, bəs
günün altında yanan, —
suyun, selin, küləyin
qabağında dayanan.
Çaqqalların səsini
eşidən bir pak ürək.
Tülkülərin üzünü
taniyan dişi pələng.
Filə hürən tulalar
ayağa dolaşanda.
Qarğa-quzğun tökülüb
leş üstə daraşanda.
Gözüyün qabağında
bir igid təklənəndə.
Çəməndə gül soluxub,
qanqal çiçəklənəndə.
Hava bürkü, dünya dar,
günəşin ziyası yox!
Çalış, öldür özünü,
axırda mənası yox!
Mühacirin vətəni,
şairin arxası yox!
Cəmiyyətdə üşüyüb
şairlər,
həyatda yox!
Sürgün siyahısında,
başqa siyahıda yox!
Arıflar duya bilir
şairləri,
gəda yox!
Millətin döyüş günü
öndədir, arxada yox!

Müttəhimlə yanaşı,
taleyilə üz-üzə,
Zəmanə kül üfürür
indi də gözümüzə.
Hər beyində bir hava,
hər ağızda bir avaz.
Hakimi rüşvət alan,
kərbəlası qumarbaz.
Toxunulmaz adamlar,
toxunulmaz maşınlar.
Gədalər, feodallar,
şirəyə yığışanlar!
Dəyişməzmi gülüm, bəs
ürəyi, beyni olan —
Sevən kəs, sevilən kəs?

ŞƏLALƏ, QAYA

Sular gizli gəldi, arxlara doldu,
qayadan axanda, şəlalə oldu.
Sərinlik töküldü qayaaşağı,
qayada-yüz rəngli bir göyqurşağı.
Qayada nə qədər təzə yaz gülü,
şəlalə-qayada bir bağban oldu.
Gündüzlər gün düşdü — qaya güzgülü,
gecələr ay düşdü — çırağban oldu.
Yuyuldu, töküldü qaya, nəhayət,
şəlalə itəndən... susdu təbiət.

DİLBƏR

*Mən Dilbəri sordum gəlib-gedəndən,
dedilər barışmaz, küsmüşdür səndən.
Mən iltifat etdim, o qaçdı məndən,
qaçqın ədasına qurban olduğum!*

M.Müşfiq

Həkim, o Dilbərdi, ona yaxşı bax,
Müşfiqdən yadigar qalandı, həkim.
Könlünü alan yox, Dilbərim! — deyən,
qalan xəstəliyi yalandı, həkim.

Bəxt dövlət quşudu, uçub əlindən,
el xəbər tutmayıb el gözəlindən.
Ayırma Dilbəri qızdan, gəlindən,
o gəlin qalıbdı, gəlindi, həkim.

Müşfiq həsrətiydi bir gülüşünə,
indi gələn yoxdu heç görüşünə.
Nə özünə baxır, nə yerişinə,
evi yox, dünyası talandı, həkim.

Dilbər, o Dilbərdi, yaş o yaş deyil,
ağarıb, bozarıb, saç o saç deyil.
Ayağa düşübdü, daha baş deyil,
dünya qaldırandı, salandı həkim.

Gəlsin görüşünə,
hardadı gənclər?
Müşfiqdən xatirə danışsın Dilbər.
Onda o sağalar, onda "dirilər",
gül də sulanmasa solandı, həkim.

Bəxtiyar Vahabzadə
və
Nəbi Xəzriyə .

Sımsarıbədə
görürqalağb
Soblı
1986 .

MƏN TƏLƏSDİM

"...mən tələsmirəm".

S.Vurğun

Mən ömrüm uzununu tələsdim, şair,
istədim dərədən mən dağa qalxım.
Saatlar üstündə çox əsdim, şair,
dedim ki, bir anda ayağa qalxım.

Tələsdim elə bil saç ağartmağa,
bilmirəm, heç niyə tələsdim, şair.
Tələsdim gözümə eynək taxmağa,
otuzdan əlliyə tələsdim, şair.

Oyandım yolların yüz dolayında
həyatın özüydü məni oyadan.
Yaz yenə vaxtında gəldi dünyaya,
qış yenə vaxtında getdi dünyadan.

MƏN QAÇDIM İNSANDAN

Anasız vaxtımda anam, ay çinar!
nələr pıçıldadı gizli dillərin?!
Sənin səsindəymiş laylam, ay çinar,
üstü damar-damar yarpaq əllərin
açdı köynəyimin düymələrini,
boynumun, sinəmin sildi tərini.

Kölgəmi gizlətdi öz kölgəsində,
həyat-baca tapdım, ev-eşik oldu.
Yarpaqlar üstündə xəfif əsəndə,
budaqdan asıldı,
yer beşik oldu.

Gördüm bu dünyanı
mən bir aynada,
burda sıgalladı məni təbiət.
On addım aralı,
köhnə binada
köhnə haqq-hesabı çürütdü namərd.

Güzgüdə gördüm ki, ağarıb saçlar,
alınımın yazısı beləymiş demək.
İşdən götürdülər, “iş axtardılar”,
buna da
minnətdar olaydım gərək?!

Gör harda qırdılar şüşə könlümü,
mən qaçdım insandan dağ-daş yanına.
Ovutdum ağlayan uşaq könlümü
anasız vaxtında, ay çinar ana.

Mart, 1991

EHTİYAT

“Qorxan gözə çöp düşər”.

El sözü

Ehtiyat deyiblər, bəzən susmuşam,
yüz canın qorxusu bir cana düşüb.
Ehtiyat eləyib mən uduzmuşam,
şöhrət ehtiyatsız olana düşüb.

Ehtiyat sözünü gətirmə dilə,
qabağa özün düş döyüş zamanı.
Ehtiyat eləyən xalqların belə
nə vətəni olub, nə qəhrəmanı.

Ehtiyat etdikcə tutub əyiblər,
uduzub qeyrəti girov qoyanlar.
Yüz il ehtiyatla dərd eləyiblər,
bir gün hünər üçün vaxt tapmayanlar.

Sözümü, sirmimi mən danmamışam,
hardasa düşmüşəm bəzən şərə də.
Mən birinci gündən inanmamışam
ehtiyat eləyən şairlərə də.

Kimsə xatırlayıb məni yad etməz,
ümid eləmə ki, doğma yad olmur.
Azadlıq istəyən ehtiyat etməz,
səngərdə, unutmama, ehtiyat olmur.

MÜŞFİQİN OĞLU

Moskvada Müşfiq gecəsində hörmətli professor Əziz Şərif məni qucaqlayıb Müşfiqin oğluna oxşatdı, dedi ki, atana necə oxsayırsan, bilməzdim onun oğlu sağdı... Bu sözlər o vaxtdan, şeir olunca, ürəyimdə dolaşırdı.

Müəllif

Dindim, qulağına tanış gəldi səs,
güldüm, bu gülüşüm saxladı səni.
Dayandım — duruşum, baxdım — baxışım,
yeridim — yerişim saxladı səni.

Müşfiqdən danışır bütün bir ölkə,
ürəyi doluyuq, Əziz müəllim.
Mən yox, şerimizin bir nəslə bəlkə,
Müşfiqin oğluyuq, Əziz müəllim.

Hər axşam qoynunda
bir səhər yatır,
səhərsiz, dünyanın üzü gülməmiş.
Bizim sinəmizdə cilidlər yatır,
hələ vərəqlərə köçürülməmiş.

Yaş ötür, dəyişir daha nəslimiz,
yenidən söz verir zaman Müşfiqə.
Ata gözüylə də baxmalıyıq biz
oğlumuz yaşında qalan Müşfiqə.

Moskva, 1978

ƏSA GÖTÜRMƏ

*"...çəkilməşəm qınıma.
... qorxaram mən, –
yalan desəm tanrıdan,
doğru desəm bəndədən".*

B.Vahabzadə

Sən belə demədin bir zaman, şair, —
başında şimşəklər çaxanda belə!
Qırx il sətiraltı qışqıran şair,
susarmı səngərdən qalxanda belə?!

Bəndənin evini yıxdı yalanlar,
o başa düşmədi faş olanacan.
Özün deyirdin ki,
heykəl olanlar
daşa basılıblar daş olanacan.

Qoy daşa bassınlar, o daş arxadı,
zirvənin himnini tufanlar deyir.

Qartal — ildırımla əlbəyaxadı,
sərçələr — dən gəzir, çəyirtkə yeyir.

Şair qəsdən ölür, əsgər güllədən,
neyləmək, talelər başqadı, şair.
Əsgəri sağaldıb yaşadan vətən,
şairi öldürüb yaşadır, şair.

Almaz İldırma Bakıda heykəl! —
millət gah ağ deyir, gah qara yazır.
Adını hər yerdən qaralayan əl
indi hər qapıya, divara yazır.

Mənə “qəbahətin” birtəhər gəlir,
görüb namərdləri çox köks ötürmə.
Üstünə gözlüklü gürzələr gəlir, —
əldən qılınc verib, əsa götürmə.

Aprel, 1994

TARIXİN GÖR HANSI MƏRHƏLƏSİNDƏ

Mənim tariximə yüz ağa çıxıb,
xalqlar yarışında qabağa çıxıb.
Xalqların rəhimsiz yolkəsənləri,
“Maşallah!” – keçiblər bütün sədləri.

Daşları yazırlar, tez ötürürlər,
sonra qalxan tutub ox götürürlər.
Tapdığım tarixi sənəddir, – deyə,
yerə basdırırlar, – niyyətdir deyə.

Sitat gətirirlər, tarix yazırlar,
Alban dövlətinə sahib çıxırlar.

Danıb Azərbaycan ərazimizi,
keçib Kürümüzü, Arazımızı.

Yaşayaq, yaşadaq gərək tarixi,
qanıyla yazıbdı Babək tarixi.
Qan yuyula bilər, qan yerdə qalmaz,
tapmaca deyil ki! –
tarix yozulmaz.

Qonşu – biz görmüşük qohumluq eylər,
bir imdada çatar, ya qulluq eylər.
Qonşu qonşusuna xəyanət etməz,
sən öz torpağını mənə ver! – deməz.

Ara qarışdırır ortada kimsə,
bayquş radiolar verib səs-səsə.
Bülbül bağçamızda oxuya bilmir,
kimdi tanıyırsın, o guya bilmir.

Tarix avam deyil, torpaq səbirsiz,
bizə düşmən çıxıb “dost” dediyimiz.
Tarixin gör hansı mərhələsində,
soyutma tərini yad kölgəsində.

1988

PERİKLİN FACİƏSİ

O bizə bəlli oldu
iki min il sonradan, —
tarixdəki düynələr
açılır zaman-zaman.
Gərək sular axaydı,
durulaydı günbəgün,
böyük bir fəlakətin
üstünü açmaq üçün.

Heyranam bu sirtinə,
bu hökmünə dünyanın,
hər səhvi məktəb olur,
dərs olur qəhrəmanın.
Periklin düşmənləri
əlbir olur o zaman,
ona qəsd hazırlanır
öz əlilə sonradan.
Dostu Anaksaqorun
qətlinə fərman verir,
o, yoxdur allah! — deyib,
allahlara can verir.
Ən böyük filosofu
götürürlər aradan,
Perikl öz əlilə
zərbə alır arxadan.
Fidiy!
Böyük sənətkar
küsüb çıxır şəhərdən,
qızıl yoxa çıxıbdı
guya yaradan zaman
guya abidələrdən,
o, nəhəng sütunları,
özü satıb onları.
Dostuna hiddətlənir, —
uşaqlıq yoldaşına,
öz əlilə Periklin
ölüm kəsilir ona.
Nə çağırır eşidir,
nə duyur,
nə dinləyir.
Hökmdar öz səhvini
başə düşüb inləyir.

Növbədə Aspasiya!
Öz qadını, həyatı.
Bəli, karta qoyulur
qadın müqəddəratı.

O, ərindən xəlvəti,
guya idarə edir
ordunu və dövləti.

Vəzifələr,
rütbələr,
mükafatlar da həтта,
guya onun əlilə
bölünür məmləkətdə.

Sarayda ağız-ağız
yayılır bu səs-səda.

Bağışlamır hökmdar
üç övlad anasını,
ər kimi göynəsə də.

Vətən də xain çıxır

Periklə, —
qururlar

Periklin qurduğunu

Periklə uçurdurlar.

Beləcə təkləyirlər

ən böyük sərkərdəni.

Nə yaxın dostu qalır,

nə özü, nə vətəni.

Perikllər yetirir

qoca tarix dünyada.

Periklin faciəsi

düşür arabir yada...

**İTKİN DÜŞƏNLƏRİN
YERİ BİLİNİR**

*Xırda qəzetlərin birində
qərəzli yazılar oxudum.*

Müəllif

Zalım, ilan kimi dilin haçadı,
qoy əfi ilanlar qoynunda yatsın.
Boyun — bir qurulu dar ağacıdı,
as məni çiyindənən, bir şəhid artsın.

Bu qədər HƏRİSLİK,
bu qədər QƏRƏZ,
bu qədər İDDİA,
bu qədər İŞTAH,
bu qədər PAXILLIQ,
bu qədər MƏRƏZ,
bu qədər BƏDXAHLIQ
Hardandı, Allah?!

Bığ yeri təzəcə tərləmiş əsgər,
döyüşür, səngərin sirri bilinmir.
Siyahı dərc edir böyük qəzetlər,
itkin düşənlərin yeri bilinmir.

Gedir oğulları Azərbaycanın,
qışın soyuğu var, yayın atəşi.
Fikirdən, infarktdan həlak olanın,
açılmır üstündə yaylım atəşi.

Mən kiməm —

bu yurdun bir vətəndaşı,
bir az ümidliyəm, bir az intizar.
Kürün qırağında bir mamır daşı,
ya da qəbristanda uçuq bir məzar.

Getmir ürəyimdən bu söz yarası,
gördüm,

yanının da sızlar gözü var.
Nə hürən itlərdə ürək ağrısı,
nə çalan ilanda ürək özü var...

İyul, 1993

* * *

“...Nəriman Həsənzadə dünyada gözəllik, nəciblik, zəriflik axtarır və bunları bəzən olmayan yerdə də görür, çünki gözəllik və zəriflik bu şairin sənət idealıdır. O, yalnız bu ideal eşqinə yazıb-yaradır. Bax, budur onun nəğmələrinin baş motivi.

N.Həsənzadənin şeirlərindən mən həmişə böyük həzz almışam. Onun şeirlərində həmişə ürək döyünür. Çünki oxucusu ilə o, ürək dilində danışır.

Ürəyin dili nədir?

Səmimiyyət!

Yalanın dili qışqırıq, gerçəyin dili hiçqırıqdır. İnsan heç vaxt öz hissini qışqıra-qışqıra deməz. Qışqırıq - nəyisə zorla sübut etmək qəsdidir. Şer isə nəyisə sübut etmək üçün deyil, sadəcə olaraq yaşanan duyğunu, qəlbə sığmayan həyəcanı özü-özünə pıçıldamaq üçündür...

...Şair hökm verə bilməz, şair oxucu qarşısında süfrə kimi qəlbini açar. Deyər, mənə belədir. Amma beləni elə deyər ki, sən ona inanmaya bilməzsən.

**Əvvəl arzularla qızın qəlbini,
sonra xatirələr üşüdür heyhat!**

Məgər belə deyil? Kim bunun gerçəkliyinə şübhə edə bilər?

Mən Nərimanı şeirlərinin bax, bu cəhətinə görə həmişə sevmişəm. Onun şeirləri həmişə məni isidib, həmişə düşündürüb, görə bilmədiklərimi mənə göstərib”.

Bəxtiyar Vahabzadə.

*“Bir az möhlət istəyirəm ömürdən”
kitabına ön sözdən.*

1981.

Nəriman Həsənzadə

*Nə vaxt yetişirsə böyük sənətkar,
hər xalqın şöhrəti o vaxta düşür.*

N.Həsənzadə

Seçilmiş əsərləri. 7 cildə, 1-ci cild

***Ayrılmayan
ağrılara
salam var...***

(Cənub həsrəti)

*Ayrılmadıq, ayırdılar,
ayırdılar, buyurdular.
Olduq bir can, iki bədən,
ay bir millət, iki vətən...*

TİKANLI MƏFTİLLƏR

“Təbriz günləri” silsiləsindən

Sərhəddə haray salır
ürək vətəndən ötrü.
Məndən qabaq çəkilib
bu sərhəd – məndən ötrü.

Tikan göyərilib Allah,
məftillərdə – kəşfə bax!
Harda düzəlib gəlir,
hansı el, hansı mərkəz?!
Kürəmizin belinə
dolasa, tükənməz.

Gözə batır tikanlar,
Gəl ey Babək, hardasan!
Can, məftilli vətənim,
tikanlı vətənim, can!!!

Torpaqları ayırmaq,
sərhəd çəkmək adəti! –
Mədəni millətlərin
budur qul təbiəti!

1991

TƏBRİZ

Hardasan, ustad Şəhriyar:
Təbrizə gəlib Bəxtiyar, –
özün pişvaza çıx, baba,
nəzir-niyaza çıx, baba,
tökülsün ellər-obalar,
neçə min insan Təbrizə.
Bakıdı mehman Təbrizə.

Yatıb oyana bilmirəm,
baxım hayana, bilmirəm.
Keçdim Arazdan, ay baba,
qaçdım Arazdan, ay baba!
Hələ inana bilmirəm,
mənəmmi qonaq Təbrizə,
qurban ay Allah, Təbrizə.

Nə danışım, nə söyləyim,
qan çəkir məni, neyləyim.
Qurtar bu həsrətdən məni,
ayırma millətdən məni.
Torpağı öpüm, iyləyim,
qoy gedim-gəlim Təbrizə,
mənim gözəlim Təbrizə.

Nə gözəlsən Təbriz qızı,
gördüm qara çadranızı,
buludda aysan, ey nigar!
Yel əssə, bulud dağılar,
həyat günəşə tamarzı,
dəymə beşiyim Təbrizə,
evim-eşiyim Təbrizə.

Ayrılmadıq, ayırdılar,
ayırdılar, buyurdular.
Olduq bir can, iki bədən,
ay bir millət, iki vətən,
bizi sözlə doyurdular.
Salam, Gəncədən Təbrizə,
vətəndən vətən Təbrizə.

Təbriz, may 1991

ŞƏHRİYAR

*Gənc qələm dostum Piruz Dilənçi
oğlunun adını Şəhriyar qoymuşdur.*

Müəllif

Salam Şəhriyara, ustada salam!
Şəhriyar dediyim bir ada salam!
Sırlı-sehirliydi ulu təbiət,
deyirlər,

qeyb olub uçdu Şəhriyar.

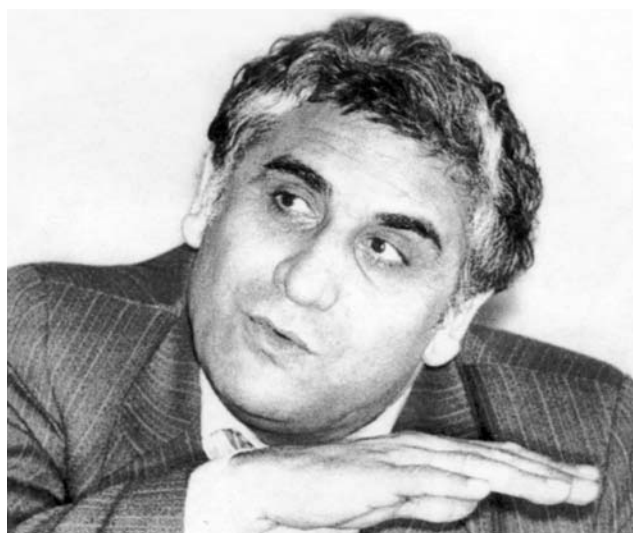
Könüldən-könülə keçib nəhayət,
o taydan bu taya köçdü Şəhriyar.
Ruh idi, bədənə köçdü Şəhriyar,
Vətəndən Vətənə köçdü Şəhriyar.

Ana sevincin var, ey ata könlüm!
Arazmı qovuşdu axıb dənizə?
Burda Şəhriyarı beşikdə gördüm,
orda məqbərəsi sığmır Təbrizə.

Nə qədər doğmadı bu səs, o nəfəs,
o taylı, bu taylı bir diyar ilə.
Millət Şəhriyarsız yaşaya bilməz,
şeyrim təzələndi Şəhriyar ilə.

4 sentyabr, 1991

Yeni yazdığım "Ləyid"
səhifəni qədrli dostlarıma
o Ruzaykəyə
Yunivesitet, 1962

SALAM, AZƏRBAYCAN

Heç yerdə görmədim düz bənövşəni.
QURBANİ

Qərbi Azərbaycan, qərbinə qurban!
Şərqi Azərbaycan, şərqinə qurban!
Məlalına qurban, dərdinə qurban!
Bu tərəf Cənubdu, o tərəf Şimal, –
bir can neçə yerə bölünər, Allah!
Şimala, Cənuba üz tutub getsən,
yenə bir millətdi, yenə bir vətən.
Valilər ayırdı, rəislər ayırı,
nə qədər yaxınıq, nə qədər ayırı!

Analara qurban – oğul doğurlar,
oğullara qurban – şəhid olurlar.
Qatil! Sönməyəcək yanan alovlar,
gələcək bu günü salacaq yada.
Yer altda şəhidlər danışacaqlar,
yer üstə – şahidlər susdurulsa da.

Bizə zaman-zaman qəm-qubar verib,
mədəni millətlər nitq eləməsin.
Əllərə qırmızı bayraqlar verib,
əynimizə qara geyindirməsin.

Bir heykəl* gördüm mən, məğrur dururdu,
əli belindəydi, hökmü dilində.
Azadlıq sözünü unuttururdu,
Culfada, Arazın lap sahilində,
həmin o heykəldi, həmin o başdı,
allah eləmişdik, adicə daşdı...

* Şair Culfada Lenin heykəlinə işarə edir (*red.*)

Mənim günümə düş, ayrılıq salan,
evdə mələr qalsın sənin də anan.
Kəssin qabağını yad keşikçilər,
suallar, cavablar salsın böhtana.
Öz içindən çıxan rəhbər işçilər
səni tanımasın, qal yana-yana.

Əlin beldə olsun, gözün çörəkdə,
sərvətin hərraca qoyulsun belə.
Keçsin yarı ömrün iməcilikdə,
qazancın axırda puç olsun belə.
Ürəyin doyunca sevinməsin heç,
tabut al,
ordudan oğul yerinə.
Sən də Şəhid əkib, yas paltarı biç,
torpağa dən səpsən –
taxıl yerinə.

Salam, Azərbaycan, qərbinə qurban!
Salam, Azərbaycan, şərqinə qurban!
Məlalına qurban, dərdinə qurban...

Təbriz, may 1991

OXU MƏNİ

Məndən kitab istəyirdi
mehmanxana xidmətçisi.
Təmizliyin,
səliqənin gözətçisi.
Bir əlində əski vardı,
o birində süpürgəsi.
– Şəhriyarın qonağısız
yəqin, Ağa!
Xoş gəlibsiz bu torpağa...

Çadrasına bürünərək
gizlənirdi,
hissim, duyğum süslənirdi.
Necə verim mən kitabı? –
Allah bilir
keçirdiyim bu əzabı.
Dilimiz bir,
dinimiz bir,
tariximiz birdi, anam.
Bu bir olan sirdi, anam.
Bir torpaqda iki vətən, –
biri mənəm, biri sənsən.
Mən "əski"dən bixəbərəm,
sən "kiril"dən.
Unudulub Quranımız,
qədim Novruz bayramımız,
namazımız,
orucumuz.
Nə vədimiz qurtarıbdı,
nə borcumuz.
Oxu məni, –
yerişimdən,
duruşumdan oxu məni.
Mən təpədən dırnağacan
əlifbayam, oxu məni.
Mən rusların içindəki
müsəlmanam, oxu məni.

1991

**AC DOLANNAM BURDA
NAHAR VAXTIMI**

Qoca Təbriz...
 necə əziz, möhtərəm!
Ağ saçımı
 ağ saçına sürtərəm.
Dəymə mənə,
 Təbrizdə birtəhərəm, –
mən ağlasam,
 sil gözümün yaşını.
Qorqud babam,
 Oğuz tayfam, soy köküm,
Şəhriyarın
 məzarına diz çöküm.
Heç bilmirəm –
 burda kimə dil töküm,
ikicə gün
 artıralar vaxtımı,
 ac dolannam
burda nahar vaxtımı...

Təbriz, may 1991

QARDAŞ

Bir yerdə "bəy" oldum, bir yerdə "ağa"
gördüm İstanbulu, Təbrizi, qardaş.
Öllük məzarımız çökər torpağa, –
ayrılıq ayırmaz ta bizi, qardaş.

Səsimiz o dağdan bu dağa düşməz,
başdakı yerimiz ayağa düşməz.
Millət bir olmasa belə öpüşməz,
Siz bizi çağırın, biz sizi, qardaş.

Əlifba ayırdı, Araz ayırdı,
Araz üstə saldat, sərbaz ayırdı.
Başımıza dəyən qapaz ayırdı,
artdıqca görüşmək həvəsi, qardaş.

Təbrizi mən Gəncəsayaq bilmişəm,
Mərəndi görəndə Qazax bilmişəm.
Ən yaxın yerləri uzaq bilmişəm,
bir at mənziliymiş yol-izi, qardaş.

Doyunca baxıram, doya bilmirəm,
əlini əlimdən qoya bilmirəm.
Nədir bu dünyada dünya bilmirəm,
Nədir bu zülümün çarəsi, qardaş?

SÜRÜCÜ

Sürücü Ağayi Rzaya

Culfaya çatmamış saxla, ay Rza,
belə yeyin sürmə, daha az qalıb.
Bu taydan baxım mən dərdli Araza,
o taydan baxmaqdan gözüm saralıb.

Heç bələd olmadım mən yola-izə,
Nə vaxt dönəcəyəm bir də ya qismət.
Gələndə həsrətlə gəldim Təbrizə,
gedirəm, ay Rza,
yənə də həsrət.

Maşının qırılıb yolda qalaydı,
bir az ləngiyəydin bu gün, ay Rza.
El kəsib yolunu namaz qılaydı,
namaz qılmayıbsan özün, ay Rza.

Yel əsir bahardan üzü payıza,
sərhədə tələsik aparma məni.
Bir əlim Təbrizdən tutub, ay Rza,
bir əlim Mərənddən...
qoparma məni!

MƏN SU GƏTİRDİM

*Mən öz qardaşıma mehman gələndə
bir qələm, bir dəftər, bir can gətirdim.*
Əli Tuda

Təbrizdən şairə gətirdiyim su,
Bakıda bir ovuc göz yaşı oldu.
Xəyal qanadlandı keçdi Arazı.
yeridi, yüyürdü çay sahilincə.
Ömrümdə nə belə –
suya tamarzı,
nə belə su içən görmüşdüm öncə.

Mən su gətirmişdim, od içdi şair,
yandı Kərəm kimi kirpiyində yaş.
Gör harda görüşdü –
"iki mühacir", –
su oda dönmüşdü, od suya, qardaş.

Şimalla Cənubu görüşdürürdüm,
yollar açıq idi, illər qol-boyun.
Vahid Azərbaycan! –
səni görürdüm, –
Tanrım, hökmünə bax bir içim suyun!

Yatan hisslərini nəydi oyadan,
bulaqlar Təbrizdə çağladı səssiz.

Gül də gətirəydim gərək o Taydan,
torpağın ətrini alaydı səssiz.

Şair "oxay" deyib,
"can" deyib içdi,
mənə cansağlığı diləyən şair.
Suyu da gül kimi iyləyib içdi,
vətən, vətən deyə mələyən şair.

Bir zaman quş kimi qol-qanad açdı,
içində qovrulub bişən şairim.
Vətəndən qovdular,
vətənə qaçdı,
"qürbətdən-qürbətə" düşən şairim.

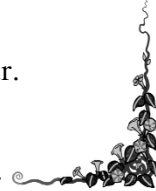
Əlindən tutanlar çıxdı əlindən,
dediyi şüarlar uçdu dilindən.
Sancdığı bayraqlar düşdü yerindən.
can deyib canından keçən şairim.

Yansın ürəyimiz qoy birər-birər,
günəş doğan yerdə yanır üfüqlər.
Üç rəngli bayraqla bəzəndi səhər,
xeyirə açılsın gecən, şairim.

6 fevral, 1991

SALAM VAR

Vətənimdən vətənimə gəlmişəm,
Şəhriyardan Şəhriyara salam var.
Qohum-qardaş ayrı düşüb yüz ildi,
dostdan dostu, yardan yara salam var.

Allah, allah, bu dünya
birtəhərdi,
təbrizlinin dili baldı, şəkərdi.
Təbriz deyib nənəm ağı çəkərdi,
ağılardan-ağılara salam var.

Yer dindirir, burda yerə nə deyim,
Baxa-baxa, görə-görə nə deyim?
Şəhidlərdən-şəhidlərə nə deyim? –
Ayrılmayan
ayrılara salam var.

Təbriz, may 1991

TUTUBDU

(Lövhələr)

Eynal-Zeynal dağı bir silsilədi?
Təbriz –
ətəyində qərar tutubdu.
Döşü tala-tala yanıb dağların
ovcun içi kimi qabar tutubdu.

Cavanlar bığ qoyur, saqqal saxlayır,
qızlar çadra örtür, örpək bağlayır.
Qohum qohumunu tapıb ağlayır,
neyləsin, ürəyi qubar tutubdu.

Bir dehqan
xiyarı yemişə qatıb,
bir araba üstə bir bostan satıb.
Yorulub, asfaltın üstündə yatıb,
üstə – kölgəsini çinar tutubdu.

Seçilir hər yerdə dövlətli, kasıb,
tale qismətini alınca yazıb.
Qurani-Kərimi bağrına basıb
təsbəhi əlində qəm-xar tutubdu.

El gölü, Göy məscid, Təbriz yaylası,
orda Kürü gəzdim, burda Arazi.
Sənə canım qurban, ay Ərk qalası! –
sənin dörd yanını hasar tutubdu.

GÖRDÜM

Bakıda açıldı Culfanın yolu,
keçirmiş Naxçıvan yolunun üstən.
Təzədən qol çəkdi bir vətən oğlu, –
şahların,

çarların qolunun üstən.

Açar əvəziydi qələm əlində,
bir açar yüz paslı qıfıla düşdü.
Yol açmaq – gör harda onun bəxtinə,
yol kəsmək – qəddara, qafilə düşdü.

Ustad Şəhriyarın iliydi, qardaş,
görüştük millətlə...

qurban Təbrizə!

Üzümüzdə gülüş, gözümüzdə yaş,
yas da sevinc qədər doğmaydı bizə.

Gərildi məftillər, əsdi dirəklər,
görüb öz-özünü mat qaldı vətən.
Bir imza hökmüylə – qalxan küləklər,
bir imza hökmüylə – yatdı yenidən.

Pozulsun

Türkmənçay müqaviləsi,
nə hücum, nə qırğın, nə bir dərd olsun.
Təzə "gediş-gəliş" müqaviləsi
onun qol çəkdiyi ilk sənəd olsun.

Ağardı saçların, ey ana torpaq!
illərlə çəkdiyən əzabı gördüm.
Topların yazdığı fərmana bir vaxt,
qələmin verdiyi cavabı gördüm...

DEYİN

Tək canım hamuza qurban...

M.Şəhriyar

Ay ellər, odlandı sinəm,
yar sözünü yara deyin.
Mən bir xəbər eşitmişəm, –
diyardan-diyara deyin.

Çayoğlunu haraylayın,
Əli – ixtiyara deyin.
Tapın Hüseyn Düzgünü,
Rəhimə, Vüqara deyin.
İnandım "Gələcək gün"ə,
indidən onlara deyin.

Səsimə Mədinə, Balaş,
səs verib cavab eşidir.
O tayda Savalan dinir,
bu tayda Söhrab eşidir.
Sağ olsun Abbas Zamanov, –
iş görüb "savab" eşidir.
Dindirin Əli Tudəni
başqa haqq-hesab eşidir.
Qarışib İran körfəzi,
rədd olsun əğyara deyin.

Var olsun Təbriz gözəli,
 çiyində silah görürəm.
Gör necə dəyişdi İran,
 nə savak, nə şah görürəm.
Dünya tamaşa dünyası
 ekranda dünya görürəm.
Maşallah, Şəhriyar baba,
 mən səni gümrah görürəm.
Canını qurban deyənə
 yalvara-yalvara deyin.

Mərd oğul qalxdı kürsüyə,
 dilində hallandı Araz.
Araz iki sahiliylə
 bizə bir ünlandı, Araz!
Arazdan guya yol keçir,
 körpüsü peşmandı Araz!
Bir adın Məmməd Arazdı,
 bir adın Nərmandı, Araz!
Burda Süleyman Rüstəmə,
 orda Şəhriyara deyin.

BARI

Sinəmə elə bil odlar ələndi,
 gördüm Astaradan o tayı, dostum.
Dilimin ucunda söz gilələndi, —
 içimin fəryadı, harayı, dostum.
Aman a tikanlı məftillər, aman!
Sərhəd görməmişdim bu sərhəd kimi.
Yüz əlli il keçir indi o vaxtdan,
barı bir dirəyin
 çürümədimi?!

VƏTƏN QALIR YADİGAR

Tədqiqatçıların dediyinə görə, Azərbaycan şairi Seyid Səlməsi düşmənlərlə döyüşə getməzdən qabaq barmağına anasının brilyant üzüyünü taxır. Deyir sağ qalsam, qaytararam, ölsəm, düşmən qoy onu görsün, deməsin ki, ehtiyacdan döyüşürəm. Bilsin ki, vətən qeyrəti üstə ölümə getmişəm.

Müəllif

İlk ana laylasından, –
vəsiyyət gününədək
çətin yol keçir insan.
Canından keçdi şair,
tarix oldu hünəri.
Mən şahid çağırırım
var səsimlə
bəşəri.
Mən yazdım Afrikadan,
Vyetnamdan, Kubadan.
İlham verdi ruhuma
neçə şanlı qəhrəman.
Harda səngər quruldu,
töküldü insan qanı, –
orda oldu həmişə
şairin yarı canı.
Lakin üzr istəyirəm,
şair Səlməsi, səndən.
Tanımadım səni mən,
Tanıtmadım səni mən.
Nə bir nəğmə oxundu,
Adına, nə də şerim.
Tanıdanı, vaxt oldu
tanımadıq, şairim.
Gecikdik hələ bəzən,
vaxtı var deyə-deyə.

Qəhrəmanın, şairin
könlünü oxşamağa,
ya nazını çəkməyə.
Görünür,
Hələ bəzən, –
Hünər istəyir, hünər,
başə sığal çəkmək də
Fikir söyləmək qədər.
Tarixi yazanlara
şairi nişan verin.
Şahla döyüşdə dedi
şah sözünü
bu Yerin.
Burda Azərbaycanın
adı var, ünvanı var.
İndi gördüm,
sözün də
insan kimi qanı var.
Kimidən bir abidə,
kimidən söz, ya şəkil
nişan qalır dünyada,
vətən qalır dünyada...

1978

HASAR

Hansı qapıdan girdim,
divarda qoç Koroğlu,
yanında Qaçaq Nəbi.
Hansı türkdən soruşdum,
zindanda yatıb, — dedi.

- Nadir şah kim olub?
- Türk.
- Fətəli şah?
- O da türk.

— Şah İsmayıl, şah Abbas,
Nəsrəddin şah, ya Qacar? —
bütün bu sülalələr?
— Türkdü, türkdü, — dedilər.

— Türklər kimdi?
— Müsəlman.
— Farslar kimdi?
— Müsəlman.
— İran kimindi, İran?
— İran, fəqət farsların.
Dünyaya boylan, oğlum,
içindən bu hasarın.

1993, Tehran

SƏRHƏD VƏ ÜRƏK

*Bir uçaydım bu çarpınan yeliynən,
Bağlaşaydım dağdan aşan seliynən,
Ağlaşaydım, ayrı düşən eliyənən,
Bir görəydim ayrılığı kim saldı,
Ölkəmizdə kim qırıldı, kim qaldı...*
Şəhriyar

O taya baxıram... Təbriz hardadı,
bu dağın havası o dağlardadı.
Ayrılan kəndlərin adı da birdi,
ayrılan suların dadı da birdi.

Təbriz bir ağ saçlı anamdı mənim,
anamın üzünü göstərin mənə.
Təbriz – qara saçlı sonamdı mənim,
sonamın hüsnünü göstərin mənə.
Tarixdə mənim də bir vaxtım olub,
həmən qoca Təbriz paytaxtım olub.

Bu da bir tarixdi, gəlib bu axşam,
Təbrizi o taydan haraylayıram.
Birdi bu millətin dərdi, möhnəti,
birdi əzəl gündən bu duz, bu çörək.
Baxıram könlümdə o tay həsrəti,
sərhəd ayırsa da,
ayrılmır ürək.

*Araz qırağı,
sentyabr, 1959*

SÖYÜD

Hüseyn İbrahimova

*Yenə Təbriz sözü gəldi dilimə,
babam Xətayinin şəhəridir o.
Qurşayın Arazı mənim belimə,
Tomrisin açılmış kəməridir o.*

Araz qırağında, küləkli gündə,
mən bir söyüd gördüm çayın üstündə.
Dağılmış saçını gah yel yolurdu,
gah da ki, tikanlı məftil yolurdu.
Əyilib o tayı öpürdü söyüd,
əyilib bu tayı öpürdü söyüd.
Saçını o taya səpirdi söyüd,
saçını bu taya səpirdi söyüd.

Yüz belə küləklər əsib üstündən,
birdi bahar ona, birdi qış ona.
Sərhəddə bitdiyi birinci gündən
tikanlı məftillər sarınmış ona.
Söyüd bitdiyinə peşiman olmuş,
söyüdü görənlər pərişan olmuş.

Söyüdüm, əyilib o tayı öpdün,
gətir saçlarından öpüm, söyüdüm.
Söyüdüm, saçını bu taya səpdin,
saçına gül-çiçək səpim, söyüdüm.

Fikrə qərq olduğum sərhəd boyunda,
sərhədsiz göründü dünya gözümə.
Əsr yarım keçdi bu bircə anda,
külək toz-torpağı çırpdı üzümə.
Sandım ki, yel əsir əsr yarımdaydı,
söyüdün saçları öz saçlarımdı.
Dondu damarımın elə bil qanı,
demə, qanunlara mən qulaq asdım.
Bölmədim, bölünmüş Azərbaycanı,
söyüdlə birlikdə bağrıma basdım.

Culfa, Araz qırağı, 1962

**TEHRANDA
AZƏRBAYCAN SƏFİRLİYİ,
ÜÇRƏNGLİ BAYRAĞIMIZ**

Səni qaldıranacan,
can verdik, nə qədər can.
Məzar-məzar gətirdik,
səngər-səngər ötürdük.
Belimizə bağladığ,
qoynumuzda saxladığ.
— Bir kərə qalxan bayraq
bir daha enməz, — dedik.
Millətin andıydı bu,
bu andı dinməz dedik.
Bir bayraq qalxsın deyə,
milyon əl qalxdı göyə.

O gün göründü vətən,
dünyanın hər yerindən.
Görmədi bu günləri,
Qarabağ şəhidləri,
Səttarxan, Məmmədəmin
Bu da sənin taleyin.
Allah, Allah bu bina,
bu binada bu bayraq,
necə əzizdir, Allah!
Tərcümə olunacaq
rusun, farsın dilləri,
sərhəd boyu ləkələr.
Bu bayrağın dilində
danışacaq ölkələr.
Tehran...

 bizim səfirlik! —
dünya mənə sirr gəlir.
Qalx ayağa, şairim,
 görüşə səfir gəlir!

Fevral, 1993

ÇADRALI QIZLAR

Örpək bağladılar sərhəddə, baba!
ışığı zülmətə dəyişdi, qızlar.
Gün elə yandırdı Məşhəddə, baba,
Görüb qayıtdılar “behişti”, qızlar.

Bu Tayda çadraya meydan oxudu,
o Tayda çadraya bürünən qızlar.
Nazı, nəzakəti, eşqi, ülfəti,
Nigardan, Həcərdən öyrənən qızlar.

Məscidlər torpağı bəzəyirdilər,
biz qədəm basmışdıq əhd-peyman üstə.
Gəndən — pinqvinə bənzəyirdilər,
çadralı qadınlar dikdaban üstə.

Qohumlar tapışb qovuşurdular,
tanınmaz olmuşdu, yadıydı qızlar.
Susub bir-birinə baxışirdilər,
gizli fəryadıydı, “dadiydı” qızlar.

Məni bağışlasın ulu Şəhriyar,
qopartdım yaramın közünü, ustad.
Millət anasıdır bizim analar,
o kimdən gizlədir, özünü, ustad?!

O, sənə süd verdi döşündən, şair!
ana övladına yad ola bilməz.
Biz iki torpağıq,
bir vətən, şair! —

böyük Azərbaycan
kiçilə bilməz!

Bir Bakı qızıyla Təbriz qızını,
Tanıya bilmədim Danışqahda* mən.
Çadra birləşdirir,
sərhəd ayırır,
ədalət bu isə, neyləsin vətən?!

Təbriz, 1990

* Təbriz Universiteti (red.)

ƏZİZİM

Məhəbbəti satın alır pul verən,
Məhəbbətə can verənin əlindən.

*İrandan, Türkiyədən gələn bina-
mus "qardaşlarımız" qadınları şirnik-
ləndirməklə gün keçirirlər.*

Müəllif

İnsaf elə, məhəbbətdən az danış,
yeni sevdan mübarəkdi, əzizim.
El sözüdü: əyri otur, düz danış,
dost arası düz gərəkdi, əzizim.
Deməməyin nə deməkdi, əzizim?!

Yad ellərə dəvət edir filankəs,
sevən kimdi, sevilən kim, bilinməz.
Ağ köynəyə ləkə düşsə, silinməz,
yeri qalsa, o da pisdi əzizim,
gedən gedir, qalan izdi, əzizim.

İndi zaman dəyişibdi doğrudan,
bilmirsən kim uduzandı, kim udan?
Oyansan da bu yatdığın yuxudan,
daha gecdi, sən xumarsan, əzizim,
yuxulardan nə umarsan, əzizim?

Məhəbbəti satın alır pul verən,
məhəbbətə can verənin əlindən.
Səndən ötrü nə məhəbbət, nə vətən?
vətənsizsən vətəndə sən, əzizim,
cəbhədədir indi vətən əzizim.

Bizim qızlar papaq qoyub başına,
kəklük kimi yatır qaya qaşına.
Körpələrin tökülən göz yaşına,

dözə-dözə döyüşürük, əzizim,
dərdimizi bölüşürük, əzizim.

Qazan orda, bəzən orda, gəz orda,
kimə kəniz olacaqsan bəs orda?!
Əhd-peyman bağla orda, kəs orda,
bundan sonra fərqi nədir, əzizim,
arifə bir işarədir, əzizim.

Bəsdi şair, rəhmin gəlsin özünə,
qızın doğma ocağına, közünə.
Göz həkimi baxsın özgə gözünə,
birləşməmiş ayrılıq əzizim,
tanıdırlar, tanıyırlar əzizim.

30 aprel, 1992

**SƏS VER BAKIYA,
TƏBRİZ**

Sənə qurban, Azərbaycan,
özün özünə qənimsən.
Baxma mənə yad gözüylə,
mən səninem, sən mənimsən.

Sən pələngsən, Azərbaycan,
tülkülərdi yanın-yörən.
Tanıyıbdı onlar səni,
bir az da sən tanı, öyrən.

Layla çalib yatızdırır,
düşmənlərin axşam-səhər.
Millət qalib ayaq altda,
yata bilməz qoç igidlər.

Tarix səndə, zəka səndə,
var səndədi, dövlət səndə.
Ən qədim dağlar, dərələr,
ad səndədi, hörmət səndə.

Yadda saxla sözümlü,
unutmasın nəsillər.
Məğrur millət döyüşər,
məzlum millət əzilər.

Öyrən nifrət etməyi,
gör, o nədən başlayır.
Bəlkə milləti sevmək,
bu nifrətdən başlayır?!

Qulaq asma natiqə,
yatızdırır, sən ayıl.
Adı sənin olsa da,
dili səninki deyil.

Danır o səni, məni,
üzündə qara ləkə.
Azərbaycan var, oğlum,
yeddi milyon bir ölkə!

Neçə ki, əldə silah,
başda ağıl var, oğlum;
vuruşsun millət gərək,
yoxsa, yox olar, oğlum.

Yoxsa öz torpağında
bu millət günüqara, —
xörək paylayan olar,
bu fars qurumsaqlara.

Çay dəmləyən, aş süzən,
söz aparıb-gətirən,
mən varam deyə-deyə,
mənliyini itirən,
özgənin tarixiylə
fəxr eləyən şərəfsiz.
Vuruşur şanlı Bakı,
SƏS VER BAKIYA, TƏBRİZ!

Tehran, 13 fevral, 1993

AZƏROĞLU

Səndən ötrü çəkilib
o sərhəd dirəkləri,
məftillər, Azəroğlu.
Necə narın şumlanıb
o ləklər, Azəroğlu.
Səndən ötrü qoyulub
sərhədçi butkaları,
o gur işıq selləri,
o xətlər, Azəroğlu.
Sahillər dayanıbdı
səndən ötrü üz-üzə,
Birdən kefin istəyər
adlayarsan o üzə;
birdən külək olarsan,
tikanlı məftilləri
keçərsən, Azəroğlu.
Arazı ovuc-ovuc
içərsən, Azəroğlu.
Sən nə qorxulu düşmən,
nə böyük qəhrəmansan.

Sən axı, sadə, həlim,
sən axı, mehribansan,
şairsən, Azəroğlu.
Niyə qorxuya düşüb
bu qədər yağı, səndən?
Sərhəddin dirəkləri,
məftili özgədəndi,
daşı-torpağı səndən.
Biz haraya daşıyaq
bu daşı, Azəroğlu?
Qatar gedir, hardasan,
qardaşım, Azəroğlu.

ÇÖL HACİLEYLƏYƏ VERİLMƏLİYDİ

Məni bir oxucu saxlayıb deyir:
bir söz ürəyimi deşir, ay şair.
Niyə məhəbbətdən yazdığın şeir,
kitabın sonuna düşür, ay şair?!

Təkcə mən demirəm bu sözü yalnız,
bir güllə,
çiçəklə bağça-bağ olmur.
Niyə ictimai mövzularınız
elə köhnəlib ki, oxumaq olmur.

Keçdi görüşünüz dağda, aranda,
nə suya düşdünüz, nə oda, şair.
Məhəmməd Biriya* öldü İranda,
yada salmadınız Bakıda, şair.
Hamınız yazanda Təbriz dediniz,
Təbriz bombalandı, heç dinmədiniz.

* Cənubi Azərbaycan şairi (red.)

Çox çəkdi zamanın bu qafiləsi,
zamanı hərleyə-hərleyə, şair.
Ayırdı “Türkmənçay müqaviləsi”,
necə,

ümid varmı birliyə, şair?

Bizi qoymasınlar naşı yerinə,
görünür əyri də, düz də, ay şair.

Yuxarı —

vəzifə sahiblərinə
siz də əl çaldınız, biz də, ay şair.

Torpağı əkəndə, biçəndə belə,
Xalqla da məsləhət görülməliydi.
Torpaq — qarışqaya, meşə — bülbülə,
çöl — hacıleyləyə verilməliydi.

Namus var, həya var... kimsə unudub,
xəcalət çəkirik, ayıbdı şair.
Yerlibaz xadimlər, vəzifə tutub,
milləti bölməyin,

hayıfdı, şair.

Bu söhbət şairə etibarıydı,
həb kimi udurdum hər acı sözü.
Mənim ürəyimin ağırlarıydı,
bu gün eşitdiyim oxucu sözü.

SAATLIDA KÖRPÜ VAR

Saatlıda körpü var,
Xan Arazın körpüsü!
Siz ey şahid qayalar,
Eşit bizi, gör bizi!

Düşündükcə gözümdə
Elə bil şimşək çaxır.
Araz özü-özündən
Necə xəbərsiz axır!

"Araz axır, lil axır",
Araz çağlayır, axır.
Araz öz sahilində
Məni saxlayır, axır!

Başqadı burda sahil:
Yoxdu tikanlı məftil,
Narın şumlanan torpaq,
Yoxdu,
 neçə ay qabaq
Cəbrayıldı gördüyüm
Avtomatlı o əsgər.
Yoxdu
 köks ötürdüyüm,
Sıxıldığım o səhər!
Keçdim dəmir körpüdən,
"Dayan" demədi heç kim,
Kaş beləcə keçəydim
Arazı hər yerdə mən,
Kaş beləcə keçəydim!

1961

**ŞAİR ƏLİ TUDƏ İLƏ
EYVANDA SÖHBƏT**

Bomba düşür Təbrizə,
Bağdaddan raket yağır
 bizim taleyimizə.

Səttarxanın dilində
haray çəkir analar,
 uçur evlər, binalar,
 min ilə tikilənlər.

Təbriz — qədim bir şəhər.
Ən qədim tağlar orda.
Ağkəmərli* ordadı,
 ustad Şəhriyar orda.

Bomba düşür Təbrizə,
 çatdırın bu xəbəri
 hardadı: Şah İsmayıl,

Səttarxan, Pişəvəri.
Arazın bu tayından
 o tayına on addım.

İmdada necə çatım?!
Necəsən Əli Tudə? —
 buzamı döndü çayın?

Nədir gizli harayın.
Taleyimiz ayrıldı,
 eyvanımız yan-yana.

Hayıf Təbrizə, Əli,
 hayıf, Azərbaycana.

Öz xalqının içində
 sən siyasi mühacir.
Ürək hardan su içir?!

* Şair Aqşin Ağkəmərli (*red.*)

Sən başqa bir ölkənin
siyasi vətəndaşı.
Di gəl bu dərdi daşı!

Nahaq tərək etdin o vaxt
səngəri, Əli Tudə.
Nahaq keçdin Arazı
sən bəri, Əli Tudə.
Sən atdın yarıyolda
o silahı, səngəri.
Öldürdün Əli Tudə,
şairdə bir əsgəri.
Bomba düşür Təbrizə,
bizim taleyimizə,
Nyu-Yorka düşsəydi,
Ya uzaq Mozambikə —
o gün həmrəy olardıq,
Burdan səs qaldırardıq,
bir xeyriyyə fondu da
yaradardıq əlüstü.
Siyasi rəngi düzdü!
Beynəlmiləl-
çilərək.
Xalqların taleyinə
laqeyd qala bilərik?!
Öz xalqımız necə bəs,
torpağımız necə bəs?!
Özgə bizə söz deməz.
Özümüzə mərhəbə!
Bomba düşür Təbrizə
Haray Şəhriyar baba!

24 iyun, 1988

İSTİQLAL LAYLASI

Otuz illik qonşum şair Əli Tudənin ölümündən sonra dünyaya bir oğul nəvəsi gəldi. Bir axşam divarın o tərəfində körpə ağlayırdı, dözməyib mən də divarın bu tərəfində ağladım. Şəri də bu əhval-ruhiyyə ilə gəlinin dililə yazdım.

Müəllif

— Şirin balam, körpə quzum, Əli Tudə,
Ay işığım, Dan ulduzum, Əli Tudə,
yum gözünü, yat yorğunum,
yuxusuzum, Əli Tudə.

Sən Arazı keçən gündən yuxusuzsan,
taleyi buz, yatağı buz, yeri buzsan.
Sən səngəri verən gündən yaralısan,
anasızsan, ana deyib ağlayırsan.

O tay vətən, Bu tay vətən, Araz vətən,
vətənsizlər deyirdilər vətənsizsən.
İran sənə qənim ikən, deyirdilər iranlısan,
bu sözdən də yaralısan.

Baba, sısqa istedadlar səni dandı,
sərəncamla ad qazandı, Xiyabanda yer qazandı.
Əyilənlər qabağında əyilmədin,
şah sözünü şah yurdunda şaha dedin.
“Gülüstan”ın, “Türkmənçay”ın,
“İyirmi bir Azər”in də,
ağrısını necə çəkdin şairim, hər əsərində?

Mən Arazı lent eləyib
beşiyinə bağlamışam,
Savalanın nəfəsini nəfəsindən qoxlamışam.
Mən Təbrizi rəsm etdirib evimizə gətirmişəm,
orda bitən çiçəkləri mən dibçəkdə bitirmişəm.
Mən gəlmişəm, mən ananam, Əli Tudə,
sənsən oğlum, qayınatam, Əli Tudə.
Mən bir əsgər anasıyam, Əli Tudə,
səndən ötrü nigaranam, Əli Tudə,
istiqlaldı mənim laylam, Əli Tudə.

Laylamızın dəyişilsin ruhu gərək,
səngərlərdə itənləri biz beşikdə tapa bilək.
Yat desəm də, oyadıram səndə səni,
neçə yerə bölübdülər bir ölkəni:
Təbriz qolun, Şuşa qolun, Dərbənd qolun,
Sənə qurban, sərhəddə olub sağın-solun.
Azərbaycan deyəndə mən,
sən qalxasan gərək, oğlum,
Azərbaycan səngərindən.
İstəyirəm böyüyəsən, boy atasan,
Əli Tudə səngərində sən yatasan.

Şirin balam, körpə quzum, Əli Tudə,
Ay işığım, Dan ulduzum, Əli Tudə,
yum gözünü, yat yorğunum,
yuxusuzum, Əli Tudə.

22 oktyabr, 2001

“İRAN ŞAHI”NA MƏKTUB

Mən dəmir yol fəhləsinin
oğluyam, şah!
Ürəyimə dünya boyda
bir mərhəmət
verib Allah.
Mən heç kəsin kədərinə
şad olmadım,
şərik oldum mən əksinə,
yad olmadım.
Ancaq sənin pis gününü
gözləyirdim,
mən deyirdim
gün olacaq, —
şaha da toy tutulacaq.
Amma indi sən nə şahsan,
nə hökmdar.
Səni İran torpağından
qoyladılar.
Tüfənglə yox,
tanklarla yox,
tüpürcəklə,
anaların qarğışıyla,
oğulların çağrışıyla,
qadınların çadrasıyla,
laylay deyən dillər ilə,
təsbeh tutan əllər ilə!
Firdovsinin vətəmindən
qovuldun sən.
Yer üstündə nə bir yer var,
nə bir ada, —
yaşayasan indi orda.

Yer altda da yoxdu yerin,
yer altında pak ruhu var
Azərlərin,
Ruzbəhlərin,
öldürdüyün, asdırdığın
igidlərin.
Safliq sevir torpaq fəqət,
qismətinə bir məzar da
düşmədi heç,
əlahəzrət!
Mən ədalət qanununa
inanıram
bu illərin.
Axırımı belə gördüm
şöhrətpərəst qatillərin.
Xaricdə də mühacirlər,
sən qovduğun didərginlər
səni görər,
səni didər.
Qorxuludur mühacirət.
Bu dünya borc dünyasıdı,
sən bilmədin,
əlahəzrət!

ÇADRA

Durmusan qarşımda dinməz-söyləmər,
niyə çadralısan, nədir o yaşmaq?
Bu gün öz haqqını istəyir hər kəs,
sənin əvəzinə kim danışacaq?!

Bir de, hansı qızdan, hansı gəlindən,
ya hansı qadıncan əskiksən, axı?!
Dünyanın de, hansı bir gözəlindən,
aşağı tutmuşam səni, mən axı?!

Danış, heç olmasa söz kəsək barı,
götür yaşmağı da, iki kəlmə din.
Düzdü, mən sevmirəm qışqıranları,
susmağın qulağı batırır sənin.

Mənim ürəyimdə odlar qalandı,
nə Araz söndürər, onu nə də Kür.
Neyləyim, kor olsun gözləri yadın,
yaxşı bax... sən ki, gözlərin görür.

Nəzər sal qəhrəman qızlara bir dəm,
biri tələbədi, biri həkimdi.
Yaşmaq tutan sənsən, utanan mənəm,
Bizə bilirsənmi, gülən o kimdi?!

Sən məndən yaşınma, mənim əzizim,
eşidən qınayar, görən nə deyər?!
Milli adətımız deyil o bizim,
tüfəng asmadımı çiyinə Həcər?!

Kərəmlər böyüdüb bizim analar,
səngərdə yatmışdı dar ayaqda da.
Kişidən geridə qalmamış onlar, –
qılınc oynatmaqda, at çapmaqda da.

Dilində, qəlbində qisas, intiqam,
o çöllərə düşdü, sən kürsüyə keç.
Adam da diriylən, ay mənim anam,
kəfəni özüylə gəzdirərmə heç?

Tehran, 1963

NİFRƏTİN HARDADI

Mədinə Gülgünə

İmkanım olsaydı bircə an azı,
deyərdim inan ki, qatar dayansın.
Deyərdim, qurusun suyu Arazın,
məftilli dirəklər od tutub yansın.

Nə qədər tanışdı bu kədər, bu qəm,
anam çox ağladı sinə dolusu.
Sənin gözlərində kin istəyirəm,
qəzəb istəyirəm, sözün doğrusu.

Nifrətin hardadı...

yad bunu deməz,
qorxuram könlümdən keçən düz ola —
qorxuram, dərdinə sevinən bir kəs,
sonra göz yaşına gülən göz ola...

*Araz boyu, qatarda,
1968*

SÖHRAB*

Yenə çalxalanır İran körfəzi,
yenə nümayiş var Tehranda, Söhrab.
Bizim yanımızda adiləşirsən,
Öz yerin görünür İranda, Söhrab.

Xalq qalxıb ayağa azadlıq deyə,
nə yerə sığışır, nə də ki, göyə.
Özüm də bilmirəm hər dəfə niyə
səni axtarıram ekranda, Söhrab.

* Şairlə görüş axşamı yazılmışdır və orada oxunmuşdur (*red.*).

Bizim qadınlardı keşikdə duran,
şahın heykəlini yıxıb uçuran.
Başında çadra var, əlində Quran,
çadra da vuruşur, Quran da, Söhrab.

Bizə yadigarsan Pişəvəridən,
yenə döyüşlərə səsləyir vətən.
Mənim gözüm qalib sənə sinəndən
hələ almadığım yaranda, Söhrab.

Əbədi quruyub gözümün yaşı,
göstər məzarını, yatım yanaşı.
Sənə heykəl düşür, mənə başdaşı
bizim sıramızda duranda, Söhrab.

1976

BƏHMƏN

Azadlıq eşqiylə millət döyüşür,
o himni duyuram bu səsdə, Bəhmən.
Yadıma Pir olmaq misalı düşür,
hər səsin gəldikcə Parisdə, Bəhmən.
Qatardan ayrılan durna kimisən,
qatardan qalanlar piyada qalar.
Mən sənsiz tək idim,
sən mənsiz təksən,
çaylar quruyanda tək ada qalar.

Bəhmən, küləklərə aç qollarını,
hesab görməmişdik bu hesab kimi.
Tarix Azərbaycan oğullarını
tərəzidə çəkir bir qəssab kimi.

Getsin o kəslər ki, heykəl acıdı,
onlar mənə yaddı, sən mənə məhrəm.
Boyum – düşməninə dar ağacıdı,
hər iki qolumdan as – əyilmərəm.

Heç nədən qorxmuram dünyada, Bəhmən,
belə, ayrılıqdan qorxduğum kimi.
Dayan, qoy üzünə baxım yenidən,
Bakıdan,
Təbrizə baxdığım kimi.

Paris, yanvar, 1990

ZAVALLI

Zalım oğlu, bir az məndən aralan,
bir dost kimi gəlmişəm mən İrana.
Azmi düşdü Azərbaycan, ya İran
danosçunun bu xəyanət toruna?!

Tamahkarın ağzının öz dadı var,
mükafatın bilirəm nə olacaq.
İnsaf elə, Şəhriyarın adı var, —
Təbrizdənəm, — demə bir də, qurumsaq.

Tarix olub, unudulmaz o günlər,
Səttarxanı, Bağırxanı xatırla.
Gözüm üstə, — demə, gözün tökülər,
oddan külmü törəyibdi axırda?

Şəhidlərin müqəddəsdi qəbiri,
bizim alın yazımızdı bu, Haqdan.
Mən vuruşan bir millətin şairi, —
axı sən də yaranıbsan bu xalqdan.

Xocalıda qırğın oldu, od oldu,
Daşaltını Daş bürcünə qoydular.
Dünən yaxın bildiyimiz yad oldu,
“Yaxşı bizi yaman günə qoydular”.

Salam verib məni bir də saxlama,
vurnuxma çox xoflu-xoflu arada.
Mən azadlıq istəyirəm xalqıma,
Azadlıqdan şüarlar var burda da.

Farsın dili mehribandı, təmizdi, —
molla desə, gözlərində pir olur.
Mən deyəndə türkün dili əzizdi,
Türk zavallı, gözün niyə dörd olur?!

Yazıq, sənə nə millətin, nə yurdun,
Nahaq yerə qarışdırma aranı.
Məndən necə? —
İranımı qorudun,
gərək səndən qorusunlar İrani.

İSTƏYİRƏM

Qəzetləri oxuyuram,
radionu dinləyirəm,
dinməyirəm.
“Əlcəzair azad oldu...”.
Əlcəzair və azadlıq!
Yeddi ildən bir az da çox
bu iki söz
təzad oldu.
Səngər-səngər addımladı
Əlcəzair.
Bu gün onun elçisini
dünya qalib elçi sayır.

“Su üstündə Kuba yanır!
Ada sığmır okeana...”
O ki, suda alovlanı,
o ki, yana,
gör o, nədir:
Fidel uzaq bir qitədə,
adı mənim qız balamın
dilindədir.
Qəzetləri oxuyuram,
radionu dinləyirəm,
dinməyirəm.
Bu yüz dildə,
bu min dildə danışanın
Təbriz desin biri barı,
hey gəzirəm “dalğaları”.
Qəlbimdəki sən gör nədir, —
istəyirəm desin: Təbriz
Təbrizdə yox,
səngərdədir...

1963

HANI DEYİRƏM

Sularla bölünmüş Odlar ölkəsi,
uçan ördəklərdir,
göllərə düşür.
O tayda İlanlı dağın kölgəsi
bu tayda zəmili çöllərə düşür.

Qızdırmır canını istisi günün,
bahardan, payızdan yoxdu xəbəri.
Altını sel yuyub qədim körpünün,
üstünü ot basıb illərdən bəri.

Sinəmdə qəzəb var, gözlərimdə qəm,
tutqunam, özüm də bilmirəm nədən.
Səttarxan ordusu hanı? — deyirəm
gələ mən burdaykən keçə körpüdən...

Culfa, 1963

TEHRAN XƏSTƏXANASI

*Mən xəstəxanaya çatanda sevimli
müşğənnimiz Alim Qasimov oxuyurdu.
Maarif Əliyev adlı bir yaralı xahiş
edirdi ki, oyun havası çalsınlar, oynamaq istəyirdi.*

Müəllif

Tehranın mərkəzi xəstəxanası,
Alim ağlayırdı, mən ağlayırdım.
Ortada bir yüngül oyun havası,
yaralı bir əsgər bərk oynayırdı.
Alim ağlayırdı, mən ağlayırdım.

— Şair, bu oynumu itən əsgərin
şəhid gedənlərin əvəzinə yaz.
Toyunda oynaya bilməyənlərin,
şikəst yatanların əvəzinə yaz.

Elə qaynayırdı eşqi, həvəsi,
Saxlamaq olmazdı daha əsgəri.
Taxta döşəməyə — alqışəvəzi
taxta ayağını döyürdü biri.

Bu dərd ürəyimi zədələyirdi,
gör, necə pozldu cah-cəlalımız.
Qalxıb ermənini hədələyirdi,
taxta biləyilə bir yaralımız...

Əsgər oynayırdı, yaralı əsgər,
qəlbi oxşayırdı gözündəki nur.
İnsanı həyata qaytarmaq qədər
insanda güc varsa... səadət budur.

Dünən sevinmişdim Tehranı görüb,
bu gün yaralandım yaranı görüb.
Sağalıb gedəndi əsgər yarası,
canımda yüz canın ağrısı qaldı.
Səndə əsgər oğlan, səngər yarası,
məndə xəstəxana yarası qaldı.

Fevral, 1993

İSFAHAN CULFASI

Avtobus dayanır, düşür qonaqlar,
ayırca erməni qəsəbəsində.
İsfahan Culfası deyilən yer var, —
müsəlman qardaşın himayəsində.

Şüarlar yazılıb əleyhimizə,
burda yenə tələb, yenə Qarabağ!
İran qardaş deyir, dost deyir bizə,
dediyi şüarlar başqadır ancaq.

Ziyafət adıyla dəvət olunduq,
tutuldu bələdçi gülümsəyəndə.
Yaramın üstünə bıçaq toxundu,
şeytan yuvasına kilsə deyəndə.

Ziyarət etməyə mənim öz yerim,
yanır od içində Gədəbəy, Qazax.
Bir şəhid məzarı, əsgər səngəri
ziyarət yerimdi hər yerdən qabaq.

Nəriman Həsənzadə

Burdan aparıram mən bu kədəri,
demə, bu adicə umu-küsüdü.
Əski əlifbanın reklam xətləri,
mənim ürəyimin döyüntüsüdü.

Günəş günbəzləri xınalayıbdı,
yayır minarələr əzan səsinə.
“Kilsələr” — beləcə minalayıbdı,
İslam dünyasının xəritəsini.

İsfahan, fevral, 1993

“...Mövzu müxtəlifliyi, insan arzularının, cəmiyyət həyatının və zamanənin çoxcəhətli zəngin boyalarla işlənməsi hər bir poetik əsərin məziyyətidir. Nəriman Həsənzadənin poeziyası bu cəhətdən də oxucuda dərin maraq oyadan poeziyadır. İdeala, gözəlliyə, mənəvi saflığa sadıq olan, insanlıq və vətəndaşlıq hisslərini şerlərinin canına, ruhuna hopduran bu şair daima axtarırdı, onun poetik fikri yorulmaq bilmir, oxucuya arasıkəsilmədən yeni əsərlər təqdim edir.

Nərimanın şerlərini oxuduqca biz belə qənaətə gəlirik ki, sənət əsəri, xüsusən lirik şer o zaman adamı əfsunlayır ki, həyat, təbiət və insanlar haqqında, onların bitməz-tükənməz işığı, qaranlığı, gözəlliyi, eybəcərliyi, sevinc və faciələri barədə oxucuya nə isə yeni bir şey deyir, onu bu vaxta qədər bilmədiyi, duymadığı, xəyalına də gətirmədiyi qəribə hisslərlə, duyğularla tanış edir, dərin fəlsəfi mənalara və füsunkar gözəlliklər aləminə aparır, fikrini, düşüncəsini bu aləmin sirlərini dərk etməyə yönəldir...

...Nəriman bu cür şairlərdəndir. Xeyrə, xeyirxahlığa inam onun qanına elə hopmuşdur ki, bir fərd, bir insan olaraq o bəzən həyatın təzadlarını unudur, hamı ilə çox yumşaq və mülayim rəftar edir. Belə hallarda pisi yaxşıdan seçmək çətin olduğu kimi, onu yaxşı tanımayanlara xasiyyət və davranışında çox şeylər sirli və anlaşılmaz görünür.

Xoşbəxtlikdən, poeziyasında o, axıracan prinsipialdır. Yaxşını ucaldan, qaranlıq, mənfi içini acıb göstərən şairdir...

...bəşər tarixinin həmişə tədqiqat obyektinə olaraq qalacaq maraqlı və dramatik hadisələrlə zəngin bir dövrünə Azərbaycan şairinin kiçik bir şerlə də müraciət etməsi təqdirəlayiqdir. Xüsusən o zaman ki, estetik fəlsəfi fikrin parlaq obrazlı ifadəsinə, dərinliyinə nail olur. Belə ictimai, əxlaqi-bəşəri dəyəri ilə seçilən şerlər Nərimanın bu kitabının da səhifələrini işıqlandırır...”

Mirzə İbrahimov.

Xalq yazıçısı

1-17 avqust, 1986, Şüvəlan.

Nəriman Həsənzadə

*Yaxşı adamlara keşikçi qoyun,
dağılar, çürüyər yoxsa cəmiyyət.*

N.Həsənzadə

Seçilmiş əsərləri. 7 cildə, 1-ci cild

Rəssam: G. Əlizadə

***Bütün millətlərə,
beynəlxalq
təşkilatlara...***

*Vətən oddan keçib, alovdan keçib,
dönmə Vətən oğlu, bu yoldan, and iç!
İstiqlal eşqilə millət and içib,
and içən millətə Nəriman, and iç!*

*
* * *

Adıgözəlov Hafiz Ramiz oğlu 1990-cı ilin yanvarında Qazax rayonunun Bağanis-Ayırım kəndində anadan olub, 1990-cı il martın 24-də ermənilər bələyinə benzin töküüb yandırılar. Dünyada cəmi iki ay yarım yaşayıb. Gənc anası köməyə gələndə onun da üstünə benzinini töküüb yandırılar. Kənddə danışdırlar.

Müəllif

İki aylıq bir çağa
həsərət qaldı qucağa,
atdılar od ocağa,
qıydılar bir qundağa,
silahlı
beş-on dığa!
Təzə androniklər,
drolar və zorilər
qatil imiş nə qədər!
Çağanı yox, milləti
yandırmaq istərdilər.

Günahı, cinayəti
nəydi bəs?!
Milliyyəti, —
bir Məhəmməd hümməti,
bələkdə bir müsəlman,
Azəri türk balası.
Yarımçıq qaldı, gülüm,
çalınmadı laylası.
Yellənmədi yürgəyi,
yandı könül dünyası.
Təbəssümü, gülüşü,
qığılıtı...

hamısı.

Dünya xəbər tutmadı
naləsindən ananın.
Ən uzaq guşəsidir
Qazax — Azərbaycanın.
Taleyinə bax onun,
qismətinə bax onun, —
millət, vətən yolunda
həlak olan Çağanın.
O, qundaqda döyüşdü,
ocağı — odlu səngər.
Dahilərə bərabər,
şəhidlərə bərabər.
Yaşa mənim millətim,
həyatım, heysiyyətim!
Sən qundaqdan, beşikdən
təhlükəsən, ey Vətən!

QARA XƏBƏR, AĞ YALAN

*Ağlasa, anan ağlar,
qalamı yalan ağlar.*

Vertolyotu vurdular,
 igidləri qırıdılar.
Dirilər
 ölülərin
 üzlərinə durdular,
 efirdən qışqırdılar:
 "Qayalara toxundu,
 dumana düşdü, yandı.
Davam edir təhqiqat..."*
Ölən bəllidi, qardaş,
 öldürən bəlli... heyhat!

* Azərinformun məlumatı (*red.*)

Qara xəbər, ağ yalan.
Bu odun istisinə
qızınırdı İrəvan,
xanım Marqaret Teççer,
mərkəzdə neçə şeytan!

Göydə tabut uçurmuş,
vertolyot cilidində.
Ağzı, qapısı bağlı,
taleyin kilidində.

“Rəhm etdi” Milli Şura, —
rəhmsiz məlumata.
Bir də dönməyəcək ki,
şəhidlərim həyata?!
Bir də İsmət, ya Osman
qalxmayacaq məzardan!

Rəyi eşidilmədi
barı dul qalanların.
Öz rəhmi var onların.

Bir tabutda uçdular,
hərəsi bir çiyində
Xiyabana düşdülər:

TOFİQ,

ALI,

və İSMƏT,

OSMAN,

ZÜLFÜ,

MƏHƏMMƏD,

VAQİF,

FƏXRƏDDİN,

VƏLİ!

hamısı ailəli.

İçlərində bir subay,
ışığı, işıqtutan,
ışığı sönən
ARİF! —
torpağa nişanlanan.

"Qayıdırıq axşama,
hərbi vertolyot, filan,
ələ düşməz bu imkan..."
Vəd verdilər,
o axşam
qayıtdılar doğrudan,
evə yox, qəbristana.
Hər evdə yaşlı ana!
Hərəsi bir tabutda,
hərəsi bir çiyyində.
Tabutları dayandı
vətənin keşiyində.
Dünən adi bir insan,
bu gün milli qəhrəman:
TOFİQ,
ALI
və İSMƏT,
OSMAN,
ZÜLFÜ,
MƏHƏMMƏD,
VAQİF,
FƏXRƏDDİN,
VƏLİ,
ARİF...
mərdlər heykəli.

Qırmızı qərənfillər
ələnilər, itirlər.
Torpaqda becəririk,
tabutlarda bitirlər.

Bir millət girov qoyub
sevinci kədər üçün.
Tabutlar —
dibçək olub
ilahi, gənclər üçün?!

Gəl, ey Vidadi Xəstə!
Külli-Qarabağın
abı-həyatı,
nərmü-nazik
bayatıdır,
bayatı —
İndi... bir millətin
müqəddəratı.

1992

**QALXACAQ AYAĞA
BU YASLILARIM**

*Biz yaşa! – dedikə,
sən qurılırsan,
Canım sənə qurban,
ay AZƏRBAYCAN!*
Müəllif

Rus tankı yurdumda cövlan eləyir,
alır üstümüzü bir kölgə kimi.
Erməni dünyadan tökülüb gəlir, –
zəmiyə daraşan çayırtkə kimi.

Yenə Moskvada parlaman gedir,
insan hüququnun "xidmətçiləri".
Erməni uğrunda rus qurban gedir,
“dəli Pyotrun” vaxtından bəri.

Şuşada, Laçında bomba partlayır
hələ "sakitlikdi" hərbi hissədə.
Marşal ermənini öznüncü sayır,
o, xalqlar adından nitq eləsə də.

Dilində istiqlal döyüşür vətən,
göz yolda qalıbdı, qulaq cəbhədə.
Yıxdı Reyxstağı rus tankı dünən,
bu gün qanlar tökür Malibəylidə.

Yasda görüşürdük üzümüzə qəm,
yasın siqləti var, gərək dözəsən.
– Xeyirdə görüşək, – deyib gedirəm,
yasda görüşürük gəlib təzadən.

Qalxacaq ayağa bu yaşlılarım,
dünyada əbədi nə qan var, nə yas.
Səngərdə oyaqdı yuxusuzlarım,
xainə can verib,
tanka basılmaz.

SƏN OĞUL DE TORPAĞA

Qələm qardaşım Xəlil Rzaya

Xəlil şəhid atası,
Xəlil təmkinli, məğrur.
Xəlilin heykəlini
təbiət özü yonur.

Başağlığı verirlər,
Dədə Qorqud Xəlilə.
Gələn danışır, gedir,
gözlərdə qəm yükü var,
dillərdə Təbriz, Xəlil.

Baxır ata oğula,
gözlər gözlərə bənzər.
Xəlilin yaratdığı
Təbriz –
 ən böyük əsər!
– "Ürəyimə od düşür",
 elə baxma, ay ata.
İzin ver, yatım indi,
 şəhidlər arasında.
Mən mərdlər sırasında,
 sən mərdlər sırasında.
İstəyin buydu, ata!

İstək – söz deyil, ata.
Sən millətin oğlusan,
 mən Xəlilin, bil, ata.
Ayağın altda mənəm, –
Yerəm – bərk dayan, ata.
– Mən sənə qurban, oğul!
– Mən sənə qurban, ata!
– Sən vətən torpağısan!
– Sən vətəndaş bir ata, –
sən borc verdin həyata!
Sən de, indi ay ata!
Mən torpağı —
 torpağa
 qatdı düşmən, ay ata,
çoxaldı torpağımız,
 qaldı vətən, ay ata!

...Danışma, daha, Təbriz!
Çatdırın Firəngizə:
Təbriz keçdi Arazı,
Təbriz getdi Təbrizə.
Ad getdi, özü qaldı.
Təbrizin gözlərində
Xəlilin gözü qaldı...

10-11 yanvar, 1992

AZADLIQDI MƏRAMIMIZ

Şuşa yolu buz bulaqdı, çeşmədi,
çeşmələrdən şuşalılar içmədi.
Şux balalar bir-birindən seçmədi,
Şəhidlərin sırasında, Elçibəy.
El var, elin arxasında, Elçibəy.

Gəlin gördüm, baxışından utandım,
xalı gördüm, naxışından utandım,
ana gördüm, qarğışından utandım,
oğul deyib mələyirdi, Elçibəy,
göy yerə od ələyirdi, Elçibəy.

Havanı sıx, Azərbaycan qanı var,
bir canında mərdin neçə canı var?!
Döyüşdə bir əbədiyyət anı var, —
o anları seçən seçir, Elçibəy.
Vətəndən yox, candan keçir, Elçibəy.

Xəbər verən xəbər almır, nə qaldı?
Aman Allah! Qarabağ kimə qaldı?!
Malibəyli, Əlibəyli, Daşaltı...
Qarabağda talan oldu, Elçibəy,
satan oldu, alan oldu, Elçibəy.

Get Laçını, Xocalımı al, oğul,
ötənləri bir də yada sal, oğul.
Bir Qarabağ şikəstəsi çal, oğul,
darıxmışam Qarabağsız, Elçibəy,
oda düşdük haqlı-haqsız, Elçibəy.

Yunus İmrə Elçibəyin əzbəri,
"Bir bən vardır, — deyir — bəndən içəri!"

Ruh ömürlük, ömür özü köçəri!—
Səngərdədi şeir-sənət, Elçibəy.
And içibdi bir məmləkət, Elçibəy.

"Külli Qarabağın abı-həyatı,
nərmü-nazik bayatıdır, bayatı..."
Bir millətin getdi soyu, soyadı,
Ey Vidadi, imanımız, Elçibəy.
Azadlıqdı məramımız, Elçibəy.

2 may, 1992

VƏTƏN BİZİMDİ

Qalxdı gəncəlilər ayağa bir gün,
qoşunlar sarıldı yarağa bir gün.
Tarixçi yazacaq tarixi bir gün,
bölünməz Vətən var, Vətən bizimdi.

Döyülən bizimdi, döyənlər bizim,
söyülən bizimdi, söyənlər bizim.
Gəncəni qoruyun, — deyənlər bizim,
Gəncəni bombala, — deyən bizimdi.

Gəncədə qalmadı daş daşın üstə,
saldılar qardaşı qardaşın üstə.
Töküldü göz yaşı göz yaşın üstə,
bu yaşı tökdürən, tökən bizimdi.

Oğul əl qaldırır öz anasına,
lənət bu dünyanın bu vəfasına.
Göylər daş yağdırsın daş yuvasına,
"düşmən" dedikləri düşmən bizimdi.

Şah Abbas məscidi ocaqdı, zalım,
Nizaminin ruhu oyaqdı, zalım.
Qanımız tökülən torpaqdı, zalım,
Bu yer qarış-qarış öyrən, bizimdi.

1993

HÜSEYN CAVID

*Hüseyn Cavidin cənazəsi İrkutsk
vilayətindən vətənə gətirilmişdir.*

Qəzetlərdən

Nə yaxşı, qalmadı gözü yollarda,
gördü atasını qızı Cavidin.
Tabut ortadaydı,
şəkli — divarda,
bayrama dönmüşdü yası Cavidin.

Xalılar üstündə güllər-çiçəklər,
güllərin mənası başqaydı artıq.
Tabutu uzaqdan gətirmişdilər,
məzardan məzara yola salırdıq.

Canlı şahid idi duyan hər ürək,
gərək biz yanaydıq, biz alışaydıq.
Cavid sağ deyildi gedib görüşək,
ölü də deyildi, vidalaşaydıq.

Qırx birdə ölmədi, o, qayıb oldu,
altmış yaşını görmədi vətən.
Yüzündə, evindən qalxdı tabutu,
Cavid qisas aldı öz taleyindən.

Məzar var — şöhrətdi bir torpaq üçün,
Cavidin üstündə amma əsməyin.

Məzardan doğulub, —
yaşamaq üçün,
məzara qoymağa siz tələsməyin.

Bu da axırcı faciəsiydi,
bu da tamaşaydı əslinə baxsan.
Bu dəfə Cavidin son səhnəsiydi:
qəhrəman özüydü, müəllif — zaman!

*
* * *

"Bəşəriyyətə xidmət!
Tarix,
zaman,
cəmiyyət,
raket,
kosmos
və cahan..."

Gurultulu cümlələr
şüarıydı bir zaman,
rəhmətliyi sonradan
nə bəşər xatırladı,
nə kəndi saldı yada.

Adı qaldı bir para
qəzet səhifəsində;
sağlığında çap olan,
qiyməti ucuzlaşan
bir qalın kitabında.

TANK YERİDİ

"Can, Azərbaycan"

Sevinc Çokum

"По сахаровскому плану, народная реакция на Сумгаит должна вызывать нечто вроде бойкота, или разрыва дипломатических отношений с ослепленным народам – пока не отрезвеет..."

Григорий Померанс

Niyə, cənab! —
zaman-zaman,
ayıq olub, kor olmayıb
Azərbaycan:
planları ödəyəndə,
bu millətin
pambıq olub ətəyində.
Mazut olub
köynəyinin yaxasında,
amma özü ömür sürüb
babasının çuxasında.
Sağ əlində qızıl bayraq,
sol böyründə
qızıl qanı, —
“Vətən” deyə qoruyubdu
Moskvanı.

Həmrəy olub,
siz deyəndə:
Əfqanıstan! —
Oğul verib,
tabut alıb Azərbaycan.
Çernobılda dönüb külə, —
gedib “qardaş” köməyinə.

Cənab,
 möhtac qalıbsınız
 indi alman çörəyinə.
Sərxoş — ayıq görə bilməz
 önündəki ayıqları.
Yenə “Şimal ayısı”nın
ayaqları —
 tank yeridi, —
Mavzoleyin tunc maketi,
 keçdi Bakı meydanından.
Millət keçdi
 öz canından.
Tank yeridi, —
 çarxlardakı
 o zəncirlər, —
 zabitlərin qurşadığı
 enli kəmər!
Qovdu “Vətən” deyənləri
 vətənsizlər,
 yer üstündən yer altına.
Tanıdıq biz vəhşiləri
 “tərbiyəçi” ştatında.
Tank yeridi, —
 qanun yazdı
 qanunları poza-poza.
Milyon ağız
 susub baxmaz
 şüar deyən bir ağıza!
Nədir hakim?
 nədir məhkum?
 nədir üstün?!.
İndi bildim,
 anan ölsün,
 ay Nəriman,
ürəyindən yaralısan.

ALMAZ

*"...bir elin, bir millətin adını təmsil
etdiyimi heç zaman unutmayacağam".*

Ülvi Bünyadzadənin "And"ından

*"...20 yanvar gecəsindən sonra Ülvi adlı
bir şəhid şairin... ruhu mənim qəlbimdədir".*

Almaz Ülvinin məktubundan

O burda yatsa da, ruhu oyaqdı,
qəbristan yeridi, tək durma, Almaz.
Ülvini gəzirsən,
Ülvi — çıraqdı,
çıraqı çiraqla axtarma, Almaz.

Qulaq as, gör kimdi, mahını oxuyur,
nəğməyə çevrilir hünər yolları.
İndi Ülviləri tək ana doğmur,
indi vətən doğur mərd oğulları.

Qatil, sən bundan qorx, sevinmə, zalım!
Canımız qurbandı gedən canlara.
Qəbristan üstündən qəbristan salıb
biz VƏTƏN deyirik qəbristanlara.

Almaz, qara saçlım, qara geyinmə,
gizlət düşməninəndən yas paltarını.
Qəm yükü ağırdı, sax dur, əyilmə,
saxla həmişəki qız vüqarını,

Ülvinin "And"ını oxudum, Almaz,
gördüm ki, o gülən bayaq, Ülvidi.
Bəlkə həyatımız yuxudu, Almaz,
bəlkə yatan bizik, oyaq Ülvidi?
Yaşayan Ülvidi,
bu xalq, Ülvidi!

YANIR

Hacıleklərin gələn vaxtıdı,
Harda yuva qursun, yuvalar yanır.
Novruz tonqalitək yanır bir çəpər,
təzə çiçəklənən heyva, nar yanır.

Erməni mərmisi düşüb bir kəndə,
bir gəlin öldürüb ağrı çəkəndə.
Dağlar tüstülənir dumanda, çəndə,
kəndin ortasında bir anbar yanır.

Məzəm, Əskipara vətəndi, vətən,
atır ermənilər qarşı təpədən.
İki divar qalıb üç mərtəbədən,
təzə təmir olan otaqlar yanır.

Yollar neçə yerdən minalanıbdı,
düşmənin əlləri xınalanıbdı.
Telefon dirəyində simlər yanıbdı,
üzərrik talası carhacar yanır.

Alikı tapmadım, Mahir burdadı,
Fəzail, Dilənçi, Nadir* burdadı.
Oğlu da yanında şair burdadı,
gəzdiyim, gördüyüm bu dağlar yanır.

* Qazax bölgəsində döyüşən əsgərlərə işarədir (*red.*).

ŞƏHİDLƏR XİYABANI

Dayanın, Şəhidlər Xiyabanıdı,
yas toya qarışıb, toy yasa burda.
Qızıl qumaşlarda qara xonçalar, —
nişan gətiriblər bir qıza burda.

Nigaran gedənlər yatır xəbərsiz,
yatağı boş qalıb, atı yəhərsiz.
Analar oğulsuz, gəlinlər ərsiz,
nəydi bu müsibət, bu cəza burda?

Qızıl qan ləkəsi qalır gül üstə,
bir qurğu qurdular fitnə-fel üstə.
İl təhvil olubdu qərənfil üstə,
verib öz yerini qış yaza burda.

Kim bilir, nə qədər ölən-qalan var,
Vətəndə bir vətən şəhid olan var.
Hələ bir-birini xəbər alan var, —
dil yox, sual verir, göz-gözə burda.

Çağırın Babəki bu yasa gəlsin,
Şəhriyar əlində bir əsa gəlsin,
qisas istəyəni qisasa gəlsin,
Yer özü çağırır qisasa burda.

Kim belə qarğadı bu bağça-bağa,
qaralar bağlandı min bir budağa.
Sürtüb ağ saçını qara torpağa,
dəyməyin, Nəriman ağlasa burda.

Fevral, 1990

1991-ci il oktyabrın
18-i, Müşğilliyimizin
inzələndəyə girmə.
Mütləq Nəriman
İclası, 1991.

AZƏRBAYCAN HARAYI

*Moskva Bakıda hərbi
vəziyyət elan edib.*

Müəllif

Başım üstən
göz açmağa
Yarıyolda
kimliyimi

qara yellər əsib mənim,
qoymayıbdı qanlı həyat.
qabağımı kəsib mənim
tələb edir indi saldat.

Ala paltar,
Bu işğalçı, qənimidi

daş batınka,
dəmir papaq...
biz tərəfin.

Tələb edir:
mən – ağsaqqal, saldat – uşaq,
mən yerliyəm,
özü yaddı bu hərifin.

AZƏRBAYCAN harayı var,
nə ağırdı
Dərdin alım,
fərqi varsa,

içimdədi,
bu torpağın heysiyyəti.
dərdlər eyni biçimdədi,
ağrısını çəkəndədi.

Mən bölünmüş
beşiyində

bir millətin şairiyəm,
əsir düşən Xan Arazdı.

Siyahıda –
şəhidlərin mən biriyəm, –
gülüşümə aldanma çox,
etirazdı.

Qaçqınların
itkinlərin,
köçkünlərin
suçu nəydi?! –
cavab versin qoy gələcək.

Tarixini
kim yazacaq bu günlərin, –
kim haqq-hesab
kursüsündə əyləşəcək?!

Cavab versin
zaman mənim sualıma,
Azadlığı – bir nemətdi hər xalq üçün.
Məşəqqətdi
bu çək-çevir, bu yoxlama,
Saldat, özün cavabdehsən,
bu "haqq" üçün.

AZƏRBAYCAN harayı var,
içimdədi,
nə ağırdı
bu torpağın heysiyyəti.
Dərdin alım,
dərdlər eyni biçimdədi,
fərqi varsa,
ağrısını çəkəndədi.

1990

BAĞANIS AYRIM

(dialog)

- Bağanis Ayrımın hardandı yolu?
ev-eşik yanıbdı deyirlər orda.
- Bir çağa qundaqda yanıb, eloğlu,
ev də külə dönüb Dağ Ayrımında.
- Deyirlər, qatillər gəlib arada
adam öldürüblər, ev yarıbdılar.
- Üç nəfər Yuxarı Əskiparadan
girov! – yas yerindən aparıbdılar.
- Varmı Sofuluda, Barxudarlıda
quldurlar gələndə bir əli tutan?
- Camaat qalıbdı, var yuxarıda,
amma belə getsə, çoxu qorxudan...
- Hayana baxıram meşədi, dağdı
indi üzübəri ev tikir onlar.
- Guya bizim kəndlər boşalacaqdı,
köçüb ermənilər yaşayacaqlar.
- Ocaqda yandırır insan insanı,
allah, pis qonşunun qoru şərindən.
İmdada çağırır Qazax dünyanı
iyirminci əsrin vəhşilərindən.

PROMETEY

Şəhidlər yıxıldı bir-bir torpağa,
millət milyon-milyon qalxdı ayağa.
Uçuldu, dağıldı əvvəlki səddlər,
faciə — bir qəlbin fəryadı deyil.
Şəhidlər dalınca gəldi şəhidlər, —
bu xalqın andıdır,
inadı deyil.

İllər təkrar olur elə bil eynən,
qara bayraqları asdıq hər yerə.
O qədər artdı ki, qara geyinən,
Bakıda qaranlıq çökdü şəhərə.

Qafqaz dağlarında cütbaşlı qartal
didir, parçalayır Prometeyi.
Qəhrəman çırpınır dilində vüsal,
İstiqlal istəyir onun taleyi.

DƏDƏ ŞƏMŞİR

(Aşığın qızını ermənilər öldürdülər)

Aşığın oğlu Qəmbər qardaşa.
Müəllif

Dandılar adını, ay Dədə Şəmşir!
ata fəryadını, ay Dədə Şəmşir!
Kəlbəcər, İstisu ağladı həzin,
Ağdaban kəndində qara geydilər.
Ölmüşlər qızını öldürüb sənin,
"Bir evdar qadın da ölüb" — dedilər.
Sözü etinasız, soyuq dedilər,
amma özlərinə layiq dedilər.
İzi itirdilər, ay Dədə Şəmşir!
qızı itirdilər, ay Dədə Şəmşir!
Danır fəakəti gözüylə görən,
susur güllə atan, ay Dədə Şəmşir!
Bərabər tutulur ölən, öldürən,
ağlayan, ağladan, ay Dədə Şəmşir!

Tanrı səbr versin yas yiyəsinə,
qorudun paklığı, ay Dədə Şəmşir!
Şairin, aşığın ailəsinə
hamı başsağlığı, ay Dədə Şəmşir?!

Kəlbəcər tərəflər qanlı bazardı,
millət karıxıbdı, ay Dədə Şəmşir!
Erməni qonşular mərdimazardı,
"dost" düşmən çıxıbdı, ay Dədə Şəmşir!

Süfrələr başında çörək yemişdim,
indi inləyirəm, ay Dədə Şəmşir!
Bir zaman Qazaxda "kırvə" demişdim,
tövbə eyləyirəm, ay Dədə Şəmşir.

Sənə çatmayacaq bu səs, bu səda,
ruhun ki, duyacaq, ay Dədə Şəmşir.
Sazın uzunluqda qəbrin sussa da,
sazın susmayacaq, ay Dədə Şəmşir!

GƏNCƏ ÜSYANI

Tarix qisas aldı tarixçilərdən,
yaşadı yaddaşda Gəncə üsyanı.
Öldük, içimizdə ölmədi vətən,
torpaqda və daşda Gəncə üsyanı.

Gəncə şəhər deyil, Gəncəbasardı,
əriş-argacıyam mən o yolların.
Kürəyi — zirehli dəmir hasardı
Gəncədə doğulan mərd oğulların.

Kişilər gülləyə hədəf oldular,
qadımlar qaldırdı tabutu yerdən.
Yeridi üstünə "Qızıl ordu"lar,
O "Atəş!" deyirdi,
bu dedi: "Vətən!".

Millətə şöhrətədi qadın hünəri,
bir canın sözünü neçə can deyir.
Gəncə qapıları gedəndən bəri,
Gəncədə hər qapı bir üsyan deyir.

Vətən oddan keçib, alovdan keçib,
dönmə Vətən oğlu, bu yoldan, and iç!
İstiqlal eşqilə millət and içib,
and içən millətə Nəriman, and iç!

Mən sənə heyranam, Gəncə torpağı,
karvanın kəhrizdi, dağdı, çınardı.
Asın eyvanlardan üçrəng bayrağı,
GƏNCƏ ÜSYANINDAN
bir yadigardı.

Noyabr, 1992

DAŞ ÜRƏKLƏR GÖRDÜM, ÖLÜ BAXIŞLAR

Bir qələm dostumu apardı dünya,
daş ürəklər gördüm, ölü baxışlar.
Adımı yazmadı başsağlığına,
“unutdu” başları sağ olmamışlar.

NAXÇIVANLI GƏNCLƏRƏ

*Bakı aeroportunda Naxçıvana
uçuş reysini saxlamışdılar.*

Müəllif

Yadımdadı o səhər,
qırğın günündən qabaq, –
təyyarə meydanında
qız,
 gəlin,
 oğul,
 uşaq!
Ac,
 susuz,
 soyuq,
 külək!
– Xəstələr uçsun gərək!
 Qocalar uçsun gərək!
Millətin ağbirçəyi...
 ixtiyarı, gəlini
 uzatmışdı əlini.
Kömək umurdu millət –
 divar kimi hörülən
Bisütun sinələrdən.
Yumruqlar qalxdı göyə, –
elə bildim qəfildən
min-min göyərçin uçdu
içəriyə
 eşikdən.
Çiyinlərə sancıldı
elə bildim hər bilək, –
 parçaları sökülən
bayraqların sapıtək.

O "dəli" yerişləri,
o qarışıq səsləri, –
 ən gözəl musiqiydi,
 ən gözəl rəsm əsəri.

Haqqı tələb eləmək,
Həqiqəti diləmək,
silkeləmək, ələmək! –
 budur əsl həqiqət.

Yalandı xahiş-filan.

Ya müti ol,
 ya insan.

Nə gözəl görünürdü
ilahi, o baxışlar,
o iyirmi yaşlılar,
sərt üzlər, qara gözlər,
dik başlar, iti səslər
bükülməz əzələlər,
əyilməz o boy, bədən.

Azadlıq, suverenlik
 keçirdi ürəyimdən.

Analar, sizə əhsən!
Şəhidlər nəsil-nəsil
 süd əmir döşünüzdən.

Yanvar, 1990

PEYĞƏMBƏR ƏL TUTDU

*“Adanada yeddi aylıq hamilə bir
azəri qadınına təcavüz edib zorla
başqa erkəklərə satdıqları üçün üç
kişi yaxalandı...”*

*Türkiyənin “Milliyyət” qəzeti,
22 nisan 1993*

O qız qardaş deyib imdad istədi,
imdad istəyənə el kömək olur.
Bacım, gör taleyin harda həsdədi,
nə susmaq mümkündür, nə dinmək olur.

Şuşada həsrətəm Cıdır düzünə,
təhqir olunmağım mənə bəs oldu.
Lənət erməninin təcavüzünə,
türkün hərəkəti dözülməz oldu.

Dünən bir həpəndə dedim bu dərdi,
— Qadına nə millət?! —
güldü bəxtəvər.
Yəqin arvadını yola verərdi,
bu əldən o ələ ötürsəydilər.

Oğullar tufanlı yol keçibdilər,
oğullar yaradır bu gün tarixi.
Torpağa, namusa and içibdilər,
qanla yazılarda türkün tarixi!

Çəkilin, millətin göz qabağından,
millət dar ağacı meydanındadı.
Sizin ayağınız türk torpağında,
gözünüz erməni dükanındadı!

Aprel, 1993

AZƏRBAYCAN

Sən əbədi bir ocaqsan, Azərbaycan!
Yaşadıqca yanacaqsan, Azərbaycan!
Beşiyin bir ana qoynu,
Doğma, isti bir qucaqsan, Azərbaycan!
Ruhum mənim, laylam mənim, Azərbaycan!
Bu dünyada dünyam mənim, Azərbaycan!

Bu dağ mənim, o dağ mənim vətənimdi,
Tüstülənən ocaq mənim vətənimdi.
Sərhəd-sərhəd bölübdülər,
Bölünməyən torpaq mənim vətənimdi.
Sən mənimsən, mən də sənin, Azərbaycan!
Övladiyiq bir vətənin, Azərbaycan!

Zaman! Səs ver, bu günlərin harayına,
Xan Arazın, Ana Kürün harayına.
Biz çatmasaq, kim çatacaq
Qaçqınların, köçkünlərin harayına?!
Sən arxasan, sən dayaqsan, Azərbaycan!
"Qalx"! — deyəndə, qalxacaqsan, Azərbaycan!

Gəmilərin göy Xəzərdə üzər keçər,
Şahinlərin səmalarda süzər keçər.
Körpülərin, binaların
paytaxtını yollar boyu bəzər keçər.
Keçmək olmaz amma səndən, Azərbaycan!
İşıq alır dünya səndən, Azərbaycan!

Bir nəğməsən, oxuyuram bu torpaqda,
"Can!" — dedikcə can duyuram bu torpaqda —
Ey ilhamlı səhərlərim,
Sən ki varsan, mən də varam bu torpaqda.
Yellənəcək bayrağımız, Azərbaycan!..
Müqəddəsdi torpağımız, Azərbaycan!..

7.02.2009

İSTİQLAL YOLU

Yaralandı, tapşırıldı torpağa,
həlak oldu, əsgər bu haqq önündə.
Susuz necə diz çökürsə bulağa,
diz çökmüşdü o da bayraq önündə.

Qoy əbədi behişt olsun ona yer,
yolda yola, dağda dağa tapındım.
Yaşa səni, Ana Torpaq, Ana Yer, —
mən üçrəngli o bayrağa tapındım.

Öz-özümə beləcə and içirdim, —
Şair, bir də o əsgəri sal yada.
Mən “İstiqlal” küçəsindən keçirdim,
Şəhid getdi o, istiqlal yolunda.

ÜMİDİNİ İTİRMƏ

Topların atəşindən
yanır kənd, yanır şəhər.
Tüstü bulud-buluddu,
qoymur açılısın səhər.
Kənddə nə at qalıbdı,
nə at belində yəhər.
Qaçan-qaçana deyir:
evdən heç nə götürmə.
Ev sənindi, yer sənini,
ümidini itirmə.

Bəşər baş aç a bilmir
erməni davasından.
İnsanı evdən qovur,
quşları yuvasından.
Başına gələnleri
daha dilə gətirmə.

Vaxtını itirmisən,
ümidini itirmə.

“Vətən” gəzir vətənsiz
sənin, mənim evimdə.
Canım qara yerdədi,
ağ kəfənim evimdə.
Gedib, Allah!
qalmayıb
ev deyənim, evimdə.
Çiçək bitən torpaqda
qara tikan bitirmə.
Səbirli ol, elqızı,
ümidini itirmə.

Bir əsgər xaindisə,
bir ordu əldən gedir.
Dildə vətən dedikcə
vətən vətəndən gedir.
Sən kimə ümidlisən,
el sənə ümid edir, —
Vətən oğlu, silah tut, —
sən baxıb köks ötürmə.
Köksünü ver qabağa,
ümidini itirmə.

Qoy toplara qarışsın,
gurlasın mərmə səsini.
Qana-qandı şuarım,
gəldikcə son nəfəsim.
Sənsən indi cəbhədə
mənim əsgər əvəzim.
Arxalan ulusuna,
qoru, dini itirmə.
Ümid eləyir vətən,
ümidini itirmə.

**SALYANDA
ƏLİBƏY HÜSEYNZADƏ
KÜÇƏSİ**

*Dilimin ucundadır
Həqiqətin böyüyü.
Nə qoydular deyəyim,
nə kəsdilər dilimi.*

Ə. Hüseynzadə

Diliyin ucunda qaldı həqiqət,
gəldik Kür çayına, sahilə sənsiz.
Bir həqiqət kimi döndün nəhayət,
qatar gəlib çatdı mənzilə sənsiz.

Dünən baş meydanda uçdu bir heykəl,
söndü "günəş kimi" işıq saçanlar.
Düşünən başları kəsdilər əvvəl
millətin başına oyun açanlar.

Salam, asfalt küçə,
salam, daş səki,
kim deyir keçdiyim adicə yoldur.
O qədər dandılar, gizlətdilər ki,
açıq yazanda da inanmaq olmur.

Yad adlar oxuduq küçələr boyu,
Hansı göstərim, çoxdu görənlər.
Bizdə "Beynəlmiləl" ənənə qoydu
millətin gözünə kül üfürənlər.

Leninin şagirdi bir gürcü "dahi",
fərmanlar verirdi öz qullarına.
Gədalar məhkəmə qurdu, İlahi,
dahi Azərbaycan oğullarına.

Südün altı qaldı, üzü yığıldı,
buna sevindik də nadanlar kimi.
Oğullar uçduqca, millət yıxıldı
dirəkləri uçan eyvanlar kimi.

Kür axır, durulur, dəyişir həyat,
səsin eldən gəlir, adın Muğandan.
Bir evdə doğuldun –
Salyanda, ustad,
bir küçə ev oldun burda sonradan.

Bir vaxt adımıza bu ad ləkəydi,
yamanca kəsdirdik düzü
əyriyə.
Ağlımız, beynimiz müstəmləkəydi,
şüarlar yazırdıq "xoşbəxtik" deyə.

BİRLİK

Gedək... mən də çıxıram, —
şəhərdə nümayiş var,
küçələrdə izdiham.
Zaman dəyişib, zaman:
ayağa qalxıb daha
ayaqlar altda qalan,
"səadətə" səs verən,
yetmiş il mütiliyə,
sütlüyə öyrədilən,
evdə bir cür danışib,
kürsüdə bir cür deyən;
haqlı ikən söz alıb
haqqını istəməyən,
seçdiyi deputatın
üzünü tanımayan.

Qışqırmaz, ufuldar yara alanlar,
onun ağrısı da ağrımaz olar.

Silah paylasalar bəlkə də sabah,
sonuncu cərgədə gedib duracaq.
"Bron" istəyəcək o, hökumətdən,
ona inanırsa, bədbəxtdir vətən.

DİLƏNƏNLƏR

Nə gəzirsən arsız-arsız
cənab sahə müvəkkili, —
Qəbir üstə mən qoymuşam
göz tikdiyin o əklili.

Qəbristana yolum düşür,
kədərliyəm nə zamandı.
Üzdə sakit görünsəm də,
ürəyim çox nigarandı.

Qadın keçir, dilənçidi,
o zəlilə, naxoşa bax.
Çiyindəki boz örpəyə,
ayağında qaloşa bax.

O əl açır sənə, mənə
gör nə deyir, zavallıdı.
Harda ölü basdırsalar,
orda əli uzalıdı.

O dilənir, o yalvarır:
Babək fərman verən dildə.
Böyük Sabir asta-asta
ağladıb güldürən dildə.
Vurğun şeir yazan dildə.

Ozarlardan gələn dildə.
“Hoydu, dəlilərim, hoydu!” —
Qoç Koroğlu dinən dildə.
Nənələrdən qalan dildə,
anan layla çalan dildə,
dövlət himni olan dildə!

Necə sığır qeyrətinə
cənab sahə müvəkkili, -
Dil deyirsən, ana dili!
Qoyma keçsin bu yollardan
fəxri adlar alanları,
vəzifədə olanları,
natiqləri, nazirləri.
“Millət”, “Millət” əzbərləyən
şairləri, nasirləri.
“Müxbir üzvü” olmaq üçün
imza yığan dilçiləri.
Dilinizdə dilənilər,
cənab millət elçiləri!

Yox, öyrəndim, bacarmazsan, —
sən də, sahə müvəkkili,
pul yığırsan altdan-altdan.
Səndən kömək ummaq hədəf!
hərə bir cür dilənirmiş:
vəzifəni dilənənilər,
fəxri adı, elmi adı
dilənənilər —
yuxarıdan sənə qədər.
Cibimdəki bir manatdı.
Gəl, dilənçi, buyur görək,
mən dilənim sonra gərək.

QANLI KİTAB

Hərbi hospitalda yaralı cəbhəçi Elxan Mirzəyev danışdı ki, həlak olan bir əsgərin qoltuq cibindən qana bulaşmış "Fikir eləmə" kitabını çıxıbdı, başqa sənədi yox idi. "Fikir eləmə"dən sonra vergül qoyub, "Fikir eləmə, Vətən" yazıbmiş.

Müəllif

Qan ağlayan şeirlərim,
kitab sinəm batdı qana.
Qarıxdı bir şair qanı
bir əsgərin al qanına.
Mən bilsəydim, —
dəmirdən üz çəkirdirdim o kitaba,
misdən, tuncdan tökdürürdüm misraları,
ya poladdan kəsdirdirdim vərəqləri,
təki namərd bir güllədən
saxlayaydı o əsgəri.
Yarasına tənzip kimi
vərəqləri sarıyaydım,
ağrıyanda ağrıyaydım.
Sözlərimi bu sinədən o sinəyə
tökə-tökə,
"Fikir eləmə" oxusa da,
gizli fikir çəkə-çəkə
mən kitaba yazdığımı
o torpağa yazdı fəqət:
tüfənginin darağıyla,
bu Azadlıq sorağıyla.
İkilikdə bir səngəri
qorudu bu məmləkətin
bir şairi,
bir əsgəri.

Hansı sözüm,
hansı şerim
istəyindən xəbər verib? —
Döyüşlərdə qoluna güc,
ürəyinə təpər verib?!
Görüşümə gələsiymiş bəlkə elə, —
təzə cəbhə şeri ilə?!
Mən görmədim o əsgəri,
sən o yeri göstər mənə.
Vətəndəki o vətəni, —
o səngəri göstər mənə.
Qoy zəvvarın qəbul olsun ziyarəti,
o zəvvardı.
Mənim Kəbəm, ziyarətim
o məzardı.

ELƏ DURMA

Uzunsaçlım,
“qaçqınım”,
“köçkünüm”, elə durma.
Boynuyoğunlar baxır,
durna boynunu burma.

Səni gözlətdirirsə
qəbul otaqlarında, —
icra hakimi quldu,
polis rəisi gəda!

Ünvanın ermənidə —
evin, bağın, kilidin.
Qapının açarını
götürüb gətirdiyin.

Qurulu bir ev verib,
bir ad aldın: "Didərgin".
Burda Bakı sənindi,
orda Füzuli sənin.

Burda bazar bahadı,
hələ çörək növbəsi.
Bazar alverçisidi,
siyasət alverçisi.

İnsaf elə, zülümkar,
bəs deyilmi əzabı, —
səngər-səngər qaçanı
qovdurma qapı-qapı.

Qoru ləyaqətini,
uzunsaçlı sənindi.
Özü dünya gözəli,
adı "qaçqın" sənindi.

Nə Bosniya qaçqını,
nə İraq, nə Fələstin.
Erməninin əlindən
üstünə qaçıb sənin.

Arzum, Laləm, Zeynəbim,
Nəsibəm... elə durma.
Sənə qurban qələmim,
vəzifəm, elə durma.

Səni gərək dinləyən,
səni söylədən olsun.
Ər itirdin, ər bacım,
tapdığın vətən olsun.

QIZ QALASI

“Qız qalası” həqiqətdi,
əfsanə yox!
Bu əfsanə xəyanətdi,
əksinə yox!
Azərbaycan torpağında,
ola bilməz dillər töksün,
ya diz çöksün,
ata qızı qabağında.
Öz qızına, balasına,
doğma ciyərparasına
“Sevgilim ol”, “arvadım ol” desin ata.
Bu ləkədi həm ataya, həm övlada.
Bu ləkədi mənim üçün,
sənin üçün,
onun üçün, —
bəşər üçün.
Namərd özü ləkəlidi bu şər üçün.
Düşmənin söz ləkəsidi, ədavətdi.
Amma adı əfsanədi,
rəvayətdi.
Onun adı,
Qız qaladı! —
Bu torpağın qızlığıdı,
bakirədi!
Dəyə bilməz düşmən əli, nəkarədi!
Mən şairəm —
bu millətin oğlu mənəm.
Mən atayam —
qız atası, haqlı mənəm.

Yansın düşmən, haqsız odur,
yalan odur!
Qız qalası saxlayıb öz qızlığını,
durur yenə,
qalan odur.

1973

**LAÇINDA SÖNMƏSƏ
YANAN MEŞƏLƏR**

Sənə canım qurban, ay Azərbaycan,
Avropa nə bilir sən nə haydasan.
Harayı çatmayıb Kürün, Arazın,
Avropa uzaqdı Azərbaycana.
Ədası Londona sığmayan qızın,
özü zorla sığıb geydiyi dona.

Açıb sərgisini yol üstə rəssam,
çalğıcı meydanda meydan sulayır.
Ondan Qarabağı mən xəbər alsam,
yəqin gülümsəyib o baş bulayar.

Son moda göstərir Parisdən ekran,
Teççer qız donunda gəlir məclisə.
Deyir duasını papa İohan, —
Romadan hökm edir dünyaya kilsə.

Ağlayan körpələr yenə güləcək,
şəhidlər qəbrinə and içib ərlər.
Yanıb Avropa da külə dönəcək,
Laçında sönməsə yanan meşələr.

Budapeşt, iyun, 1992

1955

1992

ÖLDÜRÜRLƏR YAXŞILARI

Qızılgülü,
bir güldana qoymuşdular
cır gül ilə.
Soldu bir gün
o gül də gül xiffətilə.
Ürək açdı, göz oxşadı, ətir yaydı,
ürəksizlər, kor olmuşlar dünyasına.
Soyuq canlar Allah, Allah, necə qıydı
Qızılgülü cır güllərin sırasına?!

Sonra gördüm nə deyirmiş bu “qayğılar”? —
içimizdə qoruyurlar naşıları.
Qızılgülü cır gül ilə solduranlar, —
nadanlara qata-qata öldürürlər yaxşıları.

HƏLƏ AND İÇİR

Almas İldırımın adına küçə! —
keçirəm, ildırım içimdən keçir.
Bu necə millətədi, ilahi, necə?
ocağı söndürüb, külə and içir.

Natiq əl-qolunu yellədir yenə,
hər sözü “mərmidi”, “güllədi” yenə.
Lenin Sarayında əl gedir yenə,
hakim fərman verib, kölə and içir.

Özgəni doyurub ac qaldı vətən,
meydana axışır ölkə yenidən.
Əsrin əvəlində inqilab edən,
əsrin axırında... hələ and içir.

DƏVƏ, SUSMA

Dəvə, sənin dəvə yükün ağır oldu,
açılmadı orda düyün,
ağır oldu.
Yazıq, bəlkə uca boyun,
böyüklüyün ağır oldu?!
Ovsarını bağladılar
bir eşşəyin quyruğuna,
tapşirdilər müntəzir ol buyruğuna.
Yəni bir az üzüyola,
bir az lal ol,
əhli-hal ol.
Ya əllərdə bir alət ol,
yəni bir az,
bir az eşşəkxasiyyət ol.
O, qalxanda diz çökdüyün,
baş əydiyin,
yerə yatıb bel бүkdüyün,
dayananda dayandığın,
oyananda oyandığın,
danışmamış eşitdiyin,
cənnətdiyin, behiştədiyini
qoca Sarvan!
Çıxdı heçə-puçə Sarvan.
Bir halallıq istəyir o
indi ölüm ayağında.
O baş əyir, o diz çökür
gəlib sən qabağında.
O bilmədi qədirini, qiymətini.
O bilmədi ağır olur
dəvə kini.
Dəvə, indi o mütini bağışlama.
Bir eşşəyin yedəyinə verdi səni,
bağışlama.

Mən yalvarsam,
dəvə, məni bağışlama.
Səndən vətən xahiş etsə,
o vətəni bağışlama.
Dəvə, susma.
Mən uduzdum bağışlaya-bağışlaya,
sən uduzma.
Dəvə, susma.

ŞAIR

Deyirdin dünyadan yoxdu xəbərim,
Bakıdan yox imiş xəbərin, şair.
Toxlar tikdiyini, "Aclar" sökdülər,
hardadı "İçərişəhər" in, şair?

Reklam fars dilində, alman dilində,
Mozambik dilində, yunan dilində,
Ana vətəninə, ana dilində
pozuldu mübtədan, xəbərin, şair.

Ocağı yandırdıq, közü nə oldu?!
nə oldu, hər kəsin özünə oldu.
Bakımı verdilər, kazino oldu,
bəs sənə nə oldu dəyərin, şair?

Biri "Mercedes"ə hissə axtarır,
o biri çörəyi niyə axtarır.
Kimsələr içində kimsə axtarır,
hardadı xanların, bəylərin, şair?

Aşağı axtarır, yuxarı "yoxdu",
aşağı ac gəzir, yuxarı toxdu.
Yüz de, bir şeyin ki, axırı yoxdu,
nə sözün sayılır, nə şerin, şair.

Şair doğulmağım başa bələymiş,
gərək başlılarım başa salaymış.
Niyyət nə Məkkəymiş, nə Kərbəlaymış,
tapdılar yolunu gəlinin, şair.

Azadlıq istəyib, müstəqil olduq,
gəlmələr müstəqil, biz fəqir olduq.
Müqəssir axtarma, müqəssir olluq,
qarışar axşamın, səhərin, şair.

Getdi sətiraltı yazan vaxtımız,
indi də minbərdən “Əzan” vaxtımız.
Bazarda qazanhaqazan vaxtımız,
sənin ki, yoxdu bir xeyirin, şair?

Xarici maşınlar dalbadal keçir,
lallar dil açıbdı, natiq lal keçir.
Könlümdən yeni bir İstiqlal keçir,
hardadı əzəlki hünərin, şair?!

23 yanvar, 1993

SAFRUHA

Asif Atanın xatirəsi

Deyirlər ki, bərk sancıbsan məni yenə,
bir “xanımın” ad günündə coşub qanın.
Əl çalıblar əlindəki qədəhinə,
yanındakı yalaq-yaltaq adamların.

Mən neyləyim, bir ömrüm var, bir həyatım,
oyna hələ havasına o qədəhin.
Sənə yaxşı qul olmağı bacarmadım,
yaxşı Ağan olardım mən çünki sənin.

VƏTƏN ŞAİRLƏR

Vətəndə hər kəsin öz vətəni var,
hər kəs közü çəkir öz qabağına.
Kimə can deyirəm, cangüdəni var, –
düşüblər kitabın üz qabığına.

O vətən çağırır, vətən hay verir,
mən vətən deyirəm, lal olub vətən.
Vətən məndən alıb ona pay verir,
pay üstə pay gəlir duru yerindən.

Yarıac, yarılüt məğrur oğullar...
ağalar, xanımlar filanxanası!
Banklar, mədrəsələr, barlar, okullar,
kimin vətənidir, kimin dünyası?!

Haqqı alınandan biz haqq alırıq,
lakin can çəkirik etiraf üçün.
Qərbə petrol satıb əxlaq alırıq,
vətəndə seksual inqilab üçün.

"Azadlıq" yazılan şüarı cırır,
kimsə ürəyində dözüür ağrıya.
Millət vətənində vətən axtarır,
varlı satır onu başqa varlıya.

Hakim hökm oxudu dünən Cavidə,
hökmü qəti oldu, sözləri qəliz.
Öz adını qoydu vətən Cavidə, –
vətən xain oldu, Cavid vətənsiz.

Yox, Cavid, əslində sən vətən oldun,
dönmədi, dalınca gedən şairlər.
Mən indi bildim ki, sən nədən öldün,
vətənsiz ölmüş VƏTƏN ŞAİRLƏR.

AĞ ATLIM

Ağ yel – ağ yelənli sənin ağ atın,
şimşəklər – ovcunda qantarğan olsun.
Ayağın altında – yer Cıdır düzün,
başının üstündə göy – qalxan olsun.

Ağ bulud çiyində bir ağ yapıncı,
əlində Babəkin misri qılıncı.
Bu yolun sonunda dörd yol ayrıcı,
irəli! – çağırən səs – arxan olsun.

Mənə demişdilər daş atma quşa,
daşa tutulubdu Daşaltı, Şuşa.
Elə zirvədən uç, qoy o uçuşa
bütün qadağanlar qadağan olsun.

Qayıt ki, yolunu gözləyir anan,
bir millət danışsın sənin adından.
Ağüzlüm, ağatlım, qarasaç oğlan,
ağsaçlı şairin sadağan olsun.

20.12.2001

EKRAN ÖNÜNDƏ

Pişiklərin yeməyini göstərirlər,
Pişiklərə xüsusi bir hörmət ilə.
Pişiklərin xörəyini göstərirlər
Ləzzətindən danışirlər ləzzət ilə.

Qucaqlarda əzizlənir, xumarlanır,
Əl-üzünü yuya-yuya cənab pişik.
Səhər-axşam sığallanır, tumarlanır
Yedin, doydun, get yuxuya, cənab pişik.

Dünya bəlkə it-pişiğin dünyasıdır? —
Dərk etmirik burda bəlkə insan kimi.
İnsana it, itə insan qayğısıdır,
Nəfəs alır yüz bədəndə bir can kimi.

İndi gəlib qonşu çörək növbəsindən,
Ömür sürür Allah verən arzusıyla.
Acqarına zəhər yağır çöhrəsindən,
Gülümsəyir pişik olmaq arzusıyla.

Fransalı, Nyu-Yorklu ledilərin,
Səsi ipək, əli zərif, gözü xumar.
İtlər kimi tumarlanar qaçsa yəqin,
Yatsa yəqin, pişik kimi xumarlanar.

Düşmən gəlir qıra-qıra, döyə-döyə,
Mərd oğullar həlak olur kişi kimi.
Kimsə gizli tumar çəkir erməniyə,
Kimsə gizli xumarlanır pişik kimi.

1993

ALLAH ADAMI

Yerdə, Allah adamıdı,
yalvara-yalvara qalıb.
Əyrinin işi düzəlib,
bu düzdü, avara qalıb.

Bilir Zəmanə dəyişib,
bilmir amma nə dəyişib.
Soruşur, niyə dəyişib?-
dəyişməyən hara qalıb?!

Aşağıya sözü yetmir,
yuxarıya bezib, getmir.
Deyir niyə ölüb-itmir,
niyə baxtı qara qalıb?!

2002

MƏSCİDDƏN KİLSƏYƏ GEDİR

Bir qız bir ingilis tapıb,
bu xanım o bəyə gedir.
Boynuna təzə xaç salıb,
məsciddən kilsəyə gedir.

Kürəkən ayqırın biri,
qaynana fağırın biri,
qız beli yağırın biri,
mey içəndi, meyə gedir.

Hayıf, qızların niyyəti,
götürmək olmur minnəti.
Gah özünü, gah milləti
şair söyə-söyə gedir.

* * *

“...Nəriman Həsənzadə fikir və məna şairidir, onun sağlam, büllur poeziyasının çox dərin qatlarında çağdaş Azərbaycan varlığının çox ciddi münaqişələri dilə gəlir, alovları şölə saçır, sevinc və izzətləri, ümid və qayğıları çırpınır. Buna görə bu poeziya bədii idrak əhəmiyyətinə, öyrənilməyə, araşdırılmağa tam layiqdir, bədii, estetik tərbiyə, kamilləşmə vasitəsidir, həyatı öz məfkurə güzgüsündə aynadır.

Üz-üzə gələndə —
təmiz güzgü tək
insan bir-birini göstərsin gərək.

Yaradıcı qələmindən çıxmış böyük incəsənət əsərləri də belə bir qüvvətə malikdir, həyatın, insan mənliyinin mənəvi proyeksiyasını aşkarlayan qüvvəyə malikdir.

Həyatda son dərəcə zəif, incə, həssas və bəzən həddindən artıq həlim, yumşaq tanıdığımız Nəriman Həsənzadə bədii yaradıcılıq aləmində kompromis tanımır. O, son dərəcə mərd və prinsipialdır, solaxay silləsini antipodun üzünə çəkən, cəsur və alçaq sözünü onun dar gözlərinin içinə deyən igiddir, məfkurə qəhrəmanıdır...”

Xəlil Rza Ulutürk.

1 ocaq, 1986

Nəriman Həsənzadə

*Qılıncda güc olur, qələmdə hikmət,
birləşsə, basılmaz bu iki qüvvət.*

N.Həsənzadə

Seçilmiş əsərləri. 7 cildə, 1-ci cild

Rəssam: G. Əlizadə

Yaşa, hayıfsan...

*...Məhəbbəti satın alır pul verən,
məhəbbətə can verənin əlindən...*

Bir gözəl qadına heyran qalmışam,
sağ ikən, ölənə həsəd çəkirdi.
Saranın adını şeirə salmışam,
oxuyub gizlində o dərd çəkirdi.

Qalan — bədbəxt imiş,
öln — bəxtəvər...
özü öz oduna qalandı yazıq.
Yerində deyibdi Aşıq Ələsgər:
“Öln də yazıqdı, qalan da yazıq”.

Təzədən qılıncı daşa da çaxsan,
onu nə oyadar, nə də tərpedər.
Sən yaşa dünyada,
yaşa, hayıfsan,
bir günün sağlığı yüz şərə dəyər.

Mən sənə nə deyim, canlı şeirsən,
gülüşün çoxuna xoş olub yəqin.
Məhəbbət əsiri, eşq əsirisən,
qabağına çıxan daş olub yəqin.

Məhəbbət qaranquş yuvası qurur,
o da ilham kimi qısqancedı, gülüm.
Məhəbbət — ürəkdən ürəyə yoldur,
ürək də ürəyə möhtacdı, gülüm.

1993

QIZLARDAN OĞLANLARA

Oğlanlar, qızlara hörmət eyləyin,
hörmət eləməyə adət eləyin.
Aldadıb atmayın, günahdı qızlar,
sabahkı ən əziz anadı qızlar.

Səsində həya var, gözündə ovsun,
evdə dilavərdir, çöldə lal olur.
Gözünüz qızların gözündə olsun, —
o gözdə daimi bir sual olur.

Qızlar anadılar, oğlanlar ata,
kim deyir, bu işi bir əyən olmur?!
Qızların qız baxtı gözəl olsa da,
gəlinlik baxtları müəyyən olmur.

Fikirə öyrəşir, qəmə qatdaşır,
qəlbində yaşadır, sirrini təkçə.
Öz ata evində qızlar yaddaşır,
yad oğlan evinə meyl elədikcə.

Qəlbini sevdiyi oğlana deyir,
ancaq rəfiqəsi soruşsa, danar.
Özgə anasına qız ana deyir,
özgə atasına qız olan qızlar.

Qızlar aldanandı, siz aldatmayın,
aldanıb yananın qanı buz qalar.
Qolları üstündə gedib yatmayın,
yazıqdı, əbədi yuxusuz qalar.

Görüşə getməyin ürək sevməsə,
sözümü, a qızlar, ucuz tutmayın.
Ürəkdən çəkirik, nə çəkiriksə,
bunu da həyatda siz unutmayın.

GÜL İLƏ

Sənə baxırdım, sənə...
bir dəstə gül qoydular
bu dəm stol üstünə.
Od aldı yandı könlüm.
Gül ilə ayırdılar
indi də bizi, gülüm.

1970

MÜBARƏK

Tül örpəyin mübarək!
bəyaz donun mübarək!
Medalyonun mübarək!
Boyunbağın, saatın,
gülüşün, zarafatın,
sənin bütün həyatın
mübarəkdi, mübarək.
Mübarək olsun gülüm,
sən olan dünya gərək!

HƏYAT

Niyə haqsız olur bunca təbiət,
niyə ürəyinə o, dəyir sənin?
Kimsə —
camalını görməyə həsrət,
kimsə — görüşünə gəlməyir sənin.

QƏRİBLİK

Sən yatırdın... yuxudaydın hələ sən,
kim qıyardı gedib vaxtsız oyada.
Yer kürəmiz fırlanmırdı deyəsən,
zaman bir az ləngiyirdi dünyada.

Qanadımı mən üstünə gərirdim,
alışırdım gizli-gizli bu oda.
Mən ilk dəfə qəribliyi görürdüm,
səndən ayrı,
amma sənin yanında.

BELƏCƏ UZAN

Qoluma baş qoyub beləcə uzan,
oyansın içimdə yatan duyğular.
Belə xanım-xatın, belə mehriban,
nənəni təzədən dünyaya qaytar.

O bəlkə hardasa indi oyanır,
bəlkə ruhlarınız görüşür belə?
İçimdən bayıra günəş boylanır,
yer altdan yer üstə nur düşür belə.

Qaytar itənləri sən bir anlığa,
ilahi baxışa, duyğuya əhsən.
(Qadında gördüyün ərkyanalığa
qəbahət söyləmə, duya bilməsən).

İnsana səadət verir o varlıq,
sirli təbiəttək açır qoynunu.
Nədir yer üzündə əminamanlıq? —
bir qadın qoynunda gördüm mən onu.

DÜŞÜB

Günəşli, ulduzlu, aylı yer kürəm!
Üzündə işıq var, üzümə düşüb.
Hayana baxıram, səni görürəm,
gözlərin eynəkdi, gözümə düşüb.

Yerdə göyərərsən, yerə atsalar,
suda içilərsən, suya qatsalar.
Dalınca yüyürüb sənə çatsalar,
kimdisə, o mənim izimə düşüb.

Solmayan gül gördüm — yanaqlarındı,
ovcumda təsbeh var — barmaqlarındı.
Bir beşik tapmışam — qucaqlarındı,
ilk dəfə öz haqqım özümə düşüb.

5 may, 1992

ARTİSTLƏR

Görüşmüşdük ikimiz,
ələ düşmüşdü məqam.
Tamaşaya baxırdıq
teatrda o axşam.

Oturmuşduq ikimiz
bir sırada dal-qabaq.
Guya sən məndən ayrı,
guya mən səndən uzaq.

Beləcə başlamışdı
sakit,
səssiz-səmirsiz;
bizim öz tamaşımız
tamaşadan xəbərsiz.

Mənə də pay düşürdü
alqışlardan, sənə də.
Biz — zalda oynayırdıq,
artistlərsə səhnədə.

İşıqda oynayırdı
amma səhnədəkilər.
Biz — işıqlar sönəndən,
bir də yanana qədər.

Səhnədə qəhrəmanın
qəsdı xəyanət idi.
Bizim tamaşamızın
janrı — məhəbbət idi.

Dünya qəmsiz-kədərsiz!
Artistləri biz idik
teatrın o axşam,
teatrdan xəbərsiz.

SƏNİN NƏVAZİŞİN

Oxşa saçlarımı, səpil ruhuma,
Sənə yaxın olum, dünyadan uzaq.
Qaldır dabanını,
sarıl boynuma,
qoy sükut danışsın, ikimiz susaq.
Sənə yaxın olum, dünyadan uzaq.

Beləcə sevinim qolların üstə,
özün oyat məni, silkələ məni.
Əyləndir bu axşam
xoşüzlə məni,
vermə öz əlindən bir ələ məni.
Tale əzizləsin qoy hələ məni.

Dözümüm azalır hərdən elə bil,
düşüb əriyirəm təzə qar kimi.
Sənin nəvazişin mənasız deyil,-
O çatır dadıma xilaskar kimi.

Bəzən bir həyasız girir araya,
özü gündə gəzir,
 məkri kölgədə.
Nə səsim, nə ünüm yetir haraya,
bir həyat işığı sənsən bəlkə də!

Əllərin şəfadır məlhəmi ilə,
nə deyim, ovsun var bəlkə canında.
Dünyanın ən böyük loğmanı belə,
müalicə etsə,
 heçdi yanında.

Kimsə dodaq büzüb hardasa, səssiz
deməsin ay haray,
 burda da qəm var!
Nə qədər gülüncdü nəzəriyyəni,
mən dünya görmüşəm, öz təcrübəm var.

Döyüş meydanıdı qədimdən həyat,
bəzən yaralayır,
 mən də insanam.

Təbibsiz-dərmansız sən məni sağalt,
Əyləndir xoşüzlə məni bu axşam.
Sənə yaxın olum, dünyadan uzaq,
qoy sükut danışsın, ikimiz susaq.

SƏHƏR HƏSRƏTİ

Səhər gələcəkdi dünyaya yenə,
qızıl şönlərlə öpüşəcəyəm.
Səhərki günəşlə,
səhərki sənə,
səhərki dünyamla görüşəcəyəm.

Yenə ordan-burdan danışacayıq,
əvvəldən-axırdan danışacayıq.
Filan müəllimdən, filan şairdən
bir az da beynəlxalq hadisələrdən,
pişikdən... sevgidən...
otdan... sonra biz,
əsil söhbət üstə gələndə... o söz.

Danış deyəcəksən, mən susacağam,
danış deyəcəyəm, sən susacaqsan.
Sənin əllərimdən mən tutacağam,
mənim əllərimdən sən tutacaqsan.
Gün qabaqdan düşsə, güləcəyik biz,
üzün, gizləsən də tez yanacaqdı.
Gün arxadan düşsə,
bizim kölgəmiz
qoşa cığır kimi uzanacaqdı.

Bir yer gəzəcəyik hər yerdən uzaq,
Ürək bürünəcək sevincə, qəmə.
Yenə qolundakı saata baxmaq
yadından çıxacaq...
mənim xeyrimə.

YANINA GƏLMİŞƏM

Yanına gəlmişəm, təzədən küsək,
təzədən barışaq, görək olurmu?
Saat gör neçədi, bir az tələsək,
gedək, yaşıl söyüd görək dururmu?

Yağışlar islatsın, qaçaq əl-ələ,
sevin gülüşünə bal qata-qata.
Gəlmişəm qayıdaq on il əvvələ,
saçına dən düşüb, qaralsın o da.

Yenə mən danışım, mənə qulaq as,
şirin sözlərimlə cılvələ, bəzən,
Bir az kökəlibsən, arıqla bir az,
bir az dəyişibsən,
dəyiş təzədən.

Qaşların tarıma çəkilib yenə,
gir mənim qoluma, yenə çəş bir az.
Gözüm gözlərinə dikilib yenə,
bir az yadlaşıbsan,
doğmalaş bir az.

Sən mənim sözümdən incimə, küsmə,
illəri həsrətlə yaşayıb ürək.
Yanına gəlmişəm... evə tələsmə,
gedək, yaşıl söyüd dururmu görək.

DEYİRLƏR TANIŞ OL...

Elə dayanırsan, elə baxırsan,
elə bil qarşında quru bir daşam.
İpək saçlarını öpüb oxşayan
elə bil hardasa mən olmamışam.

Səni dostlarımla, tanışlarımla,
mən tanış edərdim nə vaxtsa bir-bir.
İndi özgələri yad ehtiramla
deyirlər tanış ol...

Nə qəribədir?

Yuxuda görərdin nə vaxtsa hər dəm,
yolumu gözlərdin yollardan uzaq.
Mən sənin yuxundan çıxıb gəlmişəm,
bu da bir yuxudu, gəl tanış olaq.

Qoluna girərdim... bu, yadındadı,
gedərdik... yolumuz, arzumuz şərik.
Qolum qollarıyın lap yanındadı,
toxunsa, biz indi üzr istəyərik.

Hayanda oldumsa səhər, ya axşam,
aradın sən məni, gördün sən məni.
İndi gözləriyin qabağındayam,
hayanda durum ki,

görəsən məni?

SƏNİN SÖHBƏTİN

Gizli aləmi var bu təbiətin,
məncə, açılmayıb düşünlər hələ.
Dünən bir məclisdə düşdü söhbətin,
sənin bir tələbə yoldaşın ilə.

Gizli sirrimizi açmadım, inan,
Könlümü versəm də hissə, duyğuya.
Guya tanıyıram səni uzaqdan,
bir az eşitmişəm haqqında... guya.

Soruşdum: necədi gülüşü, səsi?
Gördüm bambaşqadı qəsdı-qərəzi,
Gözünü görübdü, adi deyibdi,
ordakı ovsunu o, görməyibdi.

Dedi, bir partada oturursunuz,
fəqət, xəbərsizdi səndən o duzsuz.
Mən qulaq asdıqca danışdı yenə,
kimsə düz deyibdi,

ədalətə bax!

Düzü, aramızda hörmət xətrinə,
cavab qaytarmadım, amma heç nahaq.
Belədi həyatda qəribəliklər,
bir dünya qərq olur bəzən bir selə.
Duyğusuz yanında can qoymaq - hədə, itir,
adiləşir gözəllik belə...

MƏNİM SƏADƏTİM

Qarşımda ən zərif çılpaq bir bədən,
dünya mavi dəniz, o ağ bir ada.
Nə nurdan seçilir, nə abidədən,
odur yaradan da, yaradılan da.

Yox, yox, Çakondanın varını bənzəri,
başqa bir aləmdə bu surət, bu səs.
Dünyanın ən gözəl sənət əsəri
dünya sərgisinə qoyula bilməz.

Şirin təbəssümü dodağında,
hüsnün gözəlliyi necə əzizdi.
Səadət gözümün qabağında,
mənim səadətım

məsafəsizdi.

ETİRAF

Gərək biz sonradan görüşməyəydik,
nə açıq, nə pünhan...

görüşməyəydik.

Quruyub daş kimi qaldım yerimdə,
qəfildən soyudu sinəmdə ürək.
Mənim xəyalımda, təsəvvürümdə
əvvəl necəydinsə, qalaydın gərək.

Təzədən mən necə dönüm geriyə?
Nə qədər uzaqdı sən dediyin gün.
Başqa bir qadının, axı, əriyəm,
Yoxdu ixtiyarım bu görüş üçün.

İndi başqalaşmış fikrim, niyyətim,
dünya da başqadı indi elə bil.
Həyata, insana münasibətim
daha dəyişibdi, sən görən deyil.

Təzədən o hissi oyada bilsən,
qaytar o illərə təzədən məni.
Qayıt, yalvarıram, qayıda bilsən,
Mənim xatirimə unut sən məni.

Əvvəlki həvəslə döyünür ürək,
indi bir həqiqət kəşf etdim, inan.
Sevməyi kişidən öyrənmək gərək,
əsil sədaqəti — ancaq qadımdan.

1978

QADINA MƏKTUB

Sizin qızınızla görüşürük biz,
gedirik gah yolla, gah kənar izlə.
Bunu mən bilirəm, siz bilmirsiniz, —
o gəlir sizin öz icazənizlə.

Tələbə yoldaşı, rəfiqəsi var,
işi də çox olur, bəzən dərsi də.
Mənəm,
qızınızın, necə deyərlər, —
“tələbə yoldaşı”, “rəfiqəsi” də.

Mən başa düşürəm, siz anasınız,
ürəyə sığışmır adi həyəcan.
O, evə dönüncə nigaransınız,
evdə olanda da mənəm nigarın.

Bir ömrün mənzili uzun, ya qısa...
məhəbbət, doğmalığ —
hansı qədimdi?!
O, sizin adicə qızınızdısa,
o, mənim yeganə səadətimdi.

Siz də heyransınız, mən də bir qıza,
kimin qapısından o, girməli.
Dünya elədi ki,
biri tapırsa,
biri... təbiidi, itirməli.

Duruluq rəmzidi sizin qızınız,
gözündən oxunur qəlbi, istəyi.
Sizin bu sevdada uduzmağınız,
sizin borcunuzdu, mənim qismətim.

Sizin adınıza hörmət, ehtiram,
qadın qarşısında baş əyib aləm.
Mən də baş əyirəm, vidalaşırım, —
qızınız gələcək, mən getməliyəm.

1978

DÜZ DEYİR KÖNÜL

Elə bil mən səndən uzaqlaşırım,
qulaq as, gör sənə nə deyir könül.
Yaş ötür, mən amma uşaqlaşırım,
bir ana qucağı istəyir könül.

Sinəmə sığışmır bəzən təlaşım,
Sən de, necə susum, necə danışım?!
Susmaq istəyirəm, din deyir yaşım,
dınmək istəyirəm, sus deyir könül.

Namərd aramıza girmək istədi,
unudub hörməti, eşqi, izzəti.
Mən yaşaram dedim, könül yox, dedi,
Mən yalan demişəm, düz deyir könül.

MƏNİM SEVİNCİM

Sən getdin həsrətin qaldı canımda,
sonradan mat qaldım, düzü, bir şeyə.
Sən qeyri-adiydin mənim yanımda,
getdin elə bil ki, adiləşməyə.

Sənə yalvarırdım burda bayaqdan,
eşikdə qışıydı, otaqda bahar.

Sən də gedib evdə yalvaracaqsan,
gecikdiyin üçün — bağışlasınlar.

Səni bağışlamaq...
dünyaya bir bax,
o qəlbi, o ruhu gərək duyasan.
Axı, səndən gərək üzr istəyəsən,
Lazımsa, sən gərək bağışlayasan.

Bir qəlbin ən əziz şahzadəsiydin,
Qulluq gözləyirdim hüsurunda mən.
Gedib evinizdə sən ona yəqin
bir qulluq göstərib çay süzəcəksən.

LƏYAQƏT

Nə qədər ağırdı səndən ayrılıb,
başqa bir iqlimə səfər elmək.
Sonra da hardasa könlünü alıb,
bir qəlb ağrısıyla, “darıxma” demək.

Ayrılıq qəm verir, görüş səadət,
qəmi də sən verdin səadət kimi.
Yaraşır insana məncə, ey afət,
qəm də bir mənəvi ləyaqət kimi.

Üşüdüür ruhumu nəfəsi qışın,
bəzən bir paxılın buz baxışı da.
Bəzən bir həyasız geri qalmışım
təkidlə özünə çağırışı da.

Sirli, maraqlıdı bu dünya, gülüm,
mənim ömrümdə də qışım-yazım var.
Bəzən bu dünyaya min təşəkkürüm,
bəzən bu dünyaya etirazım var.

O sənin hüsnünə yaraşlıq verir, -
mənim ürəyimə od salmaq üçün.
Gülü də tikanla qarışıq verir, -
Hüsnə, xasiyyətə mat qalmaq üçün.

Susuram yanında gör nə zamandı,
ayrılıq dəmində şikayətə bax.
Yanında qalmağım guya asandı,
sən mənə səbr ver, ay ana torpaq!

ƏLÇATMAZ

Sən ondan ötəri tilsim olubsan,
əriyib, canında bir cəsəd qalıb.
Sən mənə necə tez təslim olubsan,
bircə gülüşünə o həsrət qalıb.

Ən gözəl anların olubdu yəqin,
səni yaşadıbdı o dəqiqələr,
— İndi unutmuşam, — deyir dillərin,
yavaş de, hardasa eşidə bilər.

Birdən mən deyərəm, çıxar yalanın,
səndən gizləmirəm tanışdı, tanış.
Sənə yalvaranın, qurban olanın
barı bir sözünü xatırla, danış.

O məlikə bilir, ilahə bilir
əlçatmaz olubdu həyatda əlin.
Bütün əlçatmazlar bəlkə, nə bilim,
ayağa düşürmüş hardasa yəqin?!

GÖZƏLLİK

*Mən sənin yanında səsəm-sorağam,
sevincim, kədərim, həsrətim oyan!
Mən sənin yanında səndən uzağam,
sənlə olduğumu hiss edirəm, oyan!*

Yolumu gözləyib qulağı səsdə,
döyünüb həsrətlə o qəlb, o sinə.
Başını söykəyib çiyininin üstə,
çiyinini bir kiçik “yer kürəsinə”.

Ah, necə əl vurub toxunmaq olar,
o çiyin, o əlin, o qolun üstə?!
İpək süfrə kimi sərilib saçlar,
mən “kürə” dediyim stolun üstə.

İlk dəfə seyr etdim o yuxunu mən,
nağıl görməmişdim həyatda belə.
Yuxunun gözəllik olduğunu mən
gördüm o gözlərdə
öz gözlərimlə.

Getdin ürəyimi salıb tufana,
səadət həyatda başqa rəng deyil.
Mənim sevincimi apardın ona,
Bəlkə də ona heç bu gərək deyil.
Səadət həyatda başqa rəng deyil.

DÜNYA İŞIQDI

Mənim köməyim ol, mən dara düşsəm,
baxma uzaqlardan, gəl dindir məni.
Hardasa, nabaləd yollara düşsəm,
özün qarşıma çıx, sevindir məni.

Bəzən hıçqırığım ucalır göyə,
insanam, mənim də ağrım-acım var.
Mənim, sən verdiyin bir təsəlliyə,
Sən dediyin sözə ehtiyacım var.

Adam var, neyləyim, vicdanı dardı,
onun insafına qalsaydı əgər,
mənim ürəyimi çoxdan qırardı,
adımı hər yerdən çıxartdırardı,
istəyinə çatsın tək birtəhər.

Sən eşit bunları, sıxılma fəqət,
arabir sevincim qəm qarışıqdı.
Yüz təqib eləsin qoy məni zülmət,
sən varsan dünyada,
dünya işıqdı.

KÖNLÜM

Sən gedəndə, öz-özünə,
yanar mənim ocaq könlüm.
Sən gələndə susub ağlar,
bu anasız uşaq könlüm.

Ömürdən macal istəyir,
nə dövlət, nə var istəyir.
Əlindən sığal istəyir
əllərdə oyuncaq könlüm.

Bir söz desəm, qorxuludu, —
ara vuran eloğludu.
Mənim gözüm yuxuludu,
səni görüb oyaq könlüm.

GƏL, “MƏNİM YAŞIDIM”

*Sevməyən kəslərin ürəyi darmış,
min il də köhnəlməz bu duyğu, bu hiss.
Mən indi bildim ki, Kərəm yanarmış,
çöllərə düşərmiş Məcnun Leylisiz.*

Bizim taleyimiz, yaşımız ayrı,
boyda-buxunda da tamam ayırıyq.
Mən bir az payızı,
sənsə baharı, —
hərəmiz bir fəsli xatırladıyıq.

Dünya — sənətkardı, tarix — sərgisi,
hansı surətinsə biz əvəziyik.
Birimiz kitabın ilk səhifəsi,
birimiz sonuncu səhifəsiyik.

Hər insan qəlbində hiss var, duyğu var,
o qəlbə, o hissə yaxın düşməsək;
dünyanın qanunauyğunluğu var,
pozular o mənə,
biz görüşməsək.

Səni arzulardı yaşadan ancaq,
məni xatirələr... hardasa bir səs.
Mən “dünən” deyirəm, sən hələ “sabah”,
burda da ayırıyq... danmağa dəyməz.

Mən səhvlər etmişəm, belədir insan,
gərək mən düzəldim,
çətindi yol-iz.

Sən səhvlər etməyə hazırlayırsan,
qəsdən yox, əlbəttə, bəlkə xəbərsiz?

Sənin marağın çox, mənim təcrübəm,
sən hey soruşursan, mən hey deyirəm.

Sən heyvət etdiyən şeylər var hələ,
mən susub sakitcə gülümsəyirəm.

Bir ürək sənindi, bir ürək mənim,
bəzən söz uzanır, aşıb-daşırıq.
Keçmiş sənin olur, gələcək mənim,
bax, burda elə bil
yaşidlaşırıq.

Gəl, "mənim yaşdım", bu gizli mənə,
səni hey çağırır, səsləyir hər gün.
Mən "qoca dünyayam",
unutma, dünya
günün çıxmağını gözləyir hər gün.

1978

GÖRÜŞDƏN QABAQ

Ağ çiçəklər səpilməşdi üstə çəməninin,
elə bildim buludlardan torpaq süd əmmiş.
Gülüşünə qərq olubmuş bu dünya sənin,
mən bu səsdən
bu dünyada xəbərsizəmmiş.
Ürəyimin ən müqəddəs hissləri sənsən,
necə əziz gülüşlərin, doğma səsin var.
Məncə, hansı rəssamınsa əsəri sənsən,
sən yeganə
şəkilsən ki, öz nəfəsin var.

Budaqları başım üstə yellər əyirdi,
yerlər, göylər sevincimə göz qoyurdular.
Günəş sənin xatirinə gülümsəyirdi,
quşlar sənin xatirinə
oxuyurdular.

Bu dünyada
bir dünyam var, narahat,
mən özüm də narahatam nə vaxtdı.
Qolum üstə sən yatırsan bu saat,
ürəyimdə başqası var, oyaqdı.

LÖVHƏ

Bir gözəl keçirdi örpək başında,
səadət çıxmışdı yolumun üstə.
Özü uşaq idi —
lap gənc yaşında
uşaq ağlayırdı qolunun üstə.
Nə ana gülüşü, nə təbəssümü,
uşağa çatmırdı,
hey ağlayırdı.
Ana körpəsinə sürtür üzünü,
körpə anasını qucaqlayırdı.

DÜNYA KİMİSƏN

Bilmirəm kim sənin xətrinə dəyib,
dəyişib gördüyüm o üz, o surət.
Sənin gözlərində qəm çiçəkləyib,
mənim ürəyimdə o qəmə hörmət.

Sən elə incəsən, sən elə həssas,
fikirin oxunur daim gözündən.
Gülüş azaldırdı yaşımı bir az,
qəm yaşlı göstərir səni özündən.

Qar düşür, gün düşür, dərəyə-düzə,
ana təbiətin hökmünə əhsən!
Gülüş də yaraşır, qəm də bir üzə,
gecəli-gündüzlü dünya kimisən.

TƏSƏLLİ

Uçdun təyyarəylə bir yay səhəri,
bəlkə uçmaq üçün sən doğulmusan.
Yer də göylər idi səndən ötəri,
Yerdə də uçurdun sən ki hər zaman!

Baxdım mən arxanca bir xiffət ilə,
dedim — göyə çıxan səadətimdi.
Yerdə də arxanca baxmışam elə,
səni sevən gündən bu, adətimdi.

Kiçilib ulduzək sən göydə itdin,
yox, doğdun təzədən ulduz içində.
Nə fərqi — yerdə də sən ulduz idin; —
amma seçilirdin yüz qız içində.

Bitdin öz yerində sərvi ağacıtək, —
bir ötən buluda meylini salıb.
Gör harda başından açılıb örpək,
Göylərdə —
yeganə təsəllim qalıb.

QADIN

Kimsə qarğayıbdı elə bil mənə,
gərək gecələrim yuxusuz olsun.
Gərək mən kiminsə qalam qeydinə,
sonra da
yanmağım özümə qalsın.

Mənim küsməyim var, barışmağım var,
nə küsdüyüm bilər, nə barışdığım.
Mənim təkbaşına danışmağım var,
sonra
sizin olar tək danışdığım.

Hamının gözüne görünən gözəl,
sən onun gözüne görünmədin tək.
Susdun öz içində hamıdan əvvəl,
gecdi...
susmayaydın o zaman gərək.

Anan belə susdu sənün bir zaman,
susdu, belə susdu nənən bir zaman.
Elə bildilər ki, ülfəti yoxdu,
qəlbi var, qəlbində nifrəti yoxdu.

Bizim ağbirçəkli gözəl nənələr,
bizim safürəkli gözəl nənələr, —
dünyada yurd salıb ev olanlarım,
dünya
evlərində olmayanlarım.

Susduqca hər dəfə dünyadan itdin,
kim isə haqqını aldı əlindən.
İlk dəfə
bəlkə də sən onda bildin,
nəymiş yanındakı soyuq bir bədən.

Qapısı bağlandı eşqin, həvəsin,
odlar ürəyində söndü şam kimi.
Qadına
isti bir kişi nəfəsi,
yüz vardan, dövlətdən artıq deyilmi?

Qaldın qız yaşında... əlində uşaq,
arada sirr oldu bu umu-küsü.
Yolunu gözlədin o vaxt,
eh, o vaxt,
mən sənə mat qaldım, mat qaldım düzü.
Sən susmaq öyrətdin yenə... təəssüf!

“Nə ər, nə ailə... heç fərqi yoxdu,
qadın ürəyinin yarası çoxdu.
Kişilər yalandı, dünyada yalnız
tək qadın eşqi var... o da mənasız...”

Sən elə danışma, bais sən oldun,
bahar otaqlarda payız sən oldun.
Yollar közə döndü... sən ki baxmadın,
yalnız bir söz bitdi dillərdə: “tərif”!
Bağışla, desəm ki, hansı axmağın
evində özünü çürütdün...
heyif!

Saçların nə yaman ağardı, bay-bay...
Nə qədər baxıram, gözüm alışmır.
Amma çoxlarının acığına, ha,
sənə
ağ saçlar da heç pis yaraşmır.

Susmuşam... hardasa fit verir gəmi,
hardasa gecikmiş keçir bir maşın.
Sənə həsr elədim mən bu gecəmi,
mənim gecəm keçdi,
səninlə yaşın.

“Yaramaz hər şeyi açıb-ağartmaq...” —
qocaltdın özünü... heyif o günə.
Yandım taleyinə,
mat qaldım ancaq
qadın ürəyinin böyüklüyünə.

YAZ BELƏ

Belə gözəl, belə zərif, belə saf
səni harda bəsləyiblər qız, belə?
Hansı evə qədəmlərin dəyəcək,
o evdə də yeri belə, gəz belə.

Nəfəsini çiçək alır, gül duyur,
ona görə güllər gözəl qoxuyur.
Səni görüb qəfəsdə quş oxuyur,
quş — könlümdü, sinəmdə qəfəs belə.

Bu dünyanın qışı qışdı, yayı yay,
bu ayları, bu günləri sayhasay.
Aramızı yaş kəsibdi ay haray,
ha çağırısam, çatan deyil səs belə.

KÖNLÜM

Sən gedəndə, öz-özünə,
yanar mənim ocaq könlüm.
Sən gələndə susub ağlar,
bu anasız uşaq könlüm.

Ömürdən macal istəyir,
nə dövlət, nə var istəyir.
Əlindən sığal istəyir
əllərdə oyuncaq könlüm.

Bir söz desəm, qorxuludu, —
ara vuran eloğludu.
Mənim gözüm yuxuludu,
səni görüb oyaq könlüm.

UNUDULMUŞ GECƏ

I

İki kölgə yeridi,
bir qoşa sətir oldu.
Getdilər... dayandılar,
iki çiyin bir oldu.
Sakit Bakı gecəsi
eşitdi iki səsi:

Qız: Mən bədbəxtəm dünyada...

Görməyəydim səni kaş,
Sevməyəydim səni kaş...

Oğlan: Bu bədbəxtlik yaşasın!

Qız: Sənin mənə verdiyin
özümün göz yaşımıdı,
öz ürək təlaşımıdı.

Oğlan: Var olsun bu göz yaşı.

Qız: Gecələrim yuxusuz,
gündüzlərim kədər, qəm.
Bəs axırı?.. bilmirəm,
soruşma heç... bilmirəm.

Oğlan: Qoy var olsun bu kədər,
bu yuxusuz gecələr,
yaşasın bu şikayət!
Yaşasın bu... məhəbbət!

II

İki kölgə yeridi,
Bütün bir küçə doldu.
Kölgələr qoşa nöqtə,
kölgələr tire oldu.
Sakit Bakı gecəsi
eşitdi iki səsi:

Qız: Biz hardayıq?

Oğlan: Bakıda.

Qız: Yox, Tehranda... ətirli
laləzar küçəsində,
yay, bahar gecəsində.
Bir binaya qalxırıq,
pəncərəsi çıraqban...

Oğlan: Yaxşı, olsun.

Qız: Yox dayan.
Bəs indi hardayıq biz?

Oğlan: Parisdə.

Qız: Yox, bilmədin.
İstambulda... ikimiz,
Atatürk məqbərəsi...
qalxırıq pillələri.

Oğlan: Yaxşı, gedək.

Qız: Dayan bir,
Bəs indi hardayıq biz?

Oğlan: İndi... lap Kəlküttədə,
Dünyanın o başında.

Qız: Yox, Misirdə, ikimiz
ehramlar arasında,
adamlar arasında,
bizə baxırlar, bizə.
Bəs indi hardayıq biz?

Oğlan: Sən olan yerdə yalnız,
Getmirəm mən heç yana...
Qız qısılır oğlana.
Söhbət çoxdan qurtarıb,
söz çoxdan başa çatıb.
Şəhərdə gecə keçib
Bəlkə də hamı yatıb.
Gəzdikləri yer-səki,
dolaşırlar dünyada.
Min ölkəyə gedirlər,
evə getmək
deyəsən
düşməyəcək heç yada.

1970

MƏN SEVGİ İSTƏDİM

İşə bax, soyutdun get-gedə məni,
demə, aralıqda başqa əl oldu.
Nə dedim, o saat eşitdin məni –
mənim hər sözümə tez əməl oldu.

Nə izzirab gördüm, nə umu-küsü,
Kiridin sevgidən söz düşəndə də.
Gözümün önündə itdin sən, düzü,
axırda görmədim görüşəndə də.

Qəlbim üşüdükcə, qızdı bədənim,
biz uyduq ötəri hissə, həvəsə.
Mən səndən hər dəfə sevgi istədim,
sən özünü verdin əvəzindəyə.

Aldığım sevinclər soyuq qəm oldu,
axırda bu mənim faciəm oldu.
İtdim öz gözümdə sənə bərabər,
səbəbi nə oldu? —
gizli nöqtələr...

1973

ƏSLİNƏ BAXSAN

Telefon söhbəti uzanır hələ,
o mənə heyrandı, mən ona heyran.
Gah susur, gah dinir nəzakət ilə,
xəbərsiz keçibdi gecə yarıdan.

O mənə qiyməyir: yoruldun, artıq,
mən ona qiymıram: bəs elər bu da.
Əvvəl özü deyir: danış, azacıq,
sonra mən deyirəm: sən danış, onda.

Sevinsin, şadlansın gərək bu gecə,
yaraşır dünyaya məhəbbət, insan.
Telefon söhbəti çəkir beləcə,
bir şey danışmırıq əslinə baxsan.

1976

**DAHA
QƏM OLMAYACAQ**

Mən sizə gələcəyəm,
əvvəl divanınızda,
sonra lap yanınızda
 əyləşib mən bəxtəvər,
sizdə çay içəcəyəm
bir gün də səhər-səhər.
Gözlər gizli güləcək,
 sizdə dan söküləcək,
 sizdə səhər olacaq,
 nələr, nələr olacaq.
Açıb pəncərələri
sən mehriban-mehriban,
 tez mənə baxacaqsan,
 mən küçəyə
 yalandan.
Yanaşı durmaq üçün,
 kimisə elə-belə
bir az çaşdırmaq üçün.
Daha qəm olmayacaq
 hər görüşün axırı.
Beləcə başlayacaq
 bu dünyanın baharı.

1978

*

* * *

Gözlərində qəm oxudum,
yazı yazana qurbanam.
Ayrılığın həsrətini
gözə yazana qurbanam.

Uca, uca tut başını,
köyrəlib əymə qaşını.
Bu sevdanın göz yaşını
bizə yazana qurbanam.

Nola gələ ay uzana,
kim uduza, kim qazana.
Köhnə yazını pozana,
təzə yazana qurbanam.

*

* * *

Sənin elmi rəhbərinə nə deyim,
qulun olub mən başına dönərdim.
Asta-asta ayaq basıb qalxdığın
hər pillənin bir daşına dönərdim.

Səni görüb mən ot kimi göyərdim,
acı sözü şəkər bilib yeyərdim.
Dərdin olsa, dərdin alım deyərdim,
sirrin olsa, sirdaşına dönərdim.

Xatirəymiş sən vurduğun yaralar,
su görməsə ot kökündən saralar.
Sığal çəksən çal saçlarım qaralar,
cavanlaşıb həmyaşına dönərdim.

GÜLÜM

Mən səni bilmədim, bənzətdim Aya,
nə sənə əl çatır, nə ona, gülüm.
Ayağın düşəcək hansı qarıya,
taleyin de, hansı ünvana, gülüm?

Biz qəmə şərikik, sevincə şərik,
biz hey düşünürük, fikirləşirik.
Biz nə ayrılıyıq, nə birləşirik,
ünümüz çatmayır bir yana, gülüm.

Kimin eyhamını sən duyacaqsan,
kimin şərəfini qoruyacaqsan,
kimin yastığına baş qoyacaqsan,
kim ata olacaq, sən ana, gülüm?..

1978

ÜZR İSTƏYİRƏM

Elə ki, hüzurunda
səndən üzr istəyirəm;
elə bil saflaşırım,
bir az təmizləşirəm.
Yenə damarlarımdan
keçirsən şüa kimi,
sehlənmiş nur kimi.
Özümü göstərirsən
sən mənə

büllur kimi.

Bu üzrlə başlayır
görüşlər həmişə də.

Mən daim saflaşmada,
mən daim dəyişmədə...

Biz oyun oynayırıq —
“Üzr istəmək oyunu,”
“Bağışlamaq oyunu.”
Qoy olsun,
 böyüklərin
 bu da uşaq oyunu.
Uşaqılıqda nə qədər
böyüklərin oyununu
 oynamışığ birtəhər.
Bəlkə heç böyümürük,
 artan yaşımızdı tək.
Bəlkə heç böyüməyək?
Necə... düzmü deyirəm?
Yenə üzr istəyirəm.

1970

SƏNDƏN

Dayan, dinlə sözümlü,
üz məndən, həya səndən.
Ürək əl çəkə bilmir,
sən deyə-deyə, səndən.

Gəlirsən, bəyənilirəm,
gedirsən, deyindirəm.
Qaralar geyindirəm,
küsürəm, guya səndən.

Gülüşün yaz yağışım,
axım, sənə qarışım.
Sən yaşa, mən danışım
sənli dünyaya səndən.

1979

**QUŞLARDAN QABAQ
QAYIT**

Gedirsən, darıxıram,
get, qayıt külək kimi.
Çiçəyim, bitmə gedib
çəməndə çiçək kimi!

Kölgəni yerdə görüb
göydə uçan durnalar, —
Səni də durna bilib,
qatarına çağırar.

Gecələr ulduz olub,
göylərdə sayrışarsan.
Gündüzlər kəklik olub
quşlara qarışarsan.

Su pərisi olarsan,
görüb ayna suları;
Bənövşəyə oxşadar
səni tikan kolları.

Ovçular elə bilər,
ördəksən, vurar səni.
Bulaq suyu bilənlər, —
içərlər sonra səni.

Gedirsən, darıxıram,
get, qayıt, ancaq qayıt.
Quşların qanadında,
quşlardan qabaq qayıt.

**"ZİYAFƏT"DƏN
QAYIDAN QIZ**

Gecə keçib gecədən,
keçən yoxdu küçədən.
Çəkilibdi əl-ayaq.
Ana oyaq, qız oyaq.
- Necə keçdi ad günü?
Qızım, sizin ziyafət?
- Anacan, lap qiyamət.
- Güzəl qızdı rəfiqən,
xoşbəxti onu alan.
- Anacan, lap doğrudan.
- Yəqin yeyib-içdiniz,
xörəkləri o ağgün...
- Anacan, löyün-löyün...

Anası gözləyir ki,
yorulub, yatsın qızı.
Qızı da gözləyir ki,
gedib yatsın anası.
Qız görüşdən qayıdıb,
düzünü deyə bilmir,
ac qalıb, yeyə bilmir,
Gözü – acam söyləyir,
ağzı toxam, – deyənin,
"ziyafətdə yeyənin".

Danışır beləcə,
baxışır beləcə,
əriyib gedir gecə...

DESƏLƏR, SEÇ BİRİNİ

Sənin bir gülüşündə
dörd fəsil qərar tutur.
Gah gün düşür dağlara,
gah dağları qar tutur.
Gah badam çiçəkləyir,
ətri yamacda, yalda.
Gah saralıb tökülür,
yarpaqlar ayaq altda.
İki dünyam var mənim, –
birində hər fəsilin
vədəsi var, vaxtı var.
O birində fəsillər
vədəsiz, vaxtsız olar.
Desələr, seç birni,
seçərəm düşünmədən.
Sənlə – əsil insanam,
sənsiz – soyuq bir bədən.

ZƏHƏR

Yol çəkir bir qızın ala gözləri,
bəxtini uğursuz, ili bəd bilir.
Zəhər axtarırlar, ilan zəhəri,
həkimlər zəhəri məsləhət bilir.

Qəlbi yuvasıdı isti nəfəsin,
baş kimi qəlbin də qızıl tacı var.
Kiməsə şirinlik bəxş edən kəsin,
özünün zəhərə ehtiyacı var.

Sirli bir aləmsən, ey ana torpaq,
xeyirin qardaşı, bacısı şərmiş.
Həyatın örtülü mənasına bax, –
bizi zəhərlə də sevindirərmiş.

BİZ Kİ, İSTƏYİRİK

Bizim görüş yeri xəstəxanaydı,
yatırdı, soruşdum, yox idi kefi.
Daha mən ataydım, o da anaydı,
mənim öz ailəm, onun öz evi.

Görüşüb əyləşdik burda üz-üzə,
söhbət eləməyə söz axtarırdıq.
Düzü, mat qalmışdıq bir-birimizə, –
ocağı söndürüb köz axtarırdıq.

İndi öz bəxtimiz, öz taleyimiz,
bu görüş ilk eşqə son hörmət idi.
Otaqda yanaşı əyləşməyimiz, –
həyatda –
ayrılıq əlamətiydi.

Dünyada sevgi də, məhəbbət də var,
amma əvvəlcədən söz demək olmur.
Dünyada elə bil bir qismət də var, –
bəlkə
o qismətdən çox yemək olmur?!

O baxır üzümə gözündə heyrət,
tutulub buludlu bir səhər kimi.
Yaşayır dünyada bir ilk məhəbbət,
atalı-analı yetimlər kimi.

*
* * *

Aşkarda sevdim səni,
Pünhan gəzdin hər dəfə.
Canım oduna yandı,
“Can” demədin bir dəfə.

Yüz yol sizə buruldum,
Yüz yol getdim izinlə.
Gözüm yolunda qaldı,
Baxmadın bir gözünlə.

Adımız qoşa çıxdı,
Hamıya xəbər oldu.
Özüm odlara yandım,
Adım bəxtəvər oldu...

1960

MƏNSİZ YAŞA

Öyrən mənsiz yaşamağa,
mənim gülüm.
Bir az mənsiz yaşa daha,
mənim gülüm.

Bu həyatda
hər kəsin öz həyatı var,
hər dildə bir bayatı var.
Bəlkə də hər bayatıda
bir torpağın fəryadı var.

Amma nə qəm əbədidir,
nə də sevinc,
sevinc qəmə hamilədir, —
bu hikmətdir, demə nədir.

Deyirik ki, “Həyat bizik”,
amma bəzən biz həyatdan
xəbərsizik.
Guya hər şey apaydındı bizim üçün,
Fəqət sonra
yaman olur yaxşı, bir gün,
soyuq olur isti, bir gün,
Dünya özü xoşdu bir gün,
pısdı bir gün.

Darda kömək, —
insanın öz inamıdı,
bu mənim yox,
müdrüklərin kəlamıdı.

Külək gördüm,
yağış gördüm həyatımda,
neçə alqış eşitdim mən,
qarğış gördüm həyatımda.

Salam verib
əleyhimə danışdılar,
ilhamıma qarışdılar.
Mən bərkidim,
sən bəlkə də itirərdin inamını,
itirərdin məramını,
lap adicə salamını.
Bu həyatdı, sərti üzü,
sınaqlardan keçiririk
ömrümüzü-günümüzü.
Öyrəş mənim sağlığımda
bir az mənsiz yaşamağa,
bir az mənsiz yaşa daha,
mənim gülüm.

XƏBƏRSİZ

Yatırsan, dünyadan yoxdu xəbərin,
taleyin qəribə tilsimə düşüb.
Bir qadın, qəsdinə durubdu sənin,
mənim də hər yerdə izimə düşüb.

Bəzən ovsunlayır şirin dilləri,
deyir ki, nə bilim, könül səsiyəm.
Mən nə birinciyəm ondan ötəri,
nə də... axırını əyləncəsiyəm.

Gözünün altına qəm ələlibdi,
dindirən gah susar, gah qiyam eylər.
Bütün kişilərdən şübhələlibdi,
bütün qadınları ittiham eylər.

Kimsə ürəyini vaxtsız oyadıb,
gözündə qalıbdı

sevinci, nazı.

Kimsə nəzakətlə aldadıb, atıb,
qarışıb dünyada onun dünyası.

Mənim nəzərimdə o, taleyi kəm,
günü-güzəranı acınacaqlı.
Onun nəzərində mən sadələvhəm,
mən daim haqsızam, o daim haqlı.

Qadın nəzərində başqaymış aləm,
o öz gözlərində açır səhəri.
Yeganə ümidi dünyada mənəm,
yazıq aldanıbdı... yoxdu xəbəri.

SƏNSİZ

Ay düşdü dənizə bu gecə sənsiz,
mən evdə darıxdım gizlicə sənsiz.
ləpələr öpmədi ayaqlarından,
qızartı keçmədi yanaqlarından,
Tut, – deyib qaçmadın, mən yüyürmədim,
sənsiz yaşadım,sa, ömür sürmədim.
Balet səhnəsiymiş o boyda dəniz,
ayın işığında bizim kölgəmiz!
Ulduzlar səmadan tamaşaçıymış,
əlbəttə, gözləri qamaşasıymış.
Sənsiz adıləşdim, nağıllaşmadım,
sənsiz həyat nədir, heç baş açmadım.
Bir görüş
bir sevinc,
bir səs,
bir səda,
azaldı bu gecə bütün dünyada.

ZƏRİFLİK

Qızlar səhəng götürüb
getdilər buz bulağa.
Fikir tutdu əlimdən,
çəkdi məni uzağa.
Vaqifin gözəlləri
yada düşdü, ay haray!
O əsrdən bu əsrə
səda düşdü, ay haray!
O zəriflik,
o şuxluq,
o gözəllik,

o surət,
o təbəssüm,
o qamət,
o nəzakət,
o ismət,
yaşayır o zamandan
bu zamana,
mərhaba!
Yaşayana mərhaba!
Yaşadana mərhaba!
Necə doğmadı, Tanrım,
bu qədim ənənələr!
Siz ey ulu nənələr!
Sizin tərbiyənidən
çıxdı bu tər sinələr.
Dünyanın harasında
belə qız var, ay oğul!
Sevsən, onu sev ancaq,
ona yalvar, ay oğul!
Qızlığı nə zərifdi,
gəlinliyi nə əziz.
Analığı əvəzsiz,
nənəliyi əvəzsiz.
Yaşayın siz, a qızlar!
bu gözəl torpaq üstdə.
Düzülsün misralarım,
cığır olsun, yol olsun
siz gedən bulaq üstdə.

1978

**SƏN DƏ
XİFFƏT EYLƏMİSƏN**

Bülbül, yenə nə şivəndi,
bağı cənnət eyləmişən.
Gəlişimdən xəbər tutub,
Nə mərhəmət eyləmişən.

Oxuyursan sözlə-sazla,
sevinirsən gələn yazla.
Dedilər ki, bu avazla
məni dəvət eyləmişən.

Büküləndə budaqda gül,
açıqlarmı sevən könül?
Yəqin olub ana bülbül,
sən də xiffət eyləmişən.

Susduruldu şair-ozan,
bu torpaqda zaman-zaman.
Sus deyəndə susmamısan,
nə qiyamət eyləmişən.

Aşıb-daşsın o nəğmələr,
mənim sözüm haqdan gələr.
Mən dərdimi şirin-şəkər,
sən də şərbət eyləmişən.

Mərdəkan, 1997

BAXT QAPIN AĞZINDA AYAQ ÜSTƏDİ

Baxtımız əbədi, həyat dəyişkən,
dünyanın özü də bir cür yuxuymuş.
Bir evdə nigahın, birində eşqin,
dünyanın iki yol ayrıcı buymuş.

Mən sənin içində, o yanındadı,
eşit bu vurğunu, hecanı, canım.
Mənə “can” deyirsən, canın ondadı,
kimə həsr elədin canını, canım?!

Bir cığır, ya bir iz varmı deyirsən,
ümidin şəh kimi yarpaq üstədi.
Evində oturub baxt gözləyirsən,
baxt qapın ağzında ayaq üstədi.

GÜLƏ-GÜLƏ

Darıxma, sənə qurban,
gülüm, gülüşüm mənim.
Saçı — sapsarı qızıl,
üzü — gümüşüm mənim.

Ürəyinə salma sən,
kimdi ki, o eybəcər?
Ürəyində olanlar
sonra səndən inciyər?!

İkiyə bölünmüşəm, —
canımda bir canım var.
Səndə bir yuva qurdum,
səndə bir ünvanım var.

Üstünə qəm yerisə,
qarşıla gülə-gülə.
O gülüşü mənə də
aşıla gülə-gülə.

Qəm — üzündə lələdi,
saçların şələlədi.
Qəm də bir piyalədi, —
nuş elə gülə-gülə.

Qoyma xətrinə dəysin, —
qəddini kədər əysin,
Rəqibin qara geysin, —
qəşş elə gülə-gülə.

DÜNYANIN HEÇ KƏSİ YOXDU

Gülərüzlüm, çox ağlama!
göz yaşı məlhəm olmayıb.
İnsan göstər yer üzündə,
üzündə bir qəm olmayıb?!

Mən səndə səni görmüşəm,
saçında dəni görmüşəm.
Mən bu naləni görmüşəm,
mənim bu naləm olmayıb.

Yaxşı seç qaranı ağdan,
can üzülər ağlamaqdan.
Söz dilimə gəlib haqdan,
əlimdə qələm olmayıb.

Gedən getdi, səsi yoxdu,
təzəsi, köhnəsi yoxdu.
Dünyanın heç kəsi yoxdu,
heç kəsə məhrəm olmayıb.

Gözlərin bolluca qəmdi,
bu səbəbdən hava nəmdi.
Məndən ötrü cəhənnəmdi,
başqa cəhənnəm olmayıb.

29.07.2000

OYAN, ŞAİR!

“Necəsiniz?” —
xəbər alır
o qız məni hər görəndə.
Mənim də dilim açılır
dilli-dilavər görəndə.

O qədər qaş-qabaq gördüm,
baş yerində ayaq gördüm.
Ürəyini mən pak gördüm,
üzünü gülər görəndə.

Söz deməmiş, fikri duyan,
ürəkdi ürək oxuyan.
Oyan deyir, şair, oyan,
qabağında şər görəndə.

Bir az birtəhər oluram,
bir az xoşxəbər oluram.
Bir az bəxtəvər oluram, —
belə bəxtəvər görəndə.

22.06.99

*
* * *

Arada hörmət, ehtiram,
rəsmi görüş, rəsmi salam.
Səni rəsmi axtarıram,
şeytanı azdırmaq üçün.

Boy, maşallah, - şahanədi,
şair, sözün daha nədi?
Kompüter də bəhanədi,
bir yazı yazdırmaq üçün.

Deyirlər qaradinməzdi,
bir az süsdü, bir az tərsdi.
Bir gülüşü mənə bəsdı,
bir ürək qızdırmaq üçün.

23.XII.04

SİĞİŞA BİLMİR

Qız susur eşikdə boynunu burub,
dözsünmü küləyə, yağışa bilmir.
Eşikdə bir dünya məhəbbət durub,
o gedib bir evə sığışa bilmir.

BƏS EYLƏR

Dərdini hamıya demə,
bir nəfər bilsə, bəs eylər.
Şərtdimi hamı “can” desin,
bir can “can” desə, bəs eylər.

Sözü-sözündən oxuyan,
səni özündən oxuyan,
dərdi gözündən oxuyan,
o dərdi bölsə, bəs eylər.

Səni sevən, duyan hanı?
Anan ölsün, anan hanı?
Tanrım, saxla Nərimanı
bir şair bizə bəs eylər.

İyul, 2003

MƏHƏBBƏT QƏDƏR

Mən insan görmüşəm, ürəyi buzdu,
nə sözə yatıbdı, nə də söhbətə.
Məntiqi mənasız, fikri ucuzdu,
satmaq istəyibdi baha qiymətə.

Məhəbbət şerimi lağa qoyubdu,
Özünü qaldırıb dağa qoyubdu.
Guya sənət üçün məhəbbət azdı,
guya məhəbbətdə ləyaqət azdı.
Guya ictimai dəyəri yoxdu,
guya cəmiyyətə bir xeyri yoxdu.

Deyin, Françesko Petrarka gəlsin,
həpəndə göstərsin onun yerini.
Gözəl Lauraya şeir oxusun, —
İntibah dövrünün şah əsərini!

Yox, yox məhəbbətə plan qoyulmur,
kiminsə nə bilim mədəsi dolsun.
Məhəbbət, hardasa istehsal olmur,
üstündə keyfiyyət nişanı olsun.

Başqadır həyatda duyub yaşamaq,
ürək sevindikə insan yüksəlir.
Cəmiyyət adından danışma nahaq,
mənim cəmiyyətə yazığım gəlir.

Səndə ürək yoxdu, səndə bədən var,
şəkilsən, gözündə bir həyat sönüb.
Yəqin səni sevən, səni öpən var,
yanında bəlkə də o, daşa dönüb.

Soyuyub, elə bil buzdu o nəfəs,
desəm müqəddəssən, ədalət olmaz.
Bədənsiz ürək də bir şeyə dəyməz,
hörmət doğursa da məhəbbət olmaz.

Bir eşqə möhtacdı İnsan və Zaman,
döyüşür əzəldən xeyir ilə şər.
Deyin, ictimai dəyəri olan
hiss varmı dünyada
məhəbbət qədər?!

HƏYATIN ÖZÜ

Bilirəm alimsən, çoxdu biliyin,
qadınsan, yanıma qadın kimi gəl.
Məni əsir etsin qoy zərifliyin,
nə çoxdur onsuz da quru, daş heykəl.

Az damış insanlıq fəlsəfəsindən,
mən də oxumuşam o kitabları.
Ətirlən,

məst olum gül nəfəsindən,
unudum çəkdiyim bu əzabları.

Məni özümdən al, özümə qaytar,
uçmağa qanad ol məndən öteri.
Mən gözün önündə itim,
sən axtar,
həyatın özü ol məndən öteri.

“MƏN EVLƏNƏ BİLMİRƏM”

(Zarəfat)

Bir dostumu görürəm,
rəis çağırır məni.
Qıza görüş verirəm,
rəis çağırır məni.
Düzü, yoruldum daha.
O bilmir ki, görüşüm
qalır hər gün sabaha.
Sükan mənim əlimdə,
ixtiyar rəisdədi.

Deyirəm belə sürüm,
deyir ki, yox, elə sür.
Mən evlənə bilmirəm:
qız inciyib bərişmır,
qız qaynayıb-qarışmır.
Mən evlənə bilmirəm:
qız görüşə çağırır,
rəis işə çağırır...

1970

VAXT

Sən gələndə yanıma,
istəyirsən daima
vaxt dayana,
vaxt dura.
Vaxt da bizə qoşula,
yanımızda otura.
Sən olsaydın, bir də mən,
bu dünyada ikimiz, —
Qoşulub oturardı
vaxt da bizə,
şübhəsiz.
Vaxt gələni gətirir,
vaxt gedəni ötürür.
Vaxt dayansa, bircə an
hardasa bir səadət
yarımçıq qalar, inan.

SƏN NƏRİMAN DEYİBSƏN

Mənim evdən, mənim işdən qaçanım,
kimə doğru, kimə yalan deyibsən?
Ziyarətin qəbul olsun, əzizim,
gedib orda mənə qurban deyibsən.

Qəsd elədim mən özüm öz canıma,
tək qoymadın, gəlib-getdin yanıma.
Düşmənlərim susayanda qanıma,
can yandırıb sən mənə “can” deyibsən.

El deyəni, el qoruyub, el tutub,
köməksizi yağış döyüb, sel tutub.
Atasız ata kimi əl tutub,
anasız mənəm anan, deyibsən.

Ürək dostum, ürəyimə dəyiblər,
əyilənlər əyilməzi əyiblər.
Haq şairi indi kimdi deyiblər? -
Çaşmayıbsan, sən Nəriman deyibsən.

*İyun, 1997,
Şüvəlan, xəstəxana*

XOŞBƏXT OL

Sən mənim dərdimsən, dərdi çəkəllər,
bir yolda gözlərəm mən yüz yol səni.
Əziz olduğunu dərdin bu qədər
Mənə sən öyrətdin,

xoşbəxt ol səni!

SƏNİN YUXUN

Sağlığıma sən oldun
ilk dolduran qədəhi.
Əlində cingildədi
dolu şampan qədəhi.

Böyük qonaqlıq idi,
sən deyən sağlıq idi.
Dəstəyi sınıq idi,
məndə olan qədəhin.

Ürək ləkə bilmədi,
dərdi çəkə bilmədi.
Əcəl tökə bilmədi,
sən dolduran qədəhi.

29 mart, 1997,

Xəstəxana

SƏNƏ KEŞİK ÇƏKİRƏM

Sən yatırsan bu saat,
mən oyağam bu saat.
Yuxun başqa bir həyat,
özün başqa bir həyat.

Sən indi evinizdə
rahat yatırsan, nə qəm.
Mən burda, evimizdə
sənə keşik çəkirəm.

DÜŞÜB

Küsüb bir dünya gözəli,
sükutu dünyaya düşüb.
Bir yol “Ayüzlüm” demişdim,
qalxıb indi Aya düşüb.

Əlimdən bir ceyran çıxıb,
Ceyran, canımdan can çıxıb.
Mirvari dəryadan çıxıb,
təzədən dəryaya düşüb.

Onu yerbəyer eləyin,
məni dərbəder eləyin.
Məcnuna xəbər eləyin, —
Nəriman səhraya düşüb.

İTİRMƏ

Mənim sənə sədaqətim təmizdi,
sən də mənə etibarı itirmə.
Mənmi səni, sənmi məni tapıbsan?
tapdığını saxla barı, itirmə.

Rəfiqələr sırımizi yayıbdı,
Gələn olar, görən olar, ayıbdı.
Sən ağlama, göz yaşların hayıfdı,
sinəmə tök, o yaşları, itirmə.

Əzab çəkmə, ufuldanma bir belə,
yaxın əyləş, sığal çəkim o telə.
Sevirsənsə, sevdiyinə rəhm elə,
oxşadığın ağ saçları itirmə.

MİNNƏTDARLIQ

Mən sənə minnətdaram,
danmıram bu sirrimi, —
yalnız Işıq Zülmətə
minnətdar olan kimi.

SİRR SÖZÜ

Məni gizli imtahana çəkirsən,
lazımdımı açıq deyim hər sözü?
Qulağına pıçıldasam yaxşıdı,
qəlbinlə duy, gözünlə də gör sözü.

Demə nədir səsimdəki bu təlaş,
arxada yaş, ortada yaş, öndə yaş.
Üç söz deyim, üç tilsimdi, özün aç:
Çaylı sözü, Poylu sözü, Kür sözü.

Sərv olaydın, budağını əyəydim,
külək olub qapımızı döyəydim.
Sözarası mən sənə “can” deyəydim,
sözgəlişi sən də mənə: “yar,” — sözü.

Nə deyibsən, tanrı sənə veribdi,
baxışların, yerişlərin zərifdi.
Sevən adam el içində qəribdi,
necə desin qərib sənə sirr sözü?

NAĞIL

Beləcə gedəydik, çıxıb gedəydik,
ikimiz hardasa
 gözdən itəydik.
Nə sən deyəydin ki, gecdi, get artıq,
nə mən deyəydim ki, dayan azacıq.
Nə səndən “Hardasan?” — soruşaydılar,
nə mənim işimə qarışaydılar.
Yenə danışaydın, yenə güləydin,
mənim gözlərimdə güzgülənəydin.
Sən dərsdən qalaydın,
mən işdən...
 ancaq
dərsdə də, işdə də hamıdan qabaq
sənin qiymətini tez yazaydılar,
mənim maaşımı düz yazaydılar.
Dünya bir azacıq
 nağıllanaydı,
ışıqlar yerdə yox, göydə yanaydı.
Biz yerdə itəydik...
 ruhu, fikri şən.
Eh, göydən üç alma düşür deyəsən.
Nağıldı...

LİRİK PARÇA

Mən açsam sırımı sənə, ey nigar,
görəsən dünyada nə dəyişər, nə?!
Bilirəm,
 dalmca deyən tapılar,
tanişlar neçə cür ad verər mənə.

Dilimin, könlümün sənsən əzbəri,
ruhum təzələnib bir cana gəlmir.

Demirəm, heç kəsin yoxdu xəbəri,
sevirəm, heç kəsin ağlına gəlmir.

Gileylər dağıtdı yüz xanımanı,
lakin xanımanlar məskənim deyil.
Ürək,
yaş artdıqca sevir dünyanı,
ürək mənimkidi, yaş mənim deyil.

YANINA GƏLMİŞƏM...

Yanına gəlmişəm, təzədən “küsək”,
təzədən barışaq, görək, olurmu?
Saat gör neçədir, bir az tələsək,
gedək,
yaşıl söyüd görək dururmu?

Yağışlar islatsın, qaçaq əl-ələ,
sevin, gülüşünə bal qata-qata.
Gəlmişəm
qayıdaq on il əvvələ,
saçına dən düşüb, qaralsın o da.

Yenə mən danışım, mənə qulaq as,
şirin sözlərimlə cilvələm, bəzən.
Bir az kökəlibsən, arıqla bir az,
bir az dəyişibsən,
dəyiş təzədən.

Qaşların tarıma çəkilib yenə,
gir mənim qoluma, yenə ças bir az.
Gözüm gözlərinə dikilib yenə,
bir az yadlaşıbsan,
doğmalaş bir az.

Sən mənim sözümdən incimə, küsmə,
illəri həsrətlə yaşayıb ürək.
Yanına gəlmişəm... evə tələsmə,
gedək,
yaşıl söyüd dururmu görək.

MƏNƏ İZTİRAB VER

*“Bu məktubu nə üçün yazıram? Etiraf
üçünmü? Yox! Özümü yüngülləşdirmək və sə-
ni iztirabdan xilas etmək üçün... Bir xahişim
var: hələ bir neçə ay mənimlə qarşılaşmağa,
görüşməyə çalışma”.*

Bir məktubdan

Sən mənə bəxş etdin bu iztirabı,
mənim bu uğursuz sevgimə əvəz.
Yalnız “sağol” oldu onun cavabı,
axı,
verdiyini adam istəməz.

Əzab — bədənimin o da bir üzvü,
mən o əzablarla normalam, düzü.
Bir quru taxtadır sevdəsiz ürək,
qisməti nə sevinc, nə kədər olar.
Məni əzablardan xilas eləmək
şikəst eləməyə bərabər olar.

Mənə iztirab ver...
çəkə bilərəm,
hissiz yaşamağa qıyma sən məni.
Lakin, xahişinlə yerə girərəm
yer üstə görməmək istəsən məni.

SƏNDƏN ÖTƏRİ

Sərvlər içində itdik bir dəfə,
sərvlər yanında bitdik bir dəfə.
Tökülüb çiyinə saçlar ələndi,
dünyaya xurmayı tül səpələndi.
İqlimi dəyişdi bir gülüş ətri,
yanında darıxdım səndən ötəri.

Bu yoldan adlayıb o yola keçdik,
buyurhabuyura, "sağol"a keçdik.
Baxdım həsrət ilə gözlərinə mən,
elə bil, yüz illik bir məsafədən.
Ovcumun içində itdi əllərin,
yanında darıxdım səndən ötəri...

"ƏSRLƏR BOYU..."

Şəklini albomda yadigar qoyub,
baxırıq, bu əldən keçir o ələ.
"Səni unutmaram əsrlər boyu..."
yazıb öz xəttilə, öz imzasıyla.

Deyirəm, ürəyin arzusuna bax,
dilimdən düşməyib hələ adı heç.
Əsrlər boyunu vəd verdi,
ancaq
bir insan ömrünü yaşamadı heç...

1966

**DÜNYANIN
ƏN SAKİT YERİ**

Yenə havahıydı divanə könlüm,
şaha baş əyməyib şahanə könlüm.
Dünyanın ən ucqar, ən sakit yeri,
qolumun üstüydü səndən ötəri.

Sən dedin beləcə daşa dönəydik,
mən dedim daşa yox, quşa dönəydik.
Uçaydıq, doyunca nəfəs alaydıq,
yerə enməyəydik, göydə qalaydıq.
Üzərrik yandırıb sən düz ataydın,
qolumun üstündə bir az yataydın.

Sən dedin quş olsaq, bizi vurallar,
daş olsaq, dəyməzlər, dinc oturallar.
Mən dedim daş olsaq, görəllər bizi,
götürüb divara hörəllər bizi.

Yandıq bu eşq ilə, bu arzu ilə,
bu arzuya əhsən, bu eşqə əhsən.
Daşa dönmüşlərin içində hələ,
daşa dönməyəni bizik deyəsən.
Hələ məhəbbətə inanan bizik,
yanıb içimizdə kül olan bizik.
Allah, ya daş eylə: divarda qalaq,
ya bizi quş eylə, yanına qalxaq.

TƏBİƏT TƏRİFLƏYİBDİ

Üzünə səhərin mehi dəyibdi,
elə bil qalıbdı yeri busənin.
O qızı
 təbiət tərifləyibdi,
varmı pisləməyə de, haqqın sənin.

Mümkünmü o hüsnə əsir olmamaq,
belə təbəssümdən varmı deyirəm.
O bir baxışdakı min mənaya bax,
sən baş bulayırsan,
 mən baş əyirəm.

Ocaq odla yanar, közlə alışar,
asandı su ilə söndürmək onu.
İnsan
 adicə bir sözlə alışar,
nə bir su söndürər, nə külək onu.

Yer verib qoynunda aya, ulduza
o sevir...
Taxtatək, qurumusan sən.
O, pambıq yığmaqdan yorulubdusa,
onu danlamaqdan yorulmusan sən.

Bir qəlbə istehza eləyən kəsə,
cinayət açsalar,
olmazdı dərdim.
Dünyada min qəlbin nifrəti nəşə,
mən hakim olsaydım, sənə verərdim.

1963

GÖZÜNƏ BAXMIŞAM

Bu dünya əzəldən tərs-avand olub,
dünyaya gələli işim and olub.
Adını çəkmişəm, — dilim qənd olub,
qənd tez əriyəndi, — ay sənə qurban.

Hüsnün qarşısında ağıl neyləsin,
cavan tab gətirmir, ahıl neyləsin?
Pis adama dost ocağı neyləsin? —
adam şəriyəndi, ay sənə qurban.

Sənə söz demişəm, söz vurmamışam,
bəlkə bir naxışı düz vurmamışam?
Gözünə baxmışam, göz vurmamışam,
gözüm səriyəndi, ay sənə qurban.

VERƏYDİ

Kaş dünyaya mən təzədən gələydim,
kaş Allahım mənə səni verəydi.
İtirdiyim bir gözəli tapaydım, —
əvəzsizin əvəzini verəydi.

Yol verəydi — yolda məni saxlayan,
qan verəydi — qanadımı oxlayan.
Rəhm edəydi — kitabımı bağlayan,
qopardığı səhifəsini verəydi.

Həyat — bəlkə mən çəkdiyim zülümdü,
ocaq sönüb, yerdə qalan külümdü.
Tək yaşamaq azadlığı — ölümdü,
cüt yaşamaq qəfəsini verəydi.

YOXDU

İnciyibsən yenə məndən,
danışmağa heyin yoxdu.
Gileyilsən məndən mənə,
özgədən gileyin yoxdu.

Arada şeytan imansız,
nə qəddardı, nə amansız.
Yağırсан qarşısız, filansız,
əsirsən, küləyin yoxdu.

Vəfası yox bu dünyanın,
vəfası varmı insanın?
Mənimtək sənin heyranın,
mənimtək köyrəyin yoxdu.

QƏSD

Ailəndə bəzən, işində bəzən
itirsən qayğılar içində bəzən.
Mənim aləmində bu, hünər deyil.
qayğıyla yaşamaq hələ şərt deyil.

İtməsin dünyada bir dünya baxış,
bir şirin təbəssüm, bir mehriban səs.
Ən böyük rəqibin qabaqdadır: yaş! —
o elə gəlir ki, dinməz-söyləməz,
görünmür, üz-gözü bürünür yaşın,
uçurub-tökdüyü görünür yaşın.

Yandırсын könlümü od hərarətin,
amandı, yorulma...

qəlbə dəyirsən.
Sən yorub özünü, bir məmləkətin
bir gözəl qızına qəsd eləyirsən.

GÖZƏLƏ QƏSD

*Gözəl bir dissertant qadın şikayət edirdi ki,
müdafiəsinə maneçilik törədirlər.*

Müəllif

Sənin elmi işin qaldı deyəsən,
bəlkə müdafiə eləməyəsən?
Elmi rəhbərindən, rəy yazanından,
özün müdafiə olunmalısən.

"Can" almaq istəyənlər, sənə can verir,
imtahan götürənlər, imtahan verir,
kəsən sən olursan, kəsilənlər onlar,
bəlkə də haqlıdı haqsız olanlar?

Gedib arxivlərdə ömür çürütmək,
sevmək əvəzinə, fikir yürütmək,
ya sitat gətirib sübut eləmək,
bu yalan dünyaya doğrusan demək,
dünya gözəlinə ayıb deyilmi?
O gözlər, kirpiklər hayıf deyilmi!

Səninlə üzbəüz durub danışmaq,
ya elə bircə yol küsüb–barışmaq
səadət deyilmi başa düşənə?
Bir elmi iş düşür hər gülüşünə.
Sənə gözəlliyi verən təbiət,
səndən inciməzmi axır nəhayət?

Sən olan dünyada yaz-qış gözəldi,
ya elmi işçi ol, ya adi məmur.
Çatsan hansı yaşa o yaş gözəldi,
gözəlin yaşını soruşan olmur.

Bu dünya qədimdən sürətpərəstdi,
onu üçə qıyma, beşə dəyişmə.
Gözələ qəsd olsa, millətə qəsddi,
Gözəli bir elmi işə dəyişmə.

18 dekabr 2001

SƏNSİZ

Səni məndən soruşan
yenə ürəkdi sənsiz.
Mən təkəm səndən ayrı,
dünya da təkdi sənsiz.

Ayrılıq azdı-çoxdu,
bəlkə də fərqi yoxdu.
Gül gördüm, ətri yoxdu,
quru çiçəkdi sənsiz.

Hardadı həsəd çəkən,
aramıza sədd çəkən.
Bu qədər həsrət çəkən
bil, öləcəkdi sənsiz.

2000

MƏHƏBBƏT

Qol-qola yeriyr iki mehriban,
oğlan ərək eləyir, qız naz eləyir.
Dəymə sən onlara Ulu Yaradan,
dünyanı dünyada taraz eləyir.

Deyib – gülüşürlər Tanrı dilində,
hər gözün üfuku – nurlu bir sabah.
Bu eşqin, bu ömrün dar mənzilində,
yorub yarı yolda qoyma sən, Allah!

Nə qədər şeytan var, nə qədər məmur,
nə qədər qarışb kiçik bir ölkə.
Onların heç nədən xəbəri yoxdur,
xəbərsiz gedirlər səndən də bəlkə!

Bir daş ağrıtməsın ayaqlarını,
büdrəsə, qolundan mən tutum, Allah.
Bir az ürəyimin ağrıqlarını,
bir az şeytanları unudum, Allah.

ÜZÜM GƏLMƏYİR

Sənsiz səni deyib mən darıxardım,
şair hövsələsi onsuz da kəmdi.
Əsli gülüşünə dərdli baxardım,
Deməzdin, bu dərdli bəlkə Kərəmdi?!

Qaş oldum, göz oldum, susdum lal oldum,
yenə dilimdədi köhnə bayatım.

Təpədən dırnağa mən sual oldum,
təpədən dırnağa kaş dil olaydım.

Dilində kimisə hallandıranda,
o məndən ötəri bir qəm olardı.
Sözün ürəyimi yaralayanda,
səsin ürəyimə məlhəm olardı.

Allaha sığınıb deyərdim onda,
bizim el qızları bunca daş olmaz.
Deyingən kişinin qaldın yanında,
Şahzadə doğulan, qaravaş olmaz.

Sən məni duymadın, nainsaf qadın,
vecinə deyildi nə söz, nə eyham.
Mən salam verəndə dönüb baxmadın,
gözüm "can" deyirdi, dilimsə "salam".

İtirdim bir ömrün yaz səhərini,
yənə mən susuram, ürək mələyir.
Gözümün gözünə dediklərini,
üzünə deməyə üzüm gəlməyir.

QADASIN ALDIĞIM

Gözlərim bir gözə düşdü,
ortaya möcüzə düşdü.
Üz vurmadım, üzə düşdü,
çaşdı qadasın aldığı.

Doluydum - yağa bilmədim,
qalxdım ayağa, bilmədim.

Tez keçdi, baxa bilmədim,
qaçdı qadasın aldığı.

Baxdım ki, baxtım oyana,
düz gəlirdi, döndü yana.
Demə daşdı, Nərimana,
yaşdı, qadasın aldığı.

QUMRULAR

Qoşa gəzər qumrular,
qoşa nəğmə oxuyar.
Torpağa qoşa enər,
ağaca qoşa qonar.
Duyarlar bir-birini
bu mehriban qumrular.
Hə ağacdən seçilər,
nə torpaqdan qumrular.

Sığırçındən böyükdü,
göyərçindən balaca.
Hə göz doyur, nə ürək
qumruların dalınca.

Biz də bir-birimizi
sevirik nə zamandan.
Qumrular qoşa gəzir,
biz ayrı, sənə qurban.
Bir quşca da olmadıq,-
o qan yox, o damar yox!

Biz niyə sevgimizi
danırıq, qumrular yox!

Sən olsaydın yanımda
olmazdı bu ağrılar.
Uçur məni tək görüb,
qoşa gözən qumrular.

29.06.97.

Şüvəlan, xəstəxana.

TƏK QOYMA MƏNİ

Bu dünya səhradı, dərdiş,
səhrada tək qoyma məni.
Dünya köçə-köç yeridi,
dünyada tək qoyma məni.

Gün yandırır bu səhrada,
sən atlısan, mən piyada.
Sən qabaqda, mən arxada,
arxada tək qoyma məni.

Dünya kimə miras qalıb,
bəlkə bir ehtiras qalıb?
Üzüb çatmışam az qalıb,
dəryada tək qoyma məni.

Alqış gedir, tərif gedir,
təriflərdə təhrif gedir.
Yanımcə yüz hərif gedir,
sırada tək qoyma məni.

04.01.2008

OLAYDI

“Yenə o bağ olaydı...”

Müşfiq

Yenə səfərə çıxaydıq,
yenə o vaxtlar olaydı.
Yenə yuxusuz qalaydıq,
o gecə təkrar olaydı.

Bir əldən şərbət içəydik,
buyur, buyura keçəydik.
Oturmağa yer seçəydik,
kaş yerimiz dar olaydı.

Ürəyimi açıb sənə,
yalvaraydım dönə-dönə.
Pərişan saç, açıq sinə,
göz yenə xumar olaydı.

Unudulmaz o haqq-hesab,
nə o sevinc, nə o "əzab".
Sənə qurban, səndə insaf,
məndə ixtiyar olaydı.

2002

İMTAHAN

Sənə imtahan verib
getdi tələbələrin,
mənası dərin imiş
mübtədanın, xəbərin.
Sənin təhlil etdiyin
o sadə cümlələrin.

Var olsun, sənə qurban,
"dörd", "beş" yazan əllərin.

Xoş halına deyirəm,
qiymət alan gənclərin.
Nə vaxtdı gözləyirəm,
sənə imtahan verim,
mənə qiymət düşürsə,
can deyirsən, can verim.

26.06.03

OVSUN

Bir gözəl qadını xatırlayıram,
Allahın adını xatırlayıram.
Biz onu sevərdik, o yan keçərdi,
Bizi heyran qoyub, heyran keçərdi.

Bir üzü yaz idi, bir üzü bahar,
o varlıq yanında sən heç olardın.
Söz demək istəsən, dizin tutular,
yerimək istəsən — iflic olardın.

Qayada kəkliyə naz eləyərdi,
qəsd etsən, toyunu yas eləyərdi.
Bir az ədalıydı, bir az mehriban,
həm can alan idi, həm can paylayan.
Boyu özü boyda dar ağacıydı,
asmaqdan ötəri gözlərdi səni.

Səsi müsiqiydi, dili qayçıydı,
dilini bilməsən, kəsərdi səni.
Sözü ovsun idi, yerışı ovsun,-
növbəyə durmuşduq ölməkdən ötrü.
Sevəndə görmədim cəsərət olsun,
"sevirəm" sözünü deməkdən ötrü.

**BALIQ SEVDASI,
YAXUD "QOCA BALIQÇI" BÜSTÜ**

Qocanın gözü suda,
qocanın qəlbi suda.
Sudadır balığı da,
sudadır tilovu da.
Qoca bu macərada,
bir ömrü verir bada.
Beləcə, bax beləcə
macəra başlamışıq,
aman, ey dili-qafil! —
bu balıq sevdasıdır
mənimki də elə bil.

HAQQIN ÇATARMI

Məndən inciməyə haqqın var sənin,
bəxtdən inciməyə haqqın çatarmı?
Özün ovsunladın göz bulağımı,
göz yaşı içməyə haqqın çatarmı?

Nəriman Həsənzadə

Sənsiz, səndən ötrü nəzir vermişəm,
könlümü könüllü əsir vermişəm.
Sənə candan qabaq mən sirr vermişəm,
o sirri açmağa haqqın çatarmı?

Məcnun Leyli deyib dağı dolaşır,
dildə bal, ağızda ağı dolaşır.
Nəriman fikirli, ahlı dolaşır,
tək qoyub qaçmağa haqqın çatarmı?

12.01.98

* * *

“...Nəriman Həsənzadə haqqında danışmaq ümumən müasir Azərbaycan poeziyası barəsində danışmaq deməkdir, – XX əsrin ikinci yarısının sosial-estetik problemlərini yaradıcılığında bütün miqyası ilə əks etdirən Nəriman Həsənzadə, böyük Səməd Vurğundan sonrakı dövrün ən gözəl şairlərindəndir; şerində də, nəsrində də, dramaturgiyasında da, hətta publisistikasında da o məhz şairdir. 50-ci illərin əvvəllərindən bugünə qədər onun poeziyası eyni səmimiyyətlə, eyni mətləblərin "təfsir"inə xidmət edir. Şairlik N.Həsənzadənin stixiyasıdır – o, təkcə şerində, nəsrində, dramaturgiyasında, publisistikasında deyil, adi məişətdə də şairdir, yazanda da, yazmayanda da şairdir...

...O xalqın ki, Nəriman Həsənzadə kimi şairi var, onun dövləti də olmalıdır, çünki Nəriman Həsənzadə kimi şairi olan xalqın dövləti olmaya bilməz...

...Nəriman Həsənzadənin bütün yaradıcılığının baş qəhrəmanı Tarixdir.

Nəriman Həsənzadə yalnız bugünün şair-mütəfəkkiri deyil, o, Tarixin övlətidir, onun yaradıcılığı Azərbaycan ədəbiyyatının məhz hadisəsidir”.

Nizami Cəfərov.

N.Həsənzadənin “Seçilmiş əsərləri”nə ön sözdən.

(2004)

Nəriman Həsənzadə

*Nə vaxt yetişirsə böyük sənətkar,
hər xalqın şöhrəti o vaxta düşür.*
Nəriman Həsənzadə

Seçilmiş əsərləri. 7 cildə, 1-ci cild

Rəssam: G. Əlizadə

*Bu
dünya
nərdi vandı...*

*...Bu dünya nərdivandı,—
qalxanda
mehribandı,
enəndə
nə yamandı...*

GECƏLƏR DÜNYADA MƏN TƏK QALIRAM

Elə ki, əl-ayaq çəkilir tamam,
elə ki, evlərdə işıqlar sönür;
Gecələr dünyada mən tək qalıram,
bu dünya bir sonsuz səhraya dönür.

Şam kimi yansa da sinəmdə ilham,
nuru şölələnib çil-çiraq olmur.
Gecələr dünyada mən tək qalıram,
bir kəsi haraya çağırmaq olmur.

Mənə haram olur, yaşamaq haram,
nəğmədən, gülüşdən, sevgidən uzaq.
Gecələr dünyada mən tək qalıram,
mən yetim qalıram, ey ana torpaq!

Görmək istəyirəm düzü-dünyanı,
yağışı, küləyi, qarı, boranı.
Gecələr dünyada mən tək qalıram,
ey insan,

ey günəş,
ey səhər, salam!..

EY FÜZULİ

Şairin nə qədər indi adı var,
biri xalq şairi, biri əməkdar.
Biri laureat, biri qəhrəman,
biri mədəniyyət işçisi... əhsən!
Salam, ey Füzuli,
özün necəsən?!

YUXULU MÜASİRİM

Baxışında razılıq,
yerişində razılıq,
rahat gedirdi
yazıq.
Həyatından arxayın,
dünyasından arxayın.
İstədim ki, çağırım,
ay zalım oğlu, dayan!
Hara gedirsən belə,
özündən belə razı?!
Arximedın gəzdiyi, –
dayaq nöqtəsi, düymə
tapılıb indi yazıq.
İndi benzin töküblər
dünyamıza nə qədər.
Bircə kibrit çöpünün
qığılcımı bəs elər.
Hardasa bomba düşür
başı üstə evlərin, –
sənin nə vecinədi...
Hardasa dolaşmışdı
taleyi sərhədlərin, –
sənin nə vecinədi.
Torpağının sərvəti
əliboşda qoyubdu
hardasa bir milləti. –
Sənin nə vecinədi,
həyatdan belə razı...
Eh, vay mənim halıma:
ikimizdən birimiz
ya sən yazıqsan, yazıq,
ya mən yazıq, nə bilim.
Ey mənim
yuxulu müasirim.

Əcib qələmə
1981.

M.İ.

Heç bilmirəm mən nə yazım, mən nə deyim,
düz deyiblər: vaxt atlıdı, biz piyada.
Yarı yolda sən itirdin, mən itirdim,
tale baxmır nə şagirdə, nə ustada.

Mən acgödən görməmişdim torpaq kimi,
ana deyil, doğma deyil, o yaddı, yad.
Dünya bizi əyləndirir uşaq kimi,
dərək etdikcə dərkedilməz olur, ustad.

Bu dünya bir pəncərədi, gülən baxar,
pəncərəni açan kimdi, bağlayan kim?!
Yəqin burda çox yaşayan, çox darıxar,
eşitdikcə gülən kimdi, ağlayan kim!

Təbiətdə nə ürək var, nə də duyğu,
qadınımı oğurladı o, yanımdan.
Mənim kişi qeyrətimə toxunur bu, —
insan deyil, təbiətdi namərd olan.

Bax, beləcə düşünürəm, nədir həyat,
yaxşılıqlar, yamanlıqlar dünyasında.
Gəlib mən də yer tutmuşam amma, ustad,
bu dünyaya aldananlar sırasında.

18 yanvar, 1988

BİLMƏDİM

*Müəllimin Mir Cəlalin
60 illiyinə*

Deyirlər, kamala yetdikcə insan
şirin acı olur, acılar şirin.
Niyə könlün gözü doyur dünyadan,
niyə gözün könlü ac qalır görən?

Günə bir ümid var, aya, ilə bir...
bəlkə buna görə əzizdir həyat.
Əvvəl, arzularla qızınan qəlbi
sonra xatirələr üşüdür, heyhat.

Dərk edə bilmədim hələ bir şeyi,
bilmədim dünyanın bu sirri nədir —
bədən bərk olanda qan olur beyin,
beyin bərkidikcə bədən köyrəlir...

Yox, həyat çoxuna gəlməsin asan,
böyüdün sadələr cərgəsində sən.
Oturub tərini soyutmamısan,
təriflər,
təltiflər kölgəsində sən.

Sənin öz səsinə eşitdi aləm,
"Manifest" söyləyən gəncin səsindən.
Dünyaya mən bir də baxmaq istərəm
sənin gözlərinin pəncərəsindən.

1968

"İnkıqat və icrəni"
qəzetinin müəssisələri
qəp zamanı.
1981.

İKİNCİ ÇƏKİ

Mən heç kəsin əvəzinə gəlməmişəm bu dünyaya,
bir ömrüm var, bir adım var.
Nə qərribə yaşayışım, nə qərribə həyatım var:
kiməsə bir söz deyirlər,
çığıb gedir öz dəmində.
Gəlib evdə düşünürəm
mən götür-qoy aləmində.
Bir cavanın ürəyini qırır bir qız,
ay insafsız,
o oğlanın əvəzinə rahatlığım itir mənim,
bəs günahım nədir mənim?
Söhbətlər var sinələrdə yatır hələ,
deyilməyib.
Namərdlər var, fikirlər var, ağrıları
çəkilməyib...
Söhbətləri
mən yer tapıb deməliyəm,
namərdləri mən hardasa, əyməliyəm,
əzabların, fikirlərin ağrısını
mən vaxt tapıb çəkməliyəm.
Gərək nişan alınam mən,
gərək kimsə onda sinə.
Cavan ikən gərək qara saçlarımı ağardım
mən,
qara saçlı qocaların əvəzinə...
Hər çiynimdə neçə çiyin yükü durur.
Tərəziçi çəkir məni:
bir az paltar, bir az sümük, bir az da ət,
filan qədər.
Torpaqaltı çəkimdi o,
torpaqüstü çəkim mənim:
gah sevinirdi, gah ilhamdı,
gah kədərdir, gah gülüşdü.

Hərəsi bir qızılgülün yarpağıdı,
ürəyimdə bükülmüşdü.
Yaşayıram hələ iki çəkim ilə,
ağırlığı gəzdirirəm içimdəki yüngüllüklə.
Bir çəkimlə torpaq altda,
bir çəkimlə torpaq üstə qalacağam
mən bir zaman.
Məndən sonra bir vaxt məni çəkəcəklər –
əvəzinə yandıqlarım,
əvəzinə üşüdüyüm, donduqlarım.
Qəzetlərə, jurnallara, kitablara
qarışmışam –
çəkəcəklər məni şəxsiz.
Mən millətin əvəzinə danışmışam
icazəli, icazəsiz,
adsız, sansız.
Özüm haqda...
Eh, özümdən sonra yalnız...

1969

MEŞƏ YOLUNDA

Yazıçı Elçinə

Axşam qanadını meşəyə gərir,
gülüşü xoş, üzü sərti xilqətin.
Yayda soyundurur, qışda geydirir
mütləq qanunları bu təbiətin.

Sən dedin dəyişib əsrin sürəti,
insan təbiətdən uzaq düşübdü.
Hardasa pozublar bu ünsiyyəti,
hardasa qırılıb – budaq düşübdü.

Mən dedim: duyuram bu ehtiyacı,
bir şeyi unudub bizim babalar:

pələng yırtıcıdı, qartal yırtıcı
amma təriflənib bu yırtıcılar.

Bəzi şairlərin hər nəğməsində
tərənnüm olunub guya təbiət.
Pələngə qəsidə, şaha qəsidə, –
heyif, zor önündə əyilib sənət.

Sən dedin: ayıq ol, bu dağ yoludur,
dərədə itərik, dağı aşmasaq.
Mən dedim: təbiət amansız olur,
bizi bağışlamaz ayaqlaşmasaq.

Söhbət uzandıqca yol uzanırdı,
yollar eşidirdi ürək sözünü.
Bir ağac meşəyə kölgə salırdı,
bir meşə örtürdü göyün üzünü.

Sən susdun, mən dedim bir az tələsik,
Demə, təbiətin yad kimsəsiydim.
Sən ona sığmıb dedin ki, gəzək,
özüm təbiətin aludəsiydim.

Göy göl, 1982

*
* * *

Hey görürəm,
öz içimdə lağ eləyir
biri mənə.
Mən danışmaq istəyirəm,
“kiri” deyir,
mən susuram,
“danış” deyir biri mənə.
Ağlayıram, göz yaşına
inanmayı.

Ağız büzür,
ağızımdan söz çıxan kimi.
Elə bil ki,
kimsə qamçı vurur mənə:
qaç deyir, qaç!
Öt deyir, öt!
Keç deyir, keç!
Sonra kimsə
yüyanımı çəkir mənim:
dur deyir, dur!
Yüyan çəkir,
qamçı vurur...

1969

TAMAH

Adəm ata,
Həvva ana,
baxa-baxa,
yana-yana
qovuldular
"cənnət"dən
bu "cəhənnəm"ə, –
nəsil-nəsil artdığımız
bir aləmə.
Öz hökmünü verdi Allah:
ömür sürdü getdi Adəm,
getdi Həvva,
qaldı tamah.
Pul tamahı,
ad tamahı,
sonra şöhrət,
sonra torpaq,
yer tamahı.

Rütbələrə,
təriflərə tamah salmaq,
təltiflərə tamah salmaq.
Yaşayırıq,
yaxşılardan və pislərin
sirasında.
Çiynimizdə:
minnət yükü,
qərəz yükü,
raket yükü, —
"cənnət" ilə
"cəhənnəm" in
arasında.
Hava bir az nəm olanda,
boz olanda,
qəzetlərin xəbərləri
pis olanda,
Buhenvaldı,
Osvensimi düşünürük.
Od içində düşünürük.
Yer üstündə
iyirminci əsrin sonu.
Yenə tamah silkələyir
yəqin onu?!

1970

MƏNƏM

Dəyişir mənim də halım arabir,
bəzən heç bilmirəm nəçiyəm, nəyəm.
Üstümə suallar yağır, elə bil
hardasa müttəhim kürsüsündəyəm.

Odlara qalanıb yanır bədənim,
hissimi, ruhumu buza qoyurlar.

Şahidlər üzümə dururlar mənim,
hakimlər üzümə hökm oxuyurlar.

Nə vaxtsa yığılıb biri qəfildən,
yüyürüb qolundan tutmamışam mən.
Görmüşəm,
vurublar bir vaxt kimisə,
arxa durmamışam yığılan kəsə.

Kiməsə ac olubdu, mən tox olmuşam,
məni axtarıblar, mən "yox" olmuşam.
Nə vaxtsa gizli bir macəram olub,
sonradan kiməsə bu, haram olub.

Dolaşır qanımda yad bir hiss mənim,
dünya günahımdan xəbərsiz, mənim,
Mənəm ən müqəddəs, mənəm ən təmiz,
mənəm,
günahkar da mənəm, şübhəsiz.

1968

SONRA

Təklük istəyirəm bəzən bircə gün,
lap yarım gün olsun təkliyin ömrü.
İnsanlar içində mən təklük üçün,
təklükdə darıxdım
insandan ötrü.

Özgənin yanında o saat, o dəm,
bir az necə olsa, özgələşirəm.
Elə bil özümə mən yad oluram,
sanki, tək olanda azad oluram.

KİMSƏ

*Ay daş atan baxtavar,
Daşın da bir vaxtı var.*

El sözü

Kiməsə məndən ötrü darıxır hər dəm,
kimsə yasa batır görəndə məni.
Kiməsə bayramam, kiməsə matəm,
kiməsə əbədi həyat yelkəni.

Kiminsə gözündə balacayam mən,
kiminsə böyüyü dünyada mənəm.
Kiminsə düşmüşəm nəzərlərindən,
kiminsə nəzəri üstümdə... bilməm.

Kiməsə yol gözləyir əlində çiçək,
kimsə kölgəm kimi izləyir məni.
Hardasa payıma sevinc düşəcək,
hardasa bir kədər gözləyir məni.

1968

O QƏDƏR

Əyir başını yerə
ağac bar gətirəndə, —
əyildim sənə mən də.
Ağacın kökü ilə
meyvəsinin arası
nə qədərsə, o qədər
yaxın olduq dünyada,
buna kim uzaq deyər?!

Sənin arzun, niyyətin,
soyuqlarda donmağın,

istilərdə yanmağın,
yoluma göz dikməyin,
bəzən xiffət çəkməyin,
həyatın —
mənə xidmət,
nə söz olub, nə minnət.

Ağacın kökü ilə
meyvəsinin arası
nə qədərsə, o qədər
uzaq olduq sonradan.
Bunun da öz mənası.
Köklə meyvə arası
iki qarış olsa da,
bəzən yazlı, payızlı
dörd fəsilli dünyada.
Gah qar olur, gah külək,
indi bildim mən ancaq,
barsızlıqmış
dünyada
kök üstə əyilməmək.

1969

ZƏRRƏ

Fikirlər dolaşır keçir başımdan,
məni yer çağırır, torpaq səsləyir.
Əyilib keçirəm söyüdün altdan,
budaq dilə gəlir, yarpaq səsləyir.

Torpağam, torpağa qarışmamışam,
nə vaxtsa torpağa çevrilməliyəm.
Yarpağam, yarpağa qarışmamışam,
nə vaxtsa, yarpağa çevrilməliyəm.

Nəfəsim ətridir çəməninin, düzün,
mən bu torpağınam, bu torpaq mənim.
Dünyadan getməyim, yenə də bir gün
dünyaya gəlməyim olacaq mənim.

Yerdən bitəcəyəm təzə ot kimi,
o günlər uzaqdı,
yəqin uzaqdı.
Bəlkə bir salxımım bu söyüd kimi
kiminsə çiyninə toxunacaqdı?

Hər yaş bir ömürdü... uzun, ya qısa,
küləyin qanadı, yelin səsiyəm.
Mən hansı bostana, hansı bağasa,
bir vaxt gübrə kimi səpiləsiyəm.

Demə silinəcək keçdiyim yol, iz,
əbədi yaşayan dünyada nədi?
Bəlkə yüz il sonra çıxacaq filiz,
ya başqa bir "uran" hələ məndədi.

Gəzəri torpağam bu torpaq üstə,
məndə qərar tutub mənsiz bir aləm.
Dünya zərrələrdən ibarət isə,
böyük kürəmizin zərrəsi mənəm.

1968

İTHAF

Aspirant dostlarım, ayrıldıq artıq,
necə qısa oldu illərin ömrü.
Yüz tozlu qovluğu misal gətirdik,
bir təzə fikiri sübutdan ötrü.

Çəkisi olmayır yüz boş söhbətin,
ən böyük nüfuz da ən adi faktdı.
Bəlkə ən mürəkkəb incəsənətin
əsası ən sadə riyaziyyatdı.

Kitablar aləmi – ruhi dünyamız,
mən bir söz demişdim, yadımda durur.
Bizim Respublika kitabxanamız,
Bakıda ikinci darülfünundur.

Oxuduq... asanmı axıra çıxmaq,
kitabmış dünyada ən dərin ümman.
Mən sonra bildim ki,
savadlı olmaq, –
mədəni olmaqdan asanmış, inan.

Danışmaq həvəsim azaldı mənim,
endim əsrlərə əliçıraqlı.
Mən elm öyrəndikcə,
susmaq öyrəndim,
batdım öz içimdə əlli-ayaqlı.

Bir şeyə təəssüf elədik ancaq,
Bəzən vicdanımız yandı bu oda;
Əyləşdi aspirant stullarında
bəzi stullardan qovulanlar da...

1970

TƏRƏDDÜD

Mən bir şeir həsr elədim
bir nəfərə,
hörmət ilə,
aramızda olan köhnə
ülfət ilə.

Ürəyimi məlhəm qoydum
yarasına,
bu fənd ilə.
O, qaramca gileyləndi,
qeybət ilə.
O, adımı qaraladı
siyahıdan
bir xətt ilə.
Mən xətt dedim,
hiddət ilə.
Çatdırdılar bunu mənə
minnət ilə,
Rəhmim gəldi öz-özümə,
xəstəxana paltarında
xiffət ilə.

1979

ÜLFƏT

Çəkdi imtahana məni təbiət,
yollarda bərkiyə-bərkiyə gəldim.
Könlümdə təsəlli, gözümdə ülfət,
bu dünya sərgidir, sərgiyə gəldim.

Taleyi kimiyyə adi bir çəmaq,
kimiyyə qiymətli firuzə verdi.
Harda ki, dinmədim, susdum heç nahaq,
ağardı saçlarım, bürüzə verdi.

Gördüm həyatımda kimsəsizliyi,
yaxşılıq axtarıb daddım pisliyi.
Göydə yox, yerdəki çəkisizliyi
eşidən nə bilər, görəndən soruş.

Mən tənha bir evdə həyata gəldim,
gəldiyim yolları piyada gəldim.
O qədər susdum ki, fəryada gəldim,
sevincin qədrini sən məndən soruş.

Həyat, əzizimsən, sən mənimkisən,
Sən məndən ötəri, həyat, ikisən.
Qalsam – kimliyimə cavabdehəm mən,
getsəm – kimliyimi vətəndən soruş.

1979

ÖMÜR VƏ ÇÖRƏK

Bir qoca yaşayır Zaqatalada,
onun söhbətini sevdim ürəkdən.
Deyir: insan oğlu gəlir həyata,
bir ömürdən doymur, bir də çörəkdən.

Adi söz olsa da, bu, fəlsəfədi,
açılır düyünü, sirri dünyanın.
Ömürün, çörəyin qiyməti nədir, –
özündən soruşun bunu, qocanın.

Təzə qədəm basır doxsan səkkizə,
bəlkə də bir ömrün zirvəsindədi?!
Gözü nura möhtac, qulağı səsə,
ürəyi yaşamaq həvəsindədi.

Dayanıb töşüyür gülümsəyərək,
dağları yoxuşa yerimək istər,
dünyayla dünyalıq eləmək istər,
əlləri iridir fil qulağıtək,
bədən nazilibdi, çubuğa bənzər.

Çapılıb elə bil dağ qayasıtək,
səsində qəribə bir qubar qalıb.
Qalıb,
 latınların əlifbasıtək,
bütöv bir nəsildən yadigar qalıb.

1979

YUXUDA

Bir yuxu gördüm dünən,
gördüm, uzaq mənzilə
 mən yola çıxıram tək.
Bir azdan gün yaxacaq,
 sonra axşam düşəcəkdir.
Danlayırlar:
tələsmə,
 yol uzaqdı, getmə, qal.
Hər üzdə bir təəssüf,
 hər baxışda bir sual.
Deyirəm darıxmayın,
bir ev tapıb dəyərəm,
 yolda gecələyərəm.
Həyatda narahatam,
 xeyli vaxtdı, düzü, mən.
Yuxuda da qaçıram
 bir namərdin əlindən.

1980

YAŞ

İkimiz üz-üzə – sevinc ilə qəm,
elə hey deyirəm bir dinlə məni.
Gözlərin nə deyir, – başa düşürəm,
niyə çəşdirirsən dilinlə məni?!

Sən olan dünyada başqadı dünyam,
məhəbbət göz ilə, qaş ilə deyil.
Yaşca böyük ikən, uşaq oluram,
görünür, böyüklük yaş ilə deyil.

Gözünlə həmrəysən, dilinlə yadsan,
biri doğmadısa, o biri yaddı.
Gah bərxsən daş kimi, gah amanatsan,
bəlkə qadınlarda bu, ehtiyatdı?

Nəfəsin ətirli, özün təzə-tər,
uyuyur qoynunda yaz ilə bahar.
Sən məndən özünü gözlədin, yetər,
Özündən gözlə ki, qabaqda yaş var...

BİZİM QIZLAR

Danış, danış sən allah,
Həcər düşür yadıma.
Nəbi, dağlı qaçaqlar,
səngər düşür yadıma.

Deyirəm: gül yaraşır
o qucağa, o ələ.
Deyirsən: tufəng tutub
tətik çəkərdim hələ.

Deyirəm: ipək şalın
gözəl tutur, lap qəşəng.
Deyirsən: bayraq kimi
lazım olacaq örpək.

Deyirəm: ürəyində
varmı bir eşq, bir ülfət?
Deyirsən: canımdadı
bu torpağa məhəbbət.

Deyirəm: oğlanlardan
narazısan, narazı.
Deyirsən: görmür onlar
bizim qızlarımızı.

Getmirik yad ocağa,
qarıyırıq başatan.
Oğlanlar yox, qızlardı
bu milləti yaşadan.

Yan, yan ana torpağın
ocağı, közü kimi.
Oğlanlar yetirəcək
bu qızlar özü kimi.

Qoynunda bəsləyəcək,
səngərə səsləyəcək.
Qalsan, əzizləyəcək,
ölsən, namusdu qızlar.

Doğma, əziz, mehriban,
evlən, ay sənə qurban.
Harda qız axtarırsan? –
Kürdü, Arazdı qızlar.

Suyun sonasıdılar,
odda yanasıdılar.
Millət anasıdılar,
millətə qızdı, qızlar.

NOVRUZGÜLLƏRİ

Qarla qarışıq çıxıb
təzə novruzgülləri.
Torpağın bu nəğməkar,
amma lal bülbülləri:
bu bahar elçiləri,
sarisaç, nazikbədən,
ağpaltar elçiləri.
Yox, sükuta bənzəmir
dünya bu mərəkədə.
Sükuta qulaq asmaq
zövq istəyir bəlkə də.
Təzələnir təbiət,
yaşa mey-məzə dünya!
Gəncə — köhnə görünür,
qocaya — təzə dünya.

QARA KEŞİŞ

(Bakıdakı kilsə zənglərinə)

Əslini Kərəmə
verməyən Qara keşiş,
əsrdən-əsrə
yaşayır, sən işə bax.
İşıqlı küçəylə
yeriyr Qara keşiş,
boyunda həmin xaç,
başında həmin papaq.

Bəlkə də o hələ
Kərəmin acığına,
kilsənin zəngini
vurur hey, nə deyim.
Tək bunu deyim ki,
babamın ocağında
susən kim olubdu,
beyin-baş aparən kim?!

Bir yanda naləsi,
fəryadı Təzə Pirin,
bir yanda kilsənin
zəngləri... fikir verin!
Hardadı Koroğlu
nərəsi mənə verin!
Hardadı Nasehin
naləsi, mənə verin!
Hardadı Həcərin
nəğməsi, mənə verin!
Dözərmi Üzeyir
ünvanlı torpaq, deyin.

Mən nə zəng, nə kilsə,
nə qəhər istəyirəm,
başqadır, başqadır
bir qəlbin bu həsrəti.
Mən Odlar yurdunda
şərqilər istəyirəm,
yoldaş Bakı Soveti!

1961

BAKI BAĞLARI

Şəhərdən ayrılıb mən bağa gəldim,
əslində –
 asfaltdan torpağa gəldim.
Elə bil, mən xalqın içinə gəldim,
 yerdə – Azərbaycan bürcünə gəldim.
Dini, ənənəni əziz tutan var,
 din olan yerdə də mənə, iman var.
Qədiri-qiyəti budur insanın.
Mənə salam verib, salam alanın
 əlində təsbeh var,
 başında papaq,
 dilində "Ya Əli!"
 üzündə həya.
Nə deyim daha,
 şükür Allaha.

NƏ QƏDƏR XATIRLANIRSA

Türk qadını Dalçınar bibimə

Yaşadı qonşuda yüz il bir qoca,
aşıb, yüz birində getdi torpağa.
Ondan nə söz qaldı,
 nə qapı-baca,
nişanə yox idi xatırlamağa.

Bu yurdun sahibi, evin yiyəsi
həyat aşiqiydi neçə il qabaq.
Bizi – Yolçuların Məmmədəlisi
bir ocaq başına yığmışdı o vaxt.

Sözü gətirdimi üzə deyərdi,
burda "Qoca coşqun" coşardı hərdən.

Nərddə uduzanda zəri söyərdi,
duzlu qafiyələr qoşardı hərdən.

Qarşımda ilahi bir qadın durur,
əylənir mehriban qız nəvəsiylə.
Ata ocağını sönməyə qoymur, –
hər qəlbi qızdırır od nəfəsiylə.

Yaşayaq bir ömür, —
uzun, ya qısa,
ey dost, bir sözümü sən saxla yadda.
Bəlkə də nə qədər xatırlanırsa,
o qədər yaşayır insan həyatda?!

VƏSİYYƏT

– *Mən kimə inanım?*

– *Sən mənə inan.*

(*bir söhbətdən*)

*Bu söz bir tanışın çıxdı dilindən,
ən ağır günlərin ərfəsiydi.*

*Bu söz –
yığılanı tutub əlindən
ayağa qaldıran kişi səsiydi.
Ən ağır günlərin ərfəsiydi.*

Müəllif

Yaşatdım həyatda öz məramımı,
mən ömür payımı götürdüm, ay dost.
Axırda insana mən inamımı
inana-inana itrdim, ay dost.

Ürək xəzinədi... yüz əl talayır,
gedib yığılır bilmirik harda.
Namərd can bəsləyib, meydan sulayır,
mərdlər can qoyurlar, az olsalar da.

Sədaqət – bir tikə çörəkdə imiş,
kəsdiyin bir tikə – min vədə dəyər.
Qüvvət biləkdə yox, ürəkdə imiş,
ürəyindən soruş,
ürəyin deyər.

Mən sənə inandım,
döyüşdən qabaq
səngərdə silaha inandığımtək.
And içib Allaha inandığımtək,
özümə inamdı – sənə inanmaq!

Qoy sənin taleyin üzünə gülsün,
bir sözü unutma, məndən vəsiyyət:
Qədri bilinsəydi deyilən sözün,
qədir sahibiydi indi cəmiyyət...

SƏNƏTKAR

*"Salam verdim,
rüşvət deyildir deyə almadılar".*

Füzuli

Sevindim –
oxuyanda
ustad, şeirlərini.

Dünya söz sərgisində,
gördüm sənin yerini.

Qorxdum –
tanış olanda
tərcümeyi-halınla,
görüşdüm xəyalınla.

Təqib olub, nə qədər,
rəqib olub, nə qədər.
Dərd – səndən sənə qədər
Ətrafın rəzil, xain.

MİRVARİD XANIM

Mənim Mirvarid bacım,
dünya yaman dünyadı.
Əvvəl duyan, yaşadan,
sonra danan dünyadı.

Gözəl qız cilidində
naz eləyən dünyadı.
Sirr verib, sirmizi
söz eləyən dünyadı.

Gözümüzə qəfildən
eynək taxan dünyadı.
Yaxından ələ salıb
gendən baxan dünyadı.

Yaş ötür, ömür keçir,
"dünya yalan dünyadı".
Bizim öz dünyamızda
Bizsiz qalan dünyadı.

Moskva, 1981

**YARADAN DA,
YARALANAN DA**

Mənim ilhamıma sən daş atırsan,
nəğməli ürəkdən xəbər varmı.
Kimin süfrəsinə əl uzadırsan,
kəsdinin çörəkdən xəbər varmı.

Mənəm Araz deyib,
Kürə baş əyən, —
toyundan, yasından xəbər varmı.
Ey beşik haqqında fikir söyləyən,
ana laylasından xəbər varmı.

Kimdi bu torpağı əkib-becərən,
ovcunda qabardan xəbərin varmı.
Ürəkdən su içib yerdə cücərən,
nemətdən, nubardan xəbərin varmı.

Əsrin övladıdı əsl sənətkar,
yaşayır sənətin öz qanunları.
Mənim sinəmdəki hisslər, ağrılar
sənin barmağında olaydı barı.
Həkim qan alanda ufuldanaydın,
iynənin odundan bir az yanaydın.

Sən onda bilərdin nədir bu göynək,
niyə qəm gözdədi, ağrısı canda.
Niyə məğlub olur duyan bir ürək,
yaradan da mənəm, yaralanan da?!

İKİMİZ DƏ

Səni bu gün avtobus,
məni fikir aparır,
yeni fikir aparır.
Yumşaq kreslosunda
oturub avtobusun,
baxırsan pəncərədən.
Küçələr uzun-uzun.
Sən indi evinizin
dümdüz şüşə yolunda.
Mən fikrin kələ-kötür,
qalın meşə yolunda.
İkimiz də gedirik...
Birimiz evimizə,
birimiz arzumuza.

Birimiz piyadayıq,
birimiz
 minmişik avtobusa.
Sənin yaxındır yolun
 nə bir sorğu, nə sual.
Mənim uzaqdır yolum,
 uzaqdır arzu, vüsal.
Avtobus sağ-salamat
 çatacaq bir saata.
Fəqət fikrin yolunda
 şöhrət də var,
 qəza da.
Sürücüdür aparan,
sən rahatsan, eh, nə qəm.
Mən özüm həm sürücü,
 həm də ki, sərnişinəm.
Sən evə tələsirsən,
 mən arzuma
 dəmbədəm.
Sənin əlində bilet,
 sən gedib çatacaqsan.
Bəs mən?
 Nə deyə billəm...

MƏNİ NƏ GÖZLƏYİR

Bakıya dönürəm uzaq səfərdən,
məni nə gözləyir, —
 sevincmi, qəmmi?
Eh bilirəmmi!
Bir şeyi indidən bilirəm ancaq,
yüyürüb yaxamı külək açacaq,
məndən icazəsiz bu dəli külək,
başımdan papağı alıb qaçacaq.

Məftil hasar,
daş barı,
keşikçi budkaları,
“Memarlıq” abidəmiz.
Darvazası dəmirdən,
Şəhərə sığınsa da,
uzaqdı səs-səmirdən.
Hakimin üzü kimi
qalada saxta qürur!
Dindirmək istəyirəm,
qulağı kar,
dili lal
müttəhim kimi durur,
susub boynunu burur.
Tariximə ləkədir,
tarix olub
qorunur.
Soyuyub odu-közü.
Dünən dustaq edənin
dustaqdır indi özü.

1981

ƏSLİ YOX

Şaxta hücum etdi hissə, duyğuya,
Dağları bürüyən sən demə çənmiş.
Kimsə quyu qazıb düşdü quyuya,
zaman hakim kimi
cəza kəsənmiş.
O çox qürrələnib çatdadı kindən,
yadda təkəbbürü, adəti qaldı.
Sözün epiqonçu müəllifindən,
sənətin əslı yox,
surəti qaldı.

**SİZ
CƏBHƏYƏ GEDƏNDƏ**

Nişanlımız, əriniz
vuruşdu bayraq altda.
Uzun hürükləriniz
gizləndi papaq altda,—
siz cəbhəyə gedəndə.

Silah götürəndə siz
düşmən çaşdı, yanıldı.
Gəlinlik paltarınız
büküldü, saxlandı,—
siz cəbhəyə gedəndə.

Eşqin, əhdin, ilqarın,
sınağıydı andımız.
Nişanlı oğlanların
dalınca yollandınız,—
siz cəbhəyə gedəndə.

Səngərlərdə yatdınız
bürünüb şinellərə.
Boz qayış qurşadınız
zərif, incə bellərə, —
siz cəbhəyə gedəndə.

Azərbaycan qızları!—
Gözəl, göyçək, həyalı.
Heyf, sonraya qaldı
başınızın sığalı
siz cəbhəyə gedəndə.

VAQIF

*Şuşada Vaqifin abidəsinin
açılışı münasibətilə*

"Vaqif!

Ey sərvərim, ey tacidarım!"—
Harda xatırladı şairi ürək?!
Hörmət — süddən gələn bir adətimdi.
Vurğundan Vaqifə salam yetirmək,
bəlkə də yeganə səadətimdi.

Heykəllər sadəcə əl işi deyil,
məhəbbət dediyin — başqa məramdı.
Dünyadan gedənin gəlişi deyil,
dünyada qalana bir ehtiramdır.

Meylini ellərə salan şairin,
səsi Kür çayının qırağındadı.
Beşiyi — Qazaxda qalan şairin,
məzarı — Qarabağ torpağındadı.

Sözünü, hökmünü dəyişdi zaman,
indi Cıdır düzü bir kainatdı.
Nə saray havası,
nə İbrahim xan,
nə Qacar ordusu...
necə rahatdı!

Elə bil könlümdə yaz havasıdı,
Qoynu nə genişdi düzün-dünyanın.
Vaqif — şerimizin şah misrasıdı,
Vaqif — vəziriydi xan sarayının.

Yaşayır ürəkdə əsl sənətkar,
sənətə əbədi bir hörmət olsun.

Şairim, şerinə böhtan atanlar
abidən önündə xəcalət olsun!

Hanı başı üstə durna qatarı,
yoxsa... haça budaq pərvaza gəlsin.
Bu gün bir hal-əhli, könül dildarı,
əlində şərbəti pişvaza gəlsin.

ANALAR, NƏNƏLƏR...

Atalar, analar atıla bilməz.

B.Vahabzadə

Nənələr, analar,
xəstəxanalar!
Rəis oğulların öz anaları,
nazir oğulların qaynanaları.
Ağbirçək nənələr, əziz analar!
Oğlu vəzifəli,
ərsiz analar!
Yatırlar payızda, qışda, baharda,
xəstə olsalar da, olmasalar da.

Dardı oğulların meydan otağı,
analar, nənələr düşməyir yada.
Gəzməyib,
tutulub iki ayağı,
dördayaq olublar çarpayılarda.

Nənələr darıxır nəvələr üçün,
yuxusuz qalıblar yataqlarında.
Nənələr artıqdı o evlər üçün,
qalıb xəstəxana otaqlarında.

Gör harda dolanır, harda yeyirlər,
boğazdan keçirmi kəsilən çörək?!
Həkimlər car çəkir:

“Xəstə deyillər!”

Oğullar qışqırır:

“O yatsın gərək!”

Oğlu filankəsdi, gəlni filankəs,
oğulla, gəlinlə yaşaya bilməz!

Yanır xiffət ilə ürək bu oda,
yaşayır kim kimin gör, sayəsində.
Oğullar – vəzifə stullarında,
analar – dövlətin himayəsində...

*

* * *

Raketlər sancılıb yer kürəmizə,
insana tuşlanıb ağır metallar.
Şüalar yayılır suya, dənizə,
kosmosdan beşiyi nişan alırlar.

Ağır qanad çalır səmada quşlar,
qurğuşun tozudu yerdə havamız.
Göydən “stronsu” tökür yağışlar,
tənəzzülə dönür intibahımız.

Göydəki Ay boyda bir xərabəni,
görün, xatırlayın, nədir o tufan?
Yerdəki sonuncu müharibəni,
nə görən olacaq, nə xatırlayan.

Kainat ümmandı, yer — açıq ada,
hər kəs öz bəxtini əmanət verib.
Yaşamaq istəyir insan dünyada,
ona bu hüququ təbiət verib.

Əkilmək, səpilmək istəyir torpaq,
bəhsi qorxuludu xeyirlə şərin.
Gəlin səsimizi elə qaldıraq,
pozaq niyyətini baş nazirlərin.

*
* * *

Gedir küçə ilə ağır bir sükut,
şəhərdən bir şəhər ayrılıb nədir?
Qəbristana kimi nəinki tabut,
gözlər də çiyinlər üstündə gedir.

Nə deyir insana bu son ehtiram,
ömür möhlət versin bircə an tək.
Biri son mənzilə gedir bu axşam,
yüzü qayıtmağa gedir, hələ ki.

Arzular dil açıb insan gözündə,
qocalar yeriylir ürəyi xoflu.
Ən uzaq yollar var dünya üzündə,
onlardan uzaqmış qəbristan yolu...

“SƏDR”

Yekəgödən, yekəbaş durub stola keçdi,
Tələsik zəngi basdı, tələsik sudan içdi.
Qərar verdi tələsik və tələsik nə isə...
Bəli, sədrliyinə güvəndi nə dedisə.
Yox idi hələ dinən, tükənsə də səbrimiz.
Aman! Nə yaxşı ona iclasda tabeyik biz.

Həyatın sirridi bu əvvəl, axır;
gəlirik, gedirik biz bu ülfətlə.
Aşağı – zirvəyə həsrətlə baxır,
zirvə – aşağıya yenə həsrətlə.

İNAN

Əlində dolu çömçə,
başında bir ağ ləçək.
Gördüm xörək çəkirsən
nimçələrə.
Mübarək!
Sənə həyatdakından, –
yuxudakı vəzifən
gözəl yaraşır, inan.

MƏNİM

Dəlidağ yaylağı bahara dönsün,
axsın sinəm üstə çeşmələr mənim.
Göndər sarıgüldən, kəklikotundan,
könlüm quzu kimi hey mələr mənim.

Sizin İstisuyun qədim adı var,
loğman sularının başqa dadı var.
Orda Səməd Vurğun xatirəti var,
keçir ürəyimdən gör nələr mənim.

Mən də bu dünyada sorağam-səsəm,
Hardasa bir duyan ürəyə bəsəm.
Ellərdən bir təzə söz eşitməsəm,
sözüm paltar kimi köhnələr mənim.

Gəlsin qoca Şəmşir,
bir saz, bir də sən,
yeyək Kəlbəcərin bal pətəyindən.
Keçək at belində dağ ətəyindən,
fikrimdə bir at var, bir yəhər mənim.

İMTAHAN

Mən gördüm o qızı, bir adı pünhan
görüşə qaçırdı əlində dəftər.
Bir vaxta düşmüşdü görüş, imtahan,
orda da, burda da gözləyirdilər.

Müəllim, rəhm elə çıxsa yadından,
bir az fikirləşsə, bir az macal ver.
O da imtahandı, bu da imtahan,
məhəbbət fənnindən qıza sual ver.

Ələ məqam düşüb, o ürək açıb,
çəmənə iz düşür, izə şəh düşür.
Bəlkə taleyinin dalınca qaçıb,
qız "üç"ə danışsa, qıza "beş" düşür.

Səadət diləyək gərək o qıza,
göz nurla sevinsin, ürək eşq ilə.
Oğlandan "beş" alıb, səndən "üç" alsa,
nuş olmaz müəllim, "üç"ü "beş" elə.

O da imtahandı, bu da imtahan;
demə orda bilən, burda bilməyir.
Eşqin pedaqoji qanunlarından
sizin fakültədə dərs keçilməyir.

KÖHNƏ QƏZETLƏR

Qəzet səhifələrini kitabxanalardan kəsib aparırlar.

Müəllif

Açıldı qarşımda boz səhifələr,
dünəni öyrəndim, bu günü gəzdim.
Söhbət bir qəzətdən getsəydi əgər,
bəlkə də bu şəri həsr eləməzdim.

Köhnə qəzetləri vərəqləyirəm,
otuz doqquzuncu, qırxıncı illər.
Qırx birə çatanda əl saxlayıram,
təzədən başlayır müharibələr.

Öskürən, asqıran varsa arabir,
qıraət zəlmənin sükutu da var.
Elə bil yeriyib üstümə gəlir
bu sükut içində tırtıllı tanklar.

Sinələr bərkiyir hələ döyüşdə,
əlimə sancılıb birinci, bayraq.
Özüm oturmuşam altmış üçdə,
fikrim güllələnir qırx birdə ancaq.

Ukrayna alışıb odlarda yanır,
boşalıb büsbütün dolu küçələr.
Sinələr, sinələr qana boyanır,
tüstü o qədərdir, açılmır səhər.

Bir uşaq ağlayır yol üstündə, tək,
nə qolundan tutan, nə gəl deyən var.
Görünür cibində bir parça çörək,
titrəyir balaca əllər, ayaqlar.

Ay köhnə qəzetlər, sizdən başlayır
sevincim, kədərim hər oxuyanda.
Bizlə söhbət edib, sizdə yaşayır
dünyada bu saat yaşamayan da.

Heyif, neçə yerdən cırıblar sizi,
tapmıram çoxunun ünvanını da.
Cırıblar bizim də tariximizi,
özü itənlərin itmiş adı da.

Oxu bu qəzeti, bu şah əsəri,
oxucu, bir şeyi yaddan çıxarma:
Səngərdə yazılan səhifələri
yazı masasında oturub cırma.

Burda sinələrin tökülən qanı,
bayaqkı körpənin ağlar səsi var.
Hər sözdə bir ömrün qalın romanı,
hələ yazılmamış hekayəsi var.

Burda dəhşətlər var, bilirsənmi sən,
haqqında bir hökm heç sürülməmiş.
Hələ bu cırdığın səhifələrdən
tarix kitabına köçürülməmiş.

Adı şöhrətimdi qəhrəmanların,
onları özünə yadını sayırsan?
Sən bizim qürbətdə dəfn olanların
qəbrinin yerini qaralayırsan.

Sevindik, şadlandıq qələbəmizlə,
döyüşlər olmadı fəqət qurbansız.
Faşist cəbhələrdə vuruşdu bizlə,
sənsə evimizin içində, qansız!

1963

Q. M.

Dedin "Qadan alım, — demə bir kəsə",
yel vurdu, dağıldı şair xəyalım.
Bilmədim nə deyim, susdum, nə isə,
sənə də demişdim mən "qadan alım."
Lakin mən bildim ki, saf bir ürəklə,
təmiz bir vicdanla dedin bu sözü.
Məni dost bilməsən, deməzdin bəlkə,
etiraf edim ki, ayıldım düzü.
Doğrudur, çoxuna demişəm bəzən,
anlamaq olurmu hər qəlbi məgər?
Başa düşməyiblər məni deyəsən,
dalımca nə bilim nə düşünüblər.

Dilimdən düşməyib bir adət kimi,
bir şəriyyət kimi qopub könlümdən.
Ancaq o kəlamı bir rüşvət kimi,
heç zaman, heç kəsə verməmişəm mən.
Doğuldum, böyüdüm ana Qazaxda,
deyirəm, bəlkə də bir nişan kimi;
dilimdə qalıbdı bu söz o vaxtdan
bədəndə ömürlük xal qalan kimi.
Nə deyim, bəlkə də indən sonra da
özümdən böyüyə, kiçiyə dedim.
Amma nə olaydı dost ilə yadı
barı "can" deyəndə seçə biləydim....

8 dekabr, 1963

QOLLAR ÜSTƏ

Oturub sakitcə dinlədim səni,
Qondu gözlərimə gözündəki qəm.
Maşenka,* mən sənin bu faciəni
Özgənin adına yazan deyiləm.

On yeddi il keçdi, bilmədi bir kəs,
Sənin sol qolunda qalan gülləni.
Onu həkimlər də çıxara bilməz,
O isə arabir ağrıdır səni.

Yoruldun, töşüdüün iş üstə bəzən,
Lakin həyat səni zirək eylədi.
Özgədən ummadın kömək əli sən,
Sağ əlin sol ələ kömək eylədi.

Zağlı avtomatı döşünə sıxıb,
Yüz düşmən önündə tək də qalmısan.
Ancaq, ay Maşenka nə adın çıxıb,
Nə də adicə bir medal almısan.

Onsuz da ürəyin başqadır sənin,
Əzəldən bağlısan obaya, elə.
Səsi qulağında qalan güllənin,
Özü sol qolunda işləyir hələ.

Deyirsən elə ki, çağlayır sular,
Daha qan qaynayır, ilk bahar gəlir.
Görürəm, qolumda bir sızıltı var,
Gen dünya elə bil mənə dar gəlir.

On yeddi il keçdi... düz on yeddi il,
Nəçə yol qar yağdı qalan qar üstə.
Analıq haqqı da, zarafat deyil,
Sən uşaq böyütdün o qollar üstə.

Moskva, 1959

* Moskvadakı tələbə yoldaşı (red.)

KÖNLÜM ŞEİR İSTƏYİR

Söz var beş günlükdü, söz var ömürlük,
söz var ki, dadı da damaqda qalır.
“Könlüm şeir istəyir, al bir tütün bük”,*
Gör nə vaxt deyilib, nə vaxta qalır?!

Yazdı dəftərində bir əsgər onu,
kiminsə sonuncu kəlməsi oldu.
Gah isti şorba tək içdilər onu,
gah da beşaçılan gülləsi oldu.

Ayrı yaşamadı ürəyi eldən,
o da bir ölkənin şirin diliymiş.
Tütün göndərəndə cəbhəyə vətən,
onunçün şeir də göndərməliymiş.

Səsini səngərdən eşitdik onun,
illər gəlib keçdi, yenə keçəcək.
Könlü şeir istəyən o eloğlunun
tütününü hələ də tüstülənəcək.

Fevral, 1962

ARABAÇI

— Asan deyil mənim işim, asan deyil,
bilirəm ki, şairlər də məndən şeir yazan deyil.
Qəhrəman da, ad alan da sağlığına burda çoxdu,
neyləyim ki, adicə bir medalım da hələ yoxdu.
Əlimdəki bu tənəyi qara kəllər sındırıbdı,
ancaq mənim ürəyimi bir nazlı yar sındırıbdı.
Bir şeir yaz ona, şair, şeri mənim dilimdən yaz,
şeir elçi gedən yerdə qız ürəyi daş olammaz.

* Misra şair Əhməd Cəmilindir — (red.)

Yazım dedim, yaxın otur, ilham gəldi yazım, qardaş,
sən ki, şerə elçi dedin, sözü yerə düşməyə kaş.

Mən vurğunam şirin dilə,
qəsd elmə bilə-bilə.
Ay nainsaf, insaf elə,
bir gün sizə qonaq olum.
Durulum dağ gölü kimi,
çağlayım yaz seli kimi.
Əsim səhər yeli kimi
saçlarına daraq olum.
Qələm olsam, varığım ol,
susuz olsam, bulağım ol.
Sən evim ol, otağım ol,
mən də yanan çırağ olum.

Gördüm güldü cavan oğlan, sığal çəkdi bığına da,
utancaq bir göz gəzdirdi soluna da, sağına da.
Sanki qızın qarşısında dayanmışdı elə bu dəm,
dedi, şair, iş düzəlsə, sənə xəbər göndərəcəm.
Kitabın da, ünvanın da özümdə var,
gözləyirəm o xəbəri, gözləyirəm hələ, dostlar.

Cəbrayıl, 1959

HEYİF O KƏSƏ Kİ

Dünən bir nəfərlə söhbətim olub,
təzə dil açmışdı o qaradınməz.
Soruşma nəçiydi, özü kim olub,
burda heç adını çəkməyə dəyməz.
Dalınca danışıb ağız büzürdü,
sənin səhvlərini sapa düzürdü.
Tərəziyə qoyub çəkirdi səni,
yer kimi şumlayıb əkirdi səni.

Guya bir budağı tutub əyirdi,
amma yüz ağacı silkələyirdi.
Coşurdu xəlvətdə millət adından,
həyatı, varlığı millətə böhtan.
Belə ayaq açdı bir vaxt xəyanət,
belə ləkələndi əsil oğullar.
Belə danos yazdı Müşfiqə namərd,
belə dəbə düşdü sorğu-suallar.

Xain bacarsaydı işi qurardı,
suda toz gəzərdi, Günəşdə ləkə.
Cavidi təzədən o, tutdurardı,
sonra da ağıları – qızıyla birgə.

Bir məqam axtarır o dar ayaqda,
haqsızın sözünü kəsin haqq üçün.
Böhtan deyiləndə qulaq asmaq da
gizli xəyanətdi bu torpaq üçün.

Vicdan səsimizi quru səs bilib,
rahat ömür sürür əhmədi-biqəm.
Mən adi bir daşı müqəddəs bilib
səcdə eləyənin səcdəsindəyəm.

Onun hər sifəti mənə bəllidi,
gəmisi sahilədən sahilə düşüb.
Bədbəxt o kəsə ki, ikidillidi,
Heyf o kəsə ki, – pis dilə düşüb.

1983

TARİXDƏN İMTAHAN GÖTÜRMƏDİLƏR

Cırıldı, atıldı köhnə "bilet"lər,
dedilər ən böyük bir səhvimizi.
Tarixdən imtahan götürmədilər,
yalan yazmışdılar tariximizi.

"Azadlıq", "Səadət", "Müqəddəs həyat!"
isimlək hallandı "Xoşbəxt diyarda".
Yalana öyrəndi qara camaat,
aldanıb aldatdı ziyalılar da.

Kəsildi evlərdən xeyrin ayağı,
ana balasını boğdu bələkdə.
Ziyalı tutmaqda – "Dənizqırağı",*
birinci yer tutdu bütün ölkədə.

Tutuldu, sürüldü hərə bir adda,
"pantürkist", "islamçı"...
başqa ləkəymiş.
Deyirlər, otuz il ədəbiyyatda
"Bığ"*** sözü yazmaq da bir təhlükəymiş.

O vaxt dəyişdilər türk adımızı,
biz seçənə kimi xeyiri şərdən.
Oxuya bilmədik bayatımızı,
düşəri-düşməzi olardı birdən.

Poylu vağzalını xatırlayıram,
qaraydı onda da bir az qanımız.
Döşəyin yununu tökmüşdü anam;
o il dolmamışdı yun planımız.

* DTK-ya işarədir (*red.*)

** İ.Stalinin bıqına işarədir (*red.*)

**VƏFA FƏTULLAYEVANIN
TABUTU ÖNÜNDƏ**

Sənin tabutuna biz baş əyirdik,
elə deyirdik ki, bu ola bilməz.
Od varmı dünyada sənət odutək, –
od taxta tabuta qoyula bilməz.

Gülürüz, mehriban, ürəyiaçıq,
qoy bir də danışsın, qoy bir də dinsin.
Səhnədə sevindin, – mənim İncəm,*
indi yerin oldun, qoy yer sevinsin.

İnsandır yeri də şərəfləndirən,
yer əziz olsa da, insan uludur.
Həyata göz yumdu həyatı sevən,
ən böyük haqsızlıq həyatda budur.

Nigaran gözlərdə qəm oxuyuram,
qonubdu mənim də qəm həyatıma.
Gəlib tabutuna çiçək qoyuram,
sənə gül verdim düşür yadıma.

Yatıbsan... çətindi səni oyatmaq,
adın dil-dil gəzir şəhər içində.
Sonuncu rolundu – tabutda yatmaq,
burda da itibsən güllər içində.

Ən ağır rolunu oynadı anan,
anan – səhnəmizin parlaq ölkəri.
Dünyanın əzəli tamaşasından
bu rolu sən seçdin ondan ötəri.

* İncə xatun — Şairin “Atabəylər” pyesində baş rollardan biri (*red.*)

Neyləsin, taleyin hökmü acıydı,
ilk dəfə üzürdü bu hiss ananı.
Anan* – teatrda tamaşaçıydı,
sən bu faciənin baş qəhrəmanı.

23 may, 1987

RƏNGLƏRİN HİMNİ

Xəyalın, ilhamın necə gözəldi,
rənglər dünyasıdı emalatxanan.
Arı yüz çiçəkdən bir bal düzəldir,
sən burda bir rəngdən yüz rəng alırsan.

Bu nədir, lövhədə duman, çən kimi,
üz-üzə gəlmişik təbiətlə biz.
Mən rəngin səsini eşidən kimi,
sən səsin rəngini görürsən, Hafiz!**

Fırçan mizrabdımı, ya nədir elə,
rənglərin "Şur"u var, "Çahargah"ı var.
İndi bir şeyə də inandım, lələ,
o səsi gözlə də eşitmək olar.

Adi bir kətəndi əl boyda parça,
rənglər Müşfiq olur, Xətayi olur.
Arazın bu Tayı, o Tayı olur,
heyrətə gətirir məni o fırça.

* Şair SSRİ Xalq artisti Hökumə Qurbanovanı nəzərdə tutur (*red.*)

** Şairin dostu, görkəmli rəssam, Əməkdar İncəsənət xadimi Hafiz Məmmədov (*red.*)

Bəsdir kim nə dedi,
ya kim nə yazdı! –
dil açıb danışır rənglər içimdə.
Gözümüz – ən yaxşı sənətşünasdı,
gözdü ən uğurlu tərcüməçim də.

Dünya bir yarışdı sən yaşa-yarat,
sənin taleyindi bəlkə bu əsər.
Həyatın himnidi burdakı həyat
burda yaşayırlar, orda ölənlər,
Sənin taleyindi bəlkə bu əsər?!

ASILI YAŞAMA

Əllərin göylərdən asılı qalıb,
Yaxşı bax, göyləri dolaşır insan.
Sən yaşda qadın var, fəxri ad alıb,
o tələb eləyir, sən yalvarırsan.

Mənim ürəyimi deşir bu kədər,
sən oyan, dözərəm mən bu dərdə də.
Yalvarmaq öyrətdi bizə "böyüklər"
burda məsciddə də,
kürsülərdə də.

Sənə yuxarılar söz verməsələr,
qışqır aşağıdan, kəs sözlərini.
İnanma, "bir azca gözlə" – desələr,
inamı puç olub gözləyənlərin.

Sənin ümidini əlindən almaq,
nə bilim, hələlik qalsın bir yana.
Bir yol özünə də inan, sən Allah,
səni and verirəm inandığına.

Asılı yaşama, özündən asıl,
yıxılsan özünə söykən azacıq.
Olsan da axırda özünə qul ol,
yazıq,
qulxasiyyət olana yazıq!

OĞULLAR

Oğlum anasının tərəfindədi,
elə anasıdır sözü, söhbəti.
Mən indi bildim ki, məhəbbət nədir, –
oğlumdan öyrəndim bu məhəbbəti.

Sən sussan yanımda, xətrinə dəyər,
hisslər var dünyada qəlizdi, oğlum.
O məndən inciməz, səndən inciyər,
bu da dərkolunmaz bir hissdi, oğlum.

Vaxt olub, nə qədər mən and içmişəm,
o gözü seçmişəm gözlər içində.
Onun tərəfinə özüm keçmişəm,
anan tək qalmayıb qızlar içində.

Məni əvəz etdin mənim yanımda,
həyatın təkrarı bundadı bəlkə?!
Mənim tərəfimə keçsəydin, onda
mən də inciyərdim ananla birgə.

Sənin ürəyini o duyur, oğlum,
bu eşqi yaşatsın qoy bu duyğular.
Ata şərəfini qoruyur, oğlum,
ana tərəfində olan oğullar.

“QOCAMAN”

Qocaman bir kommunist,
bir vəzifə sahibi
xatirə danışdı,
əhvalı qarışırdı.
Sovet hökumətinin
tərcümeyi-halıydı –
özü deyirdi bunu.
Otuz yeddinci ilin
danosbazı, çuğulu!
Partiyanın filan vaxt
sınanılmış oğulu, –
özü deyirdi bunu.
İstirahət evində
hökumət hesabına
qulluq edirlər ona,
dərman verirlər ona.
deyir: yoldaş Stalin,
Mikoyan və Mircəfər...
Tərcümeyi-halını
vərəqləyir birtəhər.
– Partiya tarixinin
arxivinə gedin bir, –
orda yazılıb deyir.
Huş itir, yaddan çıxır,
təzədən salır yada;
qoca öz dünyasıyla
tənha qalır dünyada.
– Əslində necə oldu,
başə sal görüm məni,
Leninin çiyindəki
beş metrlik kərəni,
götürənlər içində
ikimininci oldun?!

Əslində necə oldu?
Necə oldu, çoxunu
sıxdı, apardı həyat,
sən qaldın sağ-salamat?
Kimsə ləkəli getdi,
gözü kölgəli getdi,
sən hər zaman pak, təmiz...

Suallar haqlı, qəliz,
sular axıb durulub,
indi bulanır qoca.
Təsdiq elədiyini
dəyişir, danır qoca.
Gedənlər gedib daha,
qalan xatirə deyir.
Dünya təzə don geyir,
İstirahət evində,
hökumət hesabına
qulluq edirlər ona,
dərman verirlər ona.

**ŞORSULU KƏNDİNDƏ,
KÜR QIRAĞINDA**

Dostum Aslan Qəhrəmanova

Aslan, ad gününə qonaq gəlmişəm,
uşaqlar sevincə ortaqlar olublar.
Dar gündə yanımda səni görmüşəm,
çiyinin çiyinmə dayaqlar oldu.

Dünyanın ən gözəl bir bucağında,
neçə əl qızım od-ocağında.
Şorsulu kəndində, Kür qırağında
bir ağac əkibsən, min bağ oldu.

Bu yerə nə qədər ayaq basılıb,
bir kitab görmüşəm, üstü yazılıb.
Bir şəkil görmüşəm, evdən asılıb, –
sizdə Səməd Vurğun qonaq olubdu.

Qadınsız bir evdə kişi hayıfdı,
nə deyim, deyibsən eldən ayıbdı.
Sənin də qapımı dərd tanıyıbdı,
Görüşünüz məndən qabaq olubdu.

Sən az çəkməyibsən, Nəriman qağa,
yaxşı adamlara canım sadağa.
Ucalar əyilir daşa-torpağa,
torpaqda qeyrətli bir xalq olubdu.

ZAMANLA ÜZ-ÜZƏ

Həkimlər əsirlər birinin üstə,
Həkimlər “yatani” oyada bilmir.
İynələr sancılır dərinin üstə,
xəstə son mənzildən qayıda bilmir.

Qocalıb, soruşma neçə yaşdadı,
canının suyu yox, gözünün odu.
Bir şəfqət bacısı qaçaqaçdadı,
baş həkim deyindir, dağıdıb yodu.

Yaşamaq istəyir dünyada bəşər,
neyləsin, xəbəri yoxdu özündən.
Onun “xidmətindən” mənə deyirlər,
bu kökdə, xidmət də düşür gözümdən.

Deyirlər filan vaxt səsi səs olub,
oxu, həyatını filan əsərdən.

MK katibiymiş,
filankəs olub,
sonra zaman salıb onu nəzərdən.

Nə söz eşidərmiş, nə qəlb duyarmış,
millətin oğluymuş, ləqəbi "Ata".
Özgəsi yazarmış, o oxuyarmış,
kürsüdən, sürəkli alqışlar altda.

Gərək qapı açıb o görüşəydi,
gərək ayılaydı xalqdan qaçanda.
Millətin başına bir daş düşəydi,
ona "Oğlum" deyə ağız açanda!

Siyasi Büronun zəmanətilə,
guya, xalq adından seçilirdilər.
Axırda millətə xəyanətilə
böyük vəzifədə kiçilirdilər.

Rəhmimiz gəlibsə, yazıqdı insan,
baxma etinasız bu sözə, həkim.
O öz sağlığında köçüb dünyadan,
sən vaxtla gəlibsən üz-üzə, həkim.

Mərdəkan, 1986

ÇƏKİLİR

"Dəcəl meymun, çolaq ayı, çəp keçi",
tovuz quşu imtahana çəkilir.
Toy tutulur təmizliyə, düzlüyə,
pis qabağa, yaxşı yana çəkilir.

Oğru durub doğruluqdan dəm vurur,
nanəciblər nəciblərə tor qurur.

Lal olmuşun gör neçəsi lal durur,
bağa kimi burda qına çəkilir.

Dünya gözəl, ömür qısa, yol uzun,
bu sevdada kim uduzsun, kim udsun?!
Başımızda bu mərəkə, bu ovsun,
günəş dağlar arxasına çəkilir.

Avqust, 1978

GƏNCƏ GÖZƏLİ

(Nigar xanımın xatirəsinə)

*Zəmiydi Gəncədə Rəfibəylilər,
çəkici oraqla biçib getdilər!*

* * *

*Üst-üstə qoyublar iki mərməri, —
biri sinən, biri sinədaşındı.*

Müəllif

Gör harda görüşdük Gəncə gözəli,
üstün daş, ətrafın dəmir hasardı.
– Mənim gəncliyimdi dediyin gəlin,
gözümün ilk ovu –
o da məzardı.

Sən yatan yataqda yer salmışdılar,
danırdım, qorxurdum, dərdindən ürkər.
Onu görüb səni tanımışdılar,
orda... Moskvada, cərrah həkimlər.

Burda heykəltəraş gör necə duyub,
iki qəbir üstə eyni büst qoyub.

Biri sənsən, biri sənə oxşayan,
daş deyil, həyatdı daşda yaşayan.

Burda, neçə yerdən sızlayır yaram,
deyirəm ey insan! – necə hayıfsan.
Sənə, Xalq şairi,
mən minnətdaram, —
burda da xalqından ayrılmayıbsan.

Yerə basdırılıb sözün gövhəri,
bu şəh – o gövhərdi, o göz yaşındı.
Üst-üstə qoyublar iki mərməri,
biri sinən, biri sinədaşındı.

İnsan dərk eləmir öz tutduğunu,
gizlənpaç oynayır uşaqlığından.
Torpağa əliylə basdırdığını
həyatda gözüylə axtarır insan.

Çətin əl götürür bu adətindən,
ürək də inaddı, toxunma, ağlar.
Gözləyə-gözləyə qalıbdı bəzən,
axtara-axtara yoxa çıxanlar.

Qaldıq yüz sualın bir cavabıyla,
həyatın özündə həyata həsrət.
Növbəyə dururuq yaş hesabıyla,
onu da hər dəfə pozur təbiət.

1986

DƏYYUS

Hollandiya
 pendirini
 tərifləyər,
qədim Gəncə qaymağına
 deyər pisdi.

Başqa xalqın tarixinə
 boyun əyər,
boynusınmış öz xalqından
 xəbərsizdi!

Adlar çəkər,
 bərələr də
 xırda gözü,
desinlər ki, savadlıdı,
 təhsil alıb.

Mədəniyyət tələb edir,
 amma özü
mədəniyyət paylananda
 dalda qalıb.

Bir xarici papirosa
 səni satar,
turist görsə, qulluq edər
 kiçik kimi.

Yass! – eləsən
 toyuq kimi yerə yatar,
xoxx! – eləsən,
zingildəyər küçük kimi.

İclaslarda onu sancar,
 bunu sancar,
ağıllılar qulaq asır
 ağılsıza.

Vətəndaşlıq hüququndan
 söhbət açar,
hələ mən də
 əl çalmışam
 o dəyyusa!

MAT QALDIM

Şimşək çaxdı, alov gördüm,
yağan leysana mat qaldım.
Ağ buluda qızıl xətti
yazıb-pozana mat qaldım.

Çəməndə şəhə bulandım,
dağda dağlara boylandım.
Zirvədə gün vurdu, yandım,
döşdə dumana mat qaldım.

Aralandım, uzaqlaşdım,
təbiətlə qucaqlaşdım.
Ana deyib uşaqlaşdım,
nəydi bu məna? – mat qaldım.

Gədəbəy, 1982

DUZ-ÇÖRƏK

Rəhilə bacıya

Bir qapıda qılınq itib, sən açarsan,
bir qapıda mən qılınqam, açar yoxdu.
Mənim qələm yoldaşımdan yadigarsan,
qonşuluqda yaşayırdıq neçə vaxtdı.

Kədərinə, sevincinə kimdi şərik,
istədiyini qeyb olubdu, uçub göyə.
Sən fikirli, mən fikirli görüşərik, –
sən Saradan, mən Əlifdən deyə-deyə.

Yaranışdan dünya özü xeyir-şərdi,
sonu buymuş toyumuzun, yasımızın.

Bişirdiyin yenə həmin xörəklərdi,
dadı-tamı hanı indi ağzımızın?!

Ərsiz qadın – ər evində bir çıraqdı,
ürəyinin istisidi otaq onun.
Qadinsız ər – evdə yetim bir uşaqdı,
üzü gülür, könlü gülməz heç vaxt onun.

Qəbristanda sükut edir iki məzar,
iki evdə göz yol çəkir nə müddətdi.
Qonşuluqda bağlanmayıb bu qapılar, –
kəsdiyimiz duz-çörəyə sədaqətdi.

18 yanvar, 1988

DÜZ DEYİL GEDƏNİ TUTUB SAXLAMAQ

Düz deyil gedəni tutub saxlamaq,
Get... səni saxlasam, səndən ayıbdı.
Əlində çamadan çatışmır ancaq,
bir də, yol biletin alınmayıbdı.

Qabağına çıxan duz-çörək olsun,
get, indi həmrəy ol özün özünə.
Varsa, yeni sevdan mübarək olsun,
yoxsa, bu məqamda nə deyim sənə?!

Qəlbə toxunmadı sənin buz əlin,
ağ üzün közərib odda yansa da.
Ürəyin heç kəsdə olmadı yəqin,
saçların əllərdə sıgallansa da.

Bəlkə kişilərdən mən də biri dim,
gözünmü tutmuşdu gördüyün üçün?

Həyat aşiqydim, eşq əsiri ydim,
öldürdün azadlıq verdiyin üçün.

Sən duya bilmədin sevdiyin qədər,
eşit bir sözümlü, yadında qalsa, –
qucaqdan-qucağa yıxıldım, yetər,
qalx, əlindən tutub
Qalx! – deyən olsa.

YAZIÇI V. DUDİNSEVİN QƏZETDƏ ÇIXAN ŞƏKLİ

Bütün iztirabı başdan-ayağa,
izahsız qalıbdı bir duyğu kimi.
Sənət aləmində, kitabında yox,
özüdür, həyatda olduğu kimi.

Nə rəssam yaradıb, nə heykəltaraş,
fikri qarışıqdı, dünyası alt-üst.
Qərəzlə, hikkəylə yonulub bu “daş”,
harda qoyulacaq bu ilahi büst?!

Sevdi insan adlı bir abidəni,
pisləndi çörəkdən yazdığı əsər.
Tərk elə! –
dedilər ona vətəni,
vətən çörəyini müftə yeyənlər.

Yayıdıq bu xəbəri biz otaq-otaq,
süfrə arxasında, sinifdə dedik.
Biz də institutda* səs idik o vaxt,
üsyankar imzalar müəllifiydik.

* Moskva, M.Qorki adına Ədəbiyyat İnstitutu
nəzərdə tutulur (red.).

Sərt əsdi zamanın qara yelləri,
istedad, ləyaqət qoyuldu lağa.
Cənab ədəbiyyat feldfəbelləri,
sənətkar önündə qalxın ayağa!

Torpağa sevgiymiş "azar-bezarı",
eşqi, izzirabı sizdən uluymuş.
Niyə susurdunuz,
qələm dostları, –
gözəl həyat tərzi ölkədə buymuş?!

Pozdunuz adımları siyahılardan,
nitqlər elədiniz "min ehtiramla".
Necə əl tutdunuz gedib sonradan,
əlləri uzalı qalan adamlarla?!

Sizin üzünüzdə: onun iç üzü,
daxili aləmi necə tərtəmiş!
Sizin iç üzünüz: onun üzündə
kölgəli görünür, solğundu, şəksiz.

O gözlər danışır, siz qulaq asın,
utansın şöhrəti ucuz alanlar.
Onun dediyini eşitmək azdı,
səsimə səs versin həmrəy olanlar.
Utansın şöhrəti ucuz alanlar.

*
* * *

Dahilər təqib oldu,
adilər təltif oldu.
Dahilər xalqa verdi
bütün istedadını.
Adilər xalqdan aldı
şöhrətini, adını.

HACI ƏHMƏD

C.Cabbarlıya min rəhmət!

Müəllif

Təzədən tanıdım Hacı Əhmədi,
nə bığı, təsbehi,
nə o papağı!
Hamını sonacan yenə dinlədi,
əli qoltuğunda, başıaşağı.

Pusquda durmuşdu, o təhlükəydi,
təzə tor hörürdü xallı hörümçək.
Təbəssüm – üzündə sanki ləkəydi,
köhnə pustaldakı təzə yamaqtək.

Ürəyi şarlatan, nitqi xeyirxah,
dili yüz qazana bir qaşığı salıb.
Onu yaradanda görünür Allah
Üzüylə içini qarışıq salıb.

Sənətin yaşardı, sözün əbədi,
məni bu hikmətdi söylədən, ustad.
Səhnədə görmüşdüm hacı Əhmədi,
iclasda tanıdım onu, mən, ustad.

“YAD QIZI”

Nə ev, nə bər-bəzək, nə dövlət, nə var...
Yadigar mən qaldım atamdan sənə.
Mənim doğmam ikən, bəzi doğmalar
“Yad qızı” dedilər, anacan, sənə.

Yamanca dəydilər şüşə qəlbinə,
bəlkə bu dərdini bilmədi heç kim.

Sən yenə sınımadın... çoxları sənə
"Yad qızı" deyəndə,
mən "Ana!" — dedim.

Sonra... məcrasını dəyişdi sular,
kök üstə mən qaldım atama əvəz.
Bir nəslin taleyi deyən, doğmalar,
niyə "yad qızına" tapşırıldı bəs?

1966

BİR QƏLBDƏ İKİ HİSS

Salyeri Motsarta zəhər veribdi,
ancaq Bethovenə müdrik məsləhət.
Bir qəlbə iki hiss necə giribdi,
necə dostluq edib hörmət, xəyanət?!

1979

“QAYTAĞI”

Təbəssümün nə əziz,
oyunun nə qiyamət.
Sənin ayaqlarında
Yaşayır bu məhəbbət,
bu qədim incəsənət.
Qədim tariximizi
sən ayaqla deyirsən,
təmtəraqla deyirsən.
Ayaqda bir ənənə,
bir mənə gəzdirirsən.
Ayaq altda qalanda
xalq,
ayaqla danışır,
nə maraqla danışır,
gör nə haqla danışır!

Toppuz qaldırmağımız,
qılınc endirməyimiz
qalxan oynatmağımız,
ya nizə atmağımız,
hərbi rəşadətimiz,
ən ulu adətimiz
gör necə zərif qalıb,
necə gözəl yaşayıb.
Mədəniyyət yazılıb,
ayaqda –
əl yaşayıb.
Xalq necə həssas olub.
Eşqimi, ilhamımı
"Qaytağı"da əks elə.
Kəsilən ayaqların
əvəzinə rəqs elə.
Mən düşünüm, rəqs elə
sən rəqs elə,
rəqs elə...

1978

RAKETLƏR KEÇİR

Yanımda uşaqlar qəhqəhə ilə,
əl çalıb sevinir, gülür ucadan.
Deyirəm uşaqlıq yaxşıdı elə,
Hər şeyə beləcə ya əl çalasan,
Ya da güləsən.

Ona bəzək vurub hansı sənətkar?
O sənət kimindi?
O əl görünür.
Yerdə qərar tutub uçan qanadlar,
Fəlakət necə də gözəl görünür.

İnsanlar baxırlar qulağı səsdə,
bu qəm, bu həyəcan soruşma nədir.
Raketlər getsə də təkərlər üstə,
ağırlıq hər kəsin ürəyindədir.

Üstə al səhərin şəfəqi düşüb,
elə bil günəşin daş-qaş gedir.
Üstə körpələrin şirin gülüşü,
içində bəşərin göz yaşı gedir...

1965

CAVABDEHƏM

Ekranda çarpışır, vuruşur aləm,
göy üzü tüstüdü, yer üzü yanır.
Natiqin ağzından od düşür bu dəm,
hardasa,
xıtabət kürsüsü yanır.

İnsan görkəmində insanlar deyil,
zirehli əsgərlər, qaçır tüfəngli.
Yeriyən dağları tanklar elə bil,
dolub küçələrə səslə-sürəkli.

Yumruqlar havada...
nümayiş gedir,
yolların darısqal çərçivəsində.
Biləklər kəsilməmiş budaq kimidir,
əsəblər döyüşür Yer kürəsində.

Bir mavi ekrandan dünya görünür,
həm öz evimdəyəm, həm orda, inan.
Çayım qabağında buza dönübdü,
fikrim alovlarda yanır bayaqdan.

Rəzillər, alçaqlar hədələyirlər.
burda tapdanıram mən torpaq kimi.
Qızmış dəmir kimi məni ayırlar,
mötəbər cildində gülümsəyirlər,
məni sındırırlar şax budaq kimi.

Kimsə həqiqəti qırmızı danır,
kimsə satılaraq susur yerində.
Demaqoq, şarlatan nüfuz qazanır,
əlbəttə, şarlatan nəzərlərində.

Zaman döyüşlərə səsleyir məni,
buludda şimşəyəm, yerdə şəhəm mən.
Bir qüvvə səngərə səsleyir məni.
insanam, insana cavabdehəm mən.

1979

YAŞAMAQ ÖYRƏDİR TƏBİƏT BİZƏ

Badam çiçəkləri, nə zərifsiniz,
hər budaq üstündə neçə şam yanır.
Gündüz çilçiraqdı,
gecə şam yanır,
şaxtadan bir azca göyəribsiz.
Bir az qanı qaçıb gül dodaqların,
bir az rəngi solub al yanaqların.
Bir az kirpiklərin əyilib yana,
bu da dərd olubdu səni duyana.
Sən də mənim kimi tez aldanansan,
ismən hallarında hey hallanansan.
Martın soyuğunda, boranda, qarda
siz necə qaldınız o budaqlarda?
Necə donmadınız, üşümədiniz,
necə qopmadınız, ya düşmədiniz?!

Dünyada pisliyi gördünüz... əlbət,
sizi qorxutmadı çiçək adınız.
Zəriflik dözümmüş, bir də dəyanət,
kəbud olsaydınız, məhv olardınız.
Bəlkə də həyatın mənası budur,
zəriflik, kəbudluq gəlir üz-üzə.
Zəriflik yaşayır, kəbudluq ölür,
yaşamaq öyrədir təbiət bizə.

1979

SƏNƏ YOX

Məni barışığa çağırma heç vaxt,
susmağım, sonradan mənə dərd olub.
Susdunmu, haqqımı kimsə alacaq,
haqqı alınanlar bihörmət olub.

Kişi ki kimsəsiz, ya fəqir olur,
Demək söz götürüb o təhqir olur.
Necə sığışdırdın ləyaqətinə,
Bu necə təklifdi:

“Mən susum, sən sus!”

Bəzən bir igidin cəsaretinə,
inandı nəslimiz və ulusumuz.

Mənim babalarım döyüş səsinə
Qurğuşun qatdılar ləyaqət ilə.
Haqqımı alsalar susma, əksinə,
Üsyan et Allahın özünə belə.

Alınır daima mənim də haqqım,
Sən də qürurumu sındırma bu gün.
Sənə yox, özümə gəldi yazığım,
Mənə—

“Sus, danışma” dediyin üçün.

1981

QARA BÜLLUR

“Dünya oddur”
Heraklit

Bakı — mənim qara zəncim,
neft qitəsi!
Yer üzünün
qara mazut xəritəsi!
Səpələnir gecələrə
bu zəncinin ağ gülüşü,
Həm qızılı, həm gümüşü.
Qara büllur məşəl yanır
Yer üzündə
Bakı adlı.
Hey çırpınır, —
o Səməndər quşumuzdur, —
od nəfəsli, od qanadlı.
Yaşayırıq neft içində,
od içində,
qaz içində,
arabir də
tüstülərdə boğularaq,
hifz eləyir bizi torpaq.
Xəzər neftin,
Xəzər odun içindədi.
Odu neftdən alırıq biz,
nefti oddan,
odu sudan.
Qoy çıxmasın bu da yaddan:
neft kimiyik elə bir az
özümüz də, —
alışırıq adicə bir
qığılımdan.
Odlu, neftlə gübrələnir
ata-baba torpağımız.
Yağınlarda bitir bizim
taxılıımız, pambığıımız.

Bostanlara alov axır
su yerinə
 arxlar ilə.
Od içində şirələnir
üzümümüz, —
qumlar üstə gilə-gilə.
Azərbaycan
 özü boyda bir ocaqdı.
O yandıqca yaşayacaq,
yaşadıqca yanacaqdı.
O kimisə üşüdəcək,
o kimisə yandıracaq,
 o yanacaq,
Gül, ey mənim qara zəncim!
Yan, ey mənim
qara büllur məşəlim, yan!
Yer üzündə yanır qədim,
bərəkətli bir məmləkət, —
Azərbaycan.

1979

QIZIL

Firudin Hüseynova

Bir yazıçı, bir alim,
bir dost, bir ər, bir ata,
 yaşayırdı dünyada.
Nəfəsində hərarət,
gülüşündə təravət,
 ürəyində mərhəmət.
Sadəydi torpaq kimi,
ülviydi uşaq kimi,
 təmiz istedad idi.
Mirzə Cəlilə şagird,
o, bizə ustad idi.

Müşfiq deyib durardı,
Cəfər Xəndan deyərdi.
Səməd Vurğundan ötrü,
Ya da Mehdidən ötrü
ürəyi titrəyərdi.
Başqa adlar çəkərdik,
eşitməzdi guya o,
Deyərdi: nə var, nə yox?!
Söhbətin arasında
dəyişərdi söhbəti.
Onun böyüklüyüdü,
özünə sədaqəti.
Elə bilərdilər ki,
soyuqdu,
etinasız.
Harda kiməsə haqlı,
harda kiməsə haqsız.
Belə deyildi, fəqət.
Onun böyüklüyüdü
öz-özünə sədaqət.
Köçdü xatirələrə,
çevrildi keyfiyyətə,
əbədiyyət deyirik, -
köçdü əbədiyyətə.
Qovuşdu sadəliyə,
torpağa, həqiqətə.
Nemət idi,
bir azdan
çevriləcək sərvətə.
Çıxacaq külçələrlə
torpaqdan o, təzədən.
Varın bol olsun, vətən!
Deyəcəyik qızıldı,
taniyan olmayacaq, —
Mir Cəlal idi, bir vaxt.

1979

ŞƏRIKLƏR

Yazı masam
axşam-səhər onunkudu.
Oxuduğum kitab-dəftər
onunkudu.
Mən çıxdığım eyvan boyu
gəzir səssiz,
saatımı taxır
məndən icazəsiz.
Köynəyimi geyib gedir,
ərk eləyir.
— Ata, məni bağışla sən, —
belə deyir.
Yox, yox, burda
nə var, oğlum.
Həyatın öz axarını
bunlar, oğlum.
Bacın sevir
anasının qolbağını,
taxır gedir darağını,
üzüyünü taxır hərdən,
başmağını alıb geyir,
ərk eləyir.
Sonra o da sənə kimi
üzr istəyir.

Həyatda boy-buxunumu,
gülüşümü,
yerişimi götürmüşən.
Bunlar üçün
məndən üzr istəmirsən?!
Hələ bacın,
onun səsi,
sədaqəti, səliqəsi,
ədaları...

anasıdı elə bil ki,
bir səadət dünyasıdı
elə bil ki.
Əbədilik qanunudur
cəmiyyətin,
əbədilik qanunudur
təbiətin.
Siz dünyada
dünyamıza şəriksiniz.
Yerimizi dəyişirik,
beləcə biz.
Vəziyyətdən-vəziyyətə,
keyfiyyətdən-keyfiyyətə.
Əzizsiniz bizim üçün.
Qərar tutub
sizdə sabah, bizdə bu gün.

1979

MƏNSİZ ÖZ TALEYİN ÖHDƏNƏ DÜŞÜR

Niyə tutulubsan, qurbanın olum,
yaşına yaraşmır bu boyda fikir.
Nəyi düşünürsən, nə olub, oğlum,
əlin çənəndədi, gözün yol çəkir.

Sən əl qaldırıbsan dinməz-söyləməz,
bəlkə müəllimin söz verməyibdi?
Bəlkə başqasını tərifləyən kəs
sənin qiymətini düz verməyibdi?

Qızdırmaz əlini hər alışan köz,
içməli deyildir hər şəffaf bulaq.
Hər sözdə rəng axtar, hər rəngdə bir söz,
bəli, aldanmaqdı bəzən inanmaq.

Amma inamı da itirmə heç vaxt,
daha dəhşətlidi, şübhəli qalmaq.

Yaşayaq, ömr edək dünyada bahəm,
bizim bəxtimizə görək nə düşür?
Mənli günlərinə cavabdeh mənəm,
mənsiz
öz taleyin öhdənə düşür.

1977

“ŞÜŞTƏR” AĞLATDI MƏNİ

Arxada qaldı Bakı,
qaldı bütün el-oba.
Məni Berlinə kimi
apardı müharibə.
Qaldı bütün el-oba!
Güllə qoluma dəydi,
ağrısını bilmədim.
Sinəmi yaraladı,
sağalıb gedər, dedim.
Ufuldadım, incidim,
ağlamadım mən ancaq.
Kişi də ağlayarmı?
Eh, işin sonuna bax!
Bir cəbhə dostuma da,
güllə dəydi qəfildən.
Quruyub qaldım yenə,
uf da deyəmmədim mən.
Üç tank bütün bir kəndi
yerlə-yeksan elədi.
Analar da ağladı,
balalar da mələdi.

Hirsimdən tir-tir əsdi
əlimdə avtomatım.
Ağlaşma-şivən oldu,
yox, yox, mən ağlamadım!
Qürbət ölkə, qərib el...
Radio hava çaldı, —
yad eldə doğma yurdu, —
Bakımı yada saldı.
Elə bil qarış-qarış
gəlib gəzdim vətəni.
Kaman dindi, nə dindi —
"Şüştər" ağlatdı məni.
"Şüştər" çalındı, "Şüştər",
o qələbə günündə!
"Şüştər" ağlatdı məni
radionun önündə.
Ağladım... o ana da,
bala da düşdü yada,
ağladım həlak olan
o cəbhə dostuma da.
Elə bil hamısını
o günə saxlamışdım,
nə elə sevinmişdim,
nə elə ağlamışdım!..

1960

SÜPÜRGƏÇİ

Deyinir dodaqaltı
süpürüb yolu-izi.
"Kazbek" qutularımı,
siqar kötüklərini
götürüb deyir: "Sizi..."
Əyildikcə görürəm
hər şey qəlbinə dəyir.

Özü götürdüyünü
qüruru götürməyir.
Başını qaldıraraq
süzür keçən hər kəsi.
İstədiyi budur ki,
küçə zibillənməsin,
şəhər zibillənməsin.

Sonra yenə süpürür,
birinə lağ eləyir,
birinə "axmaq", – deyir,
"dəli-divanə" deyir,
eh, nə bilim, nə deyir?!

Elə bil küçəni yox,
əsəbini süpürür,
nifrətini süpürür,
qəzəbini süpürür.
Süpürür... və sonra da
bir papiros yandırır,
rahatca nəfəs alır.
Küçə boyu, yol boyu
gözaltı baxır yenə,
qəlb intizarda qalır.

Bax, mənim Süpürgəçim,
küçə uzun, yol uzun.
Qolların yorulmuşdu,
bax, gözün də yorulsun.
"Kazbek" qutularından,
siqar kötöklərindən
təmizlədin yolu sən.
Mən keçdiyim yolda da
var "Kazbek" qutuları",
var "siqar kötökləri".

Mən süpürmək istərəm
hər nə var, "kötükləri".
Sonra da yol uzununu
nəzər salmaq istərəm.
Bir papiros yandırıb
rahatca sənin kimi
nəfəs almaq istərəm.

1962

"MƏN GÜLÜRƏM..."

Mən gülürəm,
elə bilir yoxdu qəmim.
Qəmlənirəm,
elə bilir mən bilmirəm
gülüş nədi, ya qəm nədi.
Öz qəlbim var,
öz ruhum var,
öz aləmətim.
Öyrən, ey dost,
ürək nədi,
ya ruh nədi,
aləm nədi.
Bir fəsildə
neçə fəsil yaşar məndə.
Yağış yağar,
qızılgüllər açar məndə.
Qar yağanda,
günü də gör, bacar, məndə.

1977

ÇIRPI

Nəhəng bir ağacı yandırmaq üçün,
ocaq qaladılar meşədə bir gün.
Tonqal çatdılar.
Çırpının üstünə çırpı atdılar.
Əsib körüklədi külək ocağı,
qarsıyıb töküldü hər təzə yarpaq.
O boyda, budaqlı nəhəng ağacı
çırpılar yandırdı, çırpılar,
çır...pı.

1986

MƏNİM ŞƏHƏRİM

Küləklərdi mənim isti nəfəsim,
buruqların zirvəsində səslənir.
Bu şəhərdə paltarla yox, əzizim,
qız oğlanla, oğlan qızla bəzənir.

Qızsız qalan Qız qalası...
hələ sən,
bu dastanda şeirə bax, nəsrə bax.
Bu səkidən – iyirminci əsrdən,
o səkiyə – sən birinci əsrə bax.

Təptəzədir göy çəmənə düşən iz,
hansı ürək, açıq desin, qısqanır.
Qızlar, qara saçınızı kəsdiniz,
söyüdlərin yaşıl saçı uzanır.

Deyirlər ki, gözdə olur məhəbbət,
nəyə gərək, göz ki, gözə baxmasın.
Kimə deyək, tədbir görsün, nəhayət,
gözəl qızlar yayda eynək taxmasın.

Qalır bəzən iki gəncin söhbəti,
görən olur...
 ışığı yanır hər yerdə.
Deyirəm ki,
 bəlkə Bakı Soveti
bir kölgəli küçə sala şəhərdə.

Qarışmasın ürəyi boş, gözü dar,
məhəbbətnən dediyimiz bir sözə.
Yanır dəmir budaqlarda lampalar,
nur ələdir həm ayağa, həm üzə.

Neft ləkəli bizim Xəzər dənizi,
bu torpağın odu, közü deyilmi?
Bakı – şeir salonuna bənzəyir,
Dağüstü park –
 yaşıl kürsü deyilmi?

Küləklərdi mənim isti nəfəsim,
buruqların zirvəsində səslənir.
Bu şəhərdə paltarla yox, əzizim,
qız oğlanla, oğlan qızla bəzənir...

1965

GƏLƏCƏK NƏSLƏ

Sizdə təmiz bir ürək,
sizdə ülvi məhəbbət,
halal söz, halal çörək,
ya qeyrət olacaqsa,
hörmət sizə indidən!

Sizdə milləti bölmək,
tərəfkeşlik və şöhrət,
tərifdən ötrü ölmək,
ya rüşvət olacaqsa,
nifrət sizə, indidən!

1966

DAHI VƏ XAIN

*Gürcü şairi İ.Çavçavadzenin ev
muzeyində ona atılan güllənin gili-
zi saxlanılır.*

Müəllif

Tarix dolaşıqdı, dünya çox qəliz,
mənası başqadı səsin, harayın.
Üzünün maskası, kiçik bir giliz
yanaşı qoyulub —

dahi və xain.

Gözü yaş yandırdı, ürəyi kədər,
bir tabut önündə ağladı millət.
Öldürən kiçildi bu giliz qədər,
ölənin heykəli qalxdı nəhayət.

Şirin xörəyinə zəhər qatdılar,
gərdi sinəsini həsədlər üçün.
Nə qədər şairə güllə atdılar,
zaman müqəssirdi bu qəsdlər üçün.

Qoy mənim düşmənim fikirdən ölsün,
yaşayan dünyada sözdü, sənətdi.
Mən burda gördüm ki,
Hər cür xəbisin
qalib gəlməsi də məğlubiyyətdi.

Eşit, ey ana Kür, ey ulu səhər,
nə vaxtdı qalanır ürəyim oda.
Ölsə də yaşayır yenə dahilər,
xainlər ölüdür sağlığında da.

Ürəkdi döyünən yerin səsində,
ürək də şüşədir, bəzən qırırlar.
Xainlər kiminsə himayəsində
həmişə arxadan əl qaldırırlar.

Gürcüstan düşünür saçlarında dən,
fikirli gözlərə baxıram mən də.
Güllə sinələrə dəyir təzədən,
burdan yaralanıb çıxıram mən də.

1979

BADAM

Gün qızdı mart ayında,
Bir az buğlandı torpaq.
Yenə tumurcuqladı,
Sonra açdı, elə bil —
Çətir oldu ağappaq.
Aldandı mart ayına,
Günəşin istisinə
Xoş keçən havalara.
Sonra dəyişdi rüzgar,
Düşdü küləyə, qara.
Ağaclar gül açanda
Çiçəksiz qaldı badam.
Saxta təbəssümləri,
Yalançı qayğıları
Görəndə ayılıram, —
Yadıma düşür badam.

1973

YAŞAMAQ HAQQI

Məni bağışlasın bizim obalar,
nə vaxtsa demişdim: "Yazıq babalar!"
Babalar yuxuma girdilər mənim,
babalar dərsimi verdilər mənim.

...biz söz götürmədik yaddan, özgədən,
bizi öz çiyində götürdü ellər.
Biz öldük, yer üstə yaşadı vətən,
vətəni olana "yazıq" deməzlər.

Dərimiz soyuldu, "Ənəlhəq!" — dedik,
üşüdü bu sözdən isti yuvalar.
Düşmən qorxusundan susdu üstəlik,
nə haqla sən dedin "Yazıq babalar?!"

Biz qalalar tikdik — sizə təsəlli,
at mindik şöhrəti dünyaya bəlli,
Biz oğul böyütdük — ordu əvəzi,
qızın ürəyində oğul həvəsi...

Bir əsrin qılıncı, oxu, nizəsi,
yüz əsrə səs saldı...qızdı davalar.
Necə rəva bildin, oğul, bu sözü,
Necə deyə bildin "Yazıq babalar?".

Babalar, babalar, mən nə dedim ki,
babalar, məzardan qalxın, oyamın.
Mən indi bir şeyi dərk elədim ki, —
babası dünyada yazıq olanın
yoxmuş vətən haqqı, ya torpaq haqqı,
yoxmuş yer üstündə yaşamaq haqqı.

1973

İKİ QOŞQAR

Qoşqar Əhmədlinin xatirəsinə

Qoşqar öldü, – dedilər,
xəbər, bəd xəbər oldu.
Getdi qəbir evinə,
torpaq bəxtəvər oldu.
İki Qoşqar dağımız, –
biri yer altda yatır,
biri yer üstə qaldı.
Ceyranlar düzdə qaldı,
sevincim üzdə qaldı,
gülüşüm qəhər oldu.
Susdu Fəxri xiyaban,
təzə ad, təzə ünvan.
Qoşqar köçdü dünyadan,
dünya birtəhər oldu.

1980

SULARIN QUCAĞINDA

Görmək istədiyimtək
gördüm səni nəhayət.
Nə üzündə rəsmiyyət,
nə gülüşündə ölçü,
nə salamında minnət,
səsində bir təravət,
gözündə bir zarafat.
Vəzifə stulundan
bir az uzaq, aralı
həyatda,
yaşa, həyat!

1970

На память о встрече
на Пушкинском празднике
в Михайловском
Нариману Гасану Заде
Правнука А.С.Пушкина
Григорий Пушкин
25.VI.1985 г. Москва

На память о встрече на Пушкинском празднике в Михайловском.
Нариману Гасан Заде.

Правнука А.С.Пушкина
Григорий Пушкин

25.VI.1985 г. г.Москва

Oğulla, nəvəylə, qızla, gəlinlə
o yenə tək idi, ortada sənsiz.
Ərsiz qadın kimi dünyada hələ,
nə yetim görmüşəm, nə də kimsəsiz.

1979

TƏBİƏT

Amansızdı təbiət, –
onda nə səmimiyyət,
nə qayğı var, nə hörmət.
Söyüdlərin saçını,
ağacların qolunu
yoldu, sındırdı külək,
qanırdı, qırdı külək.
Əydi, sıxdı, budadı,
ayaqladı, tapdadı.
Havasını, suyunu,
günəşini, nurunu
özü vermişdi, aldı.
Söyüdlərin nazını,
sərvlərin qürurunu
özü vermişdi, aldı.
Bir gözəllik sərgisi
yaratmışdı təbiət.
Yüz günə verdiyini
bir günə aldı
fəqət.
Özünün qənimiymiş
elə bil ki, nəhayət.
Yox, şair, təbiətin
sınağıydı bu tufan.
Nə veribsə, onların
əvəzində – imtahan!

Gör necə şax dayandı
tufanda pəlíd, vələs.
Təbiətdə nə kin var,
nə xəyanət, nə qərəz.
Gözəlliyyə, saflığı,
hüsnü təbiət verir.
Amansızdı təbiət –
elə ki, qiymət verir.
Beləcə yoxlayaydın
məni də dünyada kaş.
Ya belə məhv edəydin,
yaşadaydın ya da kaş.

1980

İKİ TAMAŞAÇI

Zaqatalada 700 yaşlı çinar gördüm.

Müəllif

Gövdəsində yazı-pozu,
qabağında əsrin tozu.
Duruşunda başqa qürur,
Yeddi yüz il!
Belə durur.
Bir nağıldı, əsatirdi,
başı – nəhəng bir çətirdi,
zaman görmüş ağsaqqaldı.
Şahidsə də, dili laldı.
O həm mənim yaşadımdı,
həm ən qədim babaların.
Hüzurunda dayanmışam
Çinar adlı ixtiyarın.
İnsan nədir?

Həyat nədir?
Zaman nədir? –
düşünürəm acı-acı:
Çinar mənə tamaşaçı,
mən Çinara tamaşaçı.

1979

VƏLƏS

Sellər, sular aparacaq,
bu çaylaqda vələs, səni.
Qayaların uçqunundan
alacaq mı bir kəs səni.

Duruşunda başqa vüqar,
budaqların qatar-qatar.
Kölgəndə bir sürü yatar,
yolçuların görməz səni.

Meşələrdən aralısan,
tək dayanmaq deyil asan.
Yağan yağış, qopan tufan
sındıracaq qərəz, səni.

1979

RAMİZ MİRİŞLİYƏ

Yenə Zaqatala... güllər diyarı,
çəmənini mən gəzdim, bulağa sən düş.
Bayaq bir gözəlin susdu nəğməsi,
o səsə mən gedim, sorağa sən düş.

İnsan nəfəsini təbiət duyur,
sular səni görüb nəğmə oxuyur.
Dirijor çubuğu nə çoxdu, buyur,
arxanca mən gəlim, qabağa sən düş.

Dünya dedikləri bu qədim saray,
dostun süfrəsilə bəzəndi bu yay.
Yaş ötür, Nəriman, haray, ay haray!
Dostu başa keçir, ayağa sən düş.

1979

QƏDİM DÜNYA XALQLARININ BİRİ DƏ BİZ

Bir dissertant yana-yana,
sitatları səpələdi
Azərbaycan torpağına.
"Namizədlik" adı üçün,
adı batmış
adımızı dandı o gün.
Böhtan atdı
Həcərimin şöhrətinə,
qadınların
qəhrəmanlıq adətinə,
"Vətənimdir", –
deyən qoca Füzuliyə
o sus! – dedi.
"Beynəlmiləl" şerimizə
duzsuz dedi.
Nüşabəni, Natəvanı
tamam dandı.
Sındı qəlbim, oxalandı.
O güldü də bir fənd ilə, –
nənələrin laylasına
rişxənd ilə.

Kənd qızının həyasını,
öz ağbirçək anasını,
bizim ellər dünyasını
qoydu lağa.
Özü boyda ləkə oldu
bu torpağa.
Bütün bir xalq qalıq oldu,
Azərbaycan torpağına
mənsub olmaq qalıq oldu.
Bağışlasın
məni Şura üzvləri, –
yaşadığı bir torpağın
yoxluğunu “sübut edir”
bəziləri.
Ola bilməz qalıq olsun
yaşaması el-obanın,
ya vətəni
neçə-neçə qəhrəmanın.
Kitablara, yazılara
baxmalıyıq.
Biz millətlər qabağına,
filosoflar qabağına
çıxmalıyıq.
Biz bir para sitatları
pozmalıyıq.
Təzəsini yazmalıyıq,
əsasını yazmalıyıq.
Bu diyarda qərar tutub
bizim qədim tariximiz,
bizim yeni taleyimiz.
Qədim dünya xalqlarının
biri də biz!

1969

**DƏDƏ QORQUDUN SAPAND
DAŞLARI**

Nağara ustası Çingiz Mehdiyevə

Vulkanlar püskürür bir dizin üstə,
bu toy məclisidi, müharibədi?!
Qoşunmu yeriyr Çingizin üstə,
qılınclar, qalxanlar toqquşur, nədir?!

Bu nizə, bu başlıq, bu at, bu qalxan...
burda qızlara bax, gəlinlərə bax.
Sən hələ Qobustan qayalarından
"Yallı" oynamağa gələnlərə bax!

Kiminsə qılıncı parladı, dayan!
Şimşəklər göydə yox, demə, yerdədir.
Yaylım atəşləri açılır... hardan?
Bu səs-küy içində bu sükut nədir!

Qobustan bəlkə də bir and daşdı,
səslərdə duyduğum bağlar, ilmələr -
Qaraca Çobanın sapand daşdı,
bərk durun,
başınız yarıla bilər.

Yanğına düşübdü, can ocaqdadı,
hardasa alışıb dənizin üstü.
Ay – iki üzüylə bir qucaqdadı,
döyüş meydanıymış
bir dizin üstü!

Elə bil hardasa əsir od külək,
nağara qışqırır, yayır səsini.
Bir dizin üstündə, –
bərk durun görək,
iki əl fırladır yer kürəsini.

1973

CAR KƏNDİNDƏ

Bir avar evinin qonağıyam mən,
safdı bu dağların havası kimi.
Süfrəsi açıqdı birinci gündən,
örtülmür, evinin qapısı kimi.

Məni valeh edən söhbəti deyil,
üzündə boz gördüm, səsini ilıq.
Hökmlə danışmaq adəti deyil,
bəlkə qanındadır alicənablıq.

Gözündən duyulur fikri, xiffəti,
bir şəkil göstərir:
– İtirdik onu.
Dünyanın yox imiş dağ xasiyyəti,
aldı əlimizdən o dağ oğlunu.

Göylər guruldadı nağara kimi,
səs düşdü dağlardan-dağlara kimi.
Şimşəklər oynadı “Qaytağı” üstə,
yüz yerdən çatladı göy,
Cara kimi.

Qalır xatirimdə avar süfrəsi,
bir ağac altında bir dünya söhbət.
Car kəndi dünyanın bir dağ zirvəsi,
bir də duz-çörəyə halal sədaqət.

1979

ŞEYX ŞAMİL

Məmməd Murada

Rəvayətdi.
Deyirlər ki, o bir kərə,
yığıb gizli əmr eləyib müridlərə.
–Bir dustağın görüşünə, – deyib əgər,
adam salsa ya keşikçi, ya bir nəfər
hər kim olsa,
yüz çubuqluq cəzası var.
Şeyxin də öz məramı var, əsası var.

Gedib Şeyxin anasını axtarırlar,
gecə-gündüz yalvarırlar-yaxarırlar.
Elə olur, bir adamı arvad səssiz,
buraxdırır,
öz oğlundan icazəsiz.

Şeyxin yaxın, sədaqətli müridləri
elə o gün çatdırırlar bu xəbəri.
Susmaq olmaz, cəza Şeyxin cəzasıdı,
döymək olmaz, ana Şeyxin anasıdı.
Fikirləşir müridləri, Şeyxin özü,
ürəklərdə xəyanətin odu-közü.

Anasını döydürsə Şeyx?
Düşər səsə,
öz hökmünü pozasıdır, döydürməsə.
Söz-söhbətlər gəzir dağlar diyarını,
Hamı Şeyxin gözləyir son qərarını.
Ana-oğul üz-üzədir,
Hökm qəti!
Bağıslasın?!
Kim eləsin bu cürəti.
Siz anamın əvəzinə, — deyir, — İmam,
yüz çubuğu mənə vurun... mən oğluyam.

Bu söhbəti bir məclisdə danışdılar,
elə bildim taleyimə qarışdılar.
Oğul gördüm, anasına biganədir,
ana gördüm oğul üçün divanədir.
Onda dedim mən, ananın haqqı vardı,
oğul ana qarşısında günahkardı.

1979

MANİFEST

Ey arxasız,
tapşırıqsız,
filankəssiz,
pillə-pillə,
amma səssiz
yüksələnler!
Pay-piyada yol gələnler!
Tanıyırdım
mən bir para aspirantı,
sonra dosent,
bir az sonra
professor adı aldı.
Diplom üçün,
bir ad üçün
adımızı danırdılar,
aldadıb aldanırdılar,
rüşvətə öyrənirdilər,
əslində dilənirdilər,
iy verib iylənirdilər.
İcrakomun sədriydilər,
maarif müdiriydilər,
aşxanadan gəlmişdilər,
ordan-burdan gəlmişdilər —
amma nadan gəlmişdilər.

Onlar dözə bilməzdilər
elmin doğma əzabına.
Qohumların,
tanişların hesabına
qonaqlıqlar verə-verə,
girə-girə,
çığa-çığa
"yetişdilər".
İntriqant,
aravuran,
sitatları əzbər bilən,
adamları hədələyən,
şöhrətlinin
taleyinə qarışanlar,
nüfuzuna daraşanlar,
şlyapalar, portfəllər!
Ürəyimdə əsdi yellər,
eh, ilhamım hədəər oldu,
heyf, nəğməm kədəər oldu...

1979

YAXŞILIQ

Şair Tofiq Mahmuda

Bayquş ulayırdı pis nəfəsiylə,
dünya sarsılırdı dar bir otaqda.
Lənətə gəlmişin bədbəxt səsiylə
vahimə basırdı məni yataqda.

İrəli yeridin, qarşı gələrək,
bir az tələsdin də, qorxdun ki, uça, —
sən hardan tapdınsa,
əlində çörək
— şairdi, rəhm elə dedin, bayquşa.

Oyandım yuxudan səhərə yaxın,
fikrimi gizlicə danışmaq üçün.
Yuxuda gördüyüm bu yaxşılığın
həyata çağırdı yaşamaq üçün.

1979

NƏĞMƏ

*Universitetin bir grup alimi
"Müasir Azərbaycan dili" əsərinə
görə Respublika Dövlət mükafatına
layiq görülmüşdür.*

Müəllif

Qızıqdı gah şahlar, gah xəlifələr,
dağıldı min illik mədəniyyətim.
Yadların xeyrinə dolaşdı illər,
min il gizli qaldı sözüm, söhbətim.

Adımız pozuldu adlar içindən,
alışdı torpaq da, su da, dəniz də.
Biz keçdik alovlar, odlar içindən,
odlarda bərkidi iradəmiz də.

Axdı sellər kimi min oğul qanı,
qırmızı don geydi üfüqdə səhər.
Yazıldı tarixə Babək üsyanı,
qırılan biz olduq,
qalan — özgələr.

Yaratdıq ərəbin, farsın dilində,
Düşdük kitablara kimin adıyla?
Xaqani doğuldu Şirvan elində,
Nizami parladı istedadıyla.

Dil xalqın verdiyi ən böyük əsər,
onun qoynu isti, qanı təmizdi.
Adıca "vurğular", ya "işarələr"
minillik mənəvi sərvətimizdi.

Bir də hallandırın "dərəni", "düzü",
sizin söhbətiniz mənə gərəkdi.
"Söz"dən, "şəkilçi"dən danışmaq özü
xalqın varlığından bəhs eləməkdi.

Onda Nəsiminin ənləhəq səsi,
qəmi, naləsi var onda anamın.
Onda — muğamatın ilk zəngüləsi,
Himni də səslənir Respublikamın.

Bu dildə nə xoşdu nəğmə oxumaq,
sevmək, kürsülərdən nitq eləmək də.
Adi salam vermək, ya salam almaq,
ülfətə çağırır dil də, ürək də.

Var olsun eşqiniz, məhəbbətiniz,
sevinir yazdıqca əlimdə qələm.
Bir xalqın dilini tədqiq edən siz, —
necə xoşbəxtəm ki, —

Şairi mənəm...

1979

“HAMİLƏLİK”

“Hamiləlik” qanunuyla
ömr edirik bu dünyada.
Elə bil ki, yol gəlirik,
yol gedirik bu dünyada.
Məndən sənə, səndən ona,
ondan ona keçir həyat.

Bu möcüzə demə nədir.
Dünya özü özünə də hamilədir.
Ən qüdrətli çevrilişdi,
 ən silahlı inqilabdı,
 ən işıqlı intibahdı,
köhnəlikdən yeniliyə addamaqdı,
bir bədəndə uçulmaqdı hamiləlik.
Yaşadıqca ağrımaqdı,
ağrıdıqca yaşamaqdı hamiləlik.
Hansı torpaq, ya hansı xalq
 hamiləsə... yaşayacaq.

1973

VAXTSIZ ƏCƏL

*“Vaxtsiz əcəl, məndən uzaq dayan, dur,
qürbət eldə can vermərəm ölümə...
Qılıncını məndən uzaq dolandır,
onu bil ki, qələm aldım əlimə,
qürbət eldə can vermərəm ölümə...”*

Pekin. Xəstəxana. Noyabr ayı,
Əlli beşinci il... yazdı qələmi.
Min qəlbi oyatdı bir qəlb harayı,
Qəmlərdən ağırmiş bir şair qəmi!

Yenə yada düşüb eli-obası,
Könlü Kür çayının sorağındadı.
Bir bax, təzə şeirin təzə misrası
Astaca tərənən dodağındadı.

Hələ yazılmamış şirin sözləri,
Dərman yanındadı, yorğan üstündə.
Dikilib qalmışdı iri gözləri
Çinli dostlarının xırda gözündə.

Dünən birnəfəsə dastan oxudu,
Ah, necə töyşüyür indi o nəfəs!
Londonda lordlara meydan oxudu,
Qazax ləhcəsində "Ayə!" deyən kəs!

Şikayət elədin vaxtsız əcəldən,
Hələ bir sinənin min sözü qaldı.
Şairim, yüz il də yaşasaydın sən
Ölümün yenə də vaxtsız olardı.

1961

HÜNƏRLƏ YANAŞI

Baxışın necə saf, necə təmizdi,
dağıldı xəyalım duman, sis kimi.
Gözəllik özü də sərvətimizdi,
taxılıımız kimi, neftimiz kimi.

Təzə bir təbəssüm,
gözəl bir bədən
qoy elə, ölkəyə bir zinət olsun.
Gərək öz hüsnüylə fəxr etsin vətən,
gərək gözəlliyə nəzarət olsun.
Eşqdən ürəklərdə dərin iz qalar,
odlara düşsə də o, şərə düşməz.
Gözəlsiz millət də igidsiz qalar,
qəhrəman sevgisiz dillərə düşməz.
Zövqsüz deməsin bizə gələcək,
ürəyə məlhəmdi bu duyğu, bu hiss.
Nə vaxt müsabiqə keçiriləcək,
nə vaxt tanınacaq qız gözəlimiz?!
Gərək gözəlin də büstü qoyulsun,
hüsn də hünərlə yanaşı dursun.

1973

ÜZÜ BAKIYA

Sərdar Əsədın xatirəsinə

Şahanə,
pərvanə,
divanə
bir Ana!
Gördüm o bədbəxti
oğlunun yasında,
ağlayıb-ağlayıb
susanda.
Dedilər o yaz, yay,
payız, qış
üzü hey Bakıya yatarmış.
Eh, Bakı! —
qıbləymiş guya ki,
oğlunun yolunu gözlərmiş
hər səhər, hər axşam.
Deyərmiş: gələcək
dərdisin aldığı, —
mən üzü Bakıya yatıram.
"Gəlmədi"
xəbəri yetişdi Anaya.
Yüyürdü —
ürəyi qanaya-qanaya.
Oğlunun tabutu başında
ağladı.
Hamının dilini bağladı.
Öz dili açıldı ananın,
xəbəri yox idi övladın:
"Mən üzü Bakıya yatırdım,
gecələr.
Haraya gedir o "bəxtəvər."
Qaytarın,
qoymayın,
dinin, ay camaat!

"YÜZ İLİN" SÖHBƏTİ

- Arvad: Yadındamı, qara tut,
cığır, dəyirman arxı?
- Ər: Yadımdan çıxıb tamam,
bir də... nə olsun, axı?
- Arvad: Qorxuzardın hey məni,
bir qızıl üzük kimi
gizlədərdin hamıdan.
- Ər: Yadımdadı, doğurdan.
- Arvad: Nə elçi göndərdiniz,
nə də bir yol atamın
qapısını açdınız,
götürdünüz, qaçdınız.
- Ər:
- Arvad: Əli oldu sonradan,
Həsən oldu sonradan,
Süsən oldu sonradan.
- Ər: Elə hey deyirsən,
elə boş danışsın.
- Arvad:
Onların söhbətinə
növələr pıçıldaşır.
Altmışı ötürüb
Arvad hələ "deyinir,"
yazıq... "boş-boş" danışır...

1970

“DİVANƏ”

Ağ birçəkli, qara şallı
bir zavallı.
Üzü qırıq, alını qırıq.
Üzündəki, alınıdakı
izlər ilə axıb gedər,
saçlarına
yağan yağış.
Tanımayır filan kimdi,
kim nə zaman qonşu olub,
taniş olub.
Tanıdığı: qəbristanda
bir məzarın daşı olub.
Dirilərdən narazıdı:
çox danışsa,
söylənirlər.
Ölülərdən razıdı ki,
nə danışır,
“dinləyirlər.”
Nə zamandı haraylamır
bir səs onu,
demir "Ana!"
O zamandan yer üzünün
səsi-küyü
bir tabutda dəfn olunub
qəbristana.
İnsanlardan kömək uman
insanlara biganədi.
Deyirlər ki, o dəlidi,
divanədi.
O deyir ki, mən yanmıram
varım üçün,
yoxum üçün;
Qarnım yanır məzardakı
oğlum üçün!

Aman!.. sözə fikir verin,
dahiyanə bir kəlama
deyirlər ki, gülməli.
Deyirlər ki, o dəli.
O deyir ki,
kim baxıbdı, balama kim,
deyin kimdi?
Gəlsin onun gözlərində
görüm indi,
tapım onu.
Gülüşürlər...
Deyirlər ki, nə deməkdi,
nə sözdü bu?
Darıxırlar, "qovlayırlar"
o gələndə.
Dünən ona süfrə açan
bir gəlin də,
bu gün ona qapı açmır
o gələndə.
Eh, yüz adda çağrılardı
bir zamanlar:
ona "Ana" deyərdilər,
"Xala", "Bibi" deyərdilər.
İndi yalnız bir adı var.
Elə bil ki,
o anadan belə olub,
o anadan dəli olub.
Ay insanlar...
Ay mənimlə hörmət ilə
əl tutanlar,
istiqlanlı görüşənlər,
ortaya bir söz tullayıb
gülüşənlər!

Mən başqa bir divanəlik
gördüm sizdə:
haraylara biganəlik,
fəryadlara biganəlik,
gördüm sizdə.
Bir bədbəxtin taleyinə
mən istehza
gördüm sizdə.
Görün, kimi diligödək,
diliqisa
gördüm sizdə.
Kimsəsizə kömək durmaq
adətiniz
hanı sizin?
Mənimlə əl tutan kəslər,
bəs əl tutmaq adətiniz
hanı sizin?
Sizin açıq süfrələrdə
çörək kəssəm,
haram olar.
Üzünüzdə gördüyüm bu
gülüşünüz,
ürəyimdə yaram olar...
Divanəni
tapın mənə,
biganəni tapın mənə.
Yalnız ona, ona sirdaş
olum barı.
Məni görüb qoy danışsın,
qoy ağlasın.
Əriyim mən,
iki gözdə bir gilə yaş
olum barı.

1968

**CƏNNƏT –
CƏHƏNNƏM**

Deyirlər cəhənnəmi,
cənnəti var
aləmin.
Bu — sənsiz və səninlə! —
belə bir şeydi yəqin...

1973

ALOV

Tonqal yanır,
alov qalxır dilim-dilim.
Mənim gülüm,
elə bil ki, alov sənsən.
Rəqs edirsən
gün altında yanan çılpaq
bədəninlə
səhər-səhər.
Südlə qanı qarışdırıb
bədəninə sürtübdülər.
Külək vurur, –
əyilirsən, düzəlirsən,
necə əyri... necə düzsən!
Yoxsa, yoxsa, sümüksüzsən?!
Yenə qalxıb ucalırsan.
Sənə bir vaxt demişdim mən, –
sən alovсан!

1973

YUXULAR

Açdım ürəyimi sənə yuxuda,
yuxudakı kimi olsan həyatda –
Her şeyi deyərdim üzünə bir-bir.
Amma qərübədir, lap qərübədir,
başqadır həyat,
Yuxular tərsinə yozulur, heyhat!

1973

BULUDLARDAN YUXARIDA

Təyyarədə işıq yandı
buludlardan yuxarıda.
Göy bir az da işıqlandı
buludlardan yuxarıda.
Nə çisək var
nə duman var,
nə həyatdan bir nişan var,
bir əbədi kəhkəşan var
buludlardan yuxarıda.
Eh, uçuram nə müddətədi,-
qərıblıkdı, sükunətədi,
bir qərıbə rəvayətədi
buludlardan yuxarıda.
Bir xoş səsə nə həssasam:
ah, çatarmı görən səsım,
səni burdan haraylasam.

1978

MUĞAYAT OL

İki dəfə salam verdin,
yüz dəfə sağ-salamat ol.
Bir xəstən var, ərköyündü,
həkim, özün muğayat ol.

İynən dəmir, canım ətdi.
–Ağrıyırmı?
–Yox, babətdi.
Bildin ki, bu, nəzakətdi,
Gülümsədin, səni şad ol.

Baxışların həyalıdı,
ayaqların sayalıdı.
Əlin-ağzın dualıdı,
qalx, Nəriman, bir babat ol.

OXUYURUQ

Budaqda bir quş oxuyur,
xoş səsi var.
Nəğməsində naləsi var:
"Buy, buy!"
Fikirindən nəsə çıxıb
yazıq quşun,
mən bihuşla o bihuşun.
"Buy, buy!"
Səs yayılır dağ çayının
sahiliylə.
Gör yadıma nələr salır
quş diliylə:
gəlib sizə dəyəsiydim,
məzuniyyət götürürəm, –

deyəsiydim,
sənə qulaq asasıydım,
saçlarında əl gəzdirib
susasıydım,
ərköyünlük edəsiydim,
sən dünyasan, –
mən dünyanın qitəsiydim...
Quş budaqda,
mən torpaqda
oxuyurduq: "Buy, buy!".

1979

**HƏRƏMİZ
BİR CÜRƏ XOŞBƏXTİK,
QARDAŞIM**

Mən sevdim, sən aldın
o qızı, qardaşım.
Bir qəlbə sevgisi yaşayır,
bir qəlbə qayğısı,
qardaşım.
Sən adi ər oldun,
mən gördüm
 o hüsnü, surəti.
Hər kəsin taleyi, qisməti!
Mən sənə səadət dilədim,
içimdə ağladım, inlədim.
Təmkinli göründüm,
ayağın altında “əzildim”,
 “süründüm”.
Güldüm də mən arsız,
gülüşüm,
 baxışım —
 hamısı mənasız.

Doğmalığ aradım səsində,
mən əvvəl o qızı sevirdim,
mən sevdim səni də.
Hərəmiz bir cürə
 xoşbəxtik, qardaşım!
Hərəmiz bir cürə
 bədbəxtik, qardaşım!
Desələr, xoşbəxt var dünyada,
 inanma!
Desələr, bədbəxt var dünyada,
 inanma!
Mən gördüm bir bəxt var dünyada, —
özün bil, inan, ya inanma.

1979

AĞIRLIQ

Bir vaxt imtahana çəkdilər bizi,
“məhkəmə” qurdular... dözdük birtəhər.
Dağıtmaq istədi ailəmizi
sən açan süfrədə çörək kəsənlər.
Səni telefona çağırıb hərdən,
bayramlar gəlməmiş təbrik eləyən
filankəs,
 adını çəkməyə dəyməz.

Sənə dedilər ki, dedilər ki, bil, —
ərin bir qadınla...
 ey dili-qafil...
Qaldı ürəyində əbədi bir xal,
neyləyim, xəbisin dünyası dardı.
Ağırdı gözündə gördüyüm sual,
dilinlə desəydin, yüngül olardı.

1979

O VAXT YAŞID İDİK

Biz nə vaxt ayrıldıq?.. o vaxtdan bəri,
səni yuxularda görürəm yalnız.
Yenə eşidirəm o gülüşləri,
qalıb o əvvəlki baxışlarımız.

Yenə başındakı o örpək durur,
mən də hey dururam sənin yanında.
Yaxanda sancaqlı kəpənək durur,
durur əynindəki ipək donun da.

Əlində təzəcə yonulmuş qələm,
o boy, o buxun da necə var, elə.
Mən də filoloji fakültədəyəm,
iyirmi ildi ki, dərs gedir hələ.

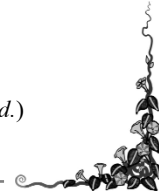
Yenə eşidirəm tanış bir səsi,
doğma da deyildi, yad da deyildi.
Bitmir müəllimin mühazirəsi,
eşiyə zəng olmur iyirmi ildi.

Dəftərlər içində bir dəftər durur,
o daha açılmır, yazılmır ancaq.
Durur o çinarlar, o şəhər durur*,
necə görmüşdümsə, iyirmi il qabaq.

O vaxtdan elə bil dayanıbdı vaxt,
daha dövr eləmir bu aləm indi.
O vaxt yaşd idik... sən işə bir bax,
səndən iyirmi yaş böyüyəm indi.

1978

* Şairin oxuduğu Gəncə şəhəri nəzərdə tutulur (red.)

DÜNYA

Sənin məndə əzabların,
mənim səndə gözüm qaldı.
Sən dinmədin mən dinəndə,
deyiləsi sözüm qaldı.

Yaşadıqca sevdi könül,
döşdə lalə, çəməndə gül.
Zəmilərdə dolu sünbül,
tənəklərdə üzüm qaldı.

Məclislərdə söz-söhbətim,
uzaq-yaxın səyahətim.
Bir az ərkim, səadətim,
bir az umu-küsüm qaldı.

Kimi gəldi, yedi, yatdı,
kimi quşa güllə atdı.
Yaş əllyə gəldi çatdı,
keçdim... səndə yüzüm qaldı.

1981

OĞUL

Məndən inciyirsən, söz demək olmur,
mən sənin atanam, ananam, oğul.
Səni danlayıram sənin xətrinə,
yandıran deyiləm, yananam, oğul.

Ana olmayanda, ata tək qalır,
unu ələyirlər, bir kəpək qalır.

İp əldə darta-dart, çəkə-çək qalır,
çəkmə qırılanam, sılanam, oğul.

Mən ağıl vermirəm, ağına qurban,
qara saçlarıym ağına qurban.
Ana xiffətin var, mən ona qurban,
mən də Sarasızam, — Sənanam, oğul.

“SÜBUT ELƏDİ..”

Biri sübut elədi,
qatıq qaradır, dedi,
günəş bombozdu, dedi.
Dedi: dəmir içməli,
ağacsa yeməli,
su əynə geyməli.
Nə dedisə, az oldu,
əvvəl etiraz oldu,
sonra təsdiqlədilər,
sonra təriflədilər, –
yenilikdi, – dedilər,
sonra adət etdilər.
Qatığı qaraldılar,
günəşi bozartdılar.
Dəmir içməli oldu
ağac yeməli oldu,
su da geyməli oldu.
Çətinlik oldu lakin
bir az, dünənə kimi.
Arada bir balaca –
adət edənə kimi.

1968

**SƏNDƏN
SALAM DEYƏCƏM**

Səndən salam deyəcəyəm
o diyara —
sən içdiyən bulaqlara,
sən keçdiyən o izlərə,
sən dərdiyən nərgizlərə,
sən baxdığın buludlara,
əsən yelə,
daşan selə,
uçan quşa,
dağa-daşa,
bağca-bağa.
Sənə gözəl ürək verən
o torpağa.

1981

İKİ HƏRİF

Görüşdülər bir axşam,
xətir, hörmət, ehtiram.
Dedi birinci hərif:
sizi tərifləmişəm,
sizə dahi demişəm,
məncə, düz eləmişəm.
Güldü ikinci hərif, —
məqalə çıxdı: tərif!
Qaldı başqa tərəfi, —
əsgərlikdən "saxlatdı"
o, birinci hərifi.
Gəldi yubiley günü,
kursüdən saldı haray:

Şekspirə tutdu tay
o, ikinci hərfi,
aşdı-daşdı tərifi.
Yaşayrlar beləcə,
bu hərif tərif qurur,
o hərif kömək durur,
millət plan doldurur.

1970

ADƏT

Toyda oynadılar, ürək açdılar,
sonra gecəyarı dağılıdılar.
Yolda gileyləndi biri əlbəəl;
– Qız çörək yeyirdi.
– Mən ölüm?
– Sən öl!
– Oğlanı görmüşdüm neçə il əvvəl, —
gəzənin biri ydi.
– Mən ölüm?
– Sən öl!
– Onlar evlənsə də yaşayan deyil.
Qız on yaş böyükdü.
– Mən ölüm?
– Sən öl!
Ölməyin, ölməyin, yazıqsınız siz,
ölsün birdəfəlik bu adətiniz.

1970

RƏNG, SƏS

(rəvayət)

Başqa ad vermərəm, çaqqal çaqqaldı,
pəncəsi üstündə qalxdı xəlvəti.
Başını boyaqçı küpünə saldı,
nə axtarırdısa bir şey görmədi.
Bütün üz-gözü rəngə bulaşdı,
yığıb quyruğunu meşəyə qaçdı.

Çaqqalı meşədə tanımadı Şir,
gördü ki, qərribə bir heyvan gəlir.
Bir addım atmamış zolaqlı Pələng,
qurudu yerində onu görəntək.
Çaqqal duyub bunu təmkinlə gəldi,
qəzəblə yeridi və kinlə gəldi.
Şir geri çəkildi, Pələng dinmədi.
O, sonra hökm etdi Pələngə, Şirə,
qoydu çaqqalları ən böyük yerə.
Söhbəti düz gəldi çaqqallar ilə,
Pələnglə danışdı çaqqal dililə.

Çaqqallar acanda o da uladı,
Adətədi, gizlədə bilmədi bunu.
Pələng başa düşdü, Şir də anladı,
o gün bədənindən ayrıldı boynu.

Gərək aldatmasın rənglər heç kəsi,
Seçilsin çaqqalın rəngilə səsi...

1961

"HEÇ KƏSƏ OXŞAMAYIN..."

Heş kəsə oxşamayın, —
deyə-deyə
sonradan,
özünü tələb etdi
o, axırda hamıdan.

1970

**"GÜL QÖNÇƏLİYİNDƏ
XAR İLƏNDİ..."**

"Gül qönçəliyində xar iləndi,
açılarda özgə yar iləndi..."

Mən qulaq asıram, deyin bir qədər,
bu necə güldü ki, saralıb solmaz.
Gəlsin sağlığında ölən şairlər,
qoca Füzulini dinləsin bir az.

1970

YALNIZ ZƏFƏRLƏ

Ey eşqim, vüqarım, sənətim, canım,
Ana çağırduğım Azərbaycanım.
Açıb qollarımı mehri-ülfətlə,
bağrıma basıram səni hörmətlə.

Sən də, ey adıyla fərəhləndiyim,
şanlı sədasiyla ürəkləndiyim,
Xalqımın istəkli, əziz övladı,
şerimin, sözümün qolu-qanadı,

sənin hər istəyin, sənin hər arzun,
həyatda qoy şöhrət çələngin olsun.

Qaldırdın adını bu məmləkətin,
eşqin müqəddəsdə, südün təmizdi.
Mənim taleyimdi sənin şöhrətin,
tarixdə tarixi mərhələmizdi.

Gəlin, addımlayaq sıx cərgələrlə,
gəlin qabaqlayaq dövrü, zamanı.
Daim alqışlayaq yalnız zəfərlə,
ana dediyimiz Azərbaycanı.

1978

GƏLİN DÜNYA

“Biz indi iki nəfərlik”
(Hamilə gəlinin dedikləri)

Onlar iki nəfərdilər,
dünyada bəxtəvərdilər.
Biri hələ bu dünyadan
bixəbərdi,
amma o da bəxtəvərdi.
Mat qalıbdı biri hələ,
o birinin belə sirli
gəlişinə.

Qulaq asır əllərilə
nəfəsinə,
səadəti belə yaxın
görməsinə!
Eh, bu hələ harasıdı!
Dünya onun, o adsızın
dünyasıdı,

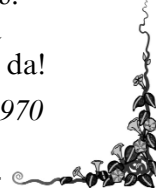
iki qol var, qulluğunda
durasıdı,
iki göz var, qara gözlər,
onu səslər.
Gün görməmiş bir ağ sinə,
ayaq altda döşənəcək
hər gün onun həvəsinə.
Sahibi o olacaqdı
mən sevdiyim bir gözəlin.
Mən bir xeyir-duaçıyam,
dünya – gəlin!
Qədəm qoyur gəlin dünya
bir anlığa, –
gəlinlikdən qadınlığa,
qadınlıqdan analığa.
Ayaq açan məhəbbətdi.
Muraz üstə qərar tutub
yer kürəsi, səadətdi.

Aprəl, 1979

ACİZLİK

Acizlik —
uşağı, qadını
incitmək, ya döymək.
Sevgidə, sevdada
məsləhət istəmək.
Acizlik —
gənc ikən xatirə danışmaq,
daima arzuyla yaşamaq.
Daima dünənlə öyünmək özü də,
təkcə qol zoruna güvənmək özü də.
Daima kiminsə oduna yanmaq da
və məni danmaq da!

1970

XARİCİ QONAQ

Susur bir xarici, gözündə eynək,
baxıb Natəvanın daş heykəlinə.
Hörmətlə baş əyir fikrə gedərək,
başı kəlağaylı şair gəlinə.

Qəlbində, ruhunda başqa həyəcan,
bilmirəm, bu yeri kim nişan verib.
Danışmaq istəyir heykəl Natəvan,
sağ olsun o kəs ki, daşa can verib.

Yazır dəftərində xarici qonaq,
suallar verdikcə gedir dərinə.
Deyir, heyran qoyub onu bu torpaq,
sənsə mat qoyubsan,
Natəvan nənə.

Yanımdan nə qədər keçmişəm sənin,
dönüb baxmamışam ayaq saxlayıb.
Qonaq gətiribdi bu dəfə məni,
heykəlin önündə qonaq saxlayıb.

Baxıram hüsnünə bayaqdan bəri,
Hər sözün qiymətli bir yadigarmış.
Dünyanın nə belə qadın şairi
nə belə bir qadın
gözəli varmış.

Görün nələr deyir o surət, o üz,
mənim şöhrətimdi o zərif hünər.
Adi görünürük bəzən özümüz,
özgənin dediyi
bir söz qədər...

BIÇINÇİLƏR

Yenicə qızarıb dan yeri hələ,
yazılır elə bil göyün sinəsi.
Gör necə söykənib sünbül-sünbülə,
çöllərə səpilib – qızıl dənəsi.

Bərəkət qoxuyur üzümə çöllər,
dəniz zəmilərdə kombayın – ada.
Dünən ekranlarda göstərirdilər,
bizim taxıl yığan cavanları da.

Bu şöhrət, bu ad-san halaldır, halal,
qoy hər kəs göstərsin öz hünərini.
Amma bir anlığa mehriban xəyal
xeyli uzaqlara apardı məni.

Kənddə biçinçilər neçə il qabaq,
danüzü bir yerə yığışardılar.
Əllərdə bağlama, bellərdə oraq,
bu kənddən o kəndə axışardılar.

Onların yanında mən böyümüşəm,
bizim oyaqlarda – aran yerində.
Mən də vəl üstündə taxıl döymüşəm,
buğda sovurmuşam xırman yerində.

Gündüzün qayğısı gecəyə qalıb,
lakin görülübdü iş sona kimi.
Üzlər gün altında yanıb-qaralıb,
çörəyi çöllərdən yığana kimi.

Töküb zəmilərə istisini yay,
çoxları yorulub yollarda qalıb.
Göydə oraq kimi görünübdü Ay, –
bir oraq –
biçindən kənarda qalıb.

Görmədim onları mən bir əsərdə,
könlümə demə ki, biri yad oldu.
Adını gəzmədi məruzələrdə,
bir "sağ ol" ən böyük mükafat oldu.

İndi nə biçinçi, nə vəl, nə oraq,
əsdilər bir mehin xoş nəfəsitək.
Fikrimdə, zehnimdə qaldılar ancaq,
romanın əvvəlki səhifəsitək.

KİMƏM MƏN

Çöllər sinəsindən yol verdi mənə,
günəş işığını bol verdi mənə.
Söyüd kölgəsini əsirgəmadi,
dağlar zirvəsini əsirgəmadi.
Bulaqlar su verdi, suyundan içdim,
körpülər yol verdi, üstündən keçdim.
İnsanlar qayğıyla saldılar yada,
yaşadım, böyüdüm mən bu dünyada.
Bəs sonra...
Sonra mən yol olmalıydım,
günəş işığıtək bol olmalıydım.
Çevrilib zirvəyə,
bulağa,
suya,
qayğıya,
kölgəyə,
hissə,
duyğuya
“yaşatdım”, “böyütdüm” deməliyəm mən,
deməsəm, nəçiyəm, kiməm, nəyəm mən?!

AYIRIR

*Müəllimim və unudulmaz
dostum Mir Cəlalin xatirəsinə*

Namərd imiş zalım əcəl dünyada,
bizi səndən, səni bizdən ayırır.
Çiyinləri yanaşdırır mizanla,
dost əlini əlimizdən ayırır.

Xoşxasiyyət, açıqqabaq, güləruz,
unudulmaz söhbətimiz, sözümüz.
Zaman keçir, başqalaşır dərə, düz,
ot göyərir, yolu izdən ayırır.

Ayrılrıq, bu əbədi olsa da,
hörmət gördüm o sənətə, o ada.
Sən qalırsan, dünya qalır dünyada,
səni ancaq tale gözdən ayırır.

29 sentyabr, 1978

HƏR YAŞDA

Qədim kitabları gətirdim yada,
həyat mürəkkəbdə, qanunları sərt.
Mən gördüm, nisbidir hər şey dünyada,
mütləq dostluq ilə,
mütləq səadət.

Nisbidir çətinlik, xoş günün özü,
keçir ən üzücü bir ızdırab da.
Bəzən bir natiqin qurtarır sözü,
sonra aciz qalır hazırcavab da.

Yaşayır ürəkdə başqa bir həvəs,
əsəblər köklənir arzu-kam üstə.
Hörmətə, inama bel bağlayan kəs,
bəzən təhqir olur bu inam üstə.

Nisbidir etibar, istedad, ilham,
inandım həyatda mən buna qəlbən.
Hər yaşda deyirəm ayıldım tamam,
hər yaşda görürəm yanılmışam mən.

QƏBİRİSTANDA

Daş gördüm böyrü üstə,
daş gördüm, yatıb tamam.
Torpağa batıb tamam.
daşların sirri nədi?
Həyatda da belədi:
adam var ki,
baxırsan, –
yeriyir ayaq üstə,
amma böyrü üstədi.
Yoxdu həyat əsəri,
uçub, yoxdu xəbəri,
batıb, yoxdu xəbəri.

1960

AFTOQRAF

Sinəm doludur, inan, –
yazdığımı yox, gülüm,
yaza bilmədiyimi
oxu, bu yazılardan.

HƏSƏNZADƏ

“Hörmətli yoldaş... “Literaturnaya qazeta”da Həsənzadə soyadlı müəllifin bir neçə şeirini oxudum. Stalingrad uğrunda vuruşmaların əvvəlindən axırınadək, Paulüs başda olmaqla alman ordusunun qərargahını əsir alanadək... 38-ci motoatıcı briqadada topçuzabit, batareya komandiri Həsənzadə qulluq edirdi...”

Bir məktubdan

Mən keçmədim
cəbhələrin alovundan,
sıranızda görünmədim,
səngərlərdə sürünmədim,
toz-torpağa bürünmədim, –
uşaq oldum mən o zaman.
Nə boz şinel geydim o vaxt,
nə boz papaq.
Bir dəftərə yazılmadı
adım o vaxt,
yaşım o vaxt.
Amma dostum,
uşağın da ürəyi var.
Unudulmur
yadımıza həkk olanlar.
Bizim Poylu vağzalında
qatarların
qışqıraraq keçməsinə
unutmadım.
Məktublarnın
qanad açıb uçmasını
unutmadım.
Kimi göydə,
kimi yerdə haqlayırdı.
Qatar gedir,
zaman ayaq saxlayırdı.

Gözün aydın, – deyə-deyə
gözlərini silirdilər.
Gülənlər ağlayırdılar,
ağlayanlar gülürdülər.
Bir ağbirçək, bir tək qarı,
hey ölçürdü o yolları.
Hey gedirdi, hey gəlirdi,
Söz deyəndə köyrəlirdi,
qatarları çağırırdı,
səsləyirdi.
Oğlu ona yazmışdı ki,
gələcəyəm, –
gözləyirdi.
Sonra bildim:
səngər nəymiş,
dava nəymiş.
Nəğməmizin nəqəratı
qatarların səşindəymiş.
Bəlkə odur Həsənzadə?
Bəlkə odur?
Bəlkə elə
o qarının tək oğludur
Paulüsü əsir alan,
düz otuz il yadda qalan,
sənin dostun, mənim ellim
o qəhrəman?!
Mən bilmirəm
o ağbirçək ölüb, sağdı?
Bəlkə bir gün
Həsənzadə qayıdacaq,
möcüzələr olacaqdı.
Bu şerimdə yaşa mənim,
yaşa, ellim!
Sərlövhədə səni yazdım:
Həsənzadə.
Hünər sənin, imza mənim,
yaşa, ellim,
Həsənzadə...

XƏBƏRLƏŞİRLƏR

İnsanlar səpilib bütün yollara,
ürəklər doludu arzuylla, kamlə.
Harda biz olmuruq,
xəlvətdi ora,
elə ki, biz getdik, dolur adamlə.

Qəsdən qarşımıza bir tanış çıxır,
ya bir qonşu çıxır...
düz şərtləşirlər.

Biri maraqlanır, biri hey baxır,
elə bil hardasa xəbərleşirlər.
Dolaşır bu dəmdə qəsdən ayağım,
dayanıb baxıram ulduza, aya.
Sənin saçlarını sığallamağım,
hər dəfə beləcə, qalır sonraya.

“KÜSÜLÜLƏR”

Bir ailə tanıyıram,
yaşayırlar,
ər-arvaddı.
İkisi də bir babatdı.
Yaşayırlar bir ünvanda,
bir otaqda, bir eyvanda.
Bir qarıya qəzet gəlir,
dərman gəlir,
həkim gəlir,
loğman gəlir.

Nə bu onu dilləndirir,
nə o, buna cavab verir.
Eh, nə qədər küsüşüblər,
dalaşıblar.

Uşaqların xatirinə
barışıblar.
Keçib zaman, –
oğlan qalxıb,
qız uçubdu yuvasından.
Aralıqda yenə başqa
bir söz olub, –
ər-arvadla
arvad-ərlə
üz-göz olub.
Deyirdilər ayrılırdıq...
Barışıblar, onlar yenə,
uşaqların xatirinə.
Oğlanın öz ailəsi,
indi qızın öz evi var.
Küsülülər tək qalıblar,
hey dalaşa-dalaşa,
hey barışa-barışa,
keçibdilər altmışı,
neçə yazı, neçə qışı.
Yaşayırlar indi yenə, –
nəvələrin xatirinə.

“ANA”

Mən bir “ana” tapmışam,
əvəzsizdir ülfəti,
sədaqəti, hörməti,
heyif, anam görmədi.
Yaşlarında fərqi var,
bambaşqa talelərdi.
Biri qürub çağıydı,
biri doğan səhərdi.

O — ağbirçək,
 bu — cavan.
O, bir az yorğun idi,
 bu köyrək və mehriban.
Onun səsi kədərli,
 bunun səsi körpədi.
Heyif, anam görmədi...

LERİK DAĞLARI

Quzeyində qar görünür, güneyində gül-çiçək,
Quzey sərin, güney sərin — təzə bulaq suyutək.
Duman gedir, duman gəlir... bura ancaq
 Lerikdi!

Ah, Lerikin qafiyəsi şlalətək lirikdi.
Dağ belindən gün qızarı, ona fikir verirəm:
Nə odu var, nə istisi — dəyirmidi Ay kimi.
Dağ belindən uzaqlarda əyri yollar görürəm
Gah əyilir, gah düzəlir əyri axan çay kimi.
Sazaq qalxır, yanağıma sanki soyuq əl dəyir,
Qaya susur, dərə susur... yolum gör hardan
düşüb!
Mən dağları dinləyirəm, dağlar məni
 dinləyir —
Ah, şairlə şairanə bir təbiət görüşüb...

*Lerik,
dekabr, 1960*

MƏNSİZ

Açdı çəmən, güldü çiçək,
Səhər-səhər qalxan külək
Bağçalarda əsdi mənsiz.
Körpə qızım gülə-gülə,
Gah yan-yana, gah əl-ələ
Anasıyla gəzdi mənsiz.

Göyərçinlər uçdu qoşa,
Dərələrdən aş-aşa
Sellər-sular axdı mənsiz.
Sürü keçdi çölü-düzü,
Yerdə güldü insan üzü,
Göydə şimşək çaxdı mənsiz.

Qoşa söyüd kölgə saldı,
İnsan kimi nəfəs aldı
Bu dağ mənsiz, qaya mənsiz.
Heç qıymadı illər yaşa,
Bir ömürü vurduq başa, –
Mən dünyayla, dünya mənsiz...

1961

YARDIMLININ DAĞLARINA QALXIRAM

Yardımlının dağlarına qalxıram,
Çəmənə var, çiçəyi var, qarı var.
Çəmənə gəz, çiçəyi üz, qarı ye.
Yardımlının bağlarına baxıram:
Armudludu, almalıdı ağaclar.
Armudu üz, almanı böl yarı, ye.

Bulaq deyir:

dayan, məndən ilham al,

Palıd deyir: ucalmışam, gör məni.

Qaya deyir: üstümdəki çənə bax.

Yol-iz deyir: öz izinə nəzər sal,

Çinar deyir: qocalmışam, gör məni,

Dərə deyir: mən dərinəm, mənə bax.

Mən baxıram... yaraşıqdı gülə gül,
Bir quş uçuş tək yarpaqlı budaqdan.
Duman qalxır, elə bil ki, dağ yanır,
Pıçıldayır bu lövhələr elə bil.
Yardımlıda dolanıram bayaqdan,
Ürəyimdə qafiyələr dolanır.

Yardımlı,

9 dekabr, 1960

**“UZAĞA ÇOX GETMƏ,
QAYIT, NƏRİMAN”**

Qaynatam Seyid kişiyyə

“Uzağa çox getmə, qayıt, Nəriman!
Küləkli günlərin dalğası pisdi.
Bir də necə olsa dəniz-dənizdi...”

Uzağa getsəm də qorxma, atacan!
Hər dalğa yerimdən qoparmaz məni.
Hər külək tərpedib aparmaz məni,
Fəqət başqa dalğa, başqa külək var,
Məni qayalara, daşlara çırpır!
Gah tufan qoparıb bu dəli külək,
Sahilim özümdən gah uzaq olub.
Dözmüşəm dalğaya sinə gərərək,
Adətim içimdə bağırmaq olub!

Özüm də bilmirəm, bəzən nədirsə
Soyuyur buz kmi isti bədənim.
Dənizin dalğası dənizdədirsə,
Öz dalğam içimdə gurlayır mənim.
Öz dalğam, atacan, batırmasa, bil,
Məni başqa dalğa batıran deyil.

Buzovna, 1961

MƏNƏ YETİM DEMƏYİN

Dost bağında seyr edərkən,
Tanış bir səs eşitdim mən:
"Anasızdı, o yetimdi!"
Mən bilmədim o kəs kimdi,
Bərk tutuldum bu sözündən.
Evə döndüm lap ürəksiz,
Mənə yetim deməyin siz!

Bu sevincim gec oldu, gec!
Mən demirəm üstündən keç.
Ata üzü görmədim mən,
Bir yaşımda yetim ikən
Anam yetim demədi heç.
Məgər bunu bilmirsiniz?
Mənə yetim deməyin siz!

Bu tək eyvan, bu daş otaq
Sevinərdi üç il qabaq.
İndi hər şey solub gedib.
Mənə olan olub gedib...
Nə desəniz, deyin, ancaq
Qapıda da tək görsəniz,
Mənə yetim deməyin siz!

*
* * *

"Gəncdi... ağarmayıb hələ bir saçı,
gəncdi... nə görübdü hələ dünyada,
otuza çatmayıb hələ heç yaşı..."

Bunları eşitmək, çox xoş olsa da,
bu sözlə könlümü heç vaxt almayın,
bu sözlə yerimi rahat salmayın.
İndi tufan olub mən əsməliyəm,
indi hamıdan çox tələsməliyəm...

1961

ƏGƏR

Yaxşılığın —
başa qaxmaq üçündüsə,
ya qaşqabaq üçündüsə,
eləmə heç.

Məsləhətin,
ya niyyətin —
yada salmaq üçündüsə,
diləmə heç.

Bir xoş sözün —
sonra minnət üçündüsə
söz demə heç.

Ya xoş üzün —
başqa məqsəd üçündüsə
göstərmə heç.

ALA PIŞİK

Sən nə mötəbərsən, ay ala pişik,
salam, “hacı” pişik, “kərbəla” pişik!
Deyirlər, Məhəmməd Əleyhissəlam,
oyadıb, yuxuna qatmayıb haram.
Kəsib çuxasının bir tərəfini,
qoruyub sənə də şən-şərəfini.
İndi televizor sənə yer verir,
yeyib gərnəşirsən, onu göstərir.
Bıgını yalayıb tumarlanırsan,
xumar qucaqlarda xumarlanırsan.
O hansı şöbədi, belə şən keçir? -
bizimki ədəbi şöbədən keçir.

Şeir demək üçün bir imkan olmur,
miyoldamaq üçün doyunca, buyur!
Pişiklər səsinə qulaq asacaq,
mənə miyoldamaq öyrətmə ancaq.

Yanvar, 1993

CƏBHƏ BAYATILARI

Oxuma, sarı bülbül,
itirdim yarı, bülbül.
Burda mən qərib oldum,
ŞUŞADA Xarı bülbül.

A dağlar, ulu dağlar,
kəsdiniz yolu, dağlar.
Əvvəl çeşməli-sulu,
indi qorxulu dağlar.

KƏMƏRLİDƏN verdilər,
Meşə, mədən verdilər.
Erməni yer istədi,
bunlar vətən verdilər.

Qonşum erməni oldu,
dedi yer mənim oldu.
And içdim, "qardaş" dedim,
and mənə qənim oldu.

GƏNCƏYƏ fişəng düşər,
ev yanar, dirək düşər.
Qoyma hönkürən olsun,
çiyindən tufəng düşər.

Gəmi gələr, yan gedər,
yüz yerə güman gedər.
Səngərindən qaçanın
vətəni qurban gedər.

Yer qazıram, qum çıxır,
bal yeyirəm, mum çıxır.
Şeytandan danışirlar,
erməni qohum çıxır.

Bulaqlar orda qaldı,
yaylaqlar orda qaldı.
Oğlan səngərdə öldü,
Qız ölmüş burda qaldı.

AĞDAMDAN üzü bəri,
yol gəlir izi bəri.
Ağdamda yer yarıldı,
addadı yüzü bəri.

Erməni dərdə yansın,
xeyirdə-şərdə yansın.
Ağdamı yandırdılar,
qoymayın BƏRDƏ yansın.

Zülümdü yerim, haray!
kimə can verim, haray!
Erməni əlindəyəm,
gəl qurtar, ərim, haray!

XOCALIDAN gülən var,
ağlayan var, gülən var.
Bakıda toy qurmayın,
Xocalıda ölən var.

Paltar əyinə gərək,
köçəm ƏYİNƏ gərək.
Atı əldən gedənin,
yəhər nəyinə gərək.

Yol gəlir QUBADLIDAN
Xəbər alın atlıdan.
Nəbi, Həcər hardadı? -
itdi namus, batdı qan.

İgidlər ölməsinlər,
ayrılıq görməsinlər.
Siz yerə tikiş qoyun,
torpağı bölməsinlər.

Ocaq deyim, göz deyim,
yanır, necə döz deyim.
Gedib üzü dönənə
üzüm gəlmir söz deyim.

Bir xanım var, əri yox,
Başqa dərdi-səri yox,
Dükanda dünya satır,
dünyadan xəbəri yox.

Deyirəm ayıb çıxır,
demirəm hayıf çıxır.
İRANDAN tacir gəlib,
BAKIYA sahib çıxır.

Dünya, tamaşa dünya,
əlindən haşa, dünya!
Başlar ayağa keçdi,
ayaqlar başa, dünya.

1994

BAXTA-BAXTDI

Gördüyümü mən görmüşəm,
yaxşı-yaman baxta-baxtdı.
Dünya durur, biz dururuq,
doğru, yalan baxta-baxtdı.

Yer qazırsan, daşa çıxır,
əlin gedir boşa çıxır.
Nadan gedir başa çıxır,
aqlı, nadan baxta-baxtdı.

Ləkə yaxan ləkə yaxır,
görən görür, baxan baxır.
Biri enir, biri qalxır,
enən, qalxan baxta-baxtdı.

Yuxarılar coşar-çağlar,
aşağılar susar, ağlar.
O toy elər, bu yas saxlar
gedən, qalan baxta-baxtdı.

Nə şirindi söhbətimiz,
göz mehriban, ürək təmiz.
Baxta-baxtdı niyyətimiz,
sənə qurban, baxta-baxtdı.

SUBARDİNASIYA

Vəzifəyə gələndə,
baş əy, salam ver ona.
Vəzifədən gedəndə
atasının goruna...

HEYRƏT

Bir sözün ovsununa
düşdü başqa söz deyən.
Yüz qəlbə açar oldu
bir bayatı söyləyən.
Getdi orda əlimdən
şairlik ixtiyarım:
“Üzündə göz yeri var,
sənə kim baxdı, yarım?!”

...YAŞ KEÇİR, HƏKİM

Mən öz ürəyimdə bulaq görmüşəm,
insan ürəyindən su içir, həkim.
Deyirsən vaxt gərək sağalmaq üçün,
vaxt gəlib keçincə, yaş keçir, həkim.

Məhəbbət hər yaşda deyir sözünü,
tutulan bulağın açır gözünü.
İstər as özünü, öldür özünü,
ürək bəyənsə də, göz seçir, həkim.

Bir gözəl yolumdan məni saxlayır,
bir sinə söz deyib sinə dağlayır.
Deyirəm xəstəyəm, ürək ağlayır,
mənim əvəzimə dil açır, həkim.

“DİLƏNÇİ”

Qovma, qovma “dilənçi”ni xətrimə dəyər,
bəxti ona bir ömrü də qısa veribdi.
O əllərə, Qarabağda gedən döyüşlər
silahının əvəzində əsa veribdi.

Dünən onun son məramı qələbə idi,
səngər-səngər atılmaq da ürək istəyir.
Dünən vətən torpağını tələb edirdi,
bu gün gəlib vətəninə çörək istəyir.

Həyatına, taleyinə o qəsd elədi,
Gedib orda sinə gərdi mənim yerimə.
Düşmən vurub ayağını şikəst elədi,
burda qırıb ürəyini şikəst eləmə.

Varmı onun vətəmində
yaşamaq haqqı,
dilənçitək dolaşırsa, o vətən olmur.
Niyə gedib döyüşənə — yaşamaq haqqı,
niyə qalıb gizlənənə — söz deyən olmur?!

Qəlbin insaf damarını nə vaxt qırdılar,
bulud gəldi, üzümüzə kölgəmi düşdü?!
Ölsə, şəhid məzarında basdırardılar,
qaldı, əsgər şərəfinə ləkəmi düşdü?!

Müharibə qorxusu var ölkədə hələ,
millət yenə oğulları haraylayacaq.
Mən bir ölkə görməmişdim bu qədər belə, —
varlısı çox, hacısı çox, dilənçisi çox!

Qovma, qovma “dilənçi”ni, xətrimə dəyər,
bəxti ona bir ömrü də qısa veribdi.
O əllərə, Qarabağda gedən döyüşlər
silahının əvəzində əsa veribdi.

2003

**DAYIM OĞLU
BAYRAM MƏSMALIYA**

(Məktub)

Bayram, hamıyla görüşdüm,
səni sonraya saxladım.
Dedim gəlləm qış gələndə,
qış keçdi, yaya saxladım.

Gəlib çatdı umu-küsün,
içindəydin odun-közün.
Dedim uşaqlar böyüsün,
sünnətə, toya saxladım.

Dünya dəyişdi, nə bilim,
mən də itdim ilim-ilim.
Nə evdə bir köhnə kilim,
nə əldə maya saxladım.

Molla keşisə qarışdı,
işdə iş işə qarışdı.
Başım yetmişə qarışdı,
zornan bir həya saxladım.

Ağstafa, Qarayazı,
xəngələ qaldım tamarzı.
təzə balıq soyutması —
vağzal Poyluya saxladım.

Mən bir nəslin əvəziyəm,
“Dəli” Hasan nəvəsiyəm.
Kəsəməyə gələsiyəm,
Kürdə çimməyə saxladım.

İyun, 2002

XƏLİLİN GÖZ YAŞI

X.R. Ulutürkə

Dağlıq Qarabağdan qara yel əsdi,
gərdi Azərbaycan dağ sinəsini.
Xəlil haray çəkdi,
Təbriz tələsdi,
verdi mərmilərə sağ sinəsini.

O axşam bir xəbər sarsıtdı bizi: —
Xəlil ağlamayıb, el ağlayanda.
Xəlil ağlamayıb, oğlu Təbrizi
çiyindən endirib, yerə qoyanda.

Göz yaşı — göylərin ilk təsəllisi,
daşlaşan şairə son töhfəsiydi.
İçinə yağdırmış yağış əvəzi,
yerdən yox, o göydən görünəsiydi!

Od saçır gözləri şair Xəlilin,
bu dözümlü önündə zəka zəlildi.
Yanımdan ötməyin bu daş heykəlin
içi — göz yaşdı,
üstü — Xəlildi.

20 sentyabr, 2003

HAY-KÜY

İlahi, nə yaman o göylə gedir,
göydən qopanları görməyibdimi?
Hay-küylə danışır, hay-küylə gedir,
səsi batanları görməyibdimi?

Sirkədən tünd imiş onun hikkəsi,
elə bil, yuxarı-aşağı yoxdu.
Baxır, seçə bilmir yazıq heç kəsi,
gözü var, gözünün işığı yoxdu.

Əqrəb olmasa da, əqrəbfasondu,
çalmasa qorxulu, çalsa öldürən.
Onu ayaqlamaq bəlkə asandı,
bir ayaq istəyir, şikəstdi vətən.

1997

ÖLDÜ DEMƏYİN ONA

İsmayıl Şıxlının xatirəsi

Dünya bir pəncərəymiş,
İsmayıl baxdı getdi,
Şimşək kimi parladı, Ay kimi doğdu getdi.
“Dəli Kür” qoydu getdi, Dəli Kürə bərabər,
bir əsrin ağrısıydı, yangısıydı bu əsər.

Vicdan qurbanı oldu, həlak oldu sənətkar,
nitqinə əl çalanlar topuğuna çaldılar.
Torpağa qəsd, suya qəsd, tarixə qəsd, elə qəsd!
Ətrafında nə qədər çənəpərəst, dilpərəst.
Vətəndə vətənsizi, kürsüdə riyakarı,
gördü, qəzaya düşdü onun ömür qatarı.
Qırdılar millətini Bakıda rişə kimi,
Uğrunda can qoyduğu Moskva xayın oldu.
Baxa-baxa çatdadı büllur bir şüşə kimi.
Öldü,

arxayın olun,
o da “arxayın” oldu.

Aldığı medalları qaytarın özlərinə,
qoysunlar Moskvanın köhnə muzeylərinə.
Təriflərdən ucadı, təltiflərdən ucadı,
sənətkarın öz adı.
Tabutun qabağında bəsdı, bir şəkil gedir,
arxasınca el gedir.

Paklığa, cəsarətə, şəxsiyyətə çağırış!
Qırdı şüşə könlünü mənəvi qəsd, yad baxış.
Təklük, bəlkə tənhalıq, biganələr, hərislər,
yaşamaq — çətin oldu, ölmək şərəf və hünər.
Qırılan güzgülərdə dünya baş-ayaq oldu,
xalqa dayaq olana, bir əsa dayaq oldu.
Dərdlərə sinə gərən dərdlədi, dərddə düşdü,

Ədalətin sazından
qopdu bir pərdə düşdü.
Heykəl getdi dünyadan,
evində sıxılırdı, tabutda rahatlanan.

Yaşadı Vurğun kimi, bir də Mehdiyə əvəz,
Hüseynin yaşıydı, Osmanın əvəziydi.
Böyük sənət yolçusu ölməyib, ölə bilməz,
vətənin taleyinə millətin töhfəsiydi.
Avey dağı əyilməz, ya Göyazən əyilməz,
İsmayıl bir də gəlməz.
Dünya bir pəncərəymiş,
o, bir də baxdı getdi,
Şimşək kimi parladı, Ay kimi doğdu getdi.

28 iyul, 1995

DÜNYANIN ÜZÜ TOY, ASTARI YASDI

Kardioloq, prof. Fuad Əliyevə

Ölçüb təzyiqimi keçirsən belə,
bir dünya qan ağlar içimdə, həkim.
Sən hansı təzyiqi ölçürsən belə? -
təzyiqə təzyiq var içimdə, həkim.

Əbədi yuxudan məni oyadıb,
təzədən dünyaya gətirdin, həkim.
Məndə yaşamağa inam yaradıb,
özün inamımı itirdin, həkim.

Yəqin, ölüm quşu tanıyır səni,
hansı yastığa ki, sən baş çəkirsən, —
kölgələr içində seçir kölgəni,
o da o yastığa qonmur deyəsən.

Məni xəstəxana qapılarından,
evə yola saldın əlində Quran.
Səndəki o həkim mənəviyyəti,
səssiz musiqiydi, sözsüz bayatı.

Gördüm o dünyanı iki gün qabaq,
orda da Işıq var, Gün yoxdu ancaq.
Duman qarışıqdı gümüşü dünya,
günorta üstündən keçmir o yana.

Bağ-bağat salınıb, al-yaşıl çəmən,
amma nə əkən var, nə də becərən.
Adamlar danışır, səsləri yoxdu,
çiçək var, çiçəyin bir ətri yoxdu.

Təzə ölənləri çeşidləyirlər,
bir karvan gördüm mən, bir çiyin yolu.
Nə ad xəbər alır, nə söz deyirlər,
keçirsən bəşərin keçdiyi yolu.

Bir şikəst var idi, gördüm sappasağ,
piyada gəzirdi tabutda gedən.
Qonşumuz ölmüşdü otuz il qabaq,
qabağıma çıxdı orda qəfildən.

Ölülər içində diri mən idim,
qalmışdım “hə” ilə, “yox” arasında.
Amma ölənlərin biri mən idim,
infarktdan gedənlər siyahısında.

Əflatun deyib ki, bizim dünyamız,
o biri dünyanın əksidi yalnız.
Burda gördüyümüz yalançı dünya,
ordakı dünyanın əksidi guya.

O da bizimkidi, bu da bizimdi,
yoxdu bu dünyanın bənzəri ancaq.
Bu Ulu qurğunun ustası kimdi?! —
bundan doymaq olmur, ondan baş açmaq.

(Nə qədər acgözsən, ey insan oğlu,
görmürsən gəldiyin, getdiyin yolu.
Burda enə-enə siyahılardan,
sən o siyahıya yaxınlaşırsan.
Dünyanın əvvəli, axırı buydu,
yuxarı boylanma, “yuxarı” buydu).

Dünyanın üzü toy, astarı yasdı,
sizin əvəziniz yoxdu, həkimlər.
Heyif, maaşınız nə qədər azdı,
çəkiniz o qədər çoxdu, həkimlər.

1997

QARATOYUQ

Biz necə oxşarıq, ay qaratoyuq,
biz eyni quşlarıq, ay qaratoyuq.
Yerdə dən gəzirsən, yem axtarırsan,
Çaşıb dimdiyini daşa çalırısan.
Boylanıb baxırsan-gözün dörd olub,
Halal yaşamağın sənə dərd olub.
Yüyürüb balaca barmaqlar üstə,
Elə ki, qonursan budaqlar üstə
Təzədən coşursan, ay qaratoyuq,
Nəğmələr qoşursan, ay qaratoyuq.
Ötürsən, demirsən qısqanan olar,
Sənin bir nəğməni yüz danan olar.
Bülbülün adı var, sənin adın yox,
Toyuqsan üstəlik, ay qaratoyuq.

Səsinə, nəğməyə heyran qalıblar,
Adını gör necə gözdən salıblar,
Yüyürə, yüyürə yerdə qaçırsan,
Şaqqanaq çəkirsən, qanad açırsan.
Sən ey insanlara nəğmələr deyən,
Qoru insanlardan özünü hərdən.
Quzğunlar havada pusquda durur,
Pişiklər gözüylə tələlər qurur.
Dillərə salıbdı, o dillər səni,
Elə buna görə yeyirlər səni.
Səni məhv etməyə hey əlləşirlər,
Taleyin hökmüdü bu əbədiyyət.
Təqib olunanlar heykəlləşirlər,
Ölümlə üz-üzə yaranır sənət.

KİTABXANAÇI

Limon xanım gözəl-göyçək
kitabxana işçisiydi.
İşçilərin incisiydi,
bəlkə lap birincisiydi.

Qara uzun hörüyünü
gah açardı, gah yığardı.
Açanda biz tanımazdıq,
yığanda biz darıxardıq.

Oxu zalı işıqlıydı,
ütülüydü ağ pərdələr.
Oxucusu — aspirantlar,
müəllimlər, tələbələr.

Kitabları gətirərdi,
yoxlayardı sifarişi.
Biz oxuyub qurtarardıq,
qurtarmazdı onun işi.

Müdiriyyət çağırırdı,
bizdən izn istəyirdi.
Sevinəndə bölüşərdi,
qəmlənəndə gizləyirdi.

— Limon xanım.
— Bəli, buyur.
— Limon xanım, filan kitab.
Stol üstə qoyulardı,
toz altında qalan kitab.

Çağırmamış gedər-gələr,
əli işdən soyumazdı.
Oturmaqdan biz bezərdik,
işləməkdən o doymazdı.

Dodaqaltı deyirdi,
yəqin bir ehtiyat üçün:
— Gizlin kəsib aparırlar
qəzetləri sitat üçün.

Tariximiz çıxır yoxa,
sonuncu xəbər itirdi.
Müəllimlər pıçıldaşır,
aspirantlar eşidirdi.

Ali məktəb diplomunun
qazancı az, yeri dardı.
Bir təşəkkür eşitsəydi,
neçə sağol, — qaytarardı.

Oxudular, dağıldılar,
hərəsi bir adam oldu.
Bu, elmlər namizədi,
o, əməkdar xadim oldu.

Unuduldu Limon xanım,
unuduldu kitabxana.
Biri təbrik göndərmədi
ad günündə o qadına.

Saç ağardı, Limon xanım,
eynək taxdın ala gözə.
Çağır Aşıq Ələsgəri, —
“Yandı bağrım, döndü közə”.

2000

YAVAŞ DE, QIZIM

*“On səkkiz yaşımı Sizə bağışlayıram,
şöhrətinizdə gözüüm yoxdu, yetmişə mənə ve-
rin, yaşayın, şair”.*

Lamiyə İsa qızı. Salyan
(Oxucu məktubundan)

Mənə bir xoş sözü pay verməyiblər,
payımı əlimdən alan “əmilər”.
Dedim ürəksizə ürək sözümü,
nə dindi, nə mənə hay verdi, qızım.
Əvvəl Qubadlımı, sonra Məzəmi
onlar erməniyə pay verdi, qızım.

Kimsə qələm çalır, sərəncam verir,
gör nəylə ölçülür ad-san ölçüsü?!
Nadan can bəsləyir, aqıl can verir, —
budur, dövrümüzün vicdan ölçüsü.

Qızım, şairlər də qızlara bənzər, —
safdılar, pakdılar, sadələvhdülər.
Sözü zəmanəylə düz gələ bilmir,
alçaqlar yanında yüksələ bilmir.

Misalmı?!
Firdovsi, Mahmud Qəznəvi!
“Şahnamə” yaşadı, şah canı çıxdı.
Qədim bir bayatı, ya bir məsnəvi,
şahın fərmanından şahanə çıxdı.

Gizli qısqırırlar səmə itləri,
bəhanə gəzirlər, bir qərəz üçün.
Yenə Müşfiqləri
və Cavidləri
axtarıb tapırlar yeni qəsd üçün.

Hərislər sənəti, şeiri duymaz,
toyuğun tükünü yolallar, qızım.
Yaşını pay verdin,
yavaş de bir az, —
eşidib əlindən alallar, qızım.

2001

**BAKIDA “YAŞIL BAĞ”
XƏSTƏXANASI VƏ ONUN
HASARI**

Bir addım var arada,
amma əsil möcüzə.
İki dünya dayanıb
bir dünyada üz-üzə.

Hasarın bu tayında
əsas şərti sağlığın.
Hasarın o tayında
ad, şöhrət üstə qırğın!

Orda ölünəcə çalış,
burda çalış ki, yaşa.
Orda fəlsəfi dünya,
burda da son tamaşa!

Burda şair görürəm,
danışır həkim kimi.
Həkimin dərmanı yox,
gəzir müttəhim kimi.

Hasar azadlığı var,
əslində mavi qəfəs.
Azadlıq istəyirdim,
gördüm bir şeyə dəyməz.

1992

BİR QƏBİR NƏĞMƏSƏN, DƏRDİŞ

*Şair dostum Şahmar Əkbərzadə ilə
"Dərdiş" rədifli şeir yazıb deyişmişdik. O
vaxtdan məni "Dərdiş" deyə çağırırdı.*

Müəllif

Harda toyunu çaldılar,
Harda düşdü yasın, dərdiş.
Bir ananın balasıydın,
analar ağlasın, dərdiş.

Adını daşa yazdıran,
təpədə qəbir qazdıran.
Şairi yerə basdıran
şairə nə desin, dərdiş.

Burdan boylandın Ağdama,
ağlayıb dedin ağlama.

Bir kitab naləydin, amma
bir qəbir nəğməsən, dərdiş.

Yas ələlib Qarabağa,
səni də bükdülər ağa.
Bu yolda şəhid olmağa
səndəmi tələsdin, dərdiş.

Bir el misalı qalıbdı,
əlim uzalı qalıbdı.
Şahmarı şahmar çalıbdı,
Nəriman neyləsin, dərdiş.

*31 avqust, 2000,
Bilgəh*

LALƏ RASİM QIZINA

“Nabat xalanın çörəyi” əsərinin oxucusuna

Nəriman əmiyə qılınc al, ata,
yubiley gününə hədiyyən olsun.
Gileyli bir ömür qoyub arxada,
ata, qoy bu dəfə o deyən olsun.

Kimsəsiz bir uşaq, on üç yaşında,
anası Allahdan ömür istəyib.
Harda dəmir görüb, o yığıb, ata,
ondan dəmirçilər dəmir istəyib.

Qızdırıb yolları buz ayaq izi,
özü rəvadırımı üşüsün, ata.
İstəyib, poladdan qılınc düzəltsin,
Məlikməmməd kimi döyüşsün, ata.

Kəsir qabağını əjdaha, quldur,
gör kimi kim sıxır, kim güdür, ata.

Niyə istedadlı arxasız olur,
niyə istedadsız güclüdür, ata?

Əlində sehrli, sirli qələm var,
ürəyi tər-təmiz, güzgüdür, ata.
Niyə gözlərində əbədi qəm var,
o ki, şairlərin gözüdür, ata.

Hünər yox, dünyada deyir baxt olub,
dünya təlxəklərə xidmət eləyir.
Bəlkə buna görə o infarkt olub,
bəlkə buna görə xiffət eləyir?

De ki, “Nabat xala...” şirin nəğmədi,
mənim yerimə də qarşıla, ata.
Poyludan gələndə — Məlikməmmədi
Bakıda — qılıncla alqışla, ata,
mənim yerimə də qarşıla, ata.

25.04.2001

TƏLƏSMƏYİN

Bəd xəbəri verməyə tələsməyin dünyada,
nə yaxına, nə yada.

Yüngül olur ayağı onsuz da bəd xəbərin
üzü bozdu kədərin.

Bir qəlbin şüsesini qırmağa tələsməyin.

bir gülüşü yanaqda,
bir söhbəti dodaqda,
bir yerışı ayaqda

heç yarımçıq kəsməyin.

Biri gül bəsləyirsə,

biri yol gözləyirsə,
tufan olub əsməyin,

lənkiyin, tələsməyin.

AYRILIQ AYRILIQDI

Bu ayrılıq, ayrılıqdı,
istər elə, istər belə.
Nəfəs özü bir qonaqdı,
gedər elə, gələr belə.

Mən əssəm də külək kimi,
dərzi dünya şimşək kimi.
Biçər məni köynək kimi,
tikər elə, sökər belə.

Sən gələndə bahar gələr,
sən gedəndə qubar gələr.
İçimdə bir quzu mələr
axşam elə, səhər belə.

MİR CƏLAL HEYY...

Mir Cəlalin tək özüydü Mir Cəlala bərabər,
söhbətinin yarı həsrət, sevincinin yarı qəm.
Siz Şeytandan, siz İblisdən törədiniz, hərislər! —
sizdən hansı “xatirələr” yaşayacaq, bilmirəm.

Yerdə yeri çox gördülər, vətəmində vətəni,
Mir Cəlal hey... çağır indi səsi gəlmir yer altdan.
Azərbaycan eşitmədi, Azərbaycan deyəni,
“Azərbaycan” deyənləri öldürürlər o vaxtdan.

Mən nə qədər ömür sürüm bilmirəm bu “gileylə”,
İstiqlalım, Hürriyyətim hardadı bəs, nəhayət?!
İmtahana çəkir yenə Zəmanənin əliylə,
Zəmanəyə şöhrət olan şairini, cəmiyyət.

1992

ŞAİRLƏR AĞLAYACAQ

Evdə girovdu gəlin,
tərəddüdlər içində.
Səadət üzündədi,
amma qəhər içində.

İndi “yox!” deyə bilmir
bir “hə”nin müqəssiri.
O, ərinin əsiri,
mən əsirin əsiri.

Onunku ola bilmir,
mənimki ola bilmir.
Bu evə gələ bilmir,
o evdə qala bilmir.

Bir kəbin kağızıyla
dustaq bir mələk qalıb.
Bir alın yazısıyla
ikilikdə tək qalıb.

Dünya qan ağlayanı
axırda qana verir.
Evi — İbn Salama,
çölü — Məcnuna verir.

Ehey, şair Nəriman,
biznes əsridi, qoçaq.
Məhəbbət ağlayacaq,
şairlər ağlayacaq.

ÇOBAN ƏFQAN

Şair dostum Şahmar Əkbərzadə dedi ki, Çoban Əfqan yuxuma girmişdi, soruşdu: Nəriman məni niyə unudub? Ona şairlik ilhamı vermişəm. Eyni yuxunu altı yaşında ikən anam görmüşdü, o da bu sözləri mənə demişdi. Nəhayət, 1955-ci ildə onun şeirlərini dillərdən toplayıb ayrıca kitab şəklində çap etdirdim. İyirminci illərdə vəfat edib. Bizim Ağstafa rayonunun Qıraq Kəsəmən kəndində yaşayıb.

Müəllif

Qazax, Ağstafa məskənin oldu,
sən orda kimiydin, ay Çoban Əfqan!
Aşığın dilində söz sənin oldu,
bir sarı simiydin, ay Çoban Əfqan.

Sürü qabağında, çomaq əlində,
Kəsəmən kəndində, Kür sahilində.
Dayısız, əmisiz yaxın gələndə,
dayıydın, əmiydin, ay Çoban Əfqan.

Mənə Çoban Əfqan bir salam deyib,
gah dostum çatdırıb, gah anam deyib.
Şairlər ölmürlər, mən sağam, — deyib,
Tanrı qədəmiydin, ay Çoban Əfqan.

Xan xana can deyir, yenə bəy bəyə,
kasıb namaz qılır üzü qibləyə.
Tək qalıb yalvarır yerdə fələyə,
təkin həmdəmiydin, ay Çoban Əfqan.

Sən mənə dərd verdin ilham əvəzi,
nədir, sonra bildim dərdin töhfəsi.

Allah vergisiydin, Allah bəndəsi,
bir sinə qəmiydin, ay Çoban Əfqan.

Şair yox, Nəriman, şair təkilər,
ayağa düşəndə başa çəkilər.
Səni də unutdu vətəndəkilər,
nə baxtı kəmiydin, ay Çoban Əfqan.

DÜNYADA TƏRİFLİ BİR GÜN OLMADI

Qələm qardaşım Bəkir Nəbiyevə

Nizami külüngü Fərhadə verdi,
çapdı sinəsini dağ əvəzində.
Hökmdar möhürü cəllada verdi,
Doğmalar, ögeylər zəmanəsində.

Dillərdə yüz yerə bölündü torpaq,
əllərdə saxlamaq mümkün olmadı.
Qullar dünyasına tərif oxuduq,
dünyada tərifli bir gün olmadı.

Sən qələm götürdün sinəndə ilham,
qələm möcüzədi, hər əldə qalmır.
Dalğalar sahilə can atır müdam,
dalğanın biri də sahildə qalmır.

Haray, Zəmanənin əlindən haray! —
bir əsrin ağrısı bir daşda qalmır.
Nə fəxri xiyaban, nə büllur saray?! —
dillərdə hallanır, yaddaşda qalmır.

Ömrün yelkənidi hər yeni əsər,
soruş, şerimizdən imtahan verim.
Sən mənə bir uca mərtəbə göstər,
sən qalxan kürsünü mən nişan verim.

Dünya dünyasını dəyişib artıq,
baxıram, o deyil görünən, Bəkir.
Xəlilin toyundan nə vaxt qayıtdıq,
qırx il əvvəl olub, ya dünən, Bəkir?

Sənin zarafatın yadıma düşdü,
Heyif, bir zarafat bayramı yoxdu.
Yenə üzümüzdə həməən gülüşdü,
niyə bu gülüşün o tamamı yoxdu?!

Niyə istedadsız düşür qabağa,
istedad arxadan ona əl çalır?
Sağlar yox, şikəstlər qalxır ayağa,
o buna, bu ona məəttəl qalır?!

Niyə istədədə tərif deyilmir,
o biri davakar olandan bəri.
(Şairin lovğası hayıf deyilmi,
öldük, təvazökar olandan bəri).

Pozub kefirmizi kefə baxırlar,
gözümüz gözlərə dikilib, Bəkir.
İndi ürəyə yox, cibə baxırlar,
sözümüz bazara çəkilib, Bəkir.

Bəlkə həsrət deyil, vüsaldı qorxunc,
bir də o yollardan keçəydim, Bəkir.
İsa bulağından sən ovuc-ovuc,
mən də diz qatdayıb içəydim, Bəkir.

Sözü mərd deyibdi bizim dədələr,
tənqid qələmini itilə, Bəkir.
Sənin sağlığına qalxsın badələr,
mən də qaldırmışam vaxtilə... Bəkir.

HACININ QIZI

Görkəmli filosof, professor Camal Mustafayev Hacı Zeynalabdin Tağıyevin kimsəsiz qızı Sara xanıma universitetdən aldığı maaşdan yardım edirdi.

Müəllif

Hacı bu millətin əl tutanıydı,
çörək verəniydi, oxudanıydı.
Millət atasıydı millətin oğlu,
indi sahib çıxır hər itin oğlu.
Əl tutan olmadı dünən, qızına,
“küçələr qızı”na dönən qızına.
İndi heykəl qoyub deyirlər: Yaşa!
millət hörmətini bildirir daşa.
Qızını öldürüb, daşa əl çalır,
tarix Zəmanəyə məəttəl qalır.

Əlində çamadan görmüşdüm onu,
Hacı atasının sənədləriydi.
Vətən tanımırdı vətən oğlunu,
boynu sınımlara boyun əyirdi.

Kürsüdə keçmişdən dad çəkir millət,
yadıma Hacının o qızı gəlir.
Öldürüb, fəxrlə ad çəkir millət,
baxıram, özümə yazığım gəlir.

ÜRƏYİM

Uçmaqı istəyirsən,
hanı o işıq, o nur?
Yaralı qanadların
sinəmə dəyib qopur.

Allaha qurban olum,
yol uzaq, mənzil qısa.
Qanadı — sənə verir,
səmanı — qanadsıza.

Sinəmin üstü suvaq,
altı sümükdən qəfəs.
Orda vətən de, qışqır,
burda vətən eşitməz.

DEMİR HANI NƏRİMANIM

Allah, mənim al aqlımı,
ağıl məni dala salır.
Ağıllıyam deyənləri
ağılsızlar yola salır.

Kimə dedik boşdu başı,
başımıza saldı daşı.
Yalvarana gülür naşı,
zarafatla ələ salır.

Əyilməzi əyir Zaman,
seçilməyir yaxşı-yaman.
Qıl satanı, ələk satan
arxadan əvvələ salır.

Mənim dostum, mehribanım,
demir hanı Nərimanım?
Yüz yerə gedir gümanım,
məni yüz xəyala salır.

**ASPIRANT DOSTUM
ABDULLA ABASOVUN QIZINA**

A qızım, gülüşün necə təmizdi,
bu necə tilsimdi, bu necə ovsun?
Ananın taleyi qıza cehizdi,
qoy sənin cehizin səadət olsun.

Qızlar atasının anası olur,
qadınsız qalanda ata dünyada.
Bəlkə ömrümüzün mənası budur, —
bəxtin töhfəsidə bu da dünyada.

Mən haqq şairiyəm, sözüm də haqdı,
qoy deyim, dilimə bir Ayə gəlib:
Abdulla, Gülarə nə qədər pakdı,
sənin paklığında, dünyaya gəlib.

**PƏNAHİ MAKULUNUN
DƏFNİNDƏ**

Qaldırdıq biz onu günorta üstü,
bizim Yazıçılar İttifaqından.
Bizi birləşdirib gedirdi özü,
saxlaya bilməzdi nə vaxt, nə zaman.

Bir az ağırlaşdı çiyinlərimiz,
bir tabut altına yerləşə bildik.

Bir torpaq üstündə ayrılacaq da biz,
bir tabut altında birləşə bildik.

Bu qəmin, bu sirtin, kökü dərinə,
gördüm, birləşibdi əllər — qarışıq.
Ömrümdə ilk dəfə mən yas yerində
belə sevinirdim, kədər qarışıq.

HAZIR OL

İncimə məndən, oğlum,
qaçdın, gəldin üstümə
öpmədim,
daşdı, demə.
İstəmirəm, doğrusu,
daima həyatda sən,
sığallı söz,
təbəssüm,
ya gülüş
gözləyəsən.
Sən kədərə hazır ol,
sevinc gözlədiyən vaxt.
Bəd xəbərə hazır ol,
məni səslədiyən vaxt.
Toyda yasa batanı
görüb pozulma bir an.
Yasda gülüş eşidib
mat qalma sən heç zaman.
Bu dünya səni heç vaxt
öpüb oxşamayacaq.
Sınma, bərki əbədi,
bacardın - qələbədi,
bacarmadın - uduzdun.
Gəl, öpüm...
niyə susdun?!

ZARAFAT

*“Əlli beş ildir “Leyli və Məcnun”da
tar çalırəm”.*

Tarzən Bəhram Mansurov

Çal, çal yorulmasın qoy o barmaqlar,
sevinc pərdəsində qəm, qubar çalır.
Dünyada hər kəsin bir Leylisi var,
kimi qələm çalır, kimi tar çalır.

Mənə ürək verib, sənə qol-qanad,
Məhəbbət əyləncə, oyuncaq olmaz.
Sevmək — vətəndaşlıq borcudu, ustad,
vətəndə vətənsiz yaşamaq olmaz.

Böyük Üzeyirin doğma sənəti,
xallar — Füzulinin fəryad səsiydi.
Bir qadın qəlbinin ilk məhəbbəti,
hələ oxunmamış Şərq nəğməsiydi.

Bəlkə də taleyi beləymiş onun,
bir əsrə bəs oldu bir ömrün qəmi.
Leylini səhrada itirdi Məcnun,
səhnədə sən tapdın, ay Bəhram əmi.

Xətrinə dəyməsin qoy bu zarafat,
bilirəm böyükdü eşqin, ülfətin.
Bu əlli beş ildə amma, ay ustad,
Leylini Məcnuna verə bilmədin.

HEYRƏT

Bir heyrət bürüyüb məni bu yerdə,
dolub izdihamla Fəxri xiyaban.
Tabutu — çiyində, səsi — efirdə,
susən da Xan idi,
oxuyan da Xan...

QIYMƏT

Mənim kitabımı ucuz eləyin,
tələbələr üçün, fəhlələr üçün,
hardasa, lap kasıb bir nəfər üçün,
maaşı aşağı olanlar üçün,
şəhərdə kirayə qalanlar üçün,
oxumaqdan ötrü alanlar üçün,
çörək qiymətinə, duz qiymətinə,
qoy sonra qalxsın o öz qiymətinə.

1960

SƏLIQƏ-SƏHMAN

Qarşımda ən zəngin bir kitabxana,
Hər yerdə səliqə-səhman durubdu.
Rəfdə oxunmamış neçə sənətkar,
ortada oxumuş nadan durubdu.

Böyük bir sevinədi hər kiçik əsər,
hər roman bir ordu, hər söz bir əsgər.
Arxada Füzuli, Vurğun, Ələsgər,
qabaqda bəzəkli güldən durubdu.

Yığıb var xətrinə, dövlət xətrinə,
dəyib söz xətrinə, sənət xətrinə.
Bəlkə mən dinməzdim hörmət xətrinə,
neyləyim, arada vicdan durubdu.

LAKİN

Şeir yazdığım gün məğrur oluram,
ilham ki, xəfifcə sinəmə dolur;
bir şəh damlasıtək büllur oluram,
dünya dünyada yox, məndə əks olur.

Sonra... bir ağsaçlı sərəkərdə kimi,
bəzi namərdləri bağışlayıram.
Mən öz üzərimdə öz qələbəmi,
düşmənimlə birgə alqışlayıram.

Çaylar damarımdan axır elə bil,
yollar ürəyimdən keçir dəmadəm.
Gecəli-gündüzlü sanki yer deyil,
misradan-misraya fırlanan mənəm.

Bir sükut içində gurlayır səsim,
qışın buz qarında çiçəklənirəm.
Bəzən heç bilmirəm —
masam üstəmi,
ya yer şarınamı dirsəklənirəm.

Lakin...
mən dediyim xoşbəxt anımda,
elə bil qolumdan bir qol tutmayı.
Prometey can verir gözüm önündə,
qaniçən qartala gücüm çatmayı.

Bəlkə də yeridir, qoy deyim elə,
təəssüf, yanıb bəzi şairlər, —
ən məğrur oğullar bəzən qartala,
bəzən də pələngə bənzədiliblər.

Necə... oxşardımı çayırda çəmən,
ya dağla səhralıq, ya sükutla səs?
Dünya elədir ki, qanı tökülən,
heç vaxt qan tökənə oxşaya bilməz.

Mənim taleyimdi bəlkə də ilham,
yerdə axtarmışam bəxt ulduzunu.
Bəlkə bir şeirlə parlayacağam,
qoy şair dostlarım desinlər bunu.

İlham ürəyimin aynasında,
ilhamsız bir sözə meylim yox mənim.
Fikrim səyyarələr dünyasında,
lakin yerdən ayrı yerim yox mənim.

Bəzən yolum üstə duman, sis oldu,
mən bildim: gecələr səhərsiz olmaz.
Dünyaya gəlməyim xəbərsiz oldu,
dünyadan getməyim xəbərsiz olmaz.

NİGARANAM

Oturmuşuq
radionun qabağında
oğlumla mən.
Biz dünyanın marağında,
xəbərsizdi dünya bizdən.
Efirləri dolaşırıq
səsdən iti sürət ilə,

ölkə-ölkə, qitə-qitə,
gah itirik tapa-tapa,
gah tapırıq itə-itə.
Oğlum deyir:
dayan, dayan.
əl saxla, əl!
Musiqidi ata, ata,
Necə gözəl!
Gözlərində cilvələnir,
dünya xoşbəxt
bir müğənni cilidində
gülümsəyir.
Elə bilir
dünya bir gənc bəstəkarın
mahnısıdır.
Dünya bu gün
nəğməkarlar, bəstəkarlar
dünyasıdır.
Son xəbərlər axtarıram
qitə-qitə, ölkə-ölkə.
Orda...bəlkə?
Burda... bəlkə?
Efirləri gəzən yerdə
sonra birdən
alışırıq.
BMT-nin kürsüləri
boş qalar, boş.
Sonra Nuhun gəmisinə
doluşırıq.
Təyyarədən vaxtsız düşüb,
sonra uçan xalçalarla
qayıdırıq.
Metroları itirərik,
mağaralar axtarıq.

Qırı verib, Dürü allıq,
bəşərik biz.
Məlikməmməd düşən dərin
quyulara
düşərik biz...
Saxla — deyir, —
oğlum tutur əllərimdən, —
bir mahnımız keçdi deyən, —
Narahatam, dedim, oğlum.
— Kimdən ata?
— Elə səndən.

MƏNƏ OXŞASAN

(oğlum Nazimə)

Mən səndən narazıyam,
sən məndən inciyirsən, —
aramızda söz olur.
Sən gülmək istəyirsən,
qışqırmaq istəyirsən, —
görürəm ki, səs olur.
Mən sükut istəyirəm,
sən fısqırıq, haray, səs.
Sənin qəlbində həvəs,
mənim beynimdə fikir,
sənin uşaqlığınla
yola gedə bilmirəm.
Sənsə, oğlum, görünür,
mənim böyüklüyümlə.
Oxşamaq istəmirsən
görürəm, sən heç kimə,
mən səni istəyirəm

salım öz qəlibimə:
yeri mən yeriyəntək,
dayan mən dayanantək,
özün olma, mən ol, mən.
Demirəm, —
belə çıxır
mənim istədiyimdən.
Lakin, bilirəm, oğlum,
yalnız mənə oxşasan,
dünya yerində sayar.
İstedadlar, şüurlar
bir-birinə oxşayar.
Beləcə yaşayırıq:
bu ziddiyyət içində,
bu məhəbbət içində.

OĞLUMA CAVAB

Soruşdu bir gün oğlum.
— Ata, ağlamısanmı?
Döyüblərimi səni heç?
Danlayıblarımı səni?
Söyüblərimi səni heç?

Nə deyim indi, oğlum,
eşidərsən sonradan, —
özün ata olanda
bilərsən ağlayıbımı,
gülübmü sənə atan...

1973

**BELƏ DEYİRMİ
HƏYAT**

Dünyada bir təmiz ad,
dünyada bir sağlam can.
Boş şeydi yerdə qalan...
Belə dedi bir nəfər,
belə deyirmi həyat?!
Sağlam can saxlayasan,
üstəlik də təmiz ad?!
Mən görmüşəm dünyada
bir təmiz ad üstündə
canlar gedibdi bada
Mən əsgər görmüşəm ki,
döşündə bir medalı,
canında yüz yara var.
Adam da görmüşəm ki,
adını yox, dünyada
tək canını saxlayar.
Yox, adı can üçün, yox
canı gərək ad üçün
girov qoyasan hər gün.
Dünyada bir təmiz ad,
dünyada bir sağlam can!
Yox, ikisi bir yerdə
çətin olur,
doğrudan.

HEYİF

Evimdə bir dəstə gül-çiçək:
sarı, ağ, qırmızı.
Canlısı, cansızı.
Su tökdüm güldana,
canlılar yaşadı, su içdi.

Gah ətir saçdılar,
gah ürək açdılar.
Evimdə dünyanın havası dəyişdi.
Sonra da bir səhər,
soluxub, quruyub, getdilər,
cansızlar, sünilər qaldılar.
Gələnlər gül dedi,
görənlər gül dedi.
Gül adı bunlara verildi.

ƏN ŞİRİN NEMƏT

Açılan toplara diksinməyiriz...

Sabir

Bir ziyafət günü, ya bir ad günü
gedib cansağlığı arzulayırıq.
Şüar eləmişik sağlıq sözünü, —
həyatda ən şirin nemət sayırıq.

Ağır cəbhələrdə yıxılan əsgər
bayrağı tapşırır yalnız birtəhər.
Orda haray çəkir odlar, alovlar,
orda cansağlığı arzulamırlar.

Prometey can verib od aldı bir vaxt,
həyatın mənası bax, budur, — dedi.
Cordano Bruno ölümdən qabaq,
Kainat sonsuzdur: — hökmünü verdi.

Kimsə Prometey oldu, yaşadı,
kimsə tonqallarda yandı, yaşadı.
Kimsə adi əsgər oldu, dünyada,
kimsə yaşasa da... öldü dünyada.

Mənə cansağlığı diləməyin, yox,
həyatda “ən şirin nemət” o deyil.
Dünyada doxsan il,
yüz il yaşamaq, necə?
Cürətdimi?
Cürət o deyil...

MƏN ELƏ TORPAĞAM

Ona sual verdim: nədir məhəbbət?
Mənə cavab verdi: sənə sədaqət.
Soyumur ürəyin isti nəfəsi,
sinəmin odudur bəlkə bu həvəs?
Var ol,
ey gözəllik mücəssəməsi,
məni yaşamağa ruhlandırın səs.

Mən toxam, mənəvi ehtiyacımla,
sən də ən ətirli təzə çiçəksən...
Hardan biləydilər —
bu ağ saçımla
sən məni bu qədər bəyənəcəksən.

Deyirsən yaraşır, mən xoşlayıram,
sağ ol bu söz üçün, bu deyim üçün.
Gərək düşmənimə minnətdar olam
mən sənə xoşuna gəldiyim üçün.

Kiminsə “əməyi” gedibdi hədə,
sevinc əvəzinə qəm yeyibdilər.
Saçımı ağardan qaragünlülər
yaraşmaq veriblər,
bilməyibdilər.

Dərk etdim həyatı
mən bu yaşımda,
bir şeyi bilmədin sən ey bixəbər;
mən elə torpağam —
mənim başımda
fəlakət əksilər, səadət bitər.

QALAN QAPILARDI

Sənin telefonun səninki deyil,
ordakı nömrələr neçə əl görüb.
Dartıb heç özünü qurutma, qafil,
o masa nə qədər daş heykəl görüb.

Demə sən atlısan, kimsə piyada,
zamandı dəyişir, dönür tərsinə.
Kimsə səndən qabaq əyləşib orda,
kimsə səndən sonra gələcək yenə.

Çatıb qaşlarını elə baxma gəl,
çalış ki, gülməsin üstünə yadlar.
Adını yazdırıb gözə soxma gəl,
qalan qapıladı,
dəyişən adlar...

ADSIZ BULAQ

Bulaq suyu, nə sərinsən, nə ətirli bir dadın var,
Nə bir qulluq eləyənin, nə də məşhur bir adın var.
Bulaq suyu, ovuc-ovuc qoy doyunca içim səndən,
Kaş ki, bir də yolum düşsün, bir də gəlim keçim səndən.
Bulaq məni dinləyərək dilə gəldi elə bu dəm,
Dedi: sən ki, oturmusan, bir-iki söz deyəcəyəm.
Bu dağların ətəyində qərar tutub mən qalmışam.
Bu gördüyün qayalara gecə-gündüz səs salmışam.
Mən güllərin, çiçəklərin özəyindən süzülərək,
Axa-axa duruluram, bir gözəlin göz yaşıtək.
Nə gələn var, nə də gedən, tanımayırsən mənə bir kəs,
Belə getsə mən bataram, bir kəsə də xeyrim dəyməz...
Bu söhbəti dinlədikcə öz-özümə düşündüm mən:
Belə şərbət içməmişdim bulaqların heç birindən.
Bulaqlar var, səsi çıxıb, suyununsa dadı yoxdu,
Əsl bulaq burda qalıb, hələ onun adı yoxdu.

VAXT GƏLİR

Dilimi susdurub dillər tökürsən;
yorulmur, maşallah, səndə çənə var.
Qorquddan, Babəkdən misal çəkirsən,
Qorquddan, Babəkdən özündə nə var?!

Deyilən hər sözə ürək qızınmaz,
mən çox eşitmişəm düzü, yalanı.
Nümunə göstərmək asandı bir az,
nümunə olmaqdı çətin olanı.

Qolumdan tutursan guya çətində,
mənə vəd verirsən, dövrən verirsən.
Amma mənafeyin tələb edəndə,
mənə taleyimi qurban verirsən.

Pozursan adların siyahısından,
Mən xəbər tutunca dəyişir aləm.
Sonra da şairlik etikasından
mənə dərs deyirsən,
mən ki, şairəm!

Həyatdan, insandan varmi xəbərin,
düzlüyü, paklığı o nişan verir.
Həyatda imtahan götürənlərin
vaxt gəlir,
özü də imtahan verir.

SINMA

Oğluma

Sən uca boyunu şax tut, şax dayan,
dost var, dost yanında düşmən var qərəz.
Amma ucada dur sən öz boyundan,
şəxsiyyət olmasa,
boy da görünməz.

Şax yeri, görünsün qoy o ucalıq,
boyunu əlbərcü almamısan ki?!
Adam var, gödəkdir, başı dik qalıb, —
özündən bayıra boylanır sanki.

Xətrinə dəyməyib təbiət sənin,
sümüyə çəkibsən, bundan sıxılma.
Sən atan Nəriman Həsənzadənin,
çalış davamı ol, təkrarı olma.

Mənim də taleyim çox həssas deyil,
nə bilim, elə hey məni sınırdı.

İnanma, desələr boy əsas deyil,
kola-kol deyiblər, çinar çinardı!

Bir şeyi unutma: uca, ya qısa,
boyların içində boyunu axtar.
Arxadan vurulur arxasız olsa,
cismani boylar yox, mənəvi boylar.

Mənim düşmənim var, dostum var, ancaq
sənsiz qazanmışam səndən ötəri.
Düşmənim rastına özü çıxacaq,
dostdan özün öyrən xəbər-ətəri.

Kitaba öyrəşdin, həyata öyrən,
enişi, yoxuşu var ömrün, oğlum.
Sınma cənazəmin altına girsən,
orda da şax yeri, şax görün, oğlum.

SƏS-SƏSƏ

(Yubileyçilərə)

*“Qah-qah gülməlisən
xaniman xərab!”*

Sabir

Yubiley keçirdik, təriflər yazdıq,
təbriklər elədik verib səs-səsə.
Doyunca əl çaldıq bir-birimizə,
yenə yubileyə hazırlaşırıq.

Görəsən kim indi haray salacaq,
ardı kəsməyəcək güzar-gileyin.
Bir para məddahlar namaz qılacaq,
tutub ətəyindən bir para “şeyxin”.

Hardasa yetim var, hardasa çılpaq,
hardasa infarktdan yatır oğullar.
Bir yetim qarnını doyurmayacaq,
kürsüdən deyilən
şüar — nağıllar.

“QƏLƏM YOLDAŞIMA”

Danışsən nə mehriban-mehriban,
iki suyun arasında qalmışam.
Sən bilirdin; dünən məni dananda,
mən dünyanın harasında qalmışam.

O üzəmi, bu üzəmi inanım?
O sözəmi, bu sözəmi inanım?
Gecəyəmi, gündüzəmi inanım?!-
Fikir, xəyal dünyasında qalmışam.

Külək vurdu, sən də vurdun arxadan,
yağış döydü, sən də döydün bir zaman.
Elə bildin, əbədidə o tufan,
sən dənizsən, mən də ada qalmışam.

BÖYÜK PERİKLİN ƏN AĞIR CƏZASI

Uzaq Afinada, qədim zamanlar,
Perikl adlanan böyük hökmdar,
böyük bir sərkərdə ömr eləyibdi,
o, bütün dünyaya əmr eləyibdi.
Bir yol gülməyibdi deyirlər, üzü,
ə toya gedibdi, nə yasa bir gün.
Ən ağır zülümü çəkibdi özü,
onu təqib edib bu cəza hər gün.

Həyata səsləyib onun sərtliyi,
bir ölkə qızıldan başmaq geyibdi.
Elin gərginliyi, səfərbərliyi
qorxub ki, azala, —
o gülməyibdi.
Ağsaçlı tarixin dediyi budur,
nə ad istəyibdi, o nə bir əvəz.
Ən ağır cəzanı çəkməli olur,
özünü xalqına həsr eləyən kəs.

ADƏT NƏDİR

“Əcnəbilər göydə balonlarla gəzir...”
Sabir

Molla gəlir yas yerinə, təsbeh əlində,
dodaqaltı pıçıldayıb neçə ad çəkir.
Azərbaycan məclisində ərəb dilində
saqqalını tumarlayıb salavat çəkir.

Yenə kimin cənazəsi qalıbdı yerdə?
Yenə kimin astarına üz olan bizik?!
Filan ərəb sərkərdəsi
filan əsrdə
həlak olub,
ləbbey deyib yas tutan bizik.

Zəncir vurub baş yarırısan, ey cavan oğlan,
bu həqiqət qarşısında pozulur halım.
Müstəmləkə zənciridi, qopub qolundan,
elə çırpma ikiəlli başına, zalım.
Kimsə sənə istehzayla baxıb yan keçir,
bu dəm mənim ürəyimdən qara qan keçir.

Nələr deyir, bir qulaq as,
bu çəmən, bu dağ,
nəğməmizin mayasıdır layla deyən səs.
Nəsimisi dərisindən soyulan bir xalq,
haqqı yoxdu,
zəncir vurub baş yara bilməz.

Dünən şeir məclisində, söz məclisində,
ahənginə valeh oldum mən doğma səsin.
Mənə bir xalq göstərin siz,
yas məclisində
danışanı qulaq asan başa düşməsin.

HƏYAT

Görüşəndə öpüşdülər,
köyrəldilər,
“can” dedilər.

Amma sonra
nə bu, onun ölüsündən,
nə o, bunun dirisindən
tutdu xəbər.

Bir-birinə
dost salamı göndərdilər.

Salam çatdı, ya çatmadı,
çıxdı yaddan.

Yaşadılar və köçdülər
bu dünyadan.

Tanıyırdım mən onları,
qınayırdım mən onları.

Sonra gördüm,
dünya özü dedi sirrəm.

Mən də onu dərk etməyə tələsirəm...

ABİDƏ

Avtobus atırdı, tuturdu bizi,
baxırdı üzümə bir qarabəniz.
- Dünən mən metroda görmüşəm sizi,
bu gün avtobusda...
nə sadəsiniz.

Bir az gülümsəyib xoşbəxtəm deyir,
başqa söz deyirdi gözündəki qəm.
- Harda işləyirsən?
- İşsizəm, şair.
- Bəs niyə xoşbəxtsən?
- Sizi görmüşəm.

Mən də deyirdim ki, axtaran tapar,
küləklər söndürür yanan şamları.
Şirkətlər seksual qız axtarırlar,
işləyən axtarmır iş adamları.

Nə deyim, bilmədim kimə nə deyim?
Bəlkə Baş nazirin özünə deyim?
Bir gün ətrafıyla metroda getsin,
bir gün avtobusda qoy o da getsin.
Bəlkə Baş nazirin müavinləri,
ya başqa nazirlər düşsün irəli.
Onda avtobusda o, səni görər,
onda vətəndaşı, vətəni görər.
Millətin varlısı, yoxsulu kimdi,
millətin ağası, ya qulu kimdi.
İşsiz tanınar, özü tanınar,
üz-üzə danışsa, üzü tanınar.

Bu, Milli liderin öz adətiydi,
milləti, vətəni ziyarətiydi.
Onun soruşduğu hal-əhval idi,
ağsaqqal yanında ağsaqqal idi,
ağbirçək yanında oğul əvəzi.
İndi də torpağın Daş Abidəsi.

2004

İKİ “DUSTAQ”

Ürəyimdə aparıram Cavidı,
ürəyimdə qaytarıram Cavidı.
Harda olsam, o lal gəzir yanımda,
ilham gəzir, rəya gəzir,
xəyal gəzir yanımda.
Yerdə deyil – gedən yerdə itirim,
kölgə deyil – döngələrdə itirim.
Canlı deyil – bir söz tapım, dindirəm,
göydə deyil – göydən yerə endirəm.
Özgə deyil – deyəm çıx get evinə,
uşaq deyil – tutam öpəm, sevinə.
Dustaq idi – gətirdilər sürgündən,
“dustaq” olub içimdə o yenidən.
Cavid mənim dustağımdı, o dahi,
mən Cavidin dustağıyam, ilahi!..

13 fevral, 2004

CƏNGİ

Yenə ürəyimdə bir həyəcan var,
görün nələr deyir, bir qulaq asın.
Babəkin qanından qanımda qan var,
çalın, Koroğlunun cəngi susmasın.

Zurnanın zil səsi düşüb dağlara,
buludlar dağılır, atlar kişnəyir.
“Taraq-taq”, “taraq-taq” — dinir nağara,
Qıratmı, Düratmı nallanır, nədir?!

Dərin dərələrə selmi tökülür,
dolumu ələnir, evlər üstünə?
Yoxsa, qoç Koroğlu əl çalıb gülür
qaçısan paşalar, bəylər üstünə!

Laylayı anamız çalıb, yatmışıq,
“Cəngi” havasıdı ata nəğməmiz.
Birində — beşikdə xumarlanmışıq,
birində — səngərdə vuruşmuşuq biz.

Birində — süd içdik böyümək üçün,
bizə ad verdilər məhəbbət ilə.
Birində — and içdik döyüşmək üçün,
özümüz ad aldıq şücaət ilə.

O mənim söhbətim, o mənim sazım!
Atamın, babamın nəfəsidir o,
Çalın, Koroğlunun cəngi susmasın —
Xalqımın inqilab nəğməsidir o.

DƏYMƏ

Uşağı danlama, onun səsindən,
qoy sevinc yayılsın bütün aləmə.
Sizin etikalar çərçivəsindən
o çıxmaq istəyir,
məcbur eləmə!

Danlaqla qalxmayıb heç kəs, a qardaş,
gözdən salınıbdı, əksinə, insan.
Hələ görməmişəm kölə adamdan,
bir qəhrəman çıxsa, ya bir vətəndaş.

Qaçmaq istəyirsə, sən imkan yarat,
qaçmaq arzusuna insan qovuşsun;
uçmaq istəyirsə, köməyinə çat,
qırma qanadını, səma ver, ucsun.

Yıxılıb əzilsə, qorxma sən ondan,
bərkisin, sınaqdır hər yeni sahil.
Danlaya-danlaya böyütmə, dayan,
Bu, qul böyütməkdi, tərbiyə deyil.

Ucadan güləndə kəsmə arada,
ən qızğın dəmidir bəlkə oyunun.
Sənin baş əydiyin başsızlara da,
dəymə, hökm eləyən vaxtıdır onun.

Baxıb öz yaşadı ona əl çalır,
nələr, amma nələr öndədi hələ.
Birinci zərbəni o səndən alır,
sonuncu zərbələr öndədi hələ.

ZİRVƏ

Zirvəyə qalxıram dolama yolla,
bu yol əziyyətə, tamaşa deyil.
Qalxıram təbdirlə, hisslə, ağılla,
zirvənin mənzili birbaşa deyil.

Kəsir qabağımı gah sis, gah duman,
gözümdə yorğunluq, saçlarımda dən.
Qalxıram, daş qopur ayağım altdan,
dağ mənə söykənir, mən dağa hərdən.

İllər pillələmiş bizdən ötəri,
Yollara gah bürkü, gah şaxta düşür.
Şöhrətin sevinci, yaşın kədəri,
tərs kimi, ikisi bir vaxta düşür.

Keçir icazəsiz ömrün səddini,
keçirir bizi də alovdan, oddan.
Sağlamlıq, gözəllik ləyaqətini
alır əlimizdən yaş soruşmadan.

Ah, zirvə hardadı, görəsən harda?
nədir mən getdiyim bu cığır, bu iz?
Mən də bir zirvəyəm aşağılarda,
nə mən zirvəsizəm, nə zirvə mənsiz.

Gedirəm... illərə soracağım düşür,
insan öz-özündən ayrılır demək.
Yuxarı baxıram — papağım düşür,
aşağı baxıram — gözümdən eynək.

1979

BOŞ SƏBƏTLƏR

Bir şəkil çəkirdik...
“Nümayəndələr!...”
filankəs, filankəs, bir də filankəs.
Mən keçdim arxaya, kimsə inciyər,
mənim anam ölsün, xətrimə dəyməz.

Baxışlar, duruşlar, münasibətlər...
burda bir qoltuğa qısılmışdılar.
İnsan cilidində bu boş səbətlər,
elə bil dirəkdən asılmışdılar.

İstədim xəlvəti aradan çıxım,
şəkildə boş qoyum arxa yeri də.
Baxdım, səbətlərə,
gəldi yazığım, —
gördüm boş səbətin mənəm biri də.

DAŞ VAXTI DEYİL

Zəmanə dəyişib, ay sənə qurban,
tərs kimi yaşın da o vaxtı deyil.
Kəsdi düz sözümü əyri gedənlər,
dava-dalaşın da o vaxtı deyil.

Yüz baş hiylə qurur, bir baş neyləsin,
dil-dodaq təpiyib, göz-qaş neyləsin.
Buna dost neyləsin, yoldaş neyləsin,
dostun-yoldaşın da o vaxtı deyil.

Nəriman, ürəyin başqadır sənin,
millət hörmətini yaşadır sənin.
Kimlər bostanına daş atır sənin,
səbr eylə, daşın da o vaxtı deyil.

SEVİN

Evdə biki olur yoldaşım hərdən,
bir soyuqluq hopur qana, iliyə.
— Dünən qonşuluqda səni istəyən
bu gün əleyhinə danışır,
niyə?

Eh, həyat belədi, düzü belədi,
bəzən yağış döyür, bəzən qar, külək.
Sən o söz-söhbətə öyrəş arabir,
yağışa,
küləyə öyrəşdiyintək.

Göydən dolu töksə, mat qalma buna,
qoy gülər gözlərin batmasın yasa.
Qar yağsa, şərfini dola boynuna,
get, qalma,
gedəsi bir yerin olsa.

Həyatda təhqirə, tufana öyrəş,
qoy üzün alışsın oda, küləyə.
Sözünü kəssələr, sən ona öyrəş,
çalış —
uyğunlaşma amma heç nəyə.

Bir də... məndən ötrü xiffət hədərdi,
əksinə, sevin.
Düşmən — qələbəmin sayı qədərdir,
dost — mənim səhvimin, —
sən buna sevin.

POYLU KÖRPÜSÜ

Kürün üstə çatanda,
qatarı asta sürün.
Asta yox, usta sürün.
Töyşüsün, nəfəs alsın
qatar da, mənim kimi.
Sevinsin məni görüb,
yollar da mənim kimi.
Açım pəncərələri,
sağı-solu taybatay.
Gör, hardayam, ay-haray!
Yenə Polu körpüsü!
Atamdan yadigardı
mənə Poylu körpüsü.
Alməhəmməd kişinin
durur hələ budkası.
Həmən fəhlə budkası!
Atamın yurd-yuvası!
Bir az ləngisin qatar,
çıxsın atam budkadan
yenə əlində fanar,
çiynində dəmir açar,
şapkasında kakardı,
kəmərinə bayraqlar —
yaşıl, qırmızı, sarı,
yola salsın qatarı.
Əl eləyim qoy ona,
gülümsəsin, sevinim.
Beşiyimin yanına
dönsün yenə o, mənim.
İşıq yanır qabaqda,
atamın əl fanarı!
Atam gəlir görüşə —
asta sürün qatarı...

ANAMIN ÇÖRƏYİ

Hörmətli Svetlana müəllimə! “Nabat xalanın çörəyi” povestimi oxuyandan sonra anamın çörəyinə bənzər çörək bişirib bizim evə göndərmisiniz, çox sağ olun.

Müəllif

Mən indi bildim ki, anam yaşayır,
nəfəsin necə də təzədir, ana.
Millətin qızları sənə oxşayır, —
çörəyi çörəyə bənzədir, ana.

Məni böyütdüyün o yerin ətri,
suyunu ürəkdən içib, ay ana.
O xamır yoğuran əllərin ətri
çörəkdən çörəyə keçib, ay ana.

Hanı ilk beşiyim, şirin laylalar,
gözümə çörəkli bir vətən gəlir.
Bəlkə hər süfrənin öz çörəyi var, —
bərəkət süfrəyə çörəkdən gəlir.

Evə, ailəyə halallıq bilib,
zəmilər boyunca dən biçibdilər.
Analar çörəyi elə bişirib,
oğullar çörəyə and içibdilər.

Ələklər ələlib ələyin üstə,
ocaqlar qalanıb bir saca əvəz.
Anamın adı var çörəyin üstə,
çörəyə yazılan ad ölə bilməz.

Bir səs qulağıma görün nə deyir,
əsirəm bir payız küləyi kimi.
Yaşaya biləydi yazdığım şeir,
kaş “Nabat xalanın çörəyi” kimi.

1994

ƏBƏDİYYƏT

Zərifə Əliyevanın xatirəsinə

Sükut içindədi muzey qəbristan,
heykəllər, türbələr durur yan-yana.
Daim yaraşıqdı torpağa insan, —
burda məzarda da, sağlığında da.

Düyük var, hələ də açan olmayıb,
dünya günahkardı deyən görmədim.
Suyu — axıracan içən olmayıb,
çörəyi — doyunca yeyən görmədim.

Yatır Nazim Hikmət son mənzilində,
çoxdan görüşürük, ay ustad, salam!
Daşla danışram insan dilində,
dünən o canlıydı, sabah mən daşam.

Budur təbiətin sonu, əzəli,
itir gör insanın güzəri harda?
Yatır eldən uzaq bir el gözəli,
beşiyi hardadı, məzarı harda?!

Bu necə dibçəkdi, bu necə çiçək,
torpaqda gül bitib torpaqdan ayrı.
Yarpağı gün döyər, meyvəni külək,
bağban uzaq düşsə bir bağdan ayrı.

Gözü yolda qaldı doğma ellərin,
o şəfa paylayan loğman qızıydı.

O bizim ən böyük Vətənpərvərin
dünyada yeganə bir dünyasıdı.

O, yüksək kürsüdən nitq eləyəndə,
bu, yerdə oturub alqışlayardı.
Xalqın şərəfinə o söz deyəndə,
bu ona səadət bağışlayardı.

Özü oxuyardı öz adət ilə
şerini, sözünü doğma diyarın.
Heç vaxt onun-bunun zamanət ilə
qəlbinə dəyməzdi bir sənətkarın.

Dağlıq Qarabağda şeir məclisi!
Vaqif günləriydi... başqaydı dağlar.
Mən də şeir dedim, sevirdi bizi,
özü tanıyırdı, tanıtırdılar.

Ucaykən hər qəlbə hörmətlə enmək,
ürəyin ürəyə səyahətiymiş.
Mən onda gördüm ki, sevmək, sevlmək,
insanın ən ali təbiətiymiş.

Gör kimi itirdik, ey Ulu dostum,
axtar indən belə qışda, baharda.
Bir dünya tapmışdın,
taleyin onu
bir qarış torpağa dəyişdi,
harda?!

Gedəni saxlamaq olsaydı mümkün,
bir el yeriyərdi bəlkə də o gün.

Məlhəmi olsaydı gül-çiçək ətri,
çəmənlər dil açar, yoxdu, — deməzdi.
Ürək istəsəydin, səndən ötəri,
heç kəs ürəyini əsirgəməzdi.
Su gərək olsaydı, Arazla Kürdən —
Araz, Kür o səmtə axardı hökmən.
Od gərək olsaydı, günəşdən əgər,
töhfə gətirərdi günəşli əllər.

O yatır qoynunda əbədiyyətin,
məzarı dünyadı, dünyası məzar.
Eşqin ürəyində yaşayır sənin,
bir eşqi bir ürək yüz il yaşadar.

Yanımda olmadım, ağır günündə,
qəminə şərikəm, sonsuzdur o qəm!
Yalnız eşq önündə, torpaq önündə
əyilən o başa mən baş əyirəm!

Moskva, noyabr, 1985

VƏTƏN OĞLU

Üç rəngli bayrağım dörd rəngə döndü,
qara haşiyəylə qaraldı dünya.
Göydə Aymı batdı, Günəşmi söndü? —
necə geniş idi, daraldı dünya.

Baxırdı üzünə Vaqif Bəylərin,
Nə desin, çıxmışdı bir fürsət əldən:
Pis gözdən qorudu cangüdənlərin,
qoruya bilmədi tək səni səndən.

Dünən baş əymişdin bayrağımıza,
bayraqlar baş əydi tabutun üstə.
Dən kimi səpildin torpağımıza,
şeh kimi parladin hər otun üstə.
Sən buzun üstəydin, mən odun üstə.

Mən indi gördüm ki, ömür ötəri,
həyat müvəqqəti deyilmiş, əhsən!
Səni torpağa yox, Zat-Aliləri,
tarixə tapşırıdım —
Tariximizsən.

Atabəy dövləti, Şah Qızıl Arslan,
başsağlığı verdi dövlət adından.
Qurduğun ölkənin himni — Ədalət,
dövlətin — Əbədi,
sən — Əbədiyyət.

Bakı qərq olmuşdu insan selinə,
sellərdə tabut yox, qayıq üzürdü.
Çiyinlər dəyirdi biri-birinə,
çiyinlərdə
bir Ayrılıq üzürdü.

Fəxri Xiyabanın Fəxri gəlirdi,
təzə görünürdü köhnə qəbristan.
Vətən ağlayırdı, Heydər gülürdü, —
çünki Vətən qoyub gedir dünyadan.

Açılır, çatılır düyünlü qaşlar,
fikir söyləməyə dil aciz idi.
Ağlına baş əyir ağıllı başlar, —
o ya Nəsimiydi, ya Hafiz idi.

Zülmət beyinlərə işıq payladı,
özü öz nurundan qüvvət alırdı.
O gün səkkiz milyon vətən övladı
bir Vətən oğlunu yola salırdı.

Səndən Azərbaycan, qəm uzaq olsun,
qəminə şərikəm, arzuna şərik.
Cənab Prezident, başın sağ olsun,
Cənab Baş komandan,
biz səfərbərik.

15.12.03

**TALEYİNƏ GÜNƏŞ DOĞSUN,
QOY ƏZİZİM...**

*Turist səfərində olduğum zaman
Reyxstaq divarlarında "Bakı" və
"A.Rzayev" sözlərini oxudum.*

Oyan, Hadi!
Ey talesiz,

məzardan qalx!

Alışmasın, qoy yanmasın ruhun oda,
"Millətimin yox imzası" dedin bir vaxt,
imzamız var bu imzalar arasında.

Burda başqa ahəng ilə vurur ürək,
nələr deyir bir cavanın öz imzası.
Bu divardan köçürülsün indi gərək, —
yeni dünya tarixinin bir abzası,
Var ol səni,
xalqımızın qəhrəmanı,
səndən qalsın nəsillərə bu adət də.
Hər millətin öz adı var, öz ünvanı,
hər torpaqda hünər də var, rəşadət də.

Taleyinə günəş doğsun, qoy, əzizim,
o qırğında, o davada,
vurhavurda,
sən vaxt tapıb öz adını yazdın burda,
şərəfimiz, şöhrətimiz oldun bizim.

İndi bildim, ana torpaq, ana Vətən,
anlar var ki, illərə səs sala bilər.
Bir gəncin də tərcümeyi-halı bəzən
bir torpağın
şan-şöhrəti ola bilər.

SUSMA, DİN...

Mənim canım, ay ürək,
mehribanım, ay ürək!
Kim səni nişan alıb,
kim vurub səhər-səhər,
titrəyirsən bu qədər,
sən əsirsən bu qədər.
De, kimin qarşısında
müqəssirsən bu qədər.
Səni kim qovub belə,
tələsirsən bu qədər?!

Sən xeyirxah olmusan,
ömür boyu
 əksinə, –
sənə hasar olubdu
sol döşümdə bu sinə.
Orda nitq eləmişən,
orda dayaq olmusan,
sən məni yatızdırıb,
özün oyaq olmusan.

Kimsəsizin kimsəsi,
əlsizin əli ürək.
O zülmətdə tanrının
yanan məşəli ürək.
Adın mənim olubdu,
sən özün özgələrin.
Bir döyüş meydanıdı
sənin sinə səngərin.
Nüfuzum sənə görə,
hörmətim sənə görə.
Rahatlıq nə deməkdi,
görmədim sənə görə.

Sən dözdün, əvəzimə,
sən səs verdin səsimə.
Mən güzəştə gedəndə,
sən ağrıdın, ağladın,
yənə məni qorudun,
yənə məni saxladın.
Bəzən bir həyasızın
qabağında dinmədim.
Atılan toplara mən
kar oldum, diksinmədim.
Qalxdın mən yıxılında,
dözümüm sona çatdı.
Fəryadın, qışqırığın,
o zaman mənə çatdı.

Məni hey qınayırsan,
“demədimmi, susma, din”.
Divarları çatdadı,
gördüm polad ürəyin.
Mən sənə qəsd elədim,
səni şikəst elədim.
Mənim qaya ürəyim,
mənim o dağ ürəyim.
Hamıya kömək olan,
hamıdan kömək istər,
ürəyim ürək istər.

Gödəklər şah boyumu
qəfil əyəndə, susdum.
Məni təhqir eliyib
qəlbə dəyəndə, susdum.
Başsızlar keçdi başa,
namərdə dedim yaşa.
Bu əyyaş, o əyyaş,
göz eləyəndə, susdum.

“Can” deyənin canı buz,
pək bildiyim dələduz,
Danış dedin, dedim sus.
Söydün, söyəndə susdum.

Torpaqları satdılar,
Vətəni daraltdılar,
qanımı qaraltdılar,
hayqır deyəndə, susdum.

Sən dayaq oldun mənə,
mən səni yıxdım ürək.
Əvvəlindən başladım,
sonuna çıxdım ürək.
Yeganə arxam oldun,
mən sadə, sən xəm oldun.
Nazik, ağ cunam oldun,
cırdım, karıxdım, ürək.
Bağışla, peşimanam,
mən sənə mehribanam,
mən həməN Nərimanam,
sən mənim baxtım, ürək.

4 iyun, 2000

TANITMA

Yaxşı günü, yaman günü görən dost,
yaxşı dostu yaxşı yara tanıtma.
Köhnə yeri, köhnə yurdu təzədən
yerdə gəzən ayaqlara tanıtma.

Gözüm görüb bulaqların gözünü,
O dağlara özün yetir özünü.
Mən atayam, sən atalar sözünü
əzbər bilən dodaqlara tanıtma.

İnsaf elə, canım sənə sadağa,
başbilənlər salınmasın ayağa.
Qarğa-quzğun yer tapacaq qonmağa,
bülbül qonan budaqları, tanıtma.

Qışda dağlar qar-borana bürünər,
ətəyində yayda duman sürünər.
Mənə yaxın, sənə uzaq görünər,
tanıdığım uzaqları, tanıtma.

Millətcanlı, vətəncanlı, mehriban,
dar günündə dar ayaqda dayanan.
Tanıyıbsan, bir də tanı, Nəriman,
Bəxtiyara
Bəxtiyarı tanıtma.

13.05.97

Bakı, xəstəxana

MƏN İSTİ NƏFƏSƏM

Mənim də həyatım sözdü, şeirdi,
bir isti nəfəsəm...

bir səsəm belə.

İnsana diləyim ancaq xeyirdi,
şər gəlməz əlimdən istəsəm belə.

Sənin şərəfinə doğru söz demək,
mənim şərəfimdi, bilirəm, inan.
Mənim kimliyimdən söz açıb demək,
sənin insafına qalır sonradan.

Dünyada insafı unutsan əgər,
bir müdrik kəlamı unutma, ancaq:
torpaq tapdansa da, xəzinə gizlər,
günahkar ustaddır

şagirddən qabaq.

NIYƏ QIZILGÜLÜN ÜSTƏ TİKAN VAR

Deyirsən neyləyim, sərtəm arabir,
qoru mənlüyini gədə-güdədən.
Cəmiyyət qaranlıq bir meşəlikdir,
ışqda “əqrəbi seç pərvanədən”.

Qartalın dalınca bayquş ulayır,
bu da bir adətdi, qandadı yəqin.
Pişiklər, tulalar quyruq bulayır,
fəlakət rəmzidi bu, məmləkətin.

Bu dünya sirrini öyrən, gör nədir!
Niyə hər addımda bir imtahan var?
Niyə novruzgülü qar altda bitir?
Niyə qızılgülün üstə tikan var?

GÖRMÜŞƏM

Yaşa dünya, yaşa namərd təbiət,
rəzilləri mən yaşayan görmüşəm.
İblisləri hörmət, izzət sahibi,
mələkləri daş daşıyan görmüşəm.

Mən günəşi-buludlardan görünən,
zirvələri dumanlara bürünən,
başlıları — ayaq altda sürünən,
başsızları ... qaşıyan görmüşəm.

Gəldik-getdik yer üstünə hərəməz,
sonra gördüm yer altdadı yerimiz.
Bu dünyada nə bəndimiz, bərəməz,
nə əbədi bir aşıyan görmüşəm.

ŞAİRLƏRİN MEHRİBANI

Qasım Qasımzadənin xatirəsi

Mənə demişdilər köyrəkdi Qasım,
mən gördüm, o köyrək bir mehə döndü.
Arazdan keçəndə ah çəkdi Qasım,
ortadan qırılan
təsbehə döndü.

Dilində nə qədər haqlı cavabı,
qəlbində nə qədər sualı getdi.
Alnında yazılı ata əzabı, —
oğul itirmişdi, yaralı getdi.

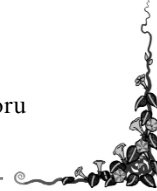
Açdı ürəyini bir dəfə Qasım:
— Düzlük istəyirdim... hamısı hədəf!
Doqquz il qəzətdə düşmən qazandım,*
sonra nə yazdımsa çap etmədilər.

Elə keşməkeşli yol keçirdi ki...
gördü ömür ötür, gün keçir daha.
Məşəddən gələli and içirdi ki,
nə qalstuk taxır, nə içir daha.

Bəlkə şairlərin ən mehribanı,
bəlkə alimlərin ən sadəsiydi.
Qarabağ yananda görəydin onu,
Qasım həm özüydü, həm özgəsiydi.

Özünü yandıran öz naləsiydi,
Məşədi Qasımın, Hacı Qasımın.
Gözləri — Nəbinin aynalısydı,
güllə darağıydı içi Qasımın.

* “Ədəbiyyat və incəsənət qəzeti”nin baş redaktoru olmuşdur (*müəllif*).

Namərdlər şairdən qisas alırlar,
şairlər ölmürlər, həlak olurlar.
Şəhid məzarına qoyun Qasımı,
Analar! — təzədən doğun Qasımı.

Aprel, 1994

TƏRİFƏ ÖYRƏTDİ BİZİ ZƏMANƏ

Salam şair Cavad, talesiz insan,
himnin müəllifi, nakam sənətkar.
Dilimdə bir Cavad susur bayaqdan,
içimdə kimsəsiz bir Cavad ağlar.

Gəlib məzarına tərif deyirik,
tərifə öyrətdi bizi zəmanə.
Daşın qabağında biz baş əyirik,
xüsusi hörmətli guya, bu, sənə.

Sənin faciəni sənsiz duyuruq,
ruhu təhqir olan, ruhun şad olsun!
İlhamlı, ilhamsız şer oxuyuruq,
təki tədbirimiz bir babat olsun.

Qaynadı ilhamı, daşdı ilhamı,
kəsdi qabağını min fitnə-qərəz.
Əvəzi nə oldu? —

bir “büst bayramı”,
Allah götürərmi, Allah götürməz?!

Böyük imperiya dağıldı tamam,
ən uca heykəllər uçdu kökündən.
Yenə dava-dalaş, yenə ittiham,
ayılıb, təzədən yatdıq o gündən.

Dandı qələmini qələm dostları,
şairlər tutdurdu Allah, şairi.
İndi də bilinmir üzü-astarı, —
o şah şairiydi, sən haq şairi?

Böhtana düşəydi böhtan deyənlər,
xainin gülüşü nə şitdi, şair.
Himnin sözlərini “söz eləyənlər”,
ilk mənim səsimi eşitdi, şair!

SABİR

*Dostum Sabir Hüseynovun
70 illiyinə*

Səni insanlar içində
mən insan görmüşəm, Sabir.
Əlsiz-ayaqsız görəndə
əltutan görmüşəm, Sabir.

Nə süfrəndə haram çörək,
nə dilində yalan demək,
nə sözündə bəzək-düzək,
nə nöqsan görmüşəm, Sabir.

Yaş gəlibdi yaşın üstə,
gəz torpağın-daşın üstə.
Qardaşı qardaşın üstə
qaldıran görmüşəm, Sabir.

Çoxu məndən tərif umdu,
özü özünə göz yumdu.
Dünya fəlsəfi yozumdu,
dünyacan görmüşəm, Sabir.

Dost deyirəm nə müddətdi,
sinən dolu məhəbbətədi.
Qalanı yalan söhbətədi,
çox yalan görmüşəm, Sabir.

Ağıl verən çox olubdu,
ağır gündə yox olubdu.
Ac yanında tox olubdu,
yarıcan görmüşəm, Sabir.

Var olsun Şəmsiyyə bacı,
ər evinin taxtı-tacı.
Qadinsız ev var — baş daşı.
mən viran görmüşəm, Sabir.

Böyük-küçük yeri bilən,
gəl deyəndə, qaçıb gələn,
Nadiri qalxan, yüksələn,
mehriban görmüşəm, Sabir.

Pəşiddən bizə yadigar,
Validə xanım, Etibar.
Fəxrəddini kim unudar,
dost-həyan görmüşəm, Sabir.

Bahadır böyük qardaşdı,
yanında hamıdan başdı.
Yaş da ömürdü, yaddaşdı,
yaddaşdan görmüşəm, Sabir.

Mən xeyirəm, şər deyiləm,
mən adi bəşər deyiləm.
Mən gəldi-gedər deyiləm,
mən zaman görmüşəm, Sabir.

Bilgəh, 30 iyul 2002

**TANRIDAN BAŞQA
TANRIM YOX**

Aliyə Qabil qızına,
yazdım ki, ruhum qızına.
Allahına, Tanrısına
tapınan mənəm, Aliyə.

Sinəm boşaldı kağıza,
düşdüm ağızdan-ağıza.
Yol uzundu, ömür qısa,
bu karvan mənəm, Aliyə.

Dillərdə səsə düşmüşəm,
uçub qəfəsə düşmüşəm.
Çöp olub gözə düşmüşəm,
darıxan mənəm, Aliyə.

Bostanıma daşatan var,
daş atan da başatan var.
Yüz qovan var, bir qaçan var,
o qaçan mənəm, Aliyə.

Tanrıdan başqa Tanrım yox,
haqqım var, ixtiyarım yox.
Ona-buna oxşarım yox,
Nəriman mənəm, Aliyə.

18.12.06

**ÖLƏNLƏRİ XATIRLAMAQ
ÖLƏNLƏRDƏN YADİGARDI**

İtiririk tanışları,
oxuyuruq sazda yenə.
Xeyirdə görüşək deyib, —
görüürük yasda yenə.

Yaşayırıq bu qanuna
əbədi baş əyə-əyə.
Öləndən xatirə yazan
ölüb dönür xatirəyə.

Qəbir qazan qəbir olur,
kitab yazan kitab olur.
Bu hansı cavaba sual,
ya suala cavab olur?!

Dindirirsən susur torpaq,
dili lal, qulağı kardı.
Ölənləri xatırlamaq,
ölənlərdən yadigardı.

Bu nə sirdi Allah, Allah!
Bürkü gedir, çovğun gəlir.
Kəşf olunmur kəşf eləyən,
Vaqif gedir, Vurğun gəlir?

Fərqim varmı bir vələsdən,
ya adicə qarışqadan?!
Dərk edirəm deyə-deyə
dərkolunmaz qalib insan.

**NƏ YAXŞI,
İNSANLAR ÇINARLAŞIRLAR**

Saldıq kölgəsindən öz yolumuzu,
çinarlar müqəddəs, məbəddir dedik.
Çinara bənzətdik şaxboylumuzu,
Dosta —
çinar qədər ömür dilədik.

Yazıldı yüz xətlə baba çinarlar,
imzalar, ünvanlar qaldı dünyada.
Hər kəndin
bir çinar salnaməsi var, —
yazılı kitabdı açıq havada.

Durubsan çinarlar altında yəqin,
Fikir ver, bir hissini incəliyinə:
Elə bil —
ən məşhur bir şəxsiyyətin
yanında durursan çiyin-çiyinə.

Arzular səddini aşıb-daşırlar,
arzunun axırı, əzəli olmur.
Nə yaxşı —
insanlar çinarlaşırlar,
nə yaxşı —
bu, boydan asılı olmur...

KƏLBƏCƏR QAÇQINI

Əzizim İbrahim Ağalar oğluna

Mərsiyə deyirdi şəhid atası,
niyə bu davanın axırı yoxdu!
Eşit bu fəryadı, bu etirazı,
ay Allah!
səndən ki, yuxarı yoxdu.

Yerdə yer qalmayıb məzar əlindən,
gəl ay Qaçaq Nəbi, gəl Həcər, deyir.
Yer üstü düşməndi, yer altı vətən, —
hər itən başdaşı
Kəlbəcər deyir.

“Kəklikli dağlarda” Vurğun iz qoyub,
harda qeyb oldular, ərşə çıxdılar?!
Ceyran bulağını sahipsiz qoyub,
çixılmaz yollardan necə çıxdılar?!

Hayıf Dədə Şəmşir, Turşsu bulağı,
hayıf Ağdabanda gördüyüm məzar.
Şamil qardaşımın
Muzey qoruğu! —
dindirmə sən Allah, İskəndər ağlar.

Xumardı dağların gözü Kəlbəcər,
boylanır dağlardan göz dağı kimi.
Dərələr boyunca inləyib keçər,
İstisu —
Kəlbəcər dustağı kimi.

Mərsiyə deyirdi şəhid atası,
muğamat istəmə o “yaddan çıxıb”.

Yanıb kül olubdu ciyərpərası
bu oda düşübdü,
o oddan çıxıb.

Allah, qulağında bir səs mələyir,
bütün kainata haray salır o.
Bu necə beşikdi, mərsiyə deyir,
bu necə məzardı, laylay çalır o!

Yüvənsiz fikirim uzağa getdi,
durdu göz önümdə adı qalanlar.
Torpaq deyə-deyə torpağa getdi,
Vətən deyə-deyə Vətən olanlar.

Ələvsət, atayın yapış qolundan,
Budaq qoltuğuna gir hapa kimi.
Çağırır, səs gəlmir torpaq oğlundan,
sən ona cavab ver,
bir şəfa kimi.

Onun laylasını eşit, ey Vətən!
Səsini Araza, Kürə verirdi.
Ömür hesabına oğul böyüdən,
ərsəyə çatdırıb yerə verirdi.

Kəlbəcər taleyin ağır zərbəsi!
Bəlkə də dərdlərin möcüzəsiydi.
Mərsiyə deyirdi şəhid atası,
Qisasa çağırın
Himn əvəziydi.

19 may, 1993-cü il

**GÖRƏSƏN AĞDAMA
YAĞIŞ YAĞDIMI**

Gülablı — cənnətdi, səddi, sədadı,
təbiət çiçəkdən xalı toxuyur.
Şahbulaq Ağdamda şah abidədi,
fəhlə əllərinə nəğmə oxuyur.

Görəsən Ağdama yağış yağdımı,
yollarda sel tutdu bizi qəfildən.
Yoncaya,
taxıla heç su çıxdımı,
bir damcı düşdümü orda görəsən!!

Yenicə girmişdi hələ may ayı,
katib düşünürdü fikri qarışıq.
Kiminsə — tələsik içdiyi çayı,
kiminsə — söhbəti qaldı yarımçıq.

Od tutub yanırdı laləli otlar,
biz suya dönsəydik düzə axardıq.
Ağ yelin kimi ydi dolu buludlar,
əlimiz çatsaydı —
bir-bir sağardıq.

Sıxırdı mənim də söz ürəyimi,
susmaq çətin imiş, danışmaq asan.
Su var çörək verim!
Deyirdi zəmi,
imtahan verirdi çörəyə insan.

Göy yerin dərđini duyacaqdımı,
bəlkə də şimşəkdir buludda gəzən!!
Görəsən Ağdama yağış yağdımı,
bir damcı düşdümü orda görəsən...

1985

**SABAHINIZ XEYİR,
GƏDƏBƏYLİLƏR**

Bu meşə, bu sükut, bu dağ havası,
yarpaqlar üz-üzə söhbət eləyir.
Dünyanın, de, hansı xəstəxanası,
xəstəyə bu qədər xidmət eləyir?

Nə cərrah bıçağı, nə dava-dərman,
nə şəfqət bacısı, nə baş həkim var,
O qədər yüngüləm, quş kimi, inan,
bilmirəm nə qədər burda çəkim var.

Ruhumu nə gözəl oxşadı yellər,
dosta yadigardı hər izin, şair.
Asfaltı görməyə adət edənlər
vələsin qədrini nə bilsin, şair.

Mən yuxu görürəm, rəya görürəm? —
gördüyüm yuxunu oyaq görürəm.
Bu dağı o dağa dayaq görürəm,
dağlarda dərs verir təbiət mənə.

Tükü tükdən seçir millətin gözü,
dillərdə dolaşır dilimin sözü;
Mənə nə lazımdı? — bircə xoş üzü,
ali mükafatdı bu qiymət mənə.

Bulağın səsində bülbül nəğməsi,
İlyasın sözüdü, Şəbnəmin səsi.
Bir az da Gədəbəy, Qazax ləhcəsi,
nə dilçi lazımdı, nə lüğət mənə.

Bulud saçlarını daradı göylər,
şıdırğı yağışdan yuyundu səhər.
Sabahınız xeyir, gədəbəylilər,
burda nəsib oldu bu qismət mənə.

HÖRÜK ÇƏKƏN FƏHLƏDƏN GİLEY

Dedim bu ev nədir, bu bina nədir?!
Ən yeni texnika əlinizdədir,
amma tikdiyiniz bir şeyə dəyməz.
Qısaca söylədim fikrimi, qəraz.
O da öz fikrini dedi müxtəsər:
— Puşkinin lələklə yazdığı əsər
hələ köhnəlməyib, mənəcə, təzədir.
Ən yeni kompyuter əlinizdədir,
amma yazdığınız bir şeyə dəyməz.
Gördüm yox, bu giley, gileyə dəyməz.

Moskva, 1981

RƏY

Oxucu neyləsin, qardaş,
söz də, sözçülük olmasın.
Yəni, söz çürük olmasın,
söz — çilik-çilik olmasın.

Sözü deyəndə fəhm ilə,
özün də sərf-nəhv elə.
Millət yazıqdı, rəhm elə,
bunca küyçülük olmasın.

Özündən razı qalırsan,
bizi narazı salırsan.
Bir çal görək, nə çalırsan?
zurnan
züyçülük olmasın.

2009

KAŞ

Xəstəxana həyatının
öz ağrısı, öz acısı.
Ağacdələm quşu kimi
iynələyir tibb bacısı.
Qan götürür damarımdan,
asta-asta, yavaş-yavaş.
Bir əsgərin yarasına
qanım məlhəm olaydı kaş!

*Almaniya, Münhen.
Xəstəxana. 2007*

HEYRƏT

İnsanlar gör necə heyif olurlar,
türklər düz deyibdi: “qeyb” olurlar.
Sağına baxırsan — sağında yoxdu,
soluna baxırsan — solunda yoxdu.
Olub, ya olmayıb?! —
ağlında yoxdu,
qoluna girdiyin qolunda yoxdu.
Ayılıb görürsən yanın boş qalıb,
qulaq həsrət qalıb, göz çaş-baş qalıb...

DÜNYAYA HƏSRƏT

İlahi, bu dünya necə gözəldi,
ay günə həsrətdi, gün aya həsrət.
Göy qara məxmərdi, üstə şamları,
göy yerə həsrətdi, yer göyə həsrət.

Yağış leysan tökür, ara verməyir,
maral kürəyini yerə verməyir.

Baxt əvvəl verəndə, sonra verməyir,
yaz qışı izləyir, qış yaya həsrət.

Bulaqlar qaynayıb, axır şırhaşır,
dünya pıçılıyla dinib-danışır.
Sel-selə, arx-arxa gedib qarışır,
çay-çaya tökülür, dəryaya həsrət.

Nəriman, yaş ötür, ömür azalır,
tələsmə, tələsən arxada qalır.
Yenə sənin gözün dünyada qalır,
dünyada qaldıqca, dünyaya həsrət.

Xəstəxana
25.04.1997

HƏSRƏT

“Biri vardı, biri yox”
N.Kəsəmənli

İkisi də var idi:
o Davud, o da Nüsrət.
Ulduz kimi söndülər,
xatirəyə döndülər.
Biri ataya həsrət,
biri anaya həsrət.
Vətəndə vətən idi,
millət yanında millət, —
o Davud, o da Nüsrət.
Onun nəvəsi oldu,
bunun oğlu tutuldu.
Biri nəvəyə həsrət,
biri oğula həsrət.

Davud yağışa düşdü,
fikirliydi zavallım.
Əyləci saxlayınca,
vaxtı saxladı, zalım.
Cavanşiri* oyatdı,
özü əbədi yatdı.

Gözləyirdim Nüsrəti,
gözlərimdə xiffəti.
Yola saldım İrana,
tabut döndü bu yana.
Nüsrət Davuda həsrət,
Davud Nüsrətə həsrət.
Yer üstü,
yer altına —
iki həsrətə həsrət.

2008

ŞAH XANASI

Yerdə münasibətlər,
yerdə iddia, qərəz.
Yalan sözdü ki,
yalan —
ayaq tutar, yeriməz.
Yalan yalandı —
gerçək!
And desən, and içəcək,
vəd desən, vəd verəcək,
sonra möhlət verəcək,
o qədər yeriyəcək, —
düzü bada verəcək.
Əyri — düz görünəcək.

* Eyni adlı romanın baş qəhrəmanı (*red.*).

Aya, ulduza yazdım, —
Tanrım, sənın töhfəni.
Yerdə sürünənlərə
tapşırma Tanrım, məni.

Görmək istədiyimi
görmürəm,
yasaq olub.
Sən göyde — mənə yaxın,
o yerdə, —
uzaq olub.
Mən şahmat taxtasının
bəlkə piyadasıyam? —
Ancaq Şah xanasında
gedib dayanasıyam.

2003

HARDASAN

Soruşmaq ayıb olmasın,
hardasan, gözə dəymirsən?
Yolun düşəndə bu yana,
yolüstü bizə dəymirsən.

Sənə ümid bağlayıram,
özümə gün ağlayıram.
"Acam", pəhriz saxlayıram,
gəlib pəhrizə dəymirsən.

Necə gəzım bağı sənsiz,
sən gəzən oylağı sənsiz?
Təkəm — dedim axı, sənsiz,
niyə sənsizə dəymirsən?

BİLMİRƏM

Ürəyim ağrıyır həkim,
onu qoruya bilmirəm.
Alnıma yazı yazılıb,
nədir, — oxuya bilmirəm.

Qəm gəlir qəmin üstünə,
tək düşür cəmin üstünə.
Daha, sinəmin üstünə
əlimi qoya bilmirəm.

Ürəyim tükdən asılıb,
yük olub, yükdən asılıb.
Sağım çürükdən asılıb,
dinmirəm, — guya bilmirəm.

Bir səs dəyir qulağıma,
ilişirlər ayağıma.
Tülkü çıxır qabağıma,
tülküsen, — deyə bilmirəm.

2006

DEMIŞƏM

Heç özümü bağışlaya bilmirəm,
həyasıza mən "həyalı" demişəm.
Necə gedib, necə gəlib yanıma? —
ayağına mən "sayalı" demişəm.

Nə hissi var, nə ürəkdə duyğusu,
ürəksizdi, neçə ürək oğrusu.
Ara vermir, vicdanımın ağrısı,
vəfasıza mən "vəfalı" demişəm.

Qanqal imiş, gül yerinə qoymuşam,
daş parlayıb, ləl yerinə qoymuşam.
Qarışqanı fil yerinə qoymuşam,
mən sərcəyə "dağ qartalı" demişəm.

Yuxuluydum, sən oldun ilk oyadan,
elə bilmə, o yatanam, o yatan?!
Ürək sındı, calaq tutmur sonradan,
nə demişəm, mənəcə, haqlı demişəm.

Sən bu yolun yolçusuydun, qalma, get,
istəyirdim ləngiyəsən, amma get.
Mən demişəm, daha məndən umma, get,
kişilərin yoxmuş ağı, demişəm.

UŞAQLIQ YOLDAŞIM, NEFTÇİ BAYRAMA

Harda qaldı Qarayazı meşəsi,
keçdik Poylu körpüsündən, a Bayram.
Çinar kimi pöhrələndik, ucaldıq,
biz də qalxdıq yer üzündən, a Bayram.

Qara zurna gülşəngi çalardı,
bir kəndə yox, ölkəyə səs salardı.
"Dərmiş" deyib, dərdimizi alardı, —
süd əmmişik el sözündən, a Bayram.

Sənin anan, mənim anam bacıydı,
dili şirin, taleləri acıydı.
Gördüyümüz təndiriydi, sacıydı, —
çörəklərin istisindən, a Bayram.

Neft Daşları sənin ilk şah əsərin,
var maşallah, Koroğluya bənzərin.
Gətirmədin, görmədik heç Xəzərin
balığından, kürüsündən, a Bayram.

Sahil sənin, dəniz sənin beşiyin,
orda evin, burda da ev-eşiyin.
İpək pərdən, ipək yorğan-döşəyin, —
ipəklərin təzəsindən, a Bayram.

Neftçi Bayram neftimizə dayaqdı,
sevən qəlbin sular kimi oyaqdı.
Dünya acdı, pay istəyir nə vaxtdı, —
ver Xəzərin süfrəsindən, a Bayram.

Hər insanın həyatda bir yolu var,
taleyi var, imzası var, qolu var.
Bu millətin iki şanlı oğlu var, —
şairi mən, neftçisi sən, a Bayram.

4 noyabr, 1995-ci il

VERDİ

Mənim dostum məndən qabaq
məni danana söz verdi.
Ona gözün işığı,
mənə baxmağa göz verdi.

Gəldim-gəlmədim dünyaya,
əməyimi verdi zaya.
Birinin üzünə həya,
birinə təkçə üz verdi.

Nə deyim düzü əyənə,
dost deyib, xətrə dəyəənə!?
Qızıl inək istəyəənə,
tale qısır öküz verdi.

Noyabr, 2002

EHTİYACI VAR

İnsan cavanlıqda şərəf-şan gəzir,
hər kəsin bir ada ehtiyacı var.
Elə ki, ağardı saçı-saqqalı,
atanın övlada ehtiyacı var.

Tələsmə bir məqam düşsə əlinə,
inanma dünyanın gəlhagəlinə.
Arvadın — uşağa, qıza, gəlinə,
kişinin — arvada ehtiyacı var.

Yaş gəlib yetişir əllyə, yüzə,
ürək həssas olur əyriyə, düzə.
Qulağın bir səsə, gözün bir üzə,
ağızın bir dada ehtiyacı var.

Zəmanə hikmətdi, mənası dərin,
arxayın olma ki, istidi yerin.
Əlində bir qoşun, ortada Şirin,
Xosrovun Fərhada ehtiyacı var.

Böyükələr iş görüb, uşağam deyib,
basılıb o kəs ki, qoçağam deyib.
Nəriman, çox qızma, ocağam deyib,
ocağın bir oda ehtiyacı var.

SƏN DƏ

Təbabət dərsliyini
gətirdim bir gün yada.
Deyir: yaşamaladı
canavarlar dünyada.
Ceyranların xəstəsi,
maralların dəstəsi
onlara yem olacaq,
sağları yaşayacaq...
Xəstəsənsə, bu başdan
yem ol sən də, Nəriman!

“AĞLAĞAN”

*“Yandıran bilirdim, yanan bilirdim,
mən belə ağlağan bilməzdim səni”.*

Zivər Ağayeva

Bu dünya bir sirdi, mən də bir sirəm,
əsir etdiyimə özüm əsirəm.
Mənim Allah verən bir paklığım var,
hər yaşda gizli bir uşaqlığım var.

Anasız qalmışdı ana deyənim,
həyatı bir uşaq öyrətdi mənə.
Bir qadın — əvvəlcə onu sevməyi,
sonra da ağlamaq öyrətdi mənə.

Ürək nəğməsini səssiz oxuyub
kimsə can qoyanda, sən əl qoymadın.
Yan ötdün adımları “Ağlağan” qoyub,
silib göz yaşımı məhəl qoymadın.

6 iyun, 1995

CAVİDİN

Naxçıvanda Cavid çıxdı qarşıma,
türbəsiydi indi vətən Cavidin.
Şahlıq quşu gördüm qonub başına,
sürgünlərdə ölüb-itən Cavidin.

Tutdurdular, öldürdülər şairi,
yasaq oldu o şairlər şairi.
Türbəsinə qoymayın hər şairi,
ruhu pakdı ilahidən Cavidin.

Qılıncını üstə çəkdi xəyanət,
köməyinə nə dost çatdı, nə millət.
İlhamından qisas aldı cəmiyyət,
taleyindən üzü dönən Cavidin.

Gedən getdi, qalanları qaldılar,
Xiyabanda fəxri yerlər aldılar.
Atabəylər torpağında yadigar
Cavid qaldı fəxri adı Cavidin.

Başqaları bir ağ günə çıxdılar,
tamaşaydı, səsə-ünə çıxdılar.
Yer altından, yer üstünə çıxdılar,
dalısınca Müşfiq, Hadi Cavidin.

*Naxçıvan,
14-16 may, 1999*

**QAÇDIQ QARA SAÇDAN
AĞ SAÇA QƏDƏR...**

İllər bir-birilə qol-boyun gedir,
neçə qol ayrılır boyundan belə.
Dünyada dünyayla bir oyun gedir,
baş aç bilmədim oyundan belə.

De gəlsin Şahbuzlu şah sözlü şair,
Araza qovuşaq Məmməd Arazla.
“Bu dünya nə sənin, nə mənim” — deyir,
sevir bu dünyanı bu etirazla.

Hanı tələbək illəri, Məmməd?
Biz ki unutmadıq, bu yaşa qədər.
Yağışlar altında qaçdıq nəhayət,
qaçdıq qara saçdan, ağ saça qədər.

Evləndik zarafat, sevdik zarafat,
dünya gözəliydi nə vaxtsa, dostum.
Mənim qadınım qəsd etdi, həyat,
bu damı zarafat? —
deyəndə, susdum...

Sən ana itirdin, ana yaşında,
qadını dünyanın ən şah əsəri.
İndi qızın çalır beşik başında
anandan yadigar o nəğmələri.

Duman salamat qal, deyən şairi,
orda Kür səsləyir, burda Xan Araz.
Sən Vətən oğlusan, Vətən şairi,
şair də Vətəntək əvəzolunmaz.

Ana şerimizin vəzni, ölçüsü,
çəkisi, qiyməti, şairin özü,
sən olan məclisdə başdadı yəqin?!.
Kim afərin desə, ona afərin.

Keçirəm, qarşımda Xiyaban durur,
ziyarət özü də savabdı burda.
Mərmər plitələr yanbayan durur,
hərəsi bil cilid kitabdı burda.

Gündüzlər əsəbi, gecələr oyaq,
meydana çıxmışdı Bakıda millət.
Moskva tankları yollar üstə yox,
taleyimiz üstə yeridi, Məmməd.

Xəlil — nəslimizin payız tufanı,
bu tufan o biri tufana düşdü.
Milləti —
yurdunda əsir olanın,
şairi gör harda zindana düşdü.

Elə ki tapındıq üçrəng bayrağa,
Qarabağ yanğını bir məhşər oldu.
Sən mülki paltarda qalxdın ayağa,
şerin cəbhələrdə səfərbər oldu.

Sədərək ağrısı başqaydı yerin,
səni harayladı, o səni, Məmməd.
Qaçqını, köçkünə olan şairin,
çadırdan başlayır vətəni, Məmməd.

Qalx, himni çalınır Azərbaycanın,
o qartal gözləri gördüm, nəhayət.

Dardı çərçivəsi mavi ekranın,
uçuşa çağırır onu təbiət.

O yenə qıy vurub, göyün üzündə,
Şuşa qalasına qonan günü var.
El cıdırı çıxıb Cıdır düzündə,
yenə nəmərinə alan günü var.

Yapalaq at minib ər meydanında,
dünyanın sar günü, tər lan günü var.
Vaqif, gözün aydın, heykəl yanında,
Məmməd Araz günü, Nəriman günü var.

*

* * *

(Kitaba yazılan avtoqraf)

Bu millətin Həcəri var,
Selcanı var,
döyüş günü neçə canda
bir canı var.
Nəşriyyatda Sevdası da
var millətin,
Azərbaycan, budur sənin
səadətin.

2007

AŞIQ ƏDALƏTƏ

Ədalətdən mən ədalət istədim,
ürəyimin dağı yaman dağıydı.
Eşq oduna yandırırdı Kərəmi,
yandırmasa, Kərəm hələ sağıydı.

Təzənəyi sağ əlində əsirdi,
Xan Əslini pərdə-pərdə gəzirdi.
Barmaqları soruşmaqdan bezirdi,
hardan keçib, gördüm deyən yoxuydu.

Bazarı qəm, Kərəm qəmə müştəri,
yolu uzaq, ara düşmən çəpəri.
Qul olmuşdu Xan Əslidən ötəri,
“can” deyirdi, eşitdiyi lağıydı.

Çal, Ədalət, dadım sazın duzunu,
qulaq asım sənə ömrüm uzununu.
Baş açmadım nədir Kərəm ovsunu,
Kərəmi qul, “Kərəmi”si şahıydı.

*Şəmkir,
4 aprel, 1998*

BİR AZ MÖHLƏT İSTƏYİRƏM ÖMÜRDƏN

Saçlarımın rəngindədi gödəkçəm,
yarı bozdu, yarı qara, yarı ağ.
Təbiət öz saydığıni sayacaq.
Bir ömürün fəsilləri qarışmış, —
yarı yazdı, yarı payız, yarı qış.

Uzaqdımı, yaxındımı mənzilim,
mən dağ qalxdım, dağı aşan kimiyəm,
dünya gördüm, dünyalaşan kimiyəm,
bələd oldum hər üzünə həyatın,
gecəsinə, gündüzünə həyatın.

Bir az möhlət istəyirəm ömürdən,
nə qədər ki, bu dünyada biz varıq,
bu dünyanı yaşadarıq, yaşarıq, —
sən olarsan, mən olaram — ikimiz
həyat şirin, dünya gözəl, sən əziz...

NİYƏ DEMƏDİNİZ

Sizi düşünürəm oturub bəzən,
ey mənim möhtərəm müəllimlərim.
Sən də, ey məzardan məzara köçən
anam... dünyadakı əzizim mənim.

Böyüyə, kiçiyə hörmət, ehtiram,
sədəlik, təvazö, abır... vəssalam.
Belə öyrətdiniz, yaxşı dediniz,
təəssüf,
həyatı düz görmək gərək.
Böyük var, kiçikmiş, siz demədiniz,
kiçik var, daha da kiçiltmək gərək.

Niyə demədiniz siz, əzizlərim,
təkcə, görüş üçün deyil, əl ancaq.
Əl bəzən ətəkdən yapışmaq üçün,
bəzən yumruq üçün gərək olacaq.

Niyə demədiniz, bilmirəm niyə,
dünya sakit deyil, bir yuxu kimi.

Dost adlı düşmənlər ola bilərmiş,
düşmən adlı dostlar olduğu kimi.

Niyə demədiniz...
gizlin ha deyil,
həmişə günəşli açılmır səhər.
Şirin nəğmələri oxuyan bir dil
acı həqiqətlər söyləyə bilər.

Beynimdə, fikrimdə dolaşib gəzən
oda da bələdəm, üsütməyə də.
Tərif eşitdiyən insandan bəzən
hazır ol, yüz təhqir eşitməyə də.

Yayda qar olmayır, qışda da yarpaq,
bunun müəllifi deyən, kim olub?
Həkimlər ilanın düşməni, ancaq
ilan tibb elminə emblem olub.

Eşit həqiqətin, düzün səsini,
həyat səngərdirsə, əsgər yatmasın.
Müəllim həyatda tələbəsini,
ana övladını qoy aldatmasın.

AY HARAY

İllərim arxada qaldı,
arxada qan-qada qaldı.
Əkdim-biçdim yada qaldı,
doğma torpaqlar, ay haray!

Kol dibində bənövşələr,
dağlara qalxan meşələr!

Gedən oğullar, kişilər,
sönən ocaqlar, ay haray!

Düşmən aldı solu-sağı,
kar olsun yerin qulağı.
Şuşada İsa bulağı,
yenəmi qaynar, ay haray.

Ay Qubadlım, Kəlbəcərim,
hardasan Nəbim, Həcərim!
Dindirmə çölüm, içərim
od tutub yanar, ay haray!

Füzulidən Cəbrayıla,
şəhid oğullar ayıla.
Qışqıram, səsim yayıla,
bata qulaqlar, ay haray!

Yandı Ağdamın ağ daşı,
köhnə yurdun ocaq daşı.
Ağdamın Qarabağ yaşı,
o köklər, soylar ay haray!

Müsibət oldu Xocalı,
hacıleyləklər uçalı.
Yandı cavanlı, qocalı,
mərdlər, qoçaqlar ay haray!

Zəngilanda zəngi tutun,
at minin, üzəngi tutun.
Bir Koroğlu cəngi tutun,
tərpənsin dağlar, ay haray!

Tovuz, Qazax, Ağstafa,
Səderək çox çəkdi cəfa.

Ermənini qova-qova,
ölümlə oynar ay haray!

Od içindən keçə-keçə,
Laçını da verdik heçə.
Bir gözüm baxar beləcə,
bir gözüm ağlar, ay haray!

20 aprel, 1997

SİRR DEYİL

Mənim sağlığımıza içdilər dünən,
dedi arzuna çat bir nəfər, dünən.
Siz çatın, mən amma çatmayacağam,
mən heç vaxt arzuma çatmayacağam.

Mənim arzum hara, daha mən hara,
xatirə söyləsəm... bu bir yığındı.
Mən arzuma çatsam bədbəxt olaram,
bəlkə xoşbəxtliyim çatmamağımdı.

Kim isə, bəlkə də burda susacaq,
nə deyim,
yox, o da müqəssir deyil...
Xoşbəxt olmaq ilə — arzuya çatmaq,
mən sizi bilmirəm, mənəcə bir deyil.
Bu da sirr deyil.

29 GÜLLƏNİN YİYƏSİ

Atəş!
Şəmkirdə atəş!
havada, yerdə atəş!
Vurdular Aslanovu,
bir icra başçısını,
ailə başçısını.
Yarıda saxladılar
atasının yasını.

Millət, qır millətini,
göstər tayfa üzünü,
kölə xasiyyətini,
qəbilə niyyətini.
Arzu dolu ürəyi,
həyat dolu gülüşü,
məhəbbət dolu gözü
atəşə, atəşə tut,
bir az hikkəni soyut.
Nəfəs al, toxta bir az
sənin tərəfindədi
dediyin haqq da bir az.
Haqqa, vicdana and iç,
tökdüyün qana and iç.

And içirlər başına,
burda maya qoyurlar:
Aslanın başdaşına,
ananın göz yaşına,
gəlinin göz yaşına.
Yaxşılıq, mehribanlıq,
mərdlik, cəsarət, hünər!

Tikir, qurur, yaradır, —
öldürün onu, yetər!
Millətə nə deyəcək
xəbər tutsa, gürcülər?!
Şəhid ailələri,
onu xəbər alanlar,
ehtiyacda qalanlar,
orda, soydaşlarımız,
düşünən başlarımız,
səkkiz milyonluq ölkə?
Biz köçüb gedəcəyik,
getməyəcək bu ləkə.

Bir para vəzifəli,
bir para vəzifəsiz,
qərəzli, ya qərəzsiz
qısqanır nüfuzuna,
adına, ünvanına.
Süfrəsində “Tost” deyən
susayıbdı qanına.
Şıxəlinin dalmca
göndərin, getsin o da.
Maqsud Əlizadənin,
ya Qəşəm Aslanovun
dalmca... Aslanı da!

...Yol boyu tanış edir
sözarası o, məni.
O günü yada salır
bu gün əsən sərt külək.
Maşında yeri qalıb
29 güllənin
pencəyindən kəsilən
düymələrin yeritək.

Yenə yardım aparır,
yenə haraya gedir?
Burdan buraya qaçır,
ordən oraya gedir.
Qəlbində İstiqlalın
odu, eşqi, həvəsi.
29 güllənin —
mükafatın yiyəsi.

Şəmkir, iyun, 1999

TALE

Yanında baldızı, nəzarətçisi,
boynunda, qolunda qiymətli daşlar!
Tale görüşdü qəfildən bizi, —
yaxşı ki, dünyada taleyimiz var.

Tanıyan o idi, tanımayan mən,
ah, onun həyata sualı nəydi?!
Bir şeyi bilmədim, — nəzarət hökmən
üstəki daş-qaşa, ya özünəydi.

Zəncir biləyində xalis qızıldan,
üzük barmağında başqa bir ovsun.
Qandal eşitmişdim,
amma heç zaman,
qandal görməmişdim qızıldan olsun.

Soruşmaq istədim mən onu ondan,
gördüm ki, özü də məəttəl qalıb.
Mənim əzizimdən, mehribanımdan
yad baxış,

yorğun səs,
soyuq əl qalıb...

Budurmu xoşbəxtlik, yaxud səadət,
budurmu dünyanın ağız ləzzəti?!
Almazın, yaqutun içində fəqət
mən ağlayan gördüm bir məhəbbəti.

Əzizdir hər kəsin eşqi, niyyəti,
Hər qəlbin ilk sözü bir ünsiyyətdi.
Kişinin ən böyük mədəniyyəti, —
bəlkə də qadına münasibətdi.

Bir müdrik misalı gətirdim yada,
sən də ər evində bir az ayıq ol.
Qızıl basdırılır, çıxarılır da,
insan basdırılır torpağa bir yol.
Bir az ayıq ol.

**MİR CƏLAL
MİSAL ÇƏKƏRDİ**

İş axtarma, adam axtar, —
Mir Cəlal misal çəkərdi.
Sonra bildim, Ustadımın
gözü niyə yol çəkərdi.

Tələbənin atasıydı,
yerdə Tanrı sədasiydi.
“Məqbul” vaxtı qaydasıydı, —
soruşmamış qol çəkərdi.

Sayardı, onu sayanda,
hörmətə hörmət qoyanda.
Ürəyinə yatmayanda
əl verməzdi, əl çəkərdi.

Gah xeyiri şər olubdu,
gah balı zəhər olubdu,
Amma zəri zər olubdu,
o zəhərdən bal çəkərdi.

“Hal-əhli” kef eləyəndə,
özünü məhv eləyəndə,
Nəriman səhv eləyəndə,
dərdi Mir Cəlal çəkərdi.

May, 2003

TƏLƏBƏLİK

Bacım qızı Fəridəyə

Durur ayrıldığı kölgəli çinar,
durur Gəncədəki bizim institut.
Xəyalım bir yerdə tutmadı qərar,
illəri andırdı bir anlıq sükut.

Neyləyim, unutmur insan ürəyi,
yaşadım dünyada könlüyanıqlı.
Düz dörd il geyindim köhnə pencəyi,
qolu gödək oldu, boynu yamaqlı.

O pencək saxladı məni soyuqdan,
doğru danışmağı çoxu ar bilir.
Əynindən çıxardı bəzən atan,
heç kəs bilməsə də, qonşular bilir.

Bəzən ac da qaldım, daha nə danmaq,
danışib-gülməyə könlüm olmadı.
Şərim qəzetlərdə çap oldu, ancaq
bir qəzet almağa pulum olmadı.

Lakin bu dərdimi bilmədi heç kim,
mən bildim qədrini sevincin, qəmin.
Arabir xəlvəti baxıb sevindim,
təzə yamağına köhnə çəkməmin.

Gülmə, görməmişən o sevinci sən,
xoşbəxt böyümüşən, xoşbəxt ol, anam.
Bir də, bilirsənmi, mən o sevincdən,
dünyada heç kəsə arzulamıram.

Oldu sevincim də, oldu qəmim də,
bir tələbə qıza könlümü verdim.
Onun hər sözünü öz aləmində
seminar dərşitək əzbərləyirdim.

Deyirdim, nə qədər baha olsa da,
gərək üzük alım, bu bir adətdi.
Ancaq avtobusun keçib yanından,
piyada gedirdim dərşə arabir.

Qoy indi ağrısın vicdanı varsa,
girdi aramıza onda bir nəfər.
Bir gəncin taleyi alt-üst olursa,
ağırdı, dağılan ailə qədr.

Fikir ver hökmünə sən misalların,
deyir, su quyunun dibində olur.
Hayıf ki, ürəyi bəzi qızların
başqa oğlanların cibində olur.

Qoy bir söz də deyim, çıxartma yaddan,
bu da, necə deyər, bir məsləhətdi.
Çalış ki, əvvəlcə yanılmayasan,
təəssüf ikinci məğlubiyyətdi.

Ömrün yolları da pilləkan kimi,
gendən ucalara lap çox baxmışam.
Mən o pillələrlə bir insan kimi
gör ki, necə gəlib, necə qalxmışam.

1964

**MƏNDƏN
YAMAN RAHATDILAR**

Soyuq sökülür kürəyimi,
ağrı didir ürəyimi.
Yatıram, buz xörəyimi
qızdırıb gətirən yoxdu.

Evdə özüm, çöldə özüm,
təkliyə öyrənib gözüm.
Andıra qal, belə dözümlü,
üzümə bir gülən yoxdu.

Hərdən Gülüş yada salır,
hərdən Xətiş xəbər alır.
Hərdən Nazim bir zəng çalır,
— Gələn varmı?
— Gələn yoxdu.

Soruşmağa babatdılar,
şükür, sağ-salamatdılar.
Məndən yaman rahatdılar,
hələ ki, bir ölən yoxdu.

2000

DAİM GÖZ ÖNÜNDƏ

Həyatın qəribə məqamları var,
kim isə sağlamdı, nasaz görünür.
Dərinə bənzəyir bulanlıq sular,
duru su dərinə, dayaz görünür.

Baxma bu dünyaya belə könülsüz,
dünyada nə var ki, o xoşa gəlsin.
Səadət qəm ilə şərikdi, sözsüz,
görmədim —
qış ilə yaz qoşa gəlsin.

Sən elə gözəlsən, sən elə həssas-
könlündən könlümə bir işıq düşüb.
Səni hər tanıyan yaxşı tanımaz,
yaxşılar pislərlə qarışıq düşüb.

Göyərçin kimisən daima səssiz,
dümağsan, elə bil səni qar tutub.
Geyimin gözəldi, zövqün əvəzsiz,
niyə gözlərinə qəm qərar tutub?!

Vermə od sinəni hər əsən yelə,
dünya od sinənə bir inci qoyub.
Bir ömür nədir ki,
onu da belə;
qəmə həsr edəsən, sevinci qoyub?!

Ömürlük qalacaq amma bu duyğu;
bu ildən o ilə sirri daşımaq.
Nə qədər çətindi, bir ömür boyu
daim göz önündə
gizli yaşamaq.

**DÜNYA
YAŞAMAQ YERİYMİŞ**

Yol içində gül bitibdi,
bu yer köhnə bağ yeriymiş.
Dünya bir pəncərə deyil,
dünya yaşamaq yeriymiş.

Sən ey gözəllik tanrısı,
nə xoşdu ömrün mənası.
Sənin qolların arası, —
küsüb-barışmaq yeriymiş.

Gəlib çıxmırsan xeyli var,
demirsən bir gileyli var.
Əhmədlidən gələn yollar
nə yaman uzaq yeriymiş...

ƏLİ BALA

Kürəkənim Əliyə

Uğuruma gəlib çıxdın,
sənə qurban, Əli bala.
Səni görüb xoşbəxt olsun
Atan-anan, Əli bala.

Dar günümdə çatdın dada,
qoymadın əl açım yada.
Görməmişdim mən dünyada
belə tufan, Əli bala.

Bir həkimdən uzaq qaçdım,
o birinə ağız açdım.

Elə yandım, elə çaşdım,
əsdı xəzan, Əli bala.

Tale məni saldı dala,
yaman düşdüm haldan-hala.
Bu yaşda bu qeyli-qala
dözmür insan, Əli bala.

**BU DA BİR
"NƏRDİVAN"DI**

Əminə Yusifqızına

“Nərdivan” dedikcə, qalx nərdivanla,
“Nərdivan” yaşasın xeyir-duanla.
Varaq la sinəni,
 ey sinədəftər,
qaymağa bal qatdı Dədə Ələsgər.
Sən qaymaq səsini sözə qatansan,
ürək tərpedənsən,
 ruh oynadansan.
Bilmirəm mənəm mi, sən sən mi yazan,
şeir oxuyanda ovsunlayırsan.
Çaşır aqlım bir az, xəyalım bir az,
ovsun da oxu ki,
 ayılım
 bir az.

Jatimai televizya
kanalı ilə
görsələn
kəmərlər.
Xəbərlər
Jüniya Yusifqızı.
2009.

AYAQQABILAR

Qapımızın ağzında
Əvvəl ancaq ikiydi.
Onlar da mənimkiydi.
Dörd oldu sonra bir gün.
Üç il keçdi sərəsər,
Gah axşam, gah da səhər
Hey açılıb örtüldü
Bizim doğma qapılar.
Bir gün də altı oldu
Həmin ayaqqabılar.
İkisi bər-bəzəkli,
Dördü bəzəksiz oldu.
Artdı ayaqqabılar
Sonra da səkkiz oldu.
Keçir günlər, həftələr,
Yaş üstünə gəlir yaş.
Kiçik ayaqqabılar
böyüyür yavaş-yavaş.

GÜL

İllər gəlib keçib... qəbir itibdi
illərə nə var ki, gəlib keçəcək.
Üstündə ən gözəl bir gül bitibdi
Ətri var, elə bil öz nəfəsintək.
Gülün xatirinə
deyirəm, — çoban
neçə yol sürünü qaytarıb yəqin.
O gül, qoymayıbdı ayaqlanasan,
Cığır salmayıblar üstündən sənin.
Bu gülün rəngində vardı bir donun,
həyatı sevirdin, axı sən, ana.
Nə deyim, bəlkə də geyinib onu
Təzədən dünyaya gəlmisən, ana?..

İKİMİZ

“İstedad əsl-nəcabətdən artıqdır”

Volter

Sən mənim üstümdə söz götürübsən,
nadan kəkələyib lovğalananda.
Sən o kirpiyinlə köz götürübsən,
yəqin zərifliyin itib o anda.

O duya bilməzdi nəydi bu ülfət,
bələdçi cildində nabelədiydi.
Həqiqi ləyaqət, yalançı şöhrət
üz-üzə gəlmişdi,
bir qələtiydi.

Döyər sinəsinə bəzi adamlar,
coşar arsız-arsız namus-ar deyə.
Vətəni başına çətirtək tutar,
bir yaz yağışında islanar deyə.

Səni üşüdüdü soyuq nəfəsi,
gör o, ürəyini harda qırırdı.
Qadın qüruruna qəsd-i-qərəzi
“kişi qeyrətinə” sığışdırırdı.

Üzür istəyəydi səndən o, gərək,
nə üz lazım idi, nə də cəsarət;
Qadın qarşısında səcdə eləmək
qadın nəzərində qalxmaqdı fəqət.

Allahın say-seçmə bir bəndəsiydi:
əslı, nəcabəti, nələr və nələr.
Eh, o da mikrofon “xanəndəsiydi”,
üzdə əl çalırılar, dalda söyürlər.

İKİNCİ ADDIM

Hər şey bu dünyada başqaydı bir vaxt,
hər şey zarafatdan başladı bir vaxt.

Həyatda ikinci addım atırsan,
yeri ehtiyatla, get ehtiyatla.
Yolu cüt gəlmişdik, tək qayıdırsan.
Zarafat eləmə sən bu həyatla.

Kömək istəyirsən darıxıb hərdən,
günahkar bəlkə də ancaq mən oldum.
Təsəlli verən də mənəm, sənə mən,
səni çaşdıran da bir vaxt mən oldum.

Düşmənəm həyatda təsəliyə mən,
getmir təsəllinin vurduğu yara.
“Sənsiz yaşamaram” — deyə-deyə mən,
sənlə də yaşadım,
sənsiz də sonra.

Daha özünüdü xeyirin, şərin,
yadında bir sözüm qalacaqdımı, —
gedirsən,
ikinci addımın sənın,
birinci taleyin olacaqdımı?..

GÖRƏSƏN

Yoldaş yolda sınanır,
qardaş yolda sınanır.
Övlad harda, görəsən?
Kim tapdı,
kim itirdi
bu yollarda, görəsən?

İMTAHAN

Sənə imtahan verib
getdi tələbələrin,
mənası “dərin imiş”
mübtədanın, xəbərin.
Sənin təhlil etdiyin
o sadə cümlələrin.
Var olsun, sənə qurban,
“dörd”, “beş” yazan əllərin.
Xoş halına deyirəm,
qiymət alan gənclərin.
Nə vaxtdı gözləyirəm,
sənə imtahan verim,
mənə qiymət düşürsə,
can deyirsən,
can verim.

26.06.03.

SEVİNCİM ÜÇÜN

Məni bağışlayın, balalarım, siz,
bəzən nə dincəlik, nə yatıram mən.
Gecələr oyanıb vaxtsız-vədəsiz
vaxt olur...
sizi də oyadıram mən.

Kimsə oyan deyir mənə, elə bil,
sinəmin qapısı səssiz döyülür.
Bəzən vərəq üstə şeir-zad deyil,
gözümdən yarımçıq yuxu tökülür.

Bəlkə də şairlik başlanır o dəm,
başlanır axını sözün, döyüşün.
Sizdən
səhər-səhər üzr istəyirəm —
gecəki bir şeir sevincim üçün.

QORXURAM “ANAMA” MƏN ANA DEYİM

Qızım Xatirəyə

— Bir qadın anama oxşayır, ata,
üzü, görünüşü, boyu-qaməti.
Gülüşü ürəkdən, yerişi asta,
bir əl yaradıbdı iki xilqəti.

Anamda görmüşdüm o baxışları,
onundu o gözlər, o qaşlar, ata.
Yuyub dəramışam mən o saçları,
o ətrə bələnib bu saçlar, ata.

O necə özgədir? — deyirəm hərdən,
özgələr yanında doğmamdı, ata.

Gedənlər qayıdır bəlkə yenidən? —
o da qayıdıbdı, anamdı, ata.

Dünyanı bir qadın gözəli gəzir,
dünyada yaşayır özündən ayrı.
Get barış, o bəlkə küsülü gəzir? —
bizdən də yan keçir, o səndən ayrı.

Qadınlar köyrəkdi, qəm yeyə bilər,
ilahi söz deyir o baxış, ata.
Qadınlar hər şeydən inciyə bilər,
nəvaziş gözləyir, get barış, ata.

Nə qədər həsrətə dilim bir sözə,
nə deyim, soruşma o nədir, ata.
Yəqin, hansı qızın anası varsa,
Allahı göydə yox, yerdədir, ata.

Həyat gözlərimdə təzə don geyir,
arzumu, sirrimi qoy ona deyim.
Məni hər görəndə o, “qızım”, deyir,
qorxuram, “anama” mən ana, — deyim.

YAZIQ FİL

Nə qədər yaşayırsan...
Fərqi yox uzun ömrün.
Yalnız,
öləndən sonra
qiymətli sümüyün.

1969

TÜFƏNG

Hələ bir çiyindən o asılmayıb,
lüləsi alovlar saçmayıb hələ.
Çöllərdə
bir ceyran hələ sağ qalıb,
ağacda
bir yuva uçmayıb hələ...

PAYIZ ETÜDLƏRİ

Deyirəm,
sarılıb solduqca bağlar,
niyə qan qaynayıb-qarışmayır heç?
Dünən ağaclara bəzək yarpaqlar,
indi budaqlara yaraşmayır heç.

Buludlu, çiskinli açılır səhər,
günəş şüasını yeridə bilmir.
Sular buz bağlayır, —
salxım söyüdlər
yuyub saçlarını quruda bilmir.

Kimsə xəbər verir:
qar yağacaq, qar...
yozur dekabrın havalarını.
Bir az kip bağlayır bizim qonşular,
eyvana açılan qapılarını.

İstisi getdikcə candan baharın,
isti paltarını geyir camaat.
Nəinki özünü,
gözəl qızların
palto —
yaşını da dəyişir, heyhat!

Hava görürsən ki, xeyli sərindi,
başqadı ürəyin əhvalı indi.
Qocalar sahildən azalır
bir-bir,
gənclər iki-iki çoxalır indi.

Gecələr parlayır sular — gümüşü,
ışığı sahildən Xəzərə kimi.
Bakıda
dənizlə ayın görüşü,
uzanır axşamdan səhərə kimi.

Hər rəng min ürəyə, min qəlbə sirdaş,
hər fəsil — ən gözəl bir duyğu kimi.
Hər şey öz vaxtında dəyişəydi kaş,
hər şey...
təbiətdə olduğu kimi.

1968

SƏRHƏD

Səhərdi...
gül-çiçək ətrini yayır,
Arazın üstündən — çən, duman keçir.
Gün çıxır, sərhəddi kölgəm addayır
sərhəd
yanımdan yox, ortamdan keçir...

1968

UŞAQ...

Uşaq
gəldi nagahan,
bir xəbisin önündə
durub güldü, mehriban.
Sevindi körpə üzü.
Uşağa yox, ilahi,
uşaqlığa ilk dəfə
heyran qaldım mən, düzü.

1968

DEYİLMİŞ

Gəlib çatdım yetmiş beşə,
düşdüm neçə keşməkeşə.
Hayıf — dedim mən yetmişə
bu yaş o yaşdan deyilmiş.

Açılan gördüm bükülür,
tikilən gördüm sökülür.
Dağlar ələnir, tökülür,
daş özü daşdan deyilmiş.

Deyirlər insan kölgədir,
gül batanda kölgə itir.
Qalan ya sözdü, ya fikir,
yaşayan ad-san deyilmiş.

Adəmdən, Həvvadan bəri
aldadır bəşər-bəşəri.
Gözümlə gördüm məhşəri,
insan heç insan deyilmiş.

Gəlib bu yaşa çatmışam,
ağır yuxuda yatmışam.
Yatan divi oyatmışam
o da Nəriman deyilmiş.

17.02.2007

**XALQ ARTİSTİ
ƏMİNƏ YUSİFQIZINA**

Gör necə qarışb qəmin qəminə,
ixtiyar sahibi, bixtiyarsan.
Mənim yazdığımı oxu, Əminə,
mənim yandığımı demə, yanarsan.

Mənə demişdilər dünya işıqdı,
yenə yolum uzaq, səbrim az oldu.
Mənim ki, bu qədər alnım açıqdı,
niyə alın yazım oxunmaz oldu?!

Sənin pıçılında bir etiraz var,
bir göy gurultusu, bir leysan bulud.
Sözü sükutla da anlatmaq olar, —
təki söz söz olsun,
sükut da sükut.

Bir sevda yoludu könül təsəllim,
kimə tanıdırsan divanə məni?!
Külə döndüyümü görəndə bildim,
necə yandırılar Əminə, məni.

23.01.2001

DOĞMALIQLA ÜZ-ÜZƏ

Ürəyim düşərdi bəzən qorxuya,
gecələr tək qalsam,

oyaq mən idim.

Elə ki, yay gəldi, düşərdim suya,
Kürdəki ən iri balıq mən idim.

Sərin kölgəliklər

süfrələr kimi,

açılıb qarşımda qızanda torpaq.

Günəş divarlara çəkib şəklimi,

fotoqrafdan qabaq, rəssamdan qabaq.

Danlağın rəngini yanaqlarımda,

tikanın özünü ayaqlarımda,

tikanlı sözləri qəlbimdə

bəzən

bu yaydan o yaya gəzdirmişəm mən.

Yaşadım, donmadım soyuqda, qarda

şəkilim güzgülü göllərdə qaldı.

Mənim ayaqqabım

mağazalarda,

ayaq ləpirlərim çöllərdə qaldı.

Elə bil sağıma qar ələnir, qar

elə bil solumu gün yandırır, gün.

Xəfif bir fərəhlə

kədərənmişəm,

xəfif bir kədərlə sevinirəm mən.

VYETNAMLI YAŞIDIMA

Daşkənddəyəm xeyli var,
hava bu gün istidi.
Mən dənizə gedirəm
çimmək üçün,
istidi.

Sən döyüşə gedirsən -
kəlgən dərədə, düzdə.
Sən səngərdə yatırsan,
mən isti qumun üstə.
Demə, mən dincəlirəm,
ürəyim narahatdı.
Bunu doğru deyiblər:
mübarizə həyatdı.
Sən atdığı silahı
Mən atmaq istəyirəm.
Sən qalxdığın səngərdə
mən yatmaq istəyirəm.
Səninkidi səadət,
bir millət ki, vuruşur, –
demək öz əlindədi
vətənin qurtuluşu.

Məni günəş yandırır,
səni qəzəb, bir də kin.
Mənim bədənim yanır,
sənin qaynar ürəyin!
Mən qızlara baxıram! —
zont, lifçik, qara eynək, —
könlümdən öpüş keçir.
Sən vəhşi yankilərə
baxırsan,
ürəyindən
ölüm, qan, döyüş keçir.

Sahildəki daş kimi
qum üstündə yanırım.
Fikrimin təsbehini
çəkib xumarlanıram.
Qum üstə barmağımla
yüz cürə xətt çəkirəm.
Ölümlərə, qanlara
qəlbimdə sədd çəkirəm.
Düşmən,
nə qədər desən...

1965

İSA MUĞANNA

Gördük, dediyindən dönmədiyini,
"İdeal" olunca,
sən "Məhşər" oldun.
Dedin Plutarxın demədiyini,
mənim soykökümdə xoşxəbər oldun.

Candan can ayrıldı, sığdı bir cana, —
İsa Hüseynovdan
İsa Muğanna!
Yazdığın əsərlər dursun bir yana,
özün yazılmamış şah əsər oldun.

Özünü dananlar ucaldı, İsa,
özündən deyənlər puç oldu, İsa.
Bilmədim tez oldu, gec oldu, İsa,
mən Odlar yurduydum,
sən Od Ər oldun.

Hansı planetdə qalxdın ayağa?
Necə bağban idin, girdin o bağa?
Mən ki, səninkiyəm, ay İsa qağa,
orda nə gördün ki, birtəhər oldun,
belə əziz oldun, mötəbər oldun?!

Yazıldı alınına haqdan taleyin,
haqqın dərgahına qalxan taleyin.
Qaçan özün oldun, qovan taleyin,
axırda özünə bərabər oldun.

İyun, 2008

CAMAL MÜƏLLİM

80 illiyinə

Allah bir ömürü bir babat verir,
verəndə, yüzü də mükafat verir.
Adını çəkəndə ağzım dad verir, —
ağzın şirin olsun, Camal müəllim.

Səni hər görəndə göz də sevinir,
üz ki gülümsəyir, üz də sevinir.
Sizə gedən yol da, iz də sevinir,
eviniz şən olsun, Camal müəllim.

Yaş gedir, dünyanın çarxıdı, — demə,
dəryalar keçibsən, arx idi, — demə.
Yüz il yaşa desəm, yuxudu, — demə,
yuxumuz çin olsun, Camal müəllim.

2009

QARATOYUQ

Yenə səhər erkən durub,
tək başına məclis qurub,
oxuyursan cəh-cəh vurub,
sənə əhsən, Qaratoyuq.

Hardan aldın bu nəfəsi? —
gah səsində bülbül səsi,
gah sığırçın zənguləsi,
amma təksən, Qaratoyuq.

Qanadın var, çalar çəpik,
quyuğun var, açar yelpik,
qaçmağın var, neçə verstlik,
möcüzəsən, Qaratoyuq.

Nə incə qədəm basırsan?
dimdiyinlə yer qazırsan,
nə deyirsən, nə yazırsan,
nə yeyirsən, Qaratoyuq?

Toyuqların şahımisan?
həyatmısan, yuxumusan,
yar gələndə oxumasan,
nə mən, nə sən, Qaratoyuq?!

26.06.97

GƏNCƏ DƏFTƏRİ*

*Gəncə mənim ilk məhəbbət beşiyim oldu,
soruşmayın, tələbə qız onda kim oldu.
Bəlkə mənim alın yazım taleyim oldu?
O, qızlara dediyini mənə demirdi,
can verirdim, canıyanmış can istəmirdi.*

Müəllif

Gəncədə inistut tələbəsiydim,
qardaşvəziydim, dostvəziydim.
Sevirdim,
bir əlim Haqqın əlində,
amma tək qalmışdım baxtın əlində.

Tələbə yoldaşım deyib ki, yəqin, —
Məcnun şairiydi tələbələrin.
O da bir gözəldən ilham alardı,
o zülüm verərdi, bu kam alardı.
Elə ki, qız sinfə ayaq basardı,
bu, dərsi unudub şeir yazardı.

Deyirlər, şairlər dözümsüzdülər,
bəzən ayıq olur, bəzən süstdülər.
Bizim içimizdə bizə bənzəməz,
onunku ilhamdı,
bizimki mərəz.

Şairlər özündən xəbərsiz olur,
ağıl ikincidi, əvvəl hiss olur.

* Şair Ramin Qurban Gədəbəydə keçmiş tələbə dostum Həsən müəllimlə görüşüb, o da Gəncədə oxuduğumuz illərdə yazdığım və heç yerdə çap olunmayan şeirlərimi — vaxtilə öz xətti ilə köçürdüyü 73 səhifəlik dəftəri mənə göndərüb. Hər ikisinə minnətdaram.

Bir gün zarafatla mən belə dedim,
mən deyəndən sonra,

bildim nə dedim.

Bir az ehtiyatsız deyilən sözlər,
gördüm, ürəyinə toxuna bilər.

Bir dəfə gördülər o yenə yazır,
müəllim hirsələndi:

— Görün, nə yazır?

Şairi sinifdən kənar elədi,
guya yerimizi o dar elədi.

Qız gözə dəymirdi utandığından,
bir az həyalıydı qızlar o zaman.
Məndən soruşurdu amma yerini,
bir də soruşurdu təzə şerini.

Əsl sözlərini qızlar düz demir, —
qızları sevəni qızlar istəmir.
Kim sevmir,

ölüllər ondan ötəri,
bəlkə cavanların yoxdu xəbəri?!

Bir yazı taxtası, bir ağ təbaşir,
şair dəftəriydi,

yazardı şair.

Mən də arxasınca sinifbəsinif,
gedib köçürərdim... yaş ötdü, heyif.
Nə deyim, bəlkə də iki dəliydik,
bir böyük sözünü eşitməliydik.

Düşür o illərim yadıma hərdən,
yoxdu —

nə o qızdan, nə o şairdən.

Bizim tələbəlik illəri yoxdu,
Gəncə var, Gəncədə gəncəli yoxdu.

Bu, həmin dəftərdi,
gizli saxladım,
nəydi ki, on doqquz, ya iyirmi yaş.
Qırx il bu dəftəri tək varaqladım,
varaqla, bir gün də sən oxu, paklaş.

2006

EŞQ DƏ QAN AĞLAYIR YETİMLƏR KİMİ

Yaram təzələndi görəndə səni,
soruşma, bilmədim heç niyə, Ceyran.
Gəncə, tələbəklik illəri hanı,
qaytara biləydim geriyə, Ceyran.

Bir az kökəlibsən, saça dən düşüb,
gözlərin gözəldi eləcə, Ceyran.
Bir az elə bil ki, səs kökdən düşüb,
çoxmu dəyişmişəm, mən necə, Ceyran?

Göndər köynəyini yuyum deyirsən,
qalmadı nə bacı, nə ana, Ceyran?
Öz baxtı xəyanət elədi qəsdən, —
mənim köynəyimi yuyana, Ceyran.

Əl-ələ həsrətdi, nəfəs-nəfəsə,
dünyada köhnədən təzəsi yoxdu!
Köynəyə adicə ütü çəkirsə,
qadın əllərinin əvəzi yoxdu.

Sonradan kəşf etdim mən o varlığı,
mənə bəxş etmişdi onu Yaradan.

Bir evə dəymirsə qadın ayağı,
hörümçək tor qurur o evdə, Ceyran.

Sən də bir gözəlin rəfiqəsiydin,
nə desən, o sənə keçərdi, Ceyran.
Nə bilim, bəlkə də sən istəsəydin,
işlər qaydasına düşərdi, Ceyran.

Kürə şəkillidi dünya deyirlər,
büdrəyən yıxılır, yoxsa tutanı.
Mən sənin yanında yığıldım yerə,
nə tutanım oldu, nə qaldıranım.

Mən onda kim idim?! — bir eşq dəlisi,
niyyətim qəsd idi bir cana, Ceyran.
Yanında Gəncənin ilham pərisi,
qoşulub gəzirdin ceyrana, Ceyran.

Hardan keçsəydiniz, ordaydı yerim,
tale sədəti qısa verirdi.
Sinifdə əllərdə gəzirdi şerim,
müəllim qaldırır cəza verirdi.

Hədiyyə almışdım adına qızın,
qaldım yol üstündə halı pərişan.
Tələbə yoldaşım,
verdim aparsın,
o da öz adına çıxmışdı, Ceyran.

Şəkil çəkdirmişdik gedib bir axşam,
tələbə dostlarım çıxmaz yadımdan.
Şəkildə mən bir az yaxın durmuşam,
tək orda çatmışam arzuma, Ceyran.

Qoruya bilməsən eşqi ər kimi,
bu yolda keçməsən alovdan-oddan;
Eşq də qan ağlayır yetimlər kimi,
qapılarda qalır o da sonradan.

1993

UÇUN, UÇUN...

*Görkəmli təyyarəçi, professor
Rauf Cəfərzadəyə və təyyarəçi
oğlanlarına*

Müəllif

Rauf uçur, Toğrul uçur, Tural da uçur,
qartal uçuş öyrədirdi balalarına.
Üfüqlərdən üfüqlərə xəyal da uçur,
sağ-salamat qayıtsınlar yuvalarına.

Ataların, oğulların yolu düzdü, düz,
yollarınız əyilməsin, dönməsin, oğlum!
Bayrağımız üç rəngdədi, siz də üçsünüz,
qoy bir kərə qalxan bayraq enməsin, oğlum!

Tanrım özü hifz eləsin qoy sizi gözdən,
Uçun! Uçun! Yaxın bizim, uzaq bizimdi.
Xocalının üstən uçun, Şuşanın üstən,
sərhəd bizim olmasa da, torpaq bizimdi.

Hansı millət yaşayıbdı yurdundan ayrı?!
Ya müqəddəs qəm deyirik, —
o nədən oldu?!

“Mən yerə enməm də!” —
dedi səma şairi,
deyin, Cavid, gözün aydın,
yer — Vətən oldu.

Yer altından üzə çıxdı nizələr, oxlar,
yer altının çox pozuldu şirin yuxusu.
İmzasını daşa yazdı tarix babalar,
siz tarixi göyə yazın, dünya oxusun.

Rauf uçur, Toğrul uçur, Tural da uçur,
qartal uçuş öyrədirdi balalarına.
Üfüqlərdən üfüqlərə xəyal da uçur,
sağ-salamat qayıtsınlar yuvalarına.

2008

DARIXMA

Harda müsəlman görürəm, qorxuram.

Sabir

Dost-düşmən yanında sıxılma, şair,
odlara atdılar, mən ki, yanmadım.
Dövrən istedadla yola getməyir, -
Füzuli deyəndə mən inanmadım.

Bacarsa, dizimi iki qatdayar,
qan alar,
qanımı içəndən ötrü.
İnfarkt eləməsə bağı çatdayar,
zalım, təsəllidi bu, səndən ötrü.

Əyrini düzəldib, düzü əyirlər,
aylı gecələrə gündüz deyənlər.
Yanımda sərçəyə "Qartal" deyirlər,
yoluq sərçə kimi cikkildəyənlər.

Gərək Cavid kimi mən də gedəydim,
üzüm o tərəfə, gözüm arxada.
Sibir çöllərində qəbrim itəydi,
yerim görünəydi bu xarabada.

Məni özgələrlə üz-üzə qoyma,
astar üzlülər var, üzündən iraq.
Şerimi söyləsən, onda darıxma, —
arpanı buğdayla seçən olacaq.

1996

AY TAPDIQ QAĞA

Tapdıq Osmanova

("Xəstəxana gündəliyi"ndən)

Söhbətin nə duzlu, nə şirin oldu,
yatmışdım, oyatdın, ay Tapdıq qağa.
Can dedim, canımdan bir isti keçdi,
yaramı qanattın, ay Tapdıq qağa.

Hələ yazılmamış bir əsər dedin,
niyə az danışdın, müxtəsər dedin?
Bizim o tərəflər, o yerlər dedin,
yerimdən oynatdın, ay Tapdıq qağa.

Poylu beşiyimdi, orda doğuldum,
Kürün sahilində ilk yuva qurdum.

Köküm Kəsəməndi, ilk ata yurdum,
var olsun soyadın, ay Tapdıq qağa.

Damcılı bulağı, Kürün qırağı,
gözəl Göyçə gölü, Dilcan yaylağı.
Gör necə bölündü qədim torpağı
bir elin-elatın, ay Tapdıq qağa.

Əvvəl süfrəmizdə gəlib yedilər,
sonra evinizdən çıxın dedilər.
Bizdən yer qopartdı bizim kirvələr,
bundan nə anladın, ay Tapdıq qağa?

Vurğunun ətrini Mehdidən aldım,
meylimi Osmana, Hüseyinə saldım.
İsmayıl da getdi, mən də qocaldım,
hökmüdür həyatın, ay Tapdıq qağa.

Qoy yenə Ədalət "Kərəmi" çalsın,
eləmi yandırsın, eləmi çalsın!
Simləri ağladıb, "Dilqəmi" çalsın,
xoş keçsin saatın, ay Tapdıq qağa.

Nəydi göndərdiyin o şor, o ayran?
Dadı damağımda qalıb o vaxtdan.
Hərəkət özündən, bərəkət Haqdan,
mələkmiş o qadın, ay Tapdıq qağa?

Nəriman, özün də bir az sərinsən,
ellərdən əl üzmə, sən o yerinsən.
Sən də bulaq kimi suyu şirinsən,
yerdənmi qaynadın, ay Tapdıq qağa?!

May, 1997

SÖZGƏLİŞİ...

Yaxşılıq əkirsən,
lovğalıq bitir,
lovğalıq yaşayır,
yaxşılıq itir.

* * *

Bir çənəsöhbətim,
bir həyanım yox,
danlayanım çoxdu,
anlayanım yox.

* * *

Ömür müvəqqətidir,
deyincə,
vaxtın bitir.

* * *

Bir dostum
özünü tərifləyirdi, —
"Mən yox,
Akif Səməd belə deyirdi".

* * *

Bal kimi şirin ol,
həyatda, amma,
çalış ki, bal kimi
yapışqan olma.

* * *

Əsir eləsə də
gözəl qadınlar,
sevəndə,
özləri əsir olurlar.

* * *

Ürək milyonerdi,
cib pensioner,
ürək "xərclə" deyir,
cib "qazan" deyir.

* * *

Gəncədə zəmiydi
Rəfibəylilər,
çəkicli oraqla
biçib getdilər.

* * *

Şütüyan maşının
pəncərəsindən,
vətənə boylanma,
görünmür vətən.

* * *

Biri ya üzdüdü,
ya tərbiyəsiz,
ona da deyirik:
əsl mübariz.

* * *

Himnin sözlərini
bilmirsə, məmur, —
türklər,
Türkiyədə məhkəmə qurur.

* * *

Çöllərdə qanqal da
yazda gül açır,
amma nə ruh verir,
nə könül açır.

* * *

Qız mənə gül verdi
könül yerinə,
mən könül istədim
o gül yerinə.

* * *

Osman Sarıvəlli
sərbəst yazırdı,
"Bənövşə" şerinə
o qəsd yazırdı.

* * *

Tanrım, mənim gündüzüm var,
gecəm yoxdu,
yaşayıram — göz yuxulu,
baş oyaqdı.

* * *

Adam axtarırlar
adam yerinə,
adamı qoyurlar
avam yerinə.

* * *

Göz nəyi görürsə,
onu da deyir,
qulağa inanma —
eşitdiyidir.

* * *

Görsə ki, sadəsən,
alicənabsan,
təhqir eləməyə
hazırdı nadan.

**GÜNDÜZLƏR OLSAM DA
HARDA,
HARDA MƏN...**

Gündüzlər olsam da harda,
harda mən,
Poyluya dönürəm
yuxularda mən.
Təzədən analı uşaq oluram,
fikirdən, qayğıdan uzaq oluram.
Qaçıram,
uşaqlar baxıb gülüşür,
kəmərim belimdən açılib düşür;
Təzədən başlanır dirədöymələr,
aşiq, çilikağac...
nələr, ay nələr.
Bir qoca var idi, o, cavanlaşır,
Ağstafa çayı təzədən daşır.
Kür axır,
məcərası dolmur ki, dolmur,
yuxuda gün çıxır,
heç axşam olmur.
Hamıyla əl tutub görüşürəm mən,
babamla, nənəmlə öpüşürəm mən.
Anamı tapmıram,
ay haray... anam!
Axtara-axtara mən ayılıram.

**MƏNİM GÖLLƏR KİMİ
BULANMAĞIM VAR**

Mənim göllər kimi bulanmağım var,
mən bulaqlar kimi duruluram da.
Büllur şüşə kimi qəlbim bərk olar,
amma büllur kimi qırılıram da.

Nə tam müqəddəsəm, nə tam günahkar,
olar təriflərdə adımlı yazmaq.
Bəlkə də səhvimi hesablasalar,
mənə cəza düşər
təltifdən qabaq.

Elə hey yanılır, hey sevir ürək,
dünyada sevincim, qədim bərabər.
Yalandı —

daima tərif eşitmək,
yalandı —
daima pislənmək qədər.

MƏNƏ OXŞASAN...

Mən səndən narazıyam,
sən məndən inciyirsən, —
aramızda söz olur.
Sən gülmək istəyirsən,
oynamaq istəyirsən,
qışqırmaq istəyirsən,
görürəm ki, səs olur.
Mən sükut istəyirəm,
sən fısqırıq, haray, səs.
Mənim beynimdə fikir,
sənin qəlbində həvəs.

Mən səndən inciyrəm —
sənin uşaqlığınla
yola gedə bilmirəm.
Sənsə, oğlum, görünür,
mənim böyüklüyümlə.
Oxşamaq istəmirsən
görürəm sən heç kimə.
Mən səni, istəyirəm
salım öz qəlibimə:
yeri mən yeriyən tək,
dayan, mən dayanan tək.
Özün olma, mən ol, mən.
Demirəm, belə çıxır
mənim istədiyimdən.
Lakin bilirəm, oğlum,
yalnız mənə oxşasan,
dünya yerində sayar,—
istedadlar, şüurlar
bir-birinə oxşayar,
bəşər yerində sayar.
Beləcə yaşayırıq:
bu “ziddiyyət” içində,
bu məhəbbət içində.

HƏYAT

Körpə giləs ağacı
böyüdü gündən-günə.
Budaqları töküldü
çəpərin bu üzünə,
çəpərin o üzünə.
Qaldırdılar çəpəri,
günlər ötüşdü... ancaq —
yenə böyüdü ağac.

Gilasın boyu qədər
bir az da qalxdı çəpər.
Ağac bar gətirəndə
aşdı çəpər üstünü.
Doğradılar bu dəfə
budaqların birini,
sonra ikincisini,
sonra üçüncüsünü.
Beləcə, hər il giləs,
kəsildi bir az — bir az,
darandı bir az — bir az.
Boy atırdı o, yenə,
bilirdi kəsiləcək,
sonra çəpərlənəcək.
Yenə puçurlayırdı,
çiçək açırdı, çiçək!

YAŞA, KİRPİ

Kirpi tutdu bir ilanı quyruğundan,
qalxdı ilan,
bərək burulmuş bir yay kimi
hey yığıldı, düyünləndi.
Sonra möhkəm iynələndi.
Yay qırıldı,
yay töküldü.
Ceyranların,
quzuların,
insanların
axdı qanı.
Yaşa kirpi, bizim çöllər qəhrəmanı.

MƏN GÜCSÜZ OLDUM

Özgəyə hirslənib danladım sizi,
qırdımmı o şüşə ürəyinizi?
Məndən inciməyin, gül balalarım,
özüm öz səhvimi sonra anladım.
Baxın, baxışınız cavanlığımdı,
gülün, gülüşünüz yavanlığımdı.
Quru çörəyimi şirin yeyim mən,
gəlin, şeir deyim, nağıl deyim mən.
Silin gözünüzün yaşını, gəlin,
qorxmayın,

yığılın, başıma, gəlin.

Əllərim sizinçin yelpik olubdu,
qollarım sizinçin beşik olubdu.
Sinəmdə yeriniz salınıb sizin,
gözümdə yuxunuz alınıb sizin.
Dilimlə mən sizə dil açdırmışam,
çiynim yəhər olub,

yol açdırmışam.

Mənim qolumsunuz, qanadımsınız,
kim qolsuz, qanadsız yaşayıb, qızım?!
İndi qaçırsınız...

ilk addımınız

sinəmdən, çiyimdən başlayıb, qızım.
Mənim gözəl qızım, mənim gül oğlum,
gücüm sizə çatdı,

mən gücsüz oldum.

DƏRD

“O ilahi anı xatırlayıram”
A.S.Puşkin

Qarşılaşdıq...

heç bilmirəm harda oldu,
göydə oldu, yerdə oldu.

Necə oldu gülüşümüz,
ülfətimiz,

xiffətimiz...

Mən gördüm ki,

yaşca bir az fərqimiz var,
amma birgə çəkiləsi
dərdimiz var, sərimiz var.

Eyniləşdik biz bu anda,—

mən elə bil — mən deyildim.

Eşq, məhəbbət olan yerdə

yaş yox imiş,
fərq yox imiş,
dərd var imiş —
indi bildim.

OĞLUMA

Sən qalxdın çiynimə,

bu dəmdə mənim,

sinəm genişləndi yer üzü kimi.

Balaca köksünə dayaqdı çiynim,

ən uca xitabət kürsüsü kimi.

Gülürsən səadət qonub üzünə,

de, hansı sözünü alqışlayıblar?

Körpə qollarını açıbsan yenə,

sənə gül-çiçəkmi bağışlayıblar?

Hələ alışmayıb ürəyin oda,
döyüş görməyibsən,
qurbanın olum.
Ata qollarıdı ayağın altda,
səni büdrəməyə qoymaram oğlum.

Fəqət, eyni olmur gələn hər səhər,
vaxt olur, soyuyur isti bir ocaq.
Çiyinim, kürsülərə bənzəyə bilər,
kürsülər çiyinimə bənzəmir ancaq...

1965

HƏYAT

Şeir sorağında keçir ömür-gün,
bəzən qəmlənsəm də,
bəzən gülmüşəm.
Dünyada bəlkə də ən ağır yükün,
fikir olduğunu sonra bilmişəm.

Yaşayır ürəkdə min-min arzular,
xəstənin sağalmaq həsrəti kimi.
Yaxşı insanlara çox hörmətim var,
sağ əlin,
sol ələ hörməti kimi.

Mətləb var,
doğrusu maraqlanmıram,
bir qəlbi oxşamaz şoranlıq kimi.
Düz sözün gözüne bəzən,
danmıram,
yalan da qatmışam yavanlıq kimi.

Elə ki, eşq ilə ürəyim dolub,
ışıq paylamağa mən nur olmuşam.

Dilimin sözünü,
elə yer olub,
gözümlə deməyə məcbur olmuşam.

Düzü, demişəm ki, bəlkə ayıbdı,
olmur hər şeyi də açıq söyləmək.
Məni bəzi dostlar tanımayıbdı,
şeir oxumayan
yazıçılartək.

Bu dünya əlimdən alıb illəri,
bəzən yanıbmışam da nahaq yerə mən.
Piyada qalxmışam mərtəbələri,
liftlə qalxanları görə-görə mən.

Görsək yıxılanı bizim birimiz,
dostlarım, deyirəm əylənməliyik.
Bəlkə də
ipəkdən zərifliyi,
biz
poladdan
sərtliyi öyrənməliyik...

SAZI ZƏLİMXAN KÖKLƏDİ

Ürəyim haqdan köklənib,
sazı Zəlimxan köklədi.
Leylini verdi Məcnuna
bir əhd-peyman köklədi.

Üz-üzə, qol-qola çaldı,
haqq dediyim yola çaldı.
Sağolmuş sağola çaldı,
kökü sağoldan köklədi.

Əlini çəkdi bığına,
girdi sazın qılığına.
Bir oğlumun sağlığına
pirlərdən dastan köklədi.

Yunus İmrədən başladı,
sözü-sözlə naxışladı.
Can dedim, can bağışladı,
can üstündə can köklədi.

Papağı ozan töhfəsi,
döşündə sazın təhnəsi.
Tut ağacı, dost süfrəsi,
tut sazı tutdan köklədi.

Borçalıda gecələdi,
Damcılımlı incələdi.
Şuşa dedi, saz mələdi,
yas tutdu, ehsan köklədi.

Gəraylıya pərdə seçdi,
hecadan-hecaya keçdi.
Gecə keçib, gördü gecdi,
ulduzdan, Aydan köklədi.

Xan Arazı keçdiyini,
zənzəm suyu içdiyini,
Çində bir qız seçdiyini
arada pünhan köklədi.

Yaş ötüb, saça dən düşüb,
dağlara duman, çən düşüb.
Sarasız ev kökdən düşüb,
sazda bir kaman köklədi.

Zəlimxan Nəriman dedi,
mən can dedim, o can dedi.
İki Azərbaycan dedi,
bir Azərbaycan köklədi.

2001

GÖRƏYDİM SİZİ

Yenə yolum düşdü Kür qırağına,
mən orda oxudum öz ilk şerimi.
Sən onda sağ idin ana,
ay ana,
dolandın başıma pərvanə kimi.

Düşdü yanağına iki damla yaş,
sıxan ürəyini bilmədim nəydi.
Baxıb gözlərimə söylədin ki, kaş
sənin bu gününü atan görəydi...

Yolum bir də düşdü Kür qırağına,
söyüdlər başını üstümə əydi.
Sən daha yox idin canım, ay ana
dedilər, kaş anan indi görəydi.

Yetimlik!
Yadımdan çıxmır bu dərdim,
daddım həyatımda yaxşını, pisi.
Həsərlə ay ata, ay ana, — dedim
kaş bir yol yanımda görəydinizizi.

SALAM

Mən elə bilirdim unudub o vaxt,
dediyim o sözlər yadında deyil.
Mən bir həqiqəti öyrəndim ancaq,
günah kişidədi, qadında deyil.

Mən elə bilirdim ötəri hissdi,
Çox şeyi dəyişir, döndərir həyat.
Mən sonra gördüm ki, bir az qəlizdi,
ürəklə oynamaq, gözlə zarafat.

Susdum mən o zaman səhv eləyərək,
ah, o vaxt bəlkə də xətrinə dəydim?!
İcazə istəyə-istəyə, gərək
gedib icazəsiz salam verərdim.

Doğmadır hər sözü, hər hərəkəti,
mənə nələr deyir indi bu hörmət?
Gərək mən duyaydım o nəzakəti,
o insaf edəydi, mən də cəsarət.
Mənə nələr deyir indiki hörmət?!

QADIN ƏLLƏRİ

Əllərin var olsun, ay dayı qızı,
arada yas düşdü, başım qarışdı.
Nə zaman açdınsa sən qarımızı, —
evimdə işığa işiq qarışdı.

Gözümdən düşmüşdü ipək pərdələr,
təmiz güzgüdə də toz gizlənərmiş.
Adi bir ağ əski, qadın əlləri...
otaq təmizlənər, ev bəzənərmiş.

Çəkdim həsrətini mən o gözlərin,
gəlsin, qürurumu əyim o evdə.
Mənə özgə yerdə bir ev göstərin,
qadın var, ya yoxdu? — deyim o evdə.

Quru sığal görüb nazlanan evi,
naşı əl hörüyə daş düzə bilməz.
Qadın nəfəsiylə qızınan evi,
od salsan, ev yanar, ev qıza bilməz.

Türklər qadınına “həyatım” deyir,
mənim “can” deməyim can əvəziymiş.
Tapan itirənə təsəlli verir, —
bu da ömür-günün son töhfəsiymiş.

Kişi sınıq olar, səbirsiz olar, —
bu qəm ağrısını daşıyan kişi.
Evində evindən xəbərsiz olar,
qadınsız bir evdə yaşayan kişi.

18 oktyabr, 1993

BİR TƏSƏLLİM QALIRDI

Uçurdular bir evi,
bir ağacı kəsdilər.
Uçurmağa, kəsməyə
gör necə tələsdilər.
Görmədilər budaqda
uçan quş yuvasını.

Dağıtdılar içimdə
xatirə dünyasını.

Buldozerin ağızına
verildi canlı həyat.
Balaca bir kainat, —
bizim görüş yerimiz:
ən tarixi yerlərin
çoxundan daha əziz.
Qədəm basdığın o yol,
daşdan hörülmüş hasar.
Günəş, sənin şəklini
çəkmişdi, bax o divar.
Bir təsəllim qalırdı,
silindi yer üzündən.
Bax, beləcə itirdim
səndən sonra səni mən.

DÜNYA

Çağırırım cavab vermir,
bu daş heykəl, bu daş dünya.
Ləngi desəm, uçub gedir,
tələs desəm, yavaş dünya.

Yıxılana gəndən baxır,
yananı yandırır-yaxır.
Nədir bu çağırhaçağır,
qovhaqov, qaçhaqaç dünya?

Əvvəl özünü öydürər,
sonra tutdurub döydürər.
Öldün, goruna söydürər,
edər özünü faş dünya.

Düşməninə macal verər,
dərdləri dalbadal verər.

Gün görəndə, acal verər, —
doya bilmir bu ac dünya.

Bariş dedim, barişmadı,
xeyir işə qarışmadı.
Şair sənə yaraşmadı,
öz-özünə yaraş, dünya.

XƏBƏR YOXDU

İsmayıl Mikayılovun xatirəsinə

Sükut edir Göylər kəndi,
İsmayıldan xəbər yoxdu.
Qar ağappaq kəfən kimi.
kəfənsiz dərbədər yoxdu.

Durur taxta bir nişangah,
daş yığıblar qalaq-qalaq.
Ətrafi qar, üstü torpaq,
hasar yoxdu, çəpər yoxdu.

Ayrılıq var, bir də ölüm! —
biri həsrət, biri zülüm.
Ayrıları ayır görüm, —
bundan artıq kədər yoxdu.

УТРЕННИЕ СТИХИ

В словах одобрения нуждаются даже самые сильные. И Бетховен в них нуждался. Эти строки продиктованы моим дружеским расположением к азербайджанскому поэту Нариману Гасанзаде. Его стихи и сам он понравились мне. Это побудило меня написать о нем несколько слов и, не поучил его, (боже, упаси!) просто представить его читателям. Мне приятно это сделать. Сказано же: “Поэт поэту есть кунак”!

Поэты Востока и в их числе азербайджанский, создали большую поэзию. В ней целый ряд крупнейших имен от Навои и Фязули до Габдуллы Туная и Назима Хикмета. Но мне кажется, чаще всего выручают не традиции, как бы они ни были велики и хороши, а талант. А он включает в себя чутье, без которого не бывает художника. Если пишущий человек повторяет тех, кто работал до него, значит он лишен таланта, он эпигон. Этим грешит и в тюркоязычных наших литературах немало людей. Они поэзию подменяют красноречием, необходимую новизну - повторением докучливых банальностей, мысль - мишурой, образность - ветхим украшительством.

И в то же время новизна в поэзии не есть новеркание родного языка, заумь или отказ от формы, как полагают иные. Она в наполненности новым большим содержанием, в значительности сказанного. Быть поэзии современной - значит быть очень содержательной, близкой людям. Ей важнее черный хлеб ровседневности.

Мне показались, что Нариман Гасанзаде не только понимает это. Ему, человеку закончившему Литературный институт, молодому ученому, кандидату филологических наук, легко и естественно дышится в сегодняшнем воздухе поэзии. Мне думается, что ему уже удалось отбросить те приемы и средства, которые пришли в ветхость от слишком частых повторений эпигонами. Великие поэты Востока делали открытия, а эпигоны столетиями повторяли их.

Я обрадовался стихам Наримана Гасанзаде именно потому, что в них почувствовал человеческий голос и чистоту, стремление к раскованности, отказ от риторики, велеречивности, декламации, красоты. Мне хочется пожелать ему успеха на этом пути. И смелости, без которой нет творчества.

Кайсын КУЛИЕВ

Balkar xalq şairi

“Drujba narodov” jurnali. Moskva. 1970, №1

Nəriman Həsənzadə

*Ayrılıq var, bir də ölüm! –
biri həsrət, biri zülüm.*

Gül bîr az...

*...Sən elə incəsən, sən elə həssas,
fikirin oxunur daim gözündən.
Gülüş azaldırdı yaşını bir az,
qəm yaşlı göstərir səni özündən...*

*
* * *

Bəstəkar Ələkbər Tağıyev

Mən bilirəm xatirinə dəyiblər,
unut, mənim xatirimə gəl bir az.
İşdə sənə nə deyiblər, deyiblər,
evə gəldin, danış bir az, gül bir az.

Bu dünyanın nadanı var nə qədər!
Ürəyində nə qəm olsun, nə kədər.
Torpaqdan da az tapılır incilər;
qızıl bir az, almaz bir az, ləl bir az.

Söz var, desən köçürülər, yazılar,
söz var yaxşı, söz var yaman yozular.
Ürəyimiz yaralanar, pozular
öz sözünü bilməyəndə dil bir az.

1978

SƏN BAĞIŞLADIN

Bəstəkar Emin Sabitoğlu

Mənə üfüq boyda geniş səmanı,
göydə buludları, yerdə dumanı,
dənizdə dalğanı sən bağışladın,
bu hüsnü-mənanı sən bağışladın.

Uzanan yolların dümağ sətrini,
dünyanın ən gözəl çəmən ətrini
qumlu sahillərdə sən bağışladın,
o zərif əllərdə sən bağışladın.

De, nədir səadət həyatda, gülüm,
bir könül xoşluğu, bir az təbəssüm.
Onu da, bunu da sən bağışladın,
dünyanı dünyada sən bağışladın.

1978

NİYƏ GETDİN...

Bəstəkar Adil Bəbirov

Bir qara göz görəndə,
Gözünə bənzətmişəm.
Bir gülər üz görəndə,
Üzünə bənzətmişəm.

Nəqərat:

Gözləməyib getdin sən,
Darıxıb yandı könlüm.
Gəl, səni gözləyirəm,
De, niyə getdin, gülüm?

İndi vaxtında hər gün
Mən keçirəm o yerdən.
Səni kimdən soruşum,
Kimdən xəbər alım mən?

Nəqərat:

Gözləməyib getdin sən,
Darıxıb yandı könlüm.
Gəl, səni gözləyirəm,
De, niyə getdin, gülüm?

1960

FİKİR ELƏMƏ

Bəstəkar Emin Sabitoğlu

Sən fikir eləmə, gözəldi həyat,
nə qədər mən sağam, fikir eləmə.
Bu gün yanıdayam, sabah hardasa,
demə mən uzağam, fikir eləmə.

Sən fikir eləmə, yeri qar alsa,
göyü bulud örtüb, dumanlar alsa.
Mən odam-ocağam, fikir eləmə,
yenə yanacağam, fikir eləmə.

Sən fikir eləmə heç vaxt dünyada,
mən getsəm, sən qalsan... ayağın altda
onda da torpağam, fikir eləmə,
orda da dayağam, fikir eləmə.

1978

TƏLƏSMƏ

Bəstəkar Ramiz Mirişli

Dedim mən sevirəm, dedi sevginən,
dedim qoşa gəzək, dedi tələsmə.
Dedim bağ içidi, dedi seyr elə,
dedim bir gül üzək, dedi tələsmə.

Dedim bir vədə ver, xəyala varma,
dedi zəhmət çəkib özünü yorma.
Dedim, qadan alım, dedi yalvarma,
dedim onda küsək, dedi tələsmə.

Dedim mən aşiqəm al yanağına,
dedi bülbül qonar gül budağına.
Dedim üzük taxım qoy barmağına,
əhdi-peyman kəsək, dedi tələsmə.

1958

QAL GÖRÜM

Bəstəkar Ramiz Mirişli

Duman gələr, çən düşər,
dağlar məndən gen düşər.
Erkən saça dən düşər,
gülə-gülə gəl görüm.

Qara gözlər, ağ əllər,
şahid olsun bu ellər.
Oxşa məni bir qədər, —
sığal görüm, əl görüm.

Yaşıl çəmən, buz bulaq,
dünya olsun, biz olaq.
Gecə uzun, mən oyaq,
susma, susma gül görüm.

Yana-yana od oldum,
öz-özümə yad oldum.
Gəldin, gördüm şad oldum,
getmə daha, qal görüm.

1980

YOX DEYƏ-DEYƏ

Bəstəkar Ramiz Mirişli

Gəldin görüşmə arabir yenə,
çıxmadın sözümdən yox deyə-deyə.
Hayana getdinsə, yolun bir oldu,
getmədin gözümdən, yox deyə-deyə.

Bəlkə məhəbbətin hökmü belədir,
incidin arabir, küsdün arabir.
Bildin ki, sədaqət ürəyimdədir,
qayıtdın yenə sən yox deyə-deyə.

De, niyə dolaşdı ağzında sözün,
özün tutduğuna mat qaldım özün?
Dolandı qolların boynuma bir gün,
öpdün də üzümdən, yox deyə-deyə.

1963

KAŞ

Bəstəkar Oqtay Kazimov

Kaş yenə mən deyən illər olaydı,
mən oldum bir yana, illər bir yana.
Nə vaxt saçlarını daradı, yaydı
küləklər bir yana,
əllər bir yana?

Nə vaxt ürəyimi mən sənə açdım?
Əgər sən susursan, qoy illər desin.
Əvvəl vaxt tapanda yanına qaçdım,
sonra... səndən qaçdım, vaxtım itməsin.

Beləcə, yellərə verdim illəri,
aylara, illərə verdim illəri.
Mən vaxtı itirdim səndən ötəri,
mən səni itirdim vaxtdan ötəri.
İtirə-itirə pozuldu nəşəm,
özüm itirmişəm...
heç bilməmişəm.

Yaşım gör illərin harasındadı,
illər məhvərimdən qoparır məni.
Ürəyim əvvəlki sevdəsindədi,
dünya qayğılara aparır məni.

1970

BU DA BİR ZARAFAT

Bəstəkar Rəşid Nəsiboğlu

Eh, bir vaxt evləndik,
qaynadıq-qarıxdıq,
küsüsdük, barışdıq,
sən demə, hamısı zarafat.
Dəyişdi səmtini
suların axarı,
yuxarı, aşağı,
aşağı, yuxarı.
Qarıxdıq çəməndə
güllərin ətrinə.
Dəydik də arabir
sən mənim xətrimə,
mən sənənin xətrinə,
küsülü yaşadığımız evdə
üç saat, beş saat...
Axırı yenə də zarafat.
Bir evdə olmasa zarafat
dağlar o həyat,
uçular o həyat.
Qız oldu ilkimiz,
böyütdük ikimiz.
Özümüz böyütdük bir az da.
Beləcə dəyişdik
zarafat-zarafat,
sən ana, mən ata!
Sonra da oğlumuz, —
oğul da sonrakı arzumuz.
Yaşadıq gah ona,
gah buna muğayat.
Qalxdılar,
uzandı boyları məşallah,
bu da bir zarafat.

Saçlara xəlvəti dən düşdü,
dağlara çən düşdü,
dağlardan bir duman endi də.
Tanınmaz olduq biz
tanma-tanma, —
beləcə dəyişdik indi də.
Gözəldi yaşamaq,
gözəldi bu həyat.
Hayıf ki,
hamısı xəbərsiz,
hamısı bir anlıq.
Eh, səni hardasa
nənəlik gözləyir,
məni də babalıq.
Bu boyda zarafat?!

1973

AY YAŞIL SÖYÜD

Bəstəkar Xəyyam Mirzəzadə

O, burdan gedəli
mən bura gəlmirəm.
Soruşma niyə bəs?
Bilmirəm, bilmirəm, ay yaşıl söyüd.

Gəlibmi, gedibmi
yanına o mənsiz?
Sən onsuz özgəsən,
yad olub o, sənsiz, ay yaşıl söyüd.

Yağışlar yağanda,
yığardı ovcuna
o sənin saçını,
mən onun saçını, ay yaşıl söyüd.

Yanına qaçardıq
gülüşə-gülüşə,
yığıla-yığıla,
sürüşə-sürüşə, ay yaşıl söyüd.

Küsülü gülüşü
düşürmə yadına?
Saçların tökülüb
ayaqlar altına, ay yaşıl söyüd.

Küləklər necə sərt
əsrmiş, ay aman!
Mənəmmi pərişan,
sənsənmi pərişan, ay yaşıl söyüd?

1973

MƏNİ BİR QIZ GÖZLƏYİR

Bəstəkar Rüstəm Rüstənzadə

Mən görüşə gedirəm,
Məni bir qız gözləyir.
Gün əyilir, yel əsir,
Yarpaq yarpağa dəyir.
Məni bir qız gözləyir.
Tələsirəm... bilmirəm,
Heç niyə tələsirəm...
O qızın gülüşünü
görməyə tələsirəm...
Çənəsindən, üzündən
öpməyə tələsirəm.
Dəyişməyə mən onu
dünyada heç bir qıza.

Gözü moruğa bənzər,
ətri təzə yarpıza.
Elə ki, axşam olur,
yarpaq yarpağa dəyir;
bir bağçada hər axşam
o qız məni gözləyir.
Mən görüşə gedirəm;
Balam məni gözləyir,
Qızım məni gözləyir.

1963

**MİNNƏTDARAM
MƏN**

Bəstəkar Ramiz Mustafayev

Yenə səsin gəldi qulaqlarıma,
həyata, dünyaya minnətdaram mən.
Sən orda pıçıldadı, eşidim səni,
özgəsi çağırırsa, ona karam mən.

Sən açdın bir qəlbin məhəbbətini,
mən duydum bir ömrün səadətini.
Sənsiz hər sözünü, hər söhbətini,
sənsiz hər ədanı xatırlaram mən.

Mənim bu aləmdə öz aləmətim var,
sənlə sevincim var, sənsiz qəmim var.
Dünyadan qazancım bir qələmətim var,
sənin xidmətində varam, varam mən.

1978

BƏXTƏVƏR OLDU

Bəstəkar Nəriman Məmmədov

Aşkarda sevdim səni,
pünhan gəzdin hər dəfə.
Canım oduna yandı,
“can” demədin bir dəfə.

Yüz yol sizə buruldum,
yüz yol getdim izinlə.
Gözüm yolunda qaldı,
baxmadın bir gözünlə.

Adımız qoşa çıxdı,
hamıya xəbər oldu.
Özüm odlara yandım,
adım bəxtəvər oldu.

1960

SƏNSƏN HƏYATIM

Bəstəkar Ələkbər Tağıyev

Ay sevgilim, çağır məni,
gəlim sizə qonaq olum.
Əsim səhər mehi kimi,
saçında daraq olum.

Sevgilim, küsmə gəl,
de, bir nədir günahım?
Ümidimi üzmə gəl,
təkcə sənsən pənahım.

Sevgilim, sevirəm,
sənsən qanadım mənim.
Sevgilim, sevirəm,
sənsən həyatım mənim.

Qələm olsam, varağım ol,
susuz olsam, bulağım ol.
Sən evim ol, otağım ol,
mən yanan çirağın olum.

Sevgilim, küsmə gəl,
de, bir nədir günahım?
Ümidimi üzmə gəl,
təkcə sənsən pənahım.
Sevgilim, sevirəm,
sənsən qanadım mənim.
Sevgilim, sevirəm,
sənsən həyatım mənim.

1960

LİRİK PARÇA

Bəstəkar Sevdə İbrahimova

Salsa kölgəsini yollara bulud,
yanından ötsə də, sən məni yad et.

Günəşi ağ bulud, ya qara bulud
bir anlıq örtsə də, sən məni yad et.

Qulağın qəfildən bir səsə düşsə,
o, mənim səsimdi, sən məni yad et.

Səhərin mehiylə alnın öpüşsə,
mənim nəfəsimdi, sən məni yad et.

Alışb yanacaq üfüqdə könlüm,
o yolda, o izdə sən məni yad et.

Nə qədər səhər var, günəş var, gülüm,
dünyada mənsiz də, sən məni yad et.

1962

YAŞATDIN ELLƏRİ

Bəstəkar Şəfiqə Axundova

Yolunu gözlədim... xəbərin, oğlum,
ləngidi yollarda, izlərdə qaldı.
Sənsiz buz bulaqlar göy meşələrdə,
ceyranlar, cüyürlər düzlərdə qaldı.

Getdin köməyinə elin, vətənin,
kəsdin qabağını dumanın, çənin.
Boy gördüm, boyuna bənzətdim sənin,
göz gördüm, gözlərim gözlərdə qaldı.

Yaşatdın ellərin hər öyüdünü,
anan halal edir sənə südünü,
Hər il yaşa dolur Qələbə günü,
adın söhbətlərdə, sözlərdə qaldı.

1978

ÜRƏKLƏR OXUSUN

Bəstəkar Bəxtiyar Kərimov

Bahar yelləri əssin hər səhər,
yayılsın elə bizim nəğmələr.
Pıçıldaşın siz, şəhli yarpaqlar,
sizin də öz diliniz var.
Sevinsin ürəklər,
çəməndə çiçəklər,
gül açsın arzular,
istəklər.

Qarışsın daim ürək-ürəyə,
külək mahnıya, mahnı küləyə,
arzu-arzuya, gülüş sevincə
qoy qarışsın dostlar, öncə.
Ay yağan yağışlar,
mehriban baxışlar,
bir gülüş min sevinc bağışlar.

Hər bulağın öz zümzüməsi var,
hər körpə quşun öz nəğməsi var.
Gəl ay körpə quş, gəl sərin bulaq,
nəğməmizi bir oxuyaq.
Bu ellər oxusun,
bülbüllər oxusun,
nəğməli ürəklər, könüllər
oxusun...

1970

YAŞA DÜNYADA

Bəstəkar Tahir Eminov

Yenə də gözlərim gözündə qalıb,
gördüyüm mənaya qurban olaram.
Əgər həqiqətsən, mən həqiqətə,
röyasan, røyaya qurban olaram.

Söhbətin şirindi, gülüşün təzə,
saldın ürəyimi eşqə, həvəsə.
Sən ayaq basdığın o yola, izə,
çəmənə, səhraya qurban olaram.

Çatsın hər muradın başa dünyada,
bir arzun dəyməsin daşa dünyada.
Bu dünya gözəldi, yaşa dünyada,
sən olan dünyaya qurban olaram.

1978

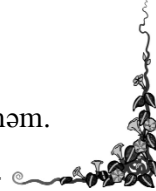
MƏNƏ ELƏ GƏLİR

Bəstəkar Sevdə İbrahimova

Mənə elə gəlir görüşəcəyik,
uzun sürməyəcək bu həsrət, bu qəm.
Sonra təəssüflə gülüşəcəyik,
sənə necə gəlir... onu bilmirəm.

Mənə elə gəlir, mənim çiçəyim,
gedər küsümüz də bir dəfə görsəm.
Genişdir, böyükdür sənin ürəyin,
sənə necə gəlir... onu bilmirəm.

Mənə elə gəlir, haraya getsən
gözündə, könlündə yalnız tək mənəm.

Sən məni unuda bilməyəcəksən,
sənə necə gəlir... onu bilmirəm.

Mənə elə gəlir, yaşamaq olmaz,
günəşsiz, havasız — belədir aləm.
Həmdəmsiz çətindi... söz çox, ömür az,
sənə necə gəlir... onu bilmirəm.

1964

SƏNDƏN ÖTƏRİ

Bəstəkar Tofiq Quliyev

Mənə dedilər ki, sizdə yas düşüb,
yuxuda ağladım səndən ötəri.
Dedilər, torpağa bir almaz düşüb, —
gördüm göz yaşına çoxdu bənzəri,
yuxuda ağladım səndən ötəri.

Sənlə gözəl dünya, sənsiz qorxulu! —
sənsənmiş dünyanın tarazlıq yeri.
Mən yuxusuz qaldım, dünya yuxulu,
yuxudan qaçdım mən səndən ötəri,
sənsənmiş dünyanın tarazlıq yeri.

Ayrılıb dünyaya baxıram, belə,
Yuxuda kim yaydı bu bəd xəbəri?!
Sənlə az danışan, ağır am belə,
Yuxuda dəliydim səndən ötəri.

Mən öz dediyimdən üzde dönmədim, —
üzde çəkdiyimi saldın içəri.
Səni sevdiyimi sənə demədim,
yuxuda ağladım səndən ötəri.

ANA

Bəstəkar Mahir Tahiroğlu

Sən getdin, dəyişdi həyatın özü,
getdi dadı-tamı, hər şeyi getdi.
Evi bəzərdin ki, gözəl görünsün,
evimin ən gözəl bəzəyi getdi.

Mən sənsiz ölərəm demişdim, ana,
hamısı yalanmış, yaşadım, ana.

Nəqərat:

Səni daşa dəyişdim,
torpağa dəyişdim,
dəyişdin, məzara döndün.
Səni qışa dəyişdim,
bahara dəyişdim,
dəyişdin, məzara döndün.

Mən sənsiz ölərəm demişdim, ana,
hamısı yalanmış, yaşadım, ana.

Gözüm yolda qalıb, qulağım səsdə,
gedibsən, qalmışam mən qonaq kimi.
Sən yerin altında, mən yerin üstə,
biz ayrı düşmüşük kök-budaq kimi.

Nəqərat:

Səni daşa dəyişdim,
torpağa dəyişdim,
dəyişdin, məzara döndün.
Səni qışa dəyişdim,
bahara dəyişdim,
dəyişdin, məzara döndün.

Mən sənsiz ölərəm demişdim, ana,
hamısı yalanmış.
Bağışla.

YADINA DÜŞƏCƏYƏM

Bəstəkar Ədviyyə Rəhmətova

Deyirdin ki, birtəhər
unudaram mən səni.

Unut,

 birtəhər unut,
bacarsan əgər, unut.

Mən səni hər görəndə
dağ çiçəyim, —

 deyərdim.

Çiçək görsən harda sən,
əldə, ya bazarda sən
yadına düşəcəyəm.

Yerdə maşın şütüyüb,
göydə ulduz axacaq.
Görüşdən qayıdanlar
qabağına çıxacaq,
yadına düşəcəyəm.

Başını darayanda
barmaqların əsəcək.
Daramaq istəmişəm
o saçları sənintək, —
yadına düşəcəyəm.

Axşamlar yenə çıxıb
duracaqsan yolda tək.
Səni kim gözləyəcək,
səni kim ötürəcək? —
yadına düşəcəyəm.

Getsən bir yas yerinə
qara geyinib əgər, —
ölənin sevgisindən,
eşqindən deyəcəklər —
yadından çıxanda da,
yadına düşəcəyəm.

Deyirdin ki, birtəhər,
unudara mən səni.
Unut,
birtəhər unut,
bacarsan əgər, unut...

1956

ÜRƏYİM

Bəstəkar Niyaməddin Musayev

Niyə ağrıyırsan, nədir möhnətin?
Nəğməsi dilində qalan ürəyim.
Ey məni buz bilib yola getməyən,
ey məni odlara salan ürəyim.

Mənim ola-ola mənə qənimсэн,
mənmi səninkiyəm, sənmi mənimsən!
Gah adi bir nöqtəm, gah bədənimсэн,
gah bütöv bir dünyam olan ürəyim.

Göz doymur dünyadan, bu tamaşadan,
bir yerdə vursaydıq ömrü başatan.
Ey mənim sinəmdə məni yaşadan,
ey mənim əlimdə ölən ürəyim.

**BU DÜNYA
NƏRDİVANDI**

Bəstəkar Firudin Allahverdiyev

Bu dünya nərdivandı, —
qalxanda mehribandı,
enəndə nə yamandı...
Görüşdük pillələrdə,
yolun yarısında biz.
Sən qalxırdın bu dəmdə,
mən enirdim xəbərsiz.
Səni arzularına
qaldırırdı nərdivan.
Məni xatirələrə
endirirdi bu zaman.
Birimiz — günçixana,
birimiz — günbatana.
Qalxa bilməzdim daha,
nə o güc, nə o taqət.
Sən də enə bilməzdin, —
haqlı, haqsız vermişdi
öz hökmünü təbiət.
Gərək ya düşməyəydi
bu görüş heç araya,
Ya sən əvvəl gələydin,
ya mən sonra, dünyaya.

1978

AZƏRBAYCAN

/himn/

Hər millətin, hər torpağın öz adı var, öz ünvanı,
yağlara baş əyməyib Azərbaycan qəhrəmanı.
Vahid Vətən himnimizdi Şəhidlərin axan qanı,
Nəsillərə yadigardı, zaman yazdı bu dastanı.

Millətlərə hürriyyətdi, istiqlaldı şüarımız,
Azadlığı, səadəti qorumaqdı qərarımız.
Respublikam — ana torpaq, qədim Odlar diyarımız!
Yaşadıqca — vətənimiz, ölsək — şəhid məzarımız.

Üç rəngdədi bayrağımız, qalxan bayraq enən deyil,
mərd oğullar dar ayaqda öz andından dönən deyil.
O vətən ki, tapdalanır ayaq altda, vətən deyil,
O torpaqda bağ becərsən, ot göyərək bitən deyil.

Ana Kürün, Xan Arazın böyümüşük laylasına,
sərvətimiz ayna tutub göy Xəzərin aynasına.
Dünya baxsın — tarix olmuş Azərbaycan dünyasına,
mübarizə zinət verir ömrün-günün mənasına.

ÖMRÜMÜN YAZISAN

Bəstəkar Qənbər Hüseynli

Sən gözəl ömrümün baharı, yazısan,
bu sevən könlümün söhbəti, sazısan.

Qoy dönüm, dolanım başına yar, sənin!
düz əhdin, düz eşqin, düz sözün var sənin.

Gül, danış fərəhlə, qoy gülək, sevinək,
hər sözün, söhbətin əzizdir canımtək.

Bir hicran, bir ağrı görməsin qəlbimiz,
bu gözəl dövrandə sevilək, sevək biz.

1955

LAYLAY

Bəstəkar İsmayıl Quliyev

Göy ulduz-ulduz,
göy də yuxusuz,
sən də yuxusuz, gül balam.
Mehdi, küləkdi,
ən xoş diləkdi, şirin laylam.
Yat, gülüm, yat,
bülbülüm, yat,
sünbülüm, yat.
Yatır dağ-meşə,
nərgiz, bənövşə,
qoşa yasəmən, buz bulaq.

Balaca quzum,
şəkərim, duzum,
yat, yuxusuzum, qalma oyaq.

1978

* * *

...Nəriman Həsənzadə dünyası dərin mənalı, sevincli, kədərli bir aləmdi. Xalqın taleyini düşünən şairin əsərləri bütöv bir mərhələni təşkil edir. Cənubda uşaqdan tutmuş böyüyə qədər hamının onu sevdiyini və yeni əsərlərini səbirsizliklə gözlədiklərini deyə bilərəm.

Nəriman Həsənzadənin xarakteri onun keşməkeşli həyatında güneyli, quzeyli hər bir azərbaycanlıya canlı örnəkdir.

İlk dəfə onun "Söyüd ağacı" adı altında seçilmiş əsərlərini Cənubi Azərbaycanda çap etdirmək mənim üçün böyük səadətdir. ..

...Xalqının ürəyini ürəyində daşıyan bu sənətkar öz hissini, istisini obyektiv bir şəkildə bəyan edir. Buna görə də bu ecazkar şair, yazıçını tanımaq bir o qədər çətin deyil...

Aqşin Ağkəmərlı

N.Həsənzadənin Tehrandə çap olunan seçilmiş əsərlərinə ("Söyüd ağacı") yazılmış ön sözdən.

Tehran, 1990

Nəriman Həsənzadə

*Vətən, vətən deyən şair ürəyi,
vətənin ən böyük ərazisidir.*
Nəriman Həsənzadə

Seçilmiş əsərləri. 7 cildə, 1-ci cild

Rəssam: Ədalət

Əllərdən-əllərə

*Azərbaycan – naləsidir Arazın,
sərhəd olduq özümüzdə özümüz.
Tale bizi bədnəzərdən saxlasın,
dayaq olsun sözümezdə sözümezd.*

“NAZİM HİKMƏTLƏ SÖHBƏT”
SİLSİLƏSİNDƏN

NAZİM HİKMƏT*

Ölkələr dolaşib, ellər gəzibdi,
yolu dağdan düşüb, dərədən düşüb.
Başından qara yel, ağ yel əsibdi...
sarışın saçlara daha dən düşüb.

Yenə sağ əlini döşünə qoyar,
açar ürəyini söhbətdə, sözdə.
Görərsən sakitcə şeir oxuyar,
amma bir tufan var o mavi gözdə.

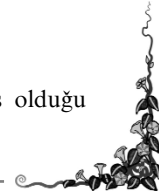
Vətən, Vətən! — deyib həsrətlə yaşar,
Ana! Ana! — deyən körpələr kimi.
Bəzən danışanda hirslənib coşar,
bəzən pıçıldayar ləpələr kimi.

Var öz tayı-tuşu, öz dostu-yarı;
öz sakit duruşu, öz dinməyi var.
Onun bir güldürən zarafatları,
bir də düşündürən qəmlənməyi var.

Neçə ki, sən onun öz yanındasan,
adicə görünür sənə bu adam.
Ondan ayrılında başqadır tamam, —
ən böyük insanı xatırlayırsan!

Moskva, 1958

* Şairin Moskvada oxuduğu illərdə yaxından tanış olduğu böyük türk şairi Nazim Hikmət (*red.*)

SABAH GƏLƏSİYDİ

İri, mavi gözlərində çəhrayı eynək,
sarı tüklü əllərində yazı var idi.
Sinəsində sağlam ruhlu xəstə bir ürək,
bir ürəkdə
min ürəyin sözü var idi.

Bir də dümağ həb var idi dilinin altda,
gərək o nə danışaydı, nə də dinəydi.
Gərək bir az uzanaydı o, susmuş halda,
gərək o nə qəmlənəydi, nə sevinəydi.

Divan üstə süfrə kimi açıq sərilən,
“Humanite” qəzetinin bir nömrəsiydi.
Masa üstə makinanın türk əlifbası,
bir də çoxlu ağ vərəqlər gözümə dəydi.

Biz görüşüb-qucaqlaşdıq ata-balatək,
o üzündən, bu üzündən doyunca öpdüm.
O da öpdü saçlarıma sığal çəkərək,
yanağında seyrək tüklü bir xal da gördüm.

— Şəkərim, nə yapıyorsan, de, yaxşımisan?
— Mən yaxşıyam, çox sağ olun, — dedim, —
Nazim can!

İşlərim də yaxşı gedir, ev-eşik də var!
Hələ evdə necə deyər... bir beşik də var.

Sənin bircə xahişinlə Bakı Soveti
mənə gözəl bir ev verdi... ata evidi.
Nazim güldü, mən utandım.

— Ha, bir bana bak!

Niyə susdun? —
sevincimdən susmuşdum ancaq.

Gözlərimlə görürdüm
mən bu canlı heykəli!
Bəli, tutuldu Nazim,
— Əziz arkadaşlarım!
Kommunist yoldaşlarım!
Şərim gah rusca çıxır,
gah fransız dilində.
Polyak mənim şerimi
oxuyur öz dilində.
Almanlar da oxuyur,
ingilis də çap edir.
Özüm radiolarda
dinləyirəm arabir.
Hamısına ürəkdən
minnətdaram,
ürəkdən!
Amma öz Türkiyəmdə,
öz doğma türk dilimdə
oxunmaq istərim mən!
Elə ki, ilk şerimi
yazıb tamamlayıram;
Mən də öz oxucumu,
türkü haraylayıram.
Əkbərə oxuyuram*
ilk şerimi, Əkbərə!
Bəzən bir-iki dəfə,
bəzən də lap on kərə.
Bu dərdi bir sinədə
daşmaq da çətindi.
El deyib, eldən ayrı
yaşamaq da çətindi.
Əziz arkadaşlarım,
Kommunist yoldaşlarım!
Sözümə inanın siz, —
desəm ki, xoşbəxtsiniz!

* Nazim Hikmətin tərcüməçisi olub (*red.*)

Dünyanın ən xoşbəxti,
dünyanın ən bəxtlisi,
vallah, öpürəm sizi!

Töküb narzan suyundan
içdi bir-iki udum.
Mən məclisə göz qoydum:
kədərliydi baxışlar.
— Bunu qəmlənmək üçün
demədim, arkadaşlar!
İnsaf edin, bir gülün,
nədir bu qəm, bu kədər?..
Nazimin sağlığına
qaldırıldı qədəhlər!

1960

**NAZİM
ŞEİR DEYİRDİ**

Fikrə getmişdi yenə,
gözündəydi eynəyi.
Yaxası açıq idi
dama-dama köynəyin.
Saçlar, dalğalı saçlar...
kiprik sarı, qaş sarı!
Şerinin hər sətiri
fikrinin daş hasarı!
Buludlarda uçuşan
qanadlı mərmilərdən,
Marsdan, Aydan, Günəşdən,
bir də anamız yerdən
Nazim şeir deyirdi.
Dağda dağ keçisindən,
bizim "Kür balığından",

Mərakeşli əsgərin
bir "qanlı sarığından"
Nazim şeir deyirdi.
Anadolu elindən,
bahardan da, yazdan da,
"Saman sarısı kimi
saçı olan" qızdan da
Nazim şeir deyirdi.
Memedinin həsrəti
dilindəydi Nazimin.
Ürəyi elə bil ki,
ələndəydi Nazimin. —
Oxuyurdu arabir
baxışında qəzəb, kin.
Arabir də gülürdü
mülayim müəllifi
qəzəbli şeirlərin...

1960

MƏN BİLSƏYDİM

Şəklimizi qoydum bu gün qabağıma,
gülüşlərin gəldi yenə qulağıma,
sənin şeir deməyini xatırladım,
"Eniyor kayak, çıkıyor kayak"
sandım biz də qayıqdayıq.

Şeir dedin sən o gecə
aram-aram,
heç bilməzdim
ölümünə
bu gün şeir yazacağam.
İstəyirdim, məktub yazam üç-dörd günə,
sən gələsən
barı beş-on günlüyünə.

Azərbaycan dağlarını gəzəsən bir,
görəsən bir,
duz-çörək də kəsəsən bir.

Biz son dəfə görüşmədik,
qucaqlaşb öpüşmədik.
Mən bilsəydim,
son gedişin olacaqdı,
çox saxlardım o gün səni.
Mən bilsəydim,
biz əbədi ayrılırdıq,
qucaqlardım o gün səni.
Qollarımın arasında saxlayardım,
gözlərimin —
mən ağında, qarasında saxlayardım.

Aman Nazim!
Ata, — deyib mənə baxır körpə qızım.
İlk dəfədi gözlərimdə o yaş görür,
doluxsunub bərk hönkürür.
O hələ lap körpə ikən,
qucağına almısan sən.
Şəkliniz var.
Saçınızı qarışdırıb əsən külək,
gülürsünüz ən bəxtəvər adamlartək.
İndi mənim qucağıma qısılmışdı
bu körpə quş.
İndi bildim, bu yazıya pozu yoxmuş.

“Mən yanmasam,
sən yanmasan,
biz yanmasaq,
necə çıxar
qaranlıqlar aydınlığa?”
Yandın, Nazim!
Yana-yana bağırdın sən,
bütün Şərqi çağırdın sən.

Qulaqlarda qalıb səsin,
düz deyiblər:
ölüm çox da sevinməsin! —
Sən ölmədin,
yer dəyişdin ulduz kimi şütüyərək.
Səndən dedi
yağan yağış,
qopan tufan,
əsən külək.
Sönəndə də sən parladın.
Oğlum olsa, qoyulacaq sənin adın.
Qoy eşqini
min millətin ürəyində arasınlar.
Nəfəsini bu dağların
küləyində arasınlar.
Sən ölmədin...
Aman Nazim! —
gör dilimə nələr gəlir.
Boğazımı qəhər boğur,
şerin sonu kədər gəlir.

1963

TÜRK MİSRASI

Kimə zəng eləyim, kimə nə deyim?
Suallar, nisgillər keçir ürəkdən.
Ana vətəninə doğuldun,
Nazim,
öldün məsləkiyin vətəninə sən.

Bir sözü bilmirəm heç necə yazım,
mən necə deyim ki, itirdik səni.
Səni çiyimizdə apardıq, Nazim,
yenə qəlbimizdə gətirdik səni.

Bir təşbeh işlətsəm burda yeridir,
eşitsin deyirəm yaxın dostların.
Qəbristan — yambalı* bir rus şeridir,
sərbəst türk misrası — sənin məzarın...

1965

**QARA DƏNİZ SAHİLİ,
NAZİM HİKMƏT HEKAYƏTİ**

Bu sahildən
o sahili
hey səslədi, Nazim Hikmət.
"Hey... Türkiyəm,
məmləkətim!" –
deyib getdi, Nazim Hikmət.
Sən yaşa, millətim! – dedi,
Türkiyəm, Mehmedim! – dedi,
Gedirəm, görmədim! – dedi,
səsində bir kədər getdi
Nazim Hikmət.
Bir səs deyir: hədəf getdi
Nazim Hikmət.
Bir Türkiyə gəzdirirdi
ürəyində Türkiyəsiz.
İnanıram, o dönəcək
bu gün, sabah,
məzarımı aparacaq
məmləkəti.
Bitməyəcək
Nazim Hikmət hekayəti...

1960

* Yamba — rus şeir forması (*red.*)

* * *

**ANKARADA
MƏMMƏD ƏMİN RƏSULZADƏNİN
MƏZARI**

Daş üstə yazı: “İnsanlara hüriyyət,
millətlərə istiqlal!”.

*Son nəfəsində o, üç dəfə “Azərbaycan!” — dedi,
gözlərini əbədi yumdu.*

Məmməd Kəngərlinin
dediklərindən.

Fərdlər ölür, lakin ölməz “Cəmiyyət”.
Z.Göyalp

Qarşımda bir məzar, məzarda kişi!
qəbristan daimi bir heyrətimdi.
Əsrin ən talesiz bir əzabkeşi, —
mənim Türkiyədə ziyarətimdi.

Yerə də zinətli düşünən bir baş,
o yatır bir ana köksündə belə.
Qəbristan — hər yerdə qürbətli, qardaş,
qürbətli vətənin özündə belə.

Bəs niyə doğmadı mənə bu kümbəz? —
pak vicdan sahibi, üstə şər yatır.
“Bir yol qalxan bayraq, bir daha enməz!” —
bayrağı qaldıran bir rəhbər yatır.

Türkiyə vətəndi, türkəm deyənə,
namərdin ürəyi partlasın gərək.
Vətəndən qovdular, qaçdı vətənə,
qaçdı beşiyindən məzarınadək.

İlahi, nə qədər böhtan yazdılar,
mənə nələr deyir bu kiçik məzar.
Hayana döndüksə, şüar asdılar,
hanı kommunizm, o “şanlı” şüar?!

Nə qədər yubiley oldu Bakıda,
təriflər, təltiflər yapıq, Əfəndim.
Sənin yubileyin düşmədi yada
biz səni itirib tapdıq, Əfəndim.

Hanı bu beşiyin ana laylası?!
Hanı Azərbaycan...
yat, quzum, laylay.
Yerin behişt olsun, daş ağrıtmasın,
mənim “xalq düşmənim”, “məhbusum” laylay.

Ağırdı millətdən üzr istəmək,
yalanlar əbədi puç olmalıydı.
Heykəl var — məzara gömülsün gərək,
məzar var — heykəli ucalmalıydı.

Ankara, 13 may, 1990

TÜRK QARDAŞIM

İstanbulda çıxan "Xəzər" qəzetinin sahibi Nihat bəy Çətinqaya qəzetin ilk nömrəsində gədcək Azərbaycana aid materialları əvvəlcədən mənə göstərirdi, mən də məmnun qaldığımı bildirirdim. Bu şeir də ürəyimdə o vaxt yarandı.

Çətinqaya, qayalara gər sinə,
dərdimizi torpağa yaz, daşa yaz.
Sən səs verdin
Azərbaycan səsinə,
Çətinqaya, Azərbaycan unutmaz.

Azərbaycan – naləsidi Arazın,
sərhəd olduq özümüzə özümüz.
Tale bizi bədnəzərdən saxlasın,
dayaq olsun sözüməzə sözüümüz.

Ərzurumun dağlarına qar yağır,
Əsli deyə Kərəm düşüb yollara.
Çətinqaya, sən harayla, sən çağır,
İstiqlala, səadətə, bahara.

İltifatdı, ünsiyyətdi bu körpü,
bir sənəddən söz uludu, Nihat bəy.
Qələm tutan əllərini ver öpüm,
təşəkkürüm hələ budur, Nihat bəy.

Heç bilmirəm xeyir nədi, şər nədi,
halım yaman pərişandı, Nihat bəy.
Şəhidlərin qızıl qanı yerdədi,
torpağımız xınalandı, Nihat bəy.

Gözümüzə üfürdülər tüstünü,
həsrət qaldıq yurd oduna, Nihat bəy.
Namərd tutdu yerimizin üstünü,
mərdlər köçdü yer altına, Nihat bəy.

Əhd eləsən, əhdə peyman bağlaram,
qoy el-eli yada salsın, Nihat bəy.
Çox dindirmə, köyrəlmişəm, ağlaram,
ağlar qoyan ağlar qalsın, Nihat bəy.

Etibarın sorağında qalmışam,
bir möcüzə marağında qalmışam.
Kür çayının qırağında qalmışam,
sən Mərmərə sahilində, Nihat bəy.

Ürəyimdən bir söz axıb gəliyor,
dərd əhlini dərdi olan biliyor.
Mən yanırım, düşmən baxıb gülüyor,
türk ağlayır, türk elində Nihat bəy.

İstanbul, 6 may 1990

Nərimanşevərin bizim yeni
məktəblərində onun tələbə
yoldaşları
1958.

“YUXULARDA YANAN ŞƏHƏR”

**1. MƏNDƏ BİR BELORUS
QIŞQIRIR İNDİ**

Siz elə bilməyin məndə səbir var,
deməyin, bilirəm hardan şər keçib.
Harda qəbristan var, harda qəbir var,—
torpaq özü deyir —
düşmənlər keçib.

Burda mən susuram, torpaq dillənir,
torpaq görməmişdim bu torpaq kimi.
Yer altdan yer üstə qalxıb yellənir,
hər məşəl — qırmızı bir yaylıq kimi.

Məşəl kainatı nura qərq edir,
yeri yandıracaq atəş elə bil.
Bir bax... elə bil ki, üfüq yerdədi,
burda yerdən çıxır günəş elə bil.

Qəm soyuq əl kimi keçir sinəmdən,
hardasa bir ürək hıçqırır indi.
Bəli, Azərbaycan şairiyəm mən,
məndə bir belorus qışqırır indi.

2. XATIN HARAYI

Xəfif bir meh dəyir üzümə hərdən,
burda hər ürəyin bir ahı qalıb.
Dağılan hər evdən,
hər ailədən,
mərmər lövhə üstə siyahı qalıb.

Kədər şüalanır burda elə bil,
burda Xatın boyda çəmən var – ot yox.
Otaq var – insan yox,
ocaq var – od yox!
Qəbir var – bu daşlar başdaşı deyil,
torpaq var – bu torpaq o torpaq deyil.

Qırx üçdən bu yana dəyişdi daha,
göbələk yığmağa, çiçək yığmağa
meşəyə çıxmadı Xatın qızları,
qızların Xatında qaldı məzarı.

Keçdim ürəyimdə kədər ilə kin,
Xatını bu başdan o başa kimi.
Ömrü çox uzandı dəqiqələrin,
uzandı qırx birdən qırx beşə kimi.

Zənglər soraqlaşdı dilə gələrək;
– Sağ... san... mı?!
Burda zəng, –
– Bəs sən... sən... sən... sən... sən?..
– Mən yan... dım...
– Biz yan... dıq...
– Biz də...

Yenə zəng!
Burda insan susub lakin o gündən,
danışan rəqəm var,
daş var,
dəmir var.

Nə natiq görünür, nə səs-səmir var.
Bir heykəl dayanıb əlində uşaq,
üsyən nəğməsidi burdakı yasa.
O deyir: bu dünya bir də yanacaq,
Xatın yangınını əgər unutsa.

3. DOQQUZ MİLYON VƏ YARALI AĞAQLAR

Belorus şairi Y.Losa

Mənim ürəyimdə min duyğu, min hiss,
onun ürəyində başqa bir həvəs.
Mən — xəbər aldım ki,
nə qədərsiniz? —
Doqquz milyon dedi o mehriban səs.

Mən yenə soruşdum: ağaclar necə?
Neçədir meşədə sayı onların?
Baxdı,
gülümsədi, güldü xəfifcə,
üzündə oxundu hüsnü baharın.

Asıldı çiynimdən o ağır illər,
mənim ürəyimə bir şey dammışdı:
Burda partizandan keçən güllələr,
dəyib, ağacları yaralamışdı.

Pöhrələr boy atıb indi bu yerdə,
yer sanki hamilə vədəsindədi.
Deyirlər, ağac var bu meşələrdə,
qəlpəsi hələ də gövdəsindədi.

Üstünə nə dava, nə dərman gəlib,
günəş məlhəm olub hər yarasına.
Gah axşam, gah səhər bir duman gəlib,
mavi tənzip kimi sarınıb ona.

Siz doqquz milyonun
üstünə gəlin
döyüş günlərini salın bir yada.
Siz doqquz milyonun
üstünə gəlin
yaralı, partizan ağacları da.

4. YUXULARDA YANAN ŞƏHƏR

L. Davidoviskiyə

Bir qız deyirdi ki, anam köyrəkdi,
elə hey yadına qanlı il düşür.
Burda hər oğula dünya şöhrəti,
burda hər qadına bir heykəl düşür.

O qız danışdıqca yanırıdı oda,
üzündə təbəssüm, səsində qəhər.
Deyirdi, anamın yuxularında
Minsk hələ yanır... indiyə qədər.

Qızın gözlərində gözəllik və qəm,
şirin gülüşündə şuxluq və hüzn.
Gördüyüm bu idi, dana bilmərəm,
belorus gözəli qoy inciməsin.

Nəsillər yer üstə görüşəcəkdi,
yerdəki qanları sellər yusa da.
Bu qəmdən, qəzəbdən pay düşəcəkdi,
Sabah doğulacaq belorusa da.

Məhəbbət, sədaqət salamat qalıb,
çıxıb sınağından ağır illərin.
Bayaqdan hüsnünə ağıl mat qalıb
hələ yuxularda yanan şəhərin.

6. ŞAİR

*Şairi, nəğməkarı olubdu hər diyarın,
xalqının şərəfinə söz deyibdi hər biri.
Şairi olmayıbdı amma belorusların
Yanka Kupala olsun barı qoy ilk şairi.*

Y. Kupala

Laylamı çalılar məhəbbət ilə,
bayatı deyilər beşik başında.
Mən şeir görmüşəm neçə xətt ilə,
xəncər tiyəsində,
yəhər qaşında.

Şeirimiz güc alıb alovdan, oddan,
səs salıb ən uzaq yola, izədək.
Yer altda tapılan saxsı qabından,
yer üstə salınan gəbəmizədək.

Şairə, şeirə qulaq asmışıq,
əslər görüşüb, qəlblər səsləşib.
Biz şeiri torpağa, daşa yazmışıq,
şeir — torpaq qədər müqəddəsləşib.

Mən indi gördüm ki, bu qismət nədir,
könlümü qızdıran həmin hiss imiş.
Quru bir səsdisə vətənsiz şair,
şairsiz vətən də —
şöhrətsiz imiş.

Minsk, 1972

*
* * *

RƏŞİD BRÜSEL DƏ

“...Qocalmışam... saçım-saqqalım tamamilə ağarmışdır... Bircə arzum vardır ki, 2 il də yaşayım və hal-hazırda Avropada, Belçika ölkəsinin paytaxtı olan Brüssel şəhərində mühəndislik elmini öyrənən yeganə oğlum Mirzə Rəşidin təhsildən qayıtmasını görərək, ona özüm toy eləyim”.

M.F.Axundov

Nə xatirə lövhəsi var, nə tanış yazı,
qapılarda göz oxşayır hər qədim naxış.
Görən hansı tərəfdəymiş onun partası,
görən hansı pəncərədə durub baxarmış?!

Gözlərində atasının odu, alovu,
Brüsseldə institut tələbəsiydi.
Rəşid — Mirzə Fətəlinin yeganə oğlu
o zamankı Rusiyanın təbəəsiydi.

Ürəyimi qızdırırdı bir yeni duyğu,
kimsə gəlib əllərimi sıxacaq indi;
yüz il əvvəl bu sinifdə o dərs oxudu,
yüz il sonra qabağıma çıxacaq indi.

Tələbələr etinasız, soyuq, qayğısız,
amma mənə doğma idi bu daş pillələr.
Cinsi şalvar geyinmişdi belçikalı qız,
topasaqqal bir cavanla gülüşürdülər.

Belçikaya ilk dəfəydi mənim səfərim,
(xəritədə mən nə qədər baxdım bu ada).
Tək şeirlə bitən deyil xatirələrim,
danışdıqca açılıram duyan yanında.

Yəqin Həsən Əzizovlu unutmayacaq,
bu görüşlər qalacaqdır onun yadında.
O, Rəşiddən danışdı neçə il qabaq
bir jurnalda oxuduğum tədqiqatında.

Durur həmin institut,
qaynayıb həyat,
nə Rəşid var, nə Rəşiddən bir xəbərimiz.
Daş binaya salam verdik, görüşdük,
ustad,
sənin əziz xatirənə,
Brüsseldə biz.

NİZAMİ AVROPADA

*Lüksemburq hersoqluğunda, Sovet sə-
firliyi olan yerdə Azərbaycan nümayəndə
heyəti dahi şairimiz Nizaminin heykəlini
ucaltmışdır.*

Müəllif

Bir heykəl qaldırdıq biz yer üzündə,
insana, torpağa bu hörmət idi.
Nizami dayandı söz kürsüsündə,
ucalmaq, mən gördüm, səadət idi.

Əcnəbi soruşdu: kimdi bu heykəl?
— “Romeo-Cületta!” — dedim mən ona.
Böyük Şekspirdən dörd yüz il əvvəl
Nizami can verdi Leyli Məcnuna.

Arada məhəbbət körpüsü oldu,
hər qəlb öz dünyası, öz aləmilə.
Şərqdə Məcnun sevdi,
Qərbdə Romeo,
iki sənətkarın bir qələmilə.

Gəlsin qulağıma səsin Gəncədən,
sən qoyub getdiyin dünyada, şair!
Lüksemburq hardadı,
sən harda, vətən,
Gəncəni gör harda tanıtdı şair.

"Xəmsə" əlindədi, çalma başında,
adı, təxəllüsü daşa can verir.
Bizimlə səkkiz yüz qırx bir yaşında
şair—
Avropada imtahan verir.

ANAMIN TOXUDUĞU XALI

Kral sarayında qədim xalılar,
toxunub anamın öz əllərilə.
Burda yalılı gedir igid oğullar,
qədim Kür üstünün gözəllərilə.

Bizim gəlinlərin cehiz payıdı,
bizim çəməndədi burdakı güllər.
Ərişi-argacı necə sayadı,
necə təsvir edir sevən könüllər!

Xalılar yanından soyuq ötməyin,
o qürbət diyarda ab-havamızdı.
Mənə tərcüməçi təqdim etməyin,
naxışlar ən ulu əlifbamızdı.

Adi görünməsin orda ilmələr,
gör necə qovuşub qışı baharla.
Yoxsul daxmalarda üşüyən əllər
saraylar bəzədi bu xalılarla.

Analar nə qədər təvazökardı,
nə qədər xalı var qədimdən bəri.
Yalnız müəllifin bir adı vardı, –
yalnız Azərbaycan! –
onun əsəri!

Bir gənc eynəyini düzəldir hərdən,
yenə çatılırdı arada qaşı.
İstədim götürüm xalçanı yerdən,
ən məşhur əsərlə asım yanaşı.

Bir dünya salona sığışa bilməz,
bu rənglər çoxdumu məgər dünyada?!
Divarda Rubensə heyran olan kəs,
xalçaya mat qalıb ayağı altda.

MEHR-ÜLFƏT

Belçikada,
kilsədə,
bir keşişin səsində
mən hərarət duyurdum
flamand ləhcəsində.
Yanımda tərcüməçi
pıçıldayıb arada,
– Mehr-ülfət istəyir
deyirdi o, dünyada.
– Gərək fikirləşəydi
dedim ülfət istəyən,
NATO-nun qərargahı
uzaq deyil kilsədən.
Yüz addım aralıda
pozulur mehr-ülfət,
ölümlə hədələnilir
dünyada bəşəriyyət.

Nədir onun günahı?
Raketlər,
generallar
 tanınırlar Allahı.
Brüssel bahalıqdı,
 xanım, deyin keşişə,
 o xeyir-duasını
 bəlkə bir az dəyişə.
Şəxsi mehmanxanada
 biz ütü istədik: pul!
 stəkan istədik: pul!
 (pul əl çirki deyilmiş,
 burda gördüm, ay oğul).
Köynəyimiz ütüsüz,
 özümüz çaysız, yetər.
Bizlərdə belə deyil,
 xanım, pul istəmirlər.
Qərbin gözündən gəlsin
Şərfin mehr-ülfəti,
 ya Şərfin səxavəti.
Bir əcnəbi görəndə,
 ya xarici bir qonaq,
Beynəlmiləl oxuduq,
 salam-kələmdan qabaq.
Xanım, deyin keşişə:
 dininə hörmətim var,
 sizə də çox hörmətim.
Mən Qafqaz adamıyam,
 sizdə ülfət görmədim.

Brüssel, 1983

AYNUR

Tərən* ürəyində həyəcan duyur,
yuxusuz qalıbdı Qaxda bir ana.
Aynur* “şah!” — söyləyib meydan oxuyur,
Belçika mat olur
Azərbaycana.

Açsın qucağını vətən torpağı,
nəğməm ləpələnsin Kürün səsində.
Şərqi çadrası yox, Aynur bayrağı,
qalxır Avropanın tən mərkəzində.

Yeridi mehriban, dayandı məğrur,
gül tutan əlləri əllər içində.
Öz ətrin güllərdən təzəydi, Aynur,
gül kimi açmışdın güllər içində.

Burda cəbhə yarıb təmiz ad qoyur,
mənim millətimin bu sadə qızı.
Kral ölkəsində “Şah”ı mat qoyur,
şahsız bir ölkənin şahzadə qızı.

Brüssel, 1983

* *Tərən Musayeva (red.)*

* *Məşhur şahmatçı (red.)*

Türkiyə.
Kayseri
Seir g'ülbəi.
Türk akademiklərində
mart 2009
Nə

REKLAM

Qadın gördüm vitrində,
Başdan-ayağa çılpaq.
Müştəri gözləyirdi
saatı — əlli frank!

Reklam — isti bir nəfəs,
uca qamət, ağ bədən.
Gözəllik himni imiş
qadında çılpaq bədən!

Surəti köçürülüb
elə bildim əsərdən.
Döşləri titrəyirdi,
çiyini əsirdi hərdən.

Göbəyini, yanını
göstərirdi əliylə.
Bir şərqli üz-üzəydi
Avropa gözəliylə!

Bu, axşam bazarıydı,
çəkilməşdi əl-ayaq.
Qadın gördüm vitrində
başdan-ayağa çılpaq.

Eşqə, ülfətə layiq
bir can gördüm mən orda.
Eşqini, ülfətini
satan gördüm mən orda.

Brüssel, 1983

BİR QOCA TƏR TÖKÜRDÜ

Bir qoca tər tökürdü,
daş qoyurdu daş üstə.
Dedim yorulmayasan,
avand olsun, ay usta.
Ona deyə bilmədim
nədir səndə bu həvəs.
Dünyada raketləri
yerləşdirir filankəs.
Səni prezidentliyə,
ya baş nazir yerinə
namizəd göstərərdim,
məqam düşsəydi mənə.
Daşyonana verərdim
vəzifəni mən həтта, –
ev yıxmaq yox,
ev tikmək
dəb düşərdi həyatda.

Belçika, 1983

*
* * *

Türkiyə.
Kayseri
Seir giliyi.
Türk akademiklərə
mart 2009
Nəriman

AĞCAQAYIN AĞAQLARI

Düzülüblər sadə, səssiz.
Bir az doğma,
bir az qərib,
bir az əziz.
Dunay, Sava çaylarının
kənarında.
Eh, kimləri saldım yada.
Görən hansı ailənin
balasıymış,
ürəyinin parasıymış.
Görən hansı bir gəlinin
nişanlısı, ya əriymiş?
Əziziymiş,
doğmasıymış,
sərvəriymiş!
Ağcaqayın olub burda,
ağac olub.
Zaman burda ağsaç olub.
Səngərlərdə yıxılanlar
qalxıbdılar ayaq üstə.
Onların boy-buxunuydu
elə bildim torpaq üstə.
Xəbər verin analara,
bacılara,
bütün uzunsaçlılara,
ağcaqayın ünvanlı bu
qəbirləri.
Mən onlara həsr edirəm
qəlbiköyrək sətirləri.

Sarayevə, 1975

BAKI, SARAYEVO

O deyirdi: Sarayevo cənnətidir yer üzünün,
mavi Dunay güzgüsüdür gecəsinin,
gündüzünün.

Mən deyirdim: cənnət Bakı torpağıdır,
Abşeronun qoynu ana qucağıdır.

O deyirdi: bu yerdədir gözəl hava, təmiz
su da,

gəncin zərif, qızın uca boylusu da...

Mən deyirdim: axşamüstü bizim sahil,
bir gözəllik sərgisidir lap elə bil.

O deyirdi: hər məscidin, hər məbədin
Naxışında tarixi var yüz adətin.

O, mən idim, Sarayevo... gözəl şəhər!
Səni görüb vurulmuşdum səhər-səhər.

Darıxmışdım Bakı üçün,
bu halıma demə, nəydi,
bir ürəkdə iki hissəm üz-üzəydi.

Sarayevo, 1975

FƏLƏSTİN NƏĞMƏLƏRİ

Fələstinli şair Mahmud Dərvişə

Vətənsizdi Mahmud Dərviş,
ürəyində bu dağ gəlib.

Şair uzaq bir diyardan
qonaq gəlib.

Gəlib şeir günlərinə,
Sarayevo şəhərinə.

Dünya onun nəzərində
Fələstindi,

şəhər — kürsü,
gözlərində —
taleyindən umu-küsü.

Fələstinin faciəsi, —
Hiss etməyə, ya duymağa
nə var, Dərviş,
vətəni yad tapdığında
olan kəsi.
Ondan ünvan istəyirlər,
yaz — deyirlər.
Elə bil ki,
toxunurlar yarasına,
bulud gəlir
ilhamının səmasına.
Durub baxır,
gülümsəyir həzin-həzin,
eh, neyləsin.
Sığal çəkir
qara, şəvə saçlarına,
şeir deyir gülümsəyə-gülümsəyə,
yana-yana.
Ürəyimə tufan sahr
od nəfəsi,
sevincin nə tərcüməsi,
Mahmud Dərviş,
ya dərдин nə tərcüməsi...

Sarayevo, 1975

*
* * *

TƏBRİK, QARDAŞ!..

Fidel Kastroya

Qəzetlərdə oxudum mən nitqini,
ürəyimin tellərinə toxundun.
Sən səngərdə yazdın həmən nitqini,
təbrik, qardaş! BMT-də oxudun.

Nəm səngərdə bir içim su içəndə,
torpağa da, suya da and içirdin.
BMT-nin kürsüsünə keçəndə,
o səngərdən, bu səngərə keçirdin.

Bir ölkənin baş naziri olsan da,
igid kimi düşdün dildən-dilə sən.
Şəhidlərin qisasını alsan da,
saqqal qoyub yas tutursan hələ sən.

Kürsüdə də şax dayandın sən o gün,
sinəndəki, bildim, böyük ürəkdi.
Hər xalqa öz zəncirini qırmaqçün,
sənin kimi mərd oğullar gərəkdi...

6 oktyabr, 1960

* * *

Varadero* kurortdu
ocean sahilində.
Bir qitə daxilində.
Gömgöy zümrədə çalır
sular duruluğundan.
Dünyanı su basardı
yer çıxsaydı oxundan.

* Kuba Respublikasında ocean sahilində sanatoriya (*red.*)

* * *

Hava nəmdi, hava nəm,
havadan su içirəm.
Su damcılar havadan
 havanı sıxsa bir əl.
Yağış yağar, yer doyar,
 gün qızar, qumu qızmaz.
Hayıf deyilmi Xəzər,
başqadı oxşasa da
 bu qum o quma az-maz.

Hind qozunun budağı
 bir qırqovul lələyi.
Yel əsir, isti bir yel.
Canım Azərbaycanım!
 Hamı Bakı küləyi?!

Böyükağa – nağara,
Faiq – qarmon,
Yaqub – səs.
Sizin nəfəsinizi, —
sizi o duya bilməz.

Sizi oxuda bilər,
 sizi oxuya bilməz,
Ramiz bəyin "Yallı"sı.
 Deyin, Yaqub oxusun,
çataq biz arzumuza.

Hardadı Bəhmən, Musa,
Fəxrəddin, Arif Şamo...*
Tək bircə el havası,
 şair xeyir-duası!
Biz harda, harda olsaq, —
Azərbaycan, yaşa sən
Azərbaycandan uzaq.

Kuba, 1989

* Şairin səfər yoldaşları

* * *

Nazik bir xətt uzanır –
bir zolaq – xəritədə!
Kubalılar – qitədə.
məşhur Karip dənizi,
Atlantik okeanı,
su basıbdı dünyanı.
Şalvarlı kök qadınlar –
qalın dodaqlarıyla,
günəşdən yanmış üzlər,
qollar,
açıq sinələr.
Siqarlı, şlyapalı
və saqqallı kişilər.
Köhnə evlər, villalar
tikilib illər ilə.
Yollarda "Moskviç"lər
Kuba nömrələriylə.
Bir də SSRİ-dən
turist saysız-hesabsız.
Gitarada oxuyur
dişi ağ,
qara bir qız.

Kuba, 1989

*
* * *

PİKASSONUN GÖYƏRÇİNİ

Qırx ikidə doğuldu,
ölümlər pəncəsində
bir həyat rəmzi oldu.
O, səngərsiz yerlərdə
göründü axşam-səhər.
Tüfənglərin süngüsü,
topların od lüləsi
tuşlandı sinəsinə,
öldürə bilmədilər.
Əllidə qanad açdı,
uçdu varaqlar üstə,
köynəklərin döşündə,
şüarlarda
dolaşdı
havanı yara-yara,
Konqreslər zamanı
qondu plakatlara.
Uçur, uçur indi də,
yuvası neçə torpaq,
məskəni neçə ölkə, —
göyərçinlərlə birgə,
süni peyklərlə birgə.

Ağır raket daşıyan
təyyarələrlə birgə.
Uçur belədən-belə
Göyərçinin dalınca,
raketlərin dalınca
baxırıq, boylanırıq
Pikasso ümidilə...

Dehliyə uçuruq...
bu da bir qismət,
mehr-ülfət göstərir insan insana.
Təyyarə dolusu insana rəğbət,
hörmət aparırıq biz Hindistana.

2. GÖYƏRÇİN

Necə gözəldi, allah,
"sari"də* hind gəlini.
Beləcə yaradıbdı
Özü-öz heykəlini:
tül örpəyin içində,
gözəllik — bu rənglərin,
bu ipəyin içində.
Baxdım,
baxdı o gülüb.
Bel açıq,
göbək açıq,
ayaq, boyun örtülüb.
Sərv yeriyr elə bil,
amma sərv o sərv deyil.
Alnında qırmızı xal,
burnun böyründə tana.
Sevinc bağışlayırdı
mənə
və Hindistana.
Burda dedim ilk dəfə
tərcüməçi nə gərək.
Mənim nəyimə gərək,
onun nəyinə gərək.

* Qadın geyimi (*red.*)

Dedim şair, yaxşı bax,
gəlin də uşaq deyil.
Pakistandan,
ya Çindən
sərhəd çox uzaq deyil.
Onun kirpiklərilə
raketlər üz-üzədi.
Raketlər möcüzədi.
Dedim: "Sülh göyərçini", —
gördüm sülhdü niyyəti,
qadın səmimiyyəti.
"Dünyaya sülh" şüarı
yeriyirdi elə bil
gözümün qabağında,
Hindistan torpağında.

3. FİLLƏR VƏ TULALAR

Xarici turistlər,
qəşəng qadınlar...
bəli, okeanın o tərəfindən.
Məhəbbət, əyləncə axtarır onlar,
ya burda Hindistan,
ya orda vətən!

Biri asılıbdı fil xortumundan,
birinin boynuna sarılıb ilan.
Biri mavisəçdi,
biri sarısaç,
birinin bərq vurur sinəsində xaç!

Toxdular, aclara baxıb gülürlər,
gülüşün zərbəsi arxadan imiş.
Tulalar fillərə qorxub hürürlər,
tula cəsarəti, —
qorxudan imiş.

Ədayla danışıb,
asta dinirlər,
(görən nə deyirlər dodaqlar altda?!)
Tulalar yerimir, diyirlənirlər
futbol topu kimi –
ayaqlar altda.

Xanımlar bilmirəm nə niyyətdədi,
bayaqdan ürəyim od tutub yanır.
Tulalar xarici səyahətdədi,
fillər vətənidə
əsir saxlanır.

Əyilib tulaya xanım dil verir,
fillərin üstünə o, hürsün deyə.
Tulalar sonradan
şəkil çəkdirir,
fillərin yanında görünsün deyə.

Dağ kimi durmuşdu meydanda fillər,
bu da təbiətin möcüzəsiydi.
Tulalar fillərlə əylənirdilər,
bu da
cəmiyyətin möcüzəsiydi.

4. GƏZMƏYƏ QÜRBƏT

Xeyli maraqlıdı xaric doğrudan,
insanlar yaşayır bu yer üzündə.
Lakin birinci gün sevinən insan,
darıxır qürbətdə
sonuncu gündə.

Adəti-filanı yadırgayırsan,
dəyişir elə bil hər şey dünyada.

İnsanlar içində tək qalır insan,
süfrələr başında
yeri olsa da.

Müqəddəs bir yerə vətən deyirik,
əbədi bağlıdı ürək bu ada.
Beşikdən
qəbirə vətən deyirik,
bəzi vətənsizlər inanmasa da.

Beləcə dəyişdim Nazim,* deyəsən,
Yanmasın halıma qoy heç kim mənim.
Yeddi yüz milyonun içində sənsən,
yeganə oxucum,
həmyerlim mənim.

Şairi bir nəfər duyursa, demək
məhəbbət sarıdan o, kasıb olmur.
Məncə,
ucalmaqdı bir qəlbə enmək,
bəzi məşhurlara bu, nəsim olmur.

Qışın buz nəfəsi üşüdə bilməz,
bir qəlbin oduna qızınan kəsi.
Ürəklə duyulan sözlə deyilməz, —
başqadı
qürbətdə vətən nəğməsi.

Vətən nəğməsini kimsə, deyirlər,
ruhi xəstəliyə bərabər tutub.
Harda yaşayıbdı vətənsiz bəşər,
ya vətən —
bəşərsiz bir qərar tutub?!

* Şairin səfər yoldaşı (red.)

Doğma dilimizdə danış, bir az da,
hüsnün gözəlliyi bir yerdə olsun.
Bir həftə

 Muğan da,
 Kür də,
 Araz da
qoy burda bizimlə səfərdə olsun.

Hardasa görünür indi yerimiz,
biz yada düşürük axşam, ya səhər.
Biz burdan çağırmaq:
 ay ellərimiz! —
eybi yox, qoy bizi eşitməsinlər.

Var ol bu dünyada, ey ulu diyar,
var olsun bu hissi kim şöhrət bilib.
Gəzməyə qürbəti deyib babalar,
ölməyə
 vətəni məsləhət bilib.

Dehli, 1980

5. GÖZLƏR, TALELƏR

Yer üzünün mən ən uzaq yerindəyəm,
nələr deyir gördüyüm kənd, keçdiyim yol.
Azərbaycan, anam, sənin fikrindəyəm,
burda məni tək qoymursan, səni var ol.

Sahiliylə, limanıyla, necə deyim,
bir az oxşar şəhərlərdi Bombay, Bakı.
Tək qalanda görürəm ki, tək deyiləm,
tək qalanda yenə sənsən yanımdakı.

Mən küçədə

yatan gördüm, üstüaçıq,
insan gördüm, ev-eşiyi bir alaçıq.
Hava yanır, od ələnir göydən yerə,
torpaq yanır elə bil ki, illər boyu.
Göz qoyurdum ağ paltarlı kişilərə,
sanki badam gül açmışdı yollar boyu.

İnək gördüm, dolaşırdı veyil-veyil,
ilan gördüm, dəymirlər ki, müqəddəsdi.
İlan çalır, ilan bunu qanan deyil,
"müqəddəs" çalması da bir mərəzdi.

Uşaq gördüm, qadın gördüm, kömək dilər,
bir söz dedim mən çağırıb bələdçini:
əl açanın əlinə göz dikibdilər,
varlı gördüm Hindistanda dilənçini.

Gəlib bir an görəydilər burda durub,
ömrü boyu giley-güzar söyləyənlər.
Qarını vətəninə doyuzdurub,
ürəyində xaric üçün baş əyənlər.

Qadın gördüm, nəfəsində yanıqlı ah,
o, rikşaya* qoşulmuşdu öz əriylə.
Taleyini görürdülər, gözünü yox,
o, Hindistan gözəliydi – gözləriylə.

Odu, suyu təbiydi o gözlərin,
yanaşydı fəlakəti məhəbbətlə.
Gözlərinə vurulmuşdum o gözəlin,
taleyinə acıyırdım sədaqətlə.
O, yanaşı yeriirdi öz əriylə,
yanaşydı taleyi də gözləriylə.

* İkitəkərli araba (red.)

Biz ev yiyəsinin bu adətindən
inciyə bilməzdik,
biz də bəşərik.
Deyirdim, hərəməz bir ağ sətindən
salıb çiyimizə hindliləşərik.

Oxşayır, oxşayır dedim hər kəsə,
Novruz bayramını xatırlayıb mən.
Hindlilər gör harda oxşayır bizə,
biz də atılıq tonqallar üstdən.

Xəyanət hər yerdə odda yanaydı,
biz də sözüümüzü onda deyəydik.
İnsanlar qol-boyun sıralanaydı,
ocaqlar başında rəqs eləyəydik.
Paxılı, əclafı, qarnı qurddunu
ocağın içinə itələyəydik.
Beləcə gözümlə gördüm mən şəri,
uzaq Hindistanda odda yanırıdı.
Məhəbbət bəşəri,
nifrət, — bəşəri,
kainat gözümdə işıqlanırdı.

Hindistan, 1980

7. MİNARƏ

Nə gözəl yaranıb məscid, minarə,
elə bil tağlara əl dəyməyibdi.
Elə bil raketlər sancılıb yerə,
tufanlar dağıdıb, yel əyməyibdi.

Bir hindli gördüm mən nəğmə dilində,
bir gözəl gördüm mən aralı keçdi.
Müsəlman kişisi – təsbəh əlində,
müsəlman qadını – çadralı keçdi.

Bir ömrüm olaydı
məscid qədər kaş,
kimsə məndən sonra yada salaydı.
Məscidtek səcdəmə gələydilər kaş,
mən də minarətək kaş ucalaydım.

8. YEDDİ YÜZ MİLYON VƏ İKİ NƏFƏR

Okean sahilində,
Bombeydə, bir görüşdə,
sadəcə,
hind dilində
soruşdu tərcüməçi, —
hansı dildə danışmaq?
— İngiliscə, — dedilər.
— Yox, hind dilində, ancaq!

Bir salonda elə bil
iki bölündü vətən,
hakim, müstəmləkəçi
baş qaldırdı yenidən.
Nə ingilis var idi,
nə ingilisin xəbəri, —
salonda Hindistanın
ingilispərəstləri.
İngiliscə! – deyirdi
təkid ilə üç nəfər, –
"mədəni" geyinənlər,
(Mən orda xariciydim) –
özünü xariciyə
göstərmək istəyənlər.

Tac Məhələ
qədim yal qat.
Həmişə
Nəriman
1980

9. TACMAHAL

Ağ mərmərdi, ağappaq,
təptəzə, qar kimi ağ.
Nazik cuna kimi ağ!
üstündə əl işləri:
qırmızı,

yaşıl,

qara,

Güllər öz ətri ilə
köçürülüb divara. –
Divarda bir dalğa var,
əl vurursan, hamardı,
divar elə divardı.
Lalələrin saplağı
divar üstə damardı.
O divar da hamardı.
Övladıdır bu əsər
ən müqəddəs bir hissini.
Tac kimi qoyulubdu
üstə

yer kürəmizin.

Burda xatırlayıram

ən qədim rəvayəti, –

qadınına həsr edib

hökmdar bu sənəti.

Ölən şan-şöhrətidi,

yaşayan məhəbbəti.

Gör gəlib harda gördüm

gücünü etibarın.

Özünə yox,

qəlbinə

baş əydim hökmdarın.

10. ZİYAFƏT

Ziyafət verirdi bizə hindlilər,
Odlar diyarından –
biz, iki nəfər,
bir də iki nəfər tərcüməçimiz, –
burda səfirliyin diplomatları.
Lakin biz diplomat dililə deyil,
ürəklə sevmişdik bu dost diyarı.

Süfrə söhbətini hörmət sayırdıq,
mehr-ülfət duyurduq hər tanış üzdə.
Biz də əlimizi qoşalayırıdık, –
Hindli adət ilə
sinəmiz üstə.

Boğazdan yuxarı təriflər deyib,
qərəzlə baxmırıdık durub göz-gözə.
Əksinə, hörmətlə bəzən baş əyib,
salam göndərirdik bir-birimizə.
Bizim adamlara oxşayırdılar,
yalnız danışanda hindliydi onlar.

Ürək bu aləmdə sehrlənirdi,
bir səs deyirdi ki, gözünüz aydın.
Bizim verdiyimiz val hərlənirdi.
Zeynəb oxuyurdu:
"Sən bağışladın".

Restoran hörmətlə qulaq asırdı,
hörmət də duyurdu onun səsində.
Zeynəb Hindistana qədəm basırdı
öz milli,
mehriban qiyafəsində.

Ürək min istəkdə, minbir arzuda,
gülüşü, eyhamı alqışlayırdıq.
Kəsilən çörəkdə, içilən suda,
deyilən sağlıqda biz yaşayırdıq.

*Dehli, Bombey, Aqra.
Surət, Baroda, Bakı,
1980.*

*
* * *

BERLİN YOLU

Qatarda gedirəm: "Moskva – Berlin",
Yanımda dostlarım deyib-gülüşür.
Mənim yadımasa, can ay Firudin,
Piyada getdiyən bu yollar düşür.

Səngər qaza- qaza keçdin bu yolu,
Gah silah götürdün, gah bel, gah kürək.
Yerini-yurdunu, ay dayım oğlu,
Nə uçan quş bildi, nə əsən külək.

Düşdün orduların axan selinə,
Gündüz dincəlmədin, gecə yatmadın.
Berlin torpağına, alman elinə
Səsin gəlib çatdı, özün çatmadın.

Susub burda dinən o top, o tufəng,
Onun əvəzinə, onun yerinə;
Gəlin elə gülək, top atəşitək,
Əvvəl gülüşümüz çatsın Berlinə.

1962

ALMANIYA

Hələ Almaniya torpağındayam,
Sağında bir kənd var, solum meşədi.
Mən hələ çox şeyin marağındayam,
Ancaq heç bilmirəm bu maraq nədir.

Burda da oxuyur quşlar arabir,
Şeh düşüb, çəməndə üşüyür çiçək.
Eh, bir də, kim bilir, bir də kim bilir
Nə vaxt bu yerlərə yönüm düşəcək.

Buhenvald yoludu getdiyim bu yol,
İndi ot basıbdı qıraqlarını.
Dostuma deyirəm, ehtiyatlı ol,
Bir azca asta bas ayaqlarını.

Qoy əli belində burdan keçməsin,
Turist sifətiylə gələn qonaqlar.
Paltarı Bakıda saxlanan kəsin,
Beymar meşəsində bəlkə qəbri var?

Hər lələ bir ovuc tökülən qandı,
Yağışda çimməyib hələ bu torpaq.
Buralar qəbirsiz qəbiristandı,
Dayan... qəbirləri ayaqlamayaq.

Veymar, 1962

LALƏ

Hanı bizim qayalıqlar,
Bizim torpaq, bizim diyar?
Harda gəlib bitmişən sən?
Çöllər qızı, barı dillən!

Lalə, lalə, burda mənim
cavan yaşlı həmvətənim,
həlak oldu son baharda,
gedən qanlı vuruşlarda.
Qucaqladı yad torpağı,
Lalə, onun al bayrağı
dalğalandı başqa əldə,
həlak oldu qürbət əldə.
İllər keçdi... onun üstən,
Bu baharda sən bitdin, sən.
Cəbhələrdə qaldı səsi,
ey tək qəbrin al laləsi!
Od vurdular, yandım yenə,
andım vətən torpağını.
Mən lələmi deyim sənə,
o əsgərin bayrağını?

Berlin, Podstam, iyul, 1962

RƏHİM

Yollar yolumuza bənzəməsə də,
çöllər çölümü zə bənzəməsə də,
bir gül gülümü zə bənzəyir bizim.
Qərənfil gülünə oxşayan gülü
qoy gedim iyləyim, üzüm, ay Rəhim!

Kölgələr uzanır meşə boyunca,
ağaclar ucadı, budaqlar haça,
yarpaqlar gah uzun, gah dilim-dilim.

Bu çəmən qoynunda, bu sərinlikdə
Dayan, bir balaca gəzim, ay Rəhim!

Balalar də, hardan aşıb-daşdılar?
Körpə kəklik kimi qaqqıldaşdılar.
Qızım Xatirəni andı ürəyim,
onun dili düşdü yenə yadıma,
onsuz burda necə dözümlər, ay Rəhim!

Köhnə iz üstündən təzə iz keçir,
baxıram, könlümdən neçə söz keçir.
Ağzımda od tutub alışır dilim,
gəl sənə təzə bir şeir oxuyum,
sənindi bu şeirim, sözümlər, ay Rəhim!

Podstam, Sansusi parkı, 1962

PƏNCƏRƏ ÖNÜNDƏ

Keçdim Buq çayından, Visla çayından,
Deyirlər burdadı yayın sərinini.
Üşüdüm bir azca düzü, obaşdan,
Bağladım köynəyin düymələrini.

Zəmili, kartoflu, meşəli çöllər
Uzanır ən uzaq üfüqə qədər.
Məni ətri vurur gülün, çiçəyin,
Görürəm yanaşı bağçanı, bağı.
Dayanıb yanında ala inəyin,
Qatara əl edir bir qız uşağı.
İkimərtəbəli bir ev görünür,
Qapqara yanmışdı daşı, kərpicini.
O qara geyinib yasa bürünür,
Qırx birinci ildən boş qalıb içi.

Uzanan düzlərə nəzər salıram,
Ağaclar bitibdi beşbir, altıbir.
Elə sanırsan ki, beş-altı adam
Yığılıb baş-başa söhbət eləyir.

Çölləri, düzləri seyr elədikcə,
Sulara qarışıb sanki axırdım.
Elə bil qatarın pəncərəsindən,
Bir geniş ekranlı filmə baxırdım.

*Polşa, Pereskop,
iyul, 1962*

QUSTA

Yulins Fuçikin qadını Q.Fuçikovaya

Qarışıb ağ saçlar qara saçlara,
artıb qırıqların dərinliyi də.
Sən o gözlərə bax, bir də qaşlara,
durur qızlığı da,
gəlinliyi də.

Qusta!
Asya adlı bacım var mənim,
sinəmdə ağrım var, acım var mənim.
Gördüm Reyxstağı bir həftə qabaq,
yenidən qövr etdi qəlbimdə qubar.
İndi sükut edir yas saxlayaraq
o bayquş yuvası,
o xarabazar!

Siz ey ərsiz qalan gəlin bacılar!
Siz ey anam olan uzunsaçlılar!
Gəlin, sizi bir də bağrıma basım,
danışın, qoy bir də mən qulaq asım.

Məndən gizləməyin göz yaşınızı,
bir az uca tutun ağ başınızı.
Nə olar, a bacım, bir az ağlayın,
ölən ərinizə yas da saxlayın.
İnsan ömrü boyu daş ola bilməz,
ürək ağlayanda gözlər də gülməz.
Sizi düz yazmadı bəzi şairlər,
dedilər,

olmayır sizdə qəm, kədər.
Yonulmuş daş kimi baxdılar sizə,
üstəlik dəydilər ürəyinizə.
Kövrəltədin məni də danışmış
inan,
hardadı dözüümüm o qədər mənim.
Gözündən nöqtələr tökülür,
dayan,
şərimə bir nöqtə bəs elər mənim.

*Praqa, 1 avqust,
1962*

İNKVİZİSİYA QƏHRƏMANI

Biz gərək bir şeyi heç unutmayaq,
Həqiqət gəlməsin birtəhər sənə.
Ayaqlar altında tapdanan torpaq,
Yüyürmək istəsən, güc verər sənə.

Yan Qus yandırıldı odlarda bir vaxt,
bir qarı yüyürdü bu səsə-küyə.
Çırpı tulladı ki, bərk yansın ocaq,
o güldü “müqəddəs sadələvhlüyə.”

Qarı qəzəbindən odlanırdı ki,
o xain çıxıbdı, tez yansın gərək.

Yan Qus da yanırdı...

“o yanırdı ki,”

vətəni qəflətdən oyansın gərək.

Bu söhbət tək qarı söhbəti deyil,
bəlkə də bir istək, bir heysiyyətdi.

Yaşamaq – insanın şöhrəti deyil,
bəzən qələbə var –

məğlubiyyətdi.

Nə bilim, bəlkə mən ömrüm uzununu,
sənə minnətdaram hamıdan qabaq.

Yıxılan – bərkiyir, unutma bunu,
uçurum – ehtiyat öyrədir ancaq...

YADA DÜŞDÜ

Qəribsədim qürbət eldə,
elim-obam yada düşdü.
Bakı, Xəzər, Kür sahili
səhər-axşam yada düşdü.

Qoşa ördək üzür göldə,
yağış yağır, əsir yel də.
Ağ lələlər gördüm çöldə,
qızıl lələm yada düşdü.

Mehribandı dost torpağı,
Vltavanın solu-sağı.
Güldü bir şux qız uşağı,
Xətiş balam yada düşdü.

*Çexoslovakiya,
Klatovi,
1962*

BERLİN

Səhər-səhər,
 muzeyləri gəzdirirlər.
Yas donunu dəyişməmiş hələ şəhər.
Hələ azdı təzə, nurlu aynabəndlər.
Bədəninə güllə yeri durur hələ
 heykəllərin.
Barıt iyi, qan iyi var nəfəsində
 hələ yerin.
Düşünürəm daş səkinin qırağında, —
Almaniya görsün məni.
Berlin boyda muzey durur qabağında,
muzeylərə aparmayın bu gün məni.

Berlin, 1962

ALMAN ƏSGƏRİNƏ

Tikanlı məftilləri
görəndən,
kirpiklərim
tikan olub hər yerdə
gözümə batır mənim,
bu yumşaq kirpiklərim.
Harda sərhəd görürəm,
təzələnir bu yaram.
Ah, adı bir, adı bir,
özü iki Astaram.

Astara
Astarada,
məftillər gözümdədi,
hələ narın şumlanan
o ləklər gözümdədi.

Yağışlar, tozanaqlar,
küləklər gözümdədi.
Avtomatı çiyində
o əsgər
gözümdədi.

Bu dirəkli, məftilli,
avtomatlı gözümlə
gördüm Berlin, səni də.
Gördüm Almaniyanı,
bu keşik çəkəni də.
Çiyində avtomatı,
bir də mavi paqonu.
Brandenburq qapısının
ağzında gördüm onu.

* * *

Astara əsgərinin
Berlindəki yaşadı,
o daş hansı binanın
uçan özül daşdı?
O kərpic hardan düşüb?
O küçəylə kim keçib?
Kim o susuz bulaqdan
sulu vaxtı su içib?
Mən cavab istəmirəm
bunların heç birinə.
Ancaq Almaniyanın
gələcək şairinə
cavab hazırla barı,
onun gözü görməsin:
sənin avtomatını,
tikanlı məftilləri,
bir də
bu daş hasarı.

Mənim kimi o yazıq
gəzdirməsin gözündə
dirəkləri, milləri,
tikanlı məftilləri,
mən nə bilim, nələri...
Qoy Berlinin şerini
yazdığı zaman yalnız, —
sənsiz yazsın o şair —
məftilsiz, avtomatsız...

Berlin, 1962

KOMENDANT ARVADI

Nə qədər ağırды bu şeri yazmaq,
gözümdə qəzəb var, ürəyimdə qəm.
Elə bil ikiqat zəncirlənmişəm,
lakin qəlb dindimi, çətindi susmaq.

Qılgıcım parlayır ocaq gözümdən,
söhbət uzandıqca qulaq asıram.
Qışqırmaq, bağırmaq istəyirəm mən,
yox, hələ susuram, hələ susuram.

Susuram mən bizim toplar sayağı,
xəbəri varmı heç bundan bir kəsin?
Berlinin, Veymarın daşı, torpağı
mənim nifrinimdən gərək titrəsin.

Tikanlı məftillər, paslı dirəklər,
dəmir pəncərələr, bellər, kürəklər,
krematoriya... ölüm kürsüsü,
hansı əsirinsə qırıq güzgüsü.

Yarı yazılmamış qanlı varaqlar,
sümüklər, kəllələr, başlar, ayaqlar.
Kiminsə döşünün qurumuş tükü...
Baxıram çiyində dünyanın yükü.
Özüm də bilmirəm heç hayandayam,
"Buhenvald" adlanan qəbristandayam.

Hanı avtomatı döşünə sıxan,
"Hayl Hitler!" deyən "SS" soldatı?!
Burda tulasıyla gəzməyə çıxan
cəllad komendantın çil-çil arvadı?

Ürəklər diksindi onun səmindən,
qısaldı mənzili neçə yüz ömrün.
Komendant evinin pəncərəsindən,
ölən əsirlərə baxdı zövq üçün.

Biri ad günündə dibçək gətirdi,
başqa bir "SS" də öz adı üçün,
insan dərisindən əlcək gətirdi,
rəisin bu şortu arvadı üçün.

Stollar üstündə bir-bir düzüldü,
o dibçək, o əlcək, sonra abajur.
Mənim ayağımsa yerdən üzüldü,
dedim danışana bəsdə, daha dur.

Hirsimdən əlimdə titrədi qələm,
görənlər oldu ki, yerimdə əsdim.
İstədim ucadan qışqırıb deyəm
sizin... yox, demədim, deyə bilməzdim.

Durdu göz önümdə ölənlərimiz,
"Qara kağız"ları gələnlərimiz,

təzə nişanlanıb gedənlərimiz,
adsız və ünvensiz itənlərimiz.
Gəldi göz önümə sonsuz analar,
atasız böyüyən yetim balalar.
Bizim qonşuluqda ağbirçək qarı.
hələ də gözləyir yazıq, yolları.
Hələ də gecələr o, yuxu görür,
hələ də yolçuya o, nəzir verir.
Hələ də qurbanlıq saxlayır qarı,
xəlvətə düşəndə ağlayır qarı.
Elə ki, qulağı bir səsə düşür,
ürəyi min yerdən həvəsə düşür.
Gözü səyriyəndə sevinir yazıq,
deyir mütləq, mütləq qovuşasıyq.

Qovuş, ey müqəddəs, mehriban ana,
qovuş ayrıldığı m bircə oğluna.
Kəsmə ümidini, sən yaşa bir az,
Heç kəs bundan ötrü səni qınamaz.
Səndən bu dəhşəti danmalıyam mən,
odlara gizlicə yanmalıyam mən.
Yox, deyə bilmirəm, deyə bilmərəm,
könlün qapısını döyə bilmərəm.
O ev də, eşik də uçar başıma,
ürəyim, hələlik sən də danışma.
Hələlik bu dərdi burda saxlayaq,
varaqlar üstündə gizli ağlayaq.
Gələn göz yaşını qaytarmayaq biz ,
vətənə göz yaşını aparmayaq biz.

Veymar, 1962

ALMAN QIZI RENATE

Gülüm, sənın vətənin
parçalanıb ikiyə.
Qoymurlar bu səkidən
keçəsən o səkiyə.

Demə mən az görmüşəm,
sözüm çoxdu, Renate.
Berlinin adı qalıb
özü yoxdu, Renate.

Bu ağrını hiss edən
səma oldu, yer oldu.
Xarabazar Berlinin
bayquşu Hitler oldu.

O burda uladıqca,
bizim eldə körpələr, —
axşam atalı yatıb,
atasız qalxdı səhər.

Renate, sən yaşında
yüz qızımız ağladı.
Dörd qışımız ağladı,
dörd yazımız ağladı.

Əkin qaldı yarıda,
biçin qaldı yarıda.
Biz davaya göndərdik
xəstə qocaları da.

Renate, ancaq burda
sizin faşist nənələr, —
cəllad Adolf Hitlerə
oğlunu verdi əsgər.

Zorla soyunduruldu
gəlinlərin paltarı,
Onu Berlində geydi
yetmiş yaşında qarı.

Bacıların üzüyü
taxıldı barmağına,
Anaların başmağı
geyildi ayağına.

Fəqət, dözə bilməzdi
bu dərdə böyük Vətən,
çıxartdı o kaftarın
başmağı ayağından,
paltarı da əynindən.

Berlinin qız gözəli!
Yəqin qəmləndin bir az.
Berlində o günləri
yada salmamaq olmaz.

Gözəlliğin önündə
çaşdım düzü, neyləmək, —
ürək yaralıdırsa
ağrıyacaq o demək.

Yanan kəndlərimizi
yenidən tikmək üçün.
Uçan bəndlərinizi
təzədən çəkmək üçün,
hələ əllər gərəkdi,
neçə illər gərəkdi.

Qoy sənin nəvələrin,
sənin nəticələrin,
quran, yaradan olsun,
başqa cür alman olsun.

Berlin deyilən zaman,
qorxardım mən əzəllər.
Gül, Berlin gözəli, gül,
gülsün üzündə səhər.

Sənə baxıb dünyanın
yaz çağını görürəm.
Alman nənələrinin
qız çağını görürəm...

*Berlin, iyul,
1962*

MƏFTİLLƏR, MİSRALAR

Ölüm yuvasını gördüm gözümlə,
uzanır qəbirsiz bu qəbiristan.
Bir kədər gəzdirdim burda özümlə,
qanlı Buhenvaldı gördüyüm zaman.

Dirəklər, məftillər indi də durur,
sizə çəpər oldu bir vaxt bu tellər.
İndi çəpərlənib özü qorunur,
gör necə,
gör necə dəyişdi illər!

Mirdaməd,* şerini yazım mən, dayan,
odlu gözlərində buza döndü yaş.
Məftillər ardından baxdın bir zaman,
misralar ardından bax indi, qardaş.

Veymar, 1962

* Mirdaməd Seyidov - Yuqoslaviyanın Milli qəhrəmanı (red.)

BUHENVALD SÜKUTU

Dünyanın
 ən səssiz, ən uzaq bir ucu.
Özü cansıxıcı, yorucu.
Tikanlı məfillər, dirəklər,
bir muzey sərgisi —
 əsirin tüklü döş dərisi:
 abajur,
 əlcəklər,
əsirin saçı – boz parçalar,
 nə qədər xatirə lövhəsi,
 kitabda imzalar,
 kitabda ünvensız yazılar...
Fikrimdə: Listin öz simfonik qəzəbi,
Faustun kədəri,
 bir nəslin naləsi.
Yanımda: suallı baxışlar,
dodaqlar üstündə soyumuş gülüşlər,
 təzadlar içində bir aləm.
Sevincə,
 kədərə biganə deyiləm.
Susmayın amandı, a dostlar!
Burda bir Buhenvald kədəri,
 bir sükut himni var.
Bura bir məzardı.
Bethoven dursaydı mənimlə yanaşı,
Bəlkə bu sükuttan qulağı açılar,
 o milyon qulağı batıran
bir üsyan nəğməsi yazardı.

Veymar. 1962

DANIŞ, ELBA

Elə axır,
deyirsən ki,
nə dərdi var,
nə səri var.
Pıçıldeşən ləpələrin
dilləri var,
dilləri var,
Elba, səndən kimlər axdı,
kimlər batdı, kimlər çıxdı?!
Danış mənə öz dilində.
Xeyli vaxtdı dayanmışam
bu söyüdlü sahilində.
Üstün meşə,
yamyaşıldır ətəklərin.
Yel əsdikcə,
xumarlanır çiçəklərin.
Uçuq körpü sükut edir, –
qaşqabağı
tökülmüşdür,
kərpicləri sökülmişdü.
Nə özü var,
nə əvvəlki əzəməti.
Danış Elba,
özün başla bu söhbəti.
Mən gəlmişəm,
qədim Bakı torpağından.
Ayrıldığı bir həftədi
Dəli Kürün,
Xan Arazın qırağından.
Danış Elba,
qoy oxuyum ləpələri
sətir-sətir, varaq-varaq.
Neçə paqon axdı səndə,
neçə şinel, neçə papaq?

Neçə dildə
burda vətən deyən oldu?
Neçə dildə
de, Hitleri söyən oldu?
Neçə ana deyən oldu,
neçə bacı deyən oldu?
Neçə eldə
o gün qara geyən oldu?
O tay ölüm, bu tay uzaq!
Yandı insan, yandı torpaq.
Havada od, sulara qan.
Batdı səndə:
neçə subay,
neçə evli,
neçə təzə nişanlanan?
Qardaş batdı,
oğul batdı,
ata batdı.
Od içindən çıxan kəslər,
su içində oda batdı.
Aman Elba, aman Elba!
bir az axma, dayan Elba!

Dikilmişdi gözüm sənə,
yanır bədən, yanır sinə.
Batanların əvəzinə
bağırırım, oyan, Elba!
bir az axma, dayan, Elba!

Fikirdəyəm, heyrətdəyəm,
vətən uzaq, qürbətdəyəm.
Ölənlərlə söhbətdəyəm,
qoy danışım, aman, Elba!
bir az axma, dayan, Elba!

*Drezden,
Elba çayı sahili, 1962.*

Əmblem
xair qardaşım
Əgşən Əgşənzadə
Tehran,
1990
Məz

*
* * *

ROMA

Roma – paytaxtların paytaxtı olub,
meydan oxuyubdu dünyaya Senat.
Romanın qədimdə bir vaxtı olub, –
burda çiçəklənib sönən bu həyat.

Daş atlar üstündə daş sərkərdələr,
sinələr zirehli, atlar yəhərsiz.
Əbədi lal qalib "əbədi şəhər",
binalar köhnədi, meydanlar səssiz.

Uçub Kolizeyin daşı-hasarı,
Yolları ot basıb, divarı yosun.
Burda yaraladı Brut Sezarı,
qoymadı dünyaya o hakim olsun.

Sayı çoxaldıqca burda yeyənin,
axdı yer üzünün dövləti-varı.
Başını kəsdilər baş əyməyənin,
misalmı? –

Mitridat, Pont hökmdarı!

"Dostluq, bərabərlik, qardaşlıq..." — şüar;
gözə kül üfördü gözsüz görənlər.
– Birinci rum xalqı! –
şərt də qoydular,
xalqlara "bərabər" hüquq verənlər.

Pompey pul xərclədi legionlara,
bizim Kür üstündə qan tökdü onlar.
Bayron yas saxladı sonra onlara,
burda himn oxudu böyük sənətkar.

Heyranam sənətə və sənətkara,
gəlsin qoca Pompey burda rastlaşaq.
Burda baş əyirəm dahi memara,
ona... başsağlığı verirəm ancaq!

Roma, dekabr, 1986

BRUT*

O, Rimdə,
ən qədim İtaliyada
Sezarın ən yaxın silahdaşındı,
məsləhət istəsə, məhək daşındı,
Senatın üzvüydü... gətirin yada,
o, Rimdə, ən qədim İtaliyada.

Qəlbinə girmişdi o hökmdarın,
günəşi bürüyən o qara bulud,
Sonuncu xəncəri Yuli Sezarın
köksünə sancan da o idi — Brut!

İnsan mürəkkəbdi, tarix maraqlı,
günəş diləyirsən, yola qar düşür.
Bu dünya bir sirdi qıfılı bağlı,
nə bir sahibi var, nə açar düşür.

Deyirlər, Sezarın vəsiyyəti var,
açıb oxuyurlar — o bir əhd edib.
Brutdan xəbərsiz böyük hökmdar,
yerinə Brutu vəliəhd edib.

Sənmi qəsd elədin ulu Sezara?!
Bəlkə onunkuydu həyatın, Brut.

* Mark Yuniy Brut. Sezara sui-qəsdə iştirak edən Roma senatının üzvü. Bir rəvayətə görə, Sezar gəncliyində Brutun anasını sevmişdi (*Müəllif*).

Bir qadın qəlbinə dəydi o yara, —
sənin anan idi o qadın, Brut.

Dərindi bu sirin adi mənası,
ürəkdə hələ də bu ağrı durur.
Brutun vurduğu xəncər yarası,
Sezarı yaşadır,
bizi öldürür.

İtaliya, 1979

ETNA

Etna — qədim bir möcüzə,
yanar dağdı.
Təbiətin qaladığı
od-ocaqdı.
Çiçək açıb yazda-yayda
yaşıl geyməz.
Oddu-közdü, zirvəsindən
yerə kimi.
Siciliyada adamlara
“soyuq dəyməz”,
hər fəsildə yanır Etna
kürə kimi.

İtaliya, 1986

QƏDİM AVTOQRAF

Budur İtaliya...

Pompeydən bəri,
gözəl Cokondanın Roma vətəni.
Kolizey – dünyanın antik əsəri,
suala, sorğuya çəkmə sən məni.

Sezar, Antonio, Kleopatra,
bir ərəb gözəli, iki hökmdar!
Zaman məhəbbətə yol açdı yarəb, –
Misir torpağında əsir oldular.

O taxtdan ucaydı bu eşq, bu ülfət,
utansın, məhəbbət yoxdu deyənlər.
Yalnız ürəksizdə yoxdu məhəbbət,
bir qadın eşqinə baş əysin bəşər.

Spartak vulkantək püskürdü yerdən,
qalxdı Siciliya, bu yarımada.
Qədim avtoqraf qalır o gündən,
əhsən yazana da, saxlayana da!

Qərbi, yadımdadı, pisləyərdilər,
bəzən danardılar şan-şərəfini.
Yaxşı tərəfini gizləyərdilər,
açıb tökürdilər pis tərəfini.

Gərək kapitalist ölkələrini
söyəydik dost ilə yad məclisində.
Kimsə öz içinin ləkələrini
gedib axtaraydı özgə üzündə.

Siyasi iqtisad müəllimimiz,
şerimiz, sözümüz, hətta himnimiz.
Deyirdi: dağılır Qərbdə kapital,
orda fəlakətdi, bizdə cah-cəlal!

Amma dağılmırdı... biz deməliydik,
sözümüz zamanın minik atıydı.
Ölümüz düşsə də sevinməliydik, –
Stalin dövrünün təbliğatıydı.

Niyə?! –
səbəbini soruşanların
dərsini verdilər otuz yeddidə.
Burda görüşdüyüm bu insanların
gözəl qəlbi də var, nəzakəti də.

Burda da həyat var, torpaq var, el var,
qurulu ev gördüm, ailə gördüm.
Burda da işləyən zəhmətkeş əl var, –
bu əli hər yerdə mən belə gördüm.

Gözüm gördüyünü danışım gərək,
bu hissi yaşayır can da, ürək də.
Çətindi düz yolda əyri yerimək,
düşüb əyri yolda – düz yerimək də.

İtaliya, Roma, 1986

*
* * *

ODESSA, QARA DƏNİZ

1. MAVİLİK

Burda dəniz mavi, göylər mavidi,
bir duman dənizi qalxır dənizdən.
Səhər elə mavi, elə mavidi,
dünyaya
 mavilik axır dənizdən.

Dolaşır bayaqdan dilimdə bir söz,
ürəyim bir səsin marağındadı.
Hələ oyanmayıb bir cüt mavi göz, —
Hələ kayutada mavilik yatır.

Günəş qıpqırmızı alışıb-yanır,
İşıq səpələyir hissə, duyğuya.
Sahildən gəmiyə bir xətt uzanır,
qızıl zəncir düşüb elə bil suya.

Eh, sahil deyirəm,
 hardadı sahil,
Qışqırsam, yetişməz heç səsim-ünüm.
Dünya başdan-başa sudur, elə bil,
fikirim sularda islanır mənim.

Dənizə tökülür işə bax, işə,
günəşin, işığın, istinin çoxu.
Dənizdən doğurdu günəş həmişə,
yox, günəş bu dəfə
 sahildən doğur.

Odessa, Qara dəniz, 1971

2. UÇAN LƏPƏLƏR

Burda bir quş səsi var —
yalnız qağayı səsi,
onun harayı, səsi.
Açıb qanadlarını
dayanarlar havada,
eh, bu dəmdə nə qədər,
göyə yelpik səpilər!
Hey uçarlar, uçarlar,
gəminin arxasıyla,
dənizin sahiliylə.
Tanış sərnişin tapıb
bir az çörək dilərlər
sonra da quş diliylə...
Göy dənizə qonarlar—
yelləncəkmiş ləpələr.
Dağüstü parkındakı
yelləncəkdə yellənər
elə bil, bəxtəvərlər,—
Qalxdılarını, deyərsən,—
ləpə qopdu ləpədən.
Uçan qağayı deyil,
ləpələrdi elə bil.
Elə ki, axşam oldu;
qayıdarlar təzədən,
ləpələrə dönərlər,
dənizdə uyuyarlar,
dənizdə dincələrlər...

3. “ADMİRAL NAXİMOV” GƏMİSİ

Hər əsər bir qəlbin yandım səsidə,
ürəkdən su içir eşq ilə arzu.
Gəmi də bir sənət abidəsidə,
qülləsi buluddu,
bünövrəsi su.

Üzür sular üstə yol aç-aça,
dalğalar yarılr boz dağlar kimi.
Uçub qağayılar gəlir dalınca,
faytona yüyürən uşaqlar kimi.

Baxıram, yolumuz hələ yarıymış,
suyun öz rəngləri, öz boyaları.
Qağayı — dənizin matrosarıymış,
matrosar — gəminin qağayıları.

Gah qalxır, gah enir arabir sinəm,
Şair, necə olsa, dəniz, dənizdi.
Elə bil dənizin dalğası mənəm,
gəmi məndə üzür...
qərribə hissdi.

Üzür öz sürəti, öz saatiyla,
mənə bir dənizçi, gör, nə deyibdi:
qırx birdən qırx beşə “Berlin” adıyla,
bu gəmi dünyanı hədələyibdi.

Sahillər düşübdü alova-oda,
güllələr yağdıqca yüz millət üstə.
Lakin batırıldı bu “Berlin” suda,
o Berlin quruda —
bəd niyyət üstə...

4. HƏMİD

Odessa elə bil açıq muzeydi,
dayanıb baxıram pillələr üstə.
Elə bil heykəllər sərgisi bir-bir,
düzülmüş
divarlar, qüllələr üstə.

Yazılar nə vaxtsa yazılıb durur,
alı al kimidir, zəri zər kimi.
Qədim divarlardan asılıb durur,
eyvanlar —
yamyaşıl dibçəklər kimi.

Şəhər qalib çıxıb müharibədən,
heç kəs unutmayı r illəri də.
Burda vuruşubdu
dilində vətən, —
Həmid Qəmbər oğlu adlı biri də.

O, mənə deyir ki, yazma, istəmərə,
O öz hünərini demir ki, demir.
Odlara düşən kəs,
küzə düşən kəs,
kitaba, dəftərə düşmək istəmir.

Yaş, vuruşduğun dost torpağında,
bir gör, nə deyirəm, qulaq as, Həmid.
Sənin doğulduğun Kür qırağında
adını çəksələr, pis olmaz, Həmid.

Uzağa düşdünüz öz evinizdən,
Harda ilə döndü, o anlar, Həmid?
Qocalar danışır indi də sizdən,
sizi tanımayı r
cavanlar, Həmid.

Atan həsrət qaldı sənə o yerdə,
qohumun, qardaşın nə qədər, Həmid.
Niyə görünmədin xeyirdə, şərdə, —
barı səbəbini

bilsinlər, Həmid?!

Odessa, 1970

5. DNEPR PROSPEKTLƏRİ

Bütün şəhər mavi meşə,
bütün meşə mavi şəhər.
Axır dərin, axır dayaz
prospektlər-
göy küçələr.

Səpələnib...
deyərsən ki, mavi zərdi.
Aman Allah, nə qədərdir
mavi axın.
Elə bil ki,
külək vurub dağıdıbdı
yüz top ipək parçasını
Kiyevdəki
bir mərkəzi unvermağın.
Hər burulan prospektin
öz günəşi,
öz buludu,
öz ayı var.
Onlar burda qayıqlara,
insanlara,
balıqlara qarışıblar.

Prospektlə:
körpülərin,
ucaboşlu ağacların,
velosiped sürənlərin,
əksi keçir.
Avtoların, qatarların
əksi keçir,
səsi keçir.
Yarpaqların rəngi axır
qarışaraq
bir zəncinin gülüşünə.
Yerin-göyün axır neçə
parçası da.
Axır qoca Pikassonun
burda mavi fırçası da.
Axır İqor Svyatoslav
ordusunun ardı ilə,
Dnepr öz adı ilə,
bizim 416-nın izi ilə.
Kür üstəki, gözəllərin
sevgisini dəfn elədi
neçə əsgər
dünən burda özü ilə.
Qəbristanlıq axır burda,
axır qardaş qəbirləri.
Ah, onların
beşiyi var, qəbiri yox, —
dediyimiz oğlanların.
Axır gündüz, axır gecə,
Kiyevdən bir Kiyev axır,
axır yenə Kiyevəcən.

Kiyev, 1970

UKRAYNALI QIZ

(*Olmuş əhvalat*)

Ukraynada bir faciə danışdılar
şəriyyətlə dolu bir qəm,
qəmlə dolu bir şəriyyət.
Mən də bunu rəvayətə bənzətmişəm,
həqiqətmiş bu rəvayət.

Bir küçənin ortasında iki alman
əsir alır bir qadını,
qışqırırlar, bağırırlar,
Soruşurlar ünvanını və adını,
Pasportunu çıxarırlar.

Vərəqlərə diqqət ilə baxır alman,
öz dilində nə deyir o?
Baxışı qan, sifəti qan!
Ukraynanı qorumaq mı istəyir o
ukraynalı adamlardan?

Faşist baxır... qadın əsir yarpaq kimi,
üstündədi odun, közün.
Niyə susur görən alman?
Şəklinəmi gözü düşüb o şorgözün,
necə baxır, aman... aman!..

Qadın susur, torpaq susur, çöllər susur,
sükut çökmüş bu aləmə,
dağılmışdı bütün şəhər.
O, pasportu verərdi lap, cəhənnəmə
kaş ondan əl çəkəydilər.

Alman sıxır avtomatı yaxasına,
gözlərini bürüyür çən,
hirsələnir də hələ qansız.

–Sən özgənin
 pasportunu gəzdirirsən?!
Şəklə baxır: – Kimdi bu qız?!
–O qız mənəm, o pasport da özümündü...
–Kömək etməz göz yaşların, –
deyir alman gülə-gülə.
– Sən qocasan, sən qocasan... ağ saçların
yaraşmayır bu şəkilə.

– Yox, yox mənəm... on yeddidi mənim yaşım,
qız hirsələnir: – Yox o mənəm!
Güzgü verir ona alman.
– Ala, qorxma, dəlilərə mən dəymərəm,
bu da güzgü, al bax, inan,

Alıb baxır o, güzgüyə nifrət ilə,
ürəyi al qanla dolmuş.
İnanmayır, necə işdi?
Saç ağarmış, üz qırışmış, yanaq solmuş,
gölkəm necə dəyişmişdi.

Qız inanmır o güzgüyə... bəlkə elə
o güzgülər düzü əyri,
 əyrini də düz göstərir?
Bu güzgülər bəlkə elə qızı qarı,
qarını da qız göstərir?

Daşa vurur qəzəbindən, çiliklənir
cəlladların daş güzgüsü.
Köyrək bədən məğrur durur.
Güzgünü yox, o ağ saçı, solğun üzü,
yad görkəmi daşa vurur.

Gözlərinin qabağına gəlir bu an,
bir faşistin vəhşi səsi,
 hələ vəhşi gülüşü də.
Yad əlində bakirə bir qız məməsi...
onun murdar öpüşü də!

Anasının, qardaşının vurulması,
huşu itən bir günahsız,
qan içində yazıq ana.
Faşist onu sığalladı... bilmədi qız...
ağ rəng çəkdi saçlarına.

Alman sızır avtomatı yaxasına,
əsərlənir sərxoş bədən,
hirsələnir də hələ qansız.
– Sən özgənin pasportunu gəzdirirsən! –
Şəklə baxır: – Kimdi bu qız?!

Bu sualı təkrar edir ana torpaq,
yerlər-göylər gəlir dilə,
asta-asta ələnir qar.
Qız pasportu tələb edir nifrət ilə,
qızdan qızı soruşurlar.

Kiyev, 1964

AQAVA

Lvovda görmüşdüm ilk dəfə
o çiçək açmışdı, ağ çiçək.
Bir qoca dedi ki, yaxşı bax,
soluxub, quruyub gedəcək.
Qərribə taleli ağacdı,
bu dəfə ağ açdı.
Yaşayır,
on yaşda gül açsa, onunda,
yüzündə gül açsa,
quruyur yüzündə.
Aqava çox deyil,
azdı yer üzündə.

Eh, qoca...
dedim mən sonradan,
biz necə? Çoxuqmu?
O xoşbəxt ağacdı, sən inan.
Bu tale,
kaş elə
hamının qisməti olaydı,
gül açıb sonradan solaydı.

Lvov, 1960

MEHMANXANADA SÖHBƏT

Yanımda Xersondan bir qoca kişi,
durur dəftərimdə ünvanı, adı.
Davadan başladı o, sözgəlişi,
heç kim sual verib danışdırmadı.

Kürsüdən o, belə deyə bilməzdi,
bir az bəzəyəydi sözünü gərək.
Kürsüsü balaca bir yastıq idi,
deyirdi rahatca dirsəklənərək.

Danışdı gözüylə gördüklərindən,
başımın tükləri dik durdu, biz-biz!
Ancaq indi bildim, indi bildim mən
niyə qayıtmadı gedənlərimiz.

Döşünü yandırdı aldığı yara,
qəzəbi çaylartək daşası oldu.
O qızıl əsgərin gülləsi "Ura!",
silahı filankəs "Yaşasın!" oldu.

Gözümüz getdiyi tərəfdə qaldı,
qış keçdi gəlmədi, bahar gözlədik.
O, atdı özünü tankların altda,
biz də "gələr" deyə yollar gözlədik.

Gəldi qara kağız, o “üzağlığı”
yazdılar gəlinin, ya qızın üstə.
Amma üçcə kəlmə bir başsağlığı
yazmadılar qara kağızın üstə.

Ordular üz-üzə gəlib dayandı,
dayandı qarşıda bəzən sual da.
Birin in ordeni döşündə yandı,
yüzünün ürəyi döşünün altda.

De, qoca, de gəlsin...

yox, mən yatmıram,
bu söhbət aparmaz yuxuya məni.
Sən danış, mətləbi çox uzatmıram,
oyaqkən çulğamış bir rəya məni,
bu söhbət aparmaz yuxuya məni...

Kiyev, 1964

TAQANROQ AĞRISI

Taqanroqda nəfəs alıb durdu qatar,
o ayları, o illəri saldı yada.

Qulağında

qırxdördəki atışmalar,
haray saldı yetmişinci il olsa da.

Elə bildim torpaq yanır, səma yanır,
alov qalxır vaqonların arasından.

Elə bildim,

Əmrah hələ ufuldanır,
başındakı yarasının ağrısından.

* Azərbaycanlılardan ibarət 416-cı Taqanroq diviziyasının məşhur topçusu Əmrah Əhmədov marşal Tolbuxinin imzası ilə ona verilən orderin surətini mənə göstərmişdi. Moskva müharibədən sonra vermədi (*müəl.*)

Şöhrət olsun anaların vüqarına,
bu şerimdə verəcəyim bir şad xəbər.

Azadlığı

Taqanroq diyarına
Azərbaycan oğulları gətirdilər.

Lülələrin od ağzına sinə gərdi
qara bığlar, uca boylar, od-alovlar.
Elə bildim o zamankı səngərlərdi
vağzal boyu gül əkilmiş sement qablar.

Bu torpaqda oğullaşdıq, atalaşdıq,
sözümüzü, andımızı yuduq qanla.
Hələ dünən Məcidovla vidalaşdıq,
Taqanroq qəhrəmanı bir insanla.

Hər ürəyin öz sözü var, öz nəğməsi,
hər ürəyin yeri də var, səması da.
Unudulmaz Taqanroq qələbəsi,
unudulmur Taqanroq ağrısı da.

Taqanroq, 1968

*

* * *

1. GÜRCÜSTAN ÇİÇƏYİ MAKA

Bir məclisdə görüşdük,
rəqs elədik mehriban.
— Adın nədir? — soruşdu.
Mən də dedim:
— Nə...ri...man.
— Ad günün?
— Fevral ayı.
— Neçəsi?
— On səkkizi.
Bizdən əl çəkmədilər,
oynatdılar ha, bizi.
Maka çiçək gətirdi,
— Sənə gətirdim buyur,
Gürcüstan çiçəyidir,
qoxla, gör nə qoxuyur.
Sənə verdiyim çiçək,
Rustaveli dövründən
bitir düz bu günədək.
— Sağ ol, Maka, bu çiçək,
Azərbaycan şerində
öz adınla bitəcək —
Maka.

2. ASƏF İDİ, PÜSTƏ İDİ, BİR DƏ MƏN

Çayçılara salam verdik
neftçilərin dilindən —
Asəf idi, Püstə idi, bir də mən.
Dostlarımız gülümsədi
ışıqlandı üzləri, —
Tamaz idi, Nuqzar idi,
bir də Maka, Eteri.

Dəli Kürdən su içirik
 siz də, biz də qədimdən, —
Asəf dedi, Püstə dedi, bir də mən.
Durur gürcü şairinin
 qədim Gəncə dəftəri, —
Tamaz dedi, Nuqzar dedi
 bir də Maka, Eteri.
Operada qulaq asdıq
 nəğmələrə ürəkdən,
Asəf idi, Püstə idi, bir də mən.
Sağımızda, solumuzda —
 əlimizdə əlləri,
Tamaz idi, Nuqzar idi,
 bir də Maka, Eteri.
Axşamüstü yola düşdük...
 qatar həməən, biz həməən,
Asəf idi, Püstə idi, bir də mən.
Qəlbimizdə ruhumuzda
 qaldı Tiflis şəhəri,
Tamaz qaldı, Nuqzar qaldı,
 bir də Maka, Eteri.

Tbilisi, 1972

3. ƏN YAXŞI QADIN

*Mənim ərim Tiflisin ən gözəl kişisidir.
 Medeya Kaxidze**

O bir ziyafətdə dedi bu sözü,
içdiyi sadəcə gül şirəsiydi.
Tək gürcü qadını deyildi özü,
üstəlik o, gürcü şairəsiydi.

* Gürcü şairəsi (red.)

Şeirlər deyirdi dilində vətən,
qəlbinə, ruhuna hopmuşdu bahar.
Amma o məclisdə bir az deyəsən,
gürcü kişiləri pərt olmuşdular.

Deyirdi Gürcüstan çölləri haqda,
alışıb-yanırdı üfüqdə bahar.
Beləcə, hər qadın öz əri haqda
desəydi,
dərdimiz nəydi, kişilər?...

4. HİMN

Dağ başında bir heykəl var,
ağ geyimdə,
ağ örpəkdə,
durub şəstlə,
durub başqa nəzakətlə.
Gözlərində
qığılıcı var,
bir əlində şərab tutub,
o birində qılıncı var.
Heykəl olub dümağ qadın cilidində —
dosta — hörmət,
yada — nifrət.
Bu da qeyrət!
o da qeyrət!
Bir qulaq as,
yerlər, göylər gəlib dilə.
Gürcüstanda himn oxunur
bir qadının sükutilə...

5. MƏHƏBBƏT

Kür çayından, Araqvadan ötürdülər,
Bizi qədim Mitsxetiyyə gətirdilər.
Gül verdilər, gül içində itirdilər.
Can bir oldu, dil bir oldu, söz bir oldu,
Səhər idi.. axşam saat düz bir oldu.

Məbəd gördük — dağ yanında bir dağ idi,
Yazı gördük — eramızdan qabaq idi.
Gözümüzdə marağ başqa marağ idi,
Şəkillərdə birləşəndə göz bir oldu,
Sinələrdə od bir oldu, köz bir oldu.

Qədim qanlı davaları xatırladıq,
Səbuhi tək babaları xatırladıq.
Neçə doğma havaları xatırladıq,
kaman dindi, çonqur dindi, saz bir oldu,
elə bildim, hamısında səs bir oldu.

Kinto gəldi qarmonunu çala-çala,
şərab gəldi, buynuz vurduq, bala-bala.
Gürcülərə meylimizi sala-sala,
sağlıq dedik, süfrələrdə tost bir oldu,
mən bir deyim, siz deyən ki, yüz bir oldu.

Yola düşdük, yol bir oldu, iz bir oldu,
tək şerimdə imzam ayrı...
Hiss bir oldu.

Tbilisi, 1972

ABXAZIYA

Dmitri Qulia — 100

Yenə ətir yayıb dünyaya bahar,
uşaqlar yüyürüb yolu çaşırlar.
Uca evkaliptlər, şamlar, palmalar
onlara qarışib abxazlaşırlar.

Şairə, sənətə, şərə hörməti,
yaradan, yaşadan gör kimdi burda.
Oxumaq, oynamaq gülmək adəti,
bütün adətlərdən qədimdi burda.

Kim deyir, dünyadan hər gələn gedir,
qalır, insan var ki, bu torpaq üçün.
Sadəcə əl çalmaq kifayət edər,
yüz yaşlı qocanı oynatmaq üçün.

Ürəkdən-ürəyə keçir bu ülfət,
mənim dediklərim demə, qətiymiş.
Sənətə ehtiram, şairə hörmət,
qədim millətlərin ləyaqətiymiş.

Ruhum təzələnir bu yolda, izdə,
ürək nəfəs alır yaz havasıyla.
Torpaq güzgülənir Qara dənizdə:
Soçisi,

Qaqrası,
Pitsundasıyla.

Köçüb yer üzündən elə bil kədər,
dünyaya baxıram, enib sahilə.
Şəhər – bir şairin evinə bənzər,
qonaq qarşılamaq adəti ilə.

Dmitri Qulia... möhtərəm insan,
şərəfin, şöhrətin uca dağ imiş.
Şairdən danışmaq – eldən-obadan,
vətəndən, torpaqdan danışmaq imiş.

Qaqra, 1974

YELENA ANDREYEVNA

*Abxaziyanın xalq şairi Dmitri Qulianın
yüz illik yubileyində iştirak edən ömür-gün
yoldaşına*

Əzizim Yelena Andreyevna,
var ol yaşatdığın bu ürək üçün.
Gəl, girim qoluna,
qalxım eyvana,
şairin ruhuyla görüşmək üçün.

Danış iki kəlmə onun yerinə,
salaq söhbətini, sözünü yada.
Daşa, tunca dönən şair ərinə
baxıb qurumuşdun bayaq yanında.
O sənin yanında
sənin deyildi,
başqa sənətkarın əsəri idi.
Yaradan o beyin, o ürək, o əl
tarixə dönmüşdü...
belədir insan.

Onun Quliası — mərmər bir heykəl,
şirin xatirəydi — sənin Qulian.

Burda, yerlilərin üzündə qürur, —
oğul yetirmişlər Qulia kimi.
Səninə gözündə həsrət oxunur,
həqiqət görünür bir rəya kimi.

Dünən o burdaydı... hardadı bu gün?
Barışa bilməzsən sən bu xəbərlə.
Hamı fəxr eləyir sənətkar üçün,
sən də fəxr edirsən...
amma kədərlə.

Deyirəm, nə ola gücüm çataydı,
mən nəfəs verəydim o daşa bir an.
Təzədən sənənlə söhbət açaydı,
tamaşa edəydim
sizə kənardan.

Danışıb-güləydi barı bircə gün,
sevinc paylayaydı gözündəki yaş.
Şairdi, —
yaşayır o, Vətən üçün,
bir gün... sənənlə üçün yaşayaydı kaş.

TORPAĞIN ŞÖHRƏTİ

*...Vətən, Vətən deyən şair ürəyi
Vətənin ən böyük ərazisidir.*

Yenə ətir səpib dünyaya bahar,
uşaqlar yüyürüb yolu çayırlar.
Uca evkaliptlər,
şamlar,
palmalar
onlara qarışib abxazlaşırlar.

Şairə, sənətə, şərə hörməti
yaradan, yaşadan gör kimdi burda.

Oxumaq,
oynamaq,
gülmək adəti
bütün adətlərdən qədimdi burda.

Kim deyir dünyadan hər gələn gedər? —
Qalır,
insan var ki,
bu torpaq üçün.
Sadəcə əl çalmaq kifayət edər, —
yüz yaşlı qocanı oynatmaq üçün.

Ürəkdən ürəyə keçir bu ülfət,
mənim dediklərim demə, qətiymiş;
Sənətə ehtiram,
şairə hörmət
hər qədim torpağın ləyaqətiymiş.

Ruhum təzələnir bu yolda, izdə,
ürək nəfəs alır yaz havasıyla.
Torpaq güzgülənir Qara dənizdə:
Soçisi,
Qaqrası,
Pitsundasıyla.

Köçüb yer üzündən elə bil kədər,
dünyaya baxıram enib sahilə.
Şəhər —
bir şairin evinə bənzər,
qonaq qarşılamaq adəti ilə.

Dmitri Qulia... möhtərəm insan,
şərəfin, şöhrətin uca dağ imiş.
Şairdən danışmaq —
eldən-obadan,
Vətəndən, torpaqdan danışmaq imiş.

SAĞLIQ

Mavi səma, süfrə geniş, bağ gül-çiçək.
Abxaz qardaş, qaldır, içək –
el-obanın şərəfinə.
Sizin BaqratŞinkubanın
şərəfinə.
O, yubiley gecəsində
nitq elədi,
ürəyimi fəth elədi.
Qocalarla bu tərəfdə
"xor" oxuyan,
bu torpağı sevən, duyan
həm ağsaçlı qələm dostu,
həm oğludu Qulianın.
Divarda, bir çərçivədə
şəkli qalıb,
yanımızda elə bil ki,
özü durur Qulianın.
Bir üzdəki bu "təkrarın"
şərəfinə!
Təbiətdə bu fərmanın,
bu qərarın şərəfinə!
Sahildə bir gözəl gördüm,
içək onun şərəfinə!
Gözəlləşdi şəhər onun
səbəbinə,
içək onun şərəfinə!
Şərt o deyil biz məst olaq,
ana torpaq!
Hər sözümdə bir arzu var,
bir xoş dilək,
qaldır, içək...

Suxumi, 1974

DƏRBƏND YOLU

Burda qalalar qədər
başdaşı var,
qəbir var.
Bu torpaqda səbir var.
Elə bil gələ-gələ
buza dönüb bir ordu, –
“farağat!” əmri ilə.
Min ildi bu sükutda
keşik çəkir daş-daşa.
Dilsiz şahidlər kimi
bu daşlaşa-daşlaşa
ömr eləyən hünərdir.
Mən çağırısam:
oğuzlar,
səlcuqlar
hay verərdi.
Ya qırpaqlar dinərdi,
nəsillər eşidərdi.
Allah, Allah, nə qədər
tanış ad, tanış ünvan.
Tarix qələmlə deyil,
tarix — başdaşlarıyla
yazılıb zaman-zaman.
Keçirəm yol boyunca,
baş əyirəm daşlara,
baxıram diqqət ilə.
Torpağa hömət ilə,
tarixə hörmət ilə.

*
* * *

**JELEZNOVODSKDA
“GÖZƏLLİK” BULAĞI**

Bir qarı dayanıb dizləri köyrək,
bir dolça doldurub tutur əlində.
Yuyur üz-gözünü gülümsəyərək
zəif bir qoca da, təzə gəlin də.

Gözlərdə işıq var, ürəkdə həvəs,
ülfət bağlayıbdı insan dağ ilə.
Gözəllik istəyir bulaqdan hər kəs, –
bir dəfə
 üzünə su vurmaq ilə.

1968

*
* * *

Yenə yavaş-yavaş havalar düşür,
Yerə narın-narın təzə qar düşür.
Yenə ağ geyinir çayın körpüsü,
Yenə buz bağlayır suların üzü.
Küknar ağacları yamyaşıl qalır,
Çiyinə ağ qardan yapıncı salır.
Meşələr nə qədər açıq görünür,
İsti nəfəsimiz dumana dönür...

Deyirəm, qar yağsın lap dizə kimi,
yollar da ağ geysin qoy sizə kimi.
Mən gəlim yenə də səni görməyə,
deyim ki, dur gedək xizək sürməyə...

*Moskva,
28 sentyabr, 1961*

Маслова.
Художник
1959-он
ийн
ММ

ƏZİZ*

Bir dostum var, adı Əziz,
mənə xoca Nəsrəddindən
lətifələr deyər hərdən
eh, gülməkdən ölərsiniz!

Qoy yenə də özü desin,
gülüşü göz-qaşındadı.
Araxçını var Əzizin,
yatanda da başındadı.

Stul üstə tərs oturur,
yaşıl çaydan içə-içə.
Əziz

birdən bardaş qurar
o stulun üstündəcə.

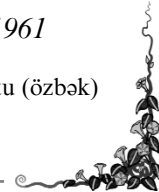
Qoy deyim bir həqiqəti:
bəzən yavan çörəyə biz
qatıb şirin söz-söhbəti
yavanlıqtək yedik,
Əziz.

İsinişdik get-gedə biz,
pozularmı heç bu ülfət?
Ayrı pencək geydik,
Əziz, —
cibimiz bir oldu fəqət.

Bilirdilər, necə deyər,
yataqxana yoldaşımın.
Bilmirdilər amma, Əziz,
mənim
özbək qardaşımın.

Moskva, 30 may, 1961

* Şairin Moskvada Qorki institutunda tələbəlik dostu (özbək)
Əziz Əbdürrazakov

NİKOLAY

Heykəli önündə donub qaldım mən,
hirsimdən beynimə sıçradı qanım.
Asıldı daş kimi
iki çiyimdən,
ikiyə bölünmüş Azərbaycanım.

Başında qızıldan dövlət quşu var,
oturub,
bir qızıl yəhər üstdədi.
Əlidəyənkli, əliqanlı çar,
yenə də başqa bir səfər üstdədi.

O gedir...
qaralıb gözlərində kin,
necə də tanışdır o qaş, o qabaq.
Görəsən yenə də hansı millətin,
taleyə silahla həll olunacaq?!

Leningrad, (Sankt-Peterburq), 1962

*
* * *

XARİCİLƏR

Daşkənd mehmanxanası...
gəlir növbətçi rəis:
— Xaricilər gələcək,
boşaldın otağı siz.
Boşaldın...
— Mən, axı mən...
Sözüm ağızımda qalır,
gedir növbətçi rəis,
bir başqası zəng çalır.
— Boşaldın otağı siz...
Xaricilər...

Boşaldaq,
bəli, qonaqpərvərik,
onların olsun otaq.
Bəs biz?
Biz özümüzük,
keçinərik birtəhər.
“Boşaldın xaricilər...”
Ən gözəl otağımız,
ən isti yatağımız,
çörəyimiz, yerimiz,
xaricilər üçünmüş
demək ki, yoldaş rəis!
Mən dünən cəbhələrdə
tökəndə al qanıma,
səngərdən səngərlərə
sürüyəndə canımı
bilməzdim heç doğrusu
xaricilər üçün sən,
mənə çıx deyəcəksən, —
öz pulumla qaldığım
üç nəfərlik otaqdan...
Bilməzdim mən o zaman.

Mən xarici olsaydım
qalardım demək... nə var, —
təzim, hörmət, əyilmək
və nələr...

eh, yazıqlar!"

Qorxuram sabah səni,
ya başqa bir rəisi, —
göndərib deyələr ki,
xaricilər gəlibdi,
boşaldın

evinizi....

1965

**BƏXTİYAR VAHABZADƏ İLƏ
DAŞKƏNDƏ QONAQ EVİNDƏ
SÖHBƏT**

Neçə gündü bir otaqda, bir yerdəyik,
təqvim üstə may ayıdı, səksəndi il.
Biz getmişik, on dördüncü əsrdəyik,
qalmaq olmur, qayıtmaq da mümkün deyil.

Ürəyində bir əsər var, deyir qısa,
susub baxır, mən fikrimi deyim gərək.

"Nəsiminin tələbəsi asılırsa,
o özü də qəhrəmandı Nəsimitək".

Tarixləri çeviririk varaq-varaq,
"Dar ağacı qəhrəmanın nəsibidir".

"Qoy tələbə asılmazdan bir az qabaq,
sübut etsin Nəsimiyə – Nəsimidi".

"Nəsimini sarsıdacaq bu qəm, qubar,
yanacaq ki, bir gənc getdi ona əvəz".

"Tələbənin anasından soruşsalar,
Nəsimiydi desin o da – asılan kəs".

"Ana özü Nəsimiyəm desin gərək,
ölümünə fərman versin qoy hökmdar".

"Yox..."

"Nöşün ki, bu lazımdı".

"Getsin gərək..."

ana getdi, bəs Nəsimi, bəs son qərar?!".

"Zaman adlı bir hakimin üzü sərtidi,
o tələsmir, susur bəzən o elə bil".

"Ölü ikən yaşayanlar həqiqətə,
dirilər var, qalacaqmı? – bəlli deyil".

Daşkənd, 1980

*

* * *

KƏRKÜK YAYLIĞI

*"Oyadar xəlqi əfqanım,
qara bəxtim oyanmazmı?"*

Füzuli

İraqdan bir ovuc torpaq gətirin,
Kərkük yaylığına bükün onu siz.
İraqdan bir ovuc torpaq gətirin, –
Kərbəla çölünə düşsə səmtiniz.

Taleyin qürbətə düşüb güzarı,
ayrılıb yollarda duman, sis qalıb.
Burda bir heykəl var, yoxdu məzarı,
orda bir məzar var – heykəlsiz qalıb.

Yandı eşq oduna o dil, o dodaq,
nə nəğmələr dedi bir qərib ilham.
Yaylığı sıxmayın,
bir ovuc torpaq –
bir ovuc göz yaşları olar, qorxuram.

Bir kitab nəğmədi – bir ovuc torpaq,
söhbəti səhradan səhraya düşdü.
O, bir nalə çəkdi dörd yüz il qabaq,
sədası dörd yüz il sonraya düşdü.

Onun məqbərəsi – qalın kitablar!
Orda duyğu yatır, orda hiss yatır.
Dərin bir sükuta qərq olub məzar,
oyanan bəxtindən xəbərsiz yatır.

1973

* * *

...Вскоре молодого поэта заметили в Баку. Позже его послали в Москву, где он окончил Литературный институт имени М.Горького. Здесь он подружился со многими поэтами из разных республик. Это расширило поэтический кругозор молодого поэта. Его стихи слушал и высказывал по ним замечания и пожелания сам Назым Хикмет. Замечательный мастер добрым словом напутствовал своего младшего собрата в его поэтическом странствии.

Перу Наримана Гасанзаде принадлежит несколько книг поэзии. А недавно вышла новая поэтическая книга Н.Гасанзаде. Ее название примечательно: «Жизнь, дай мне жить» — поэт как бы особо подчеркивает неразрывную связь поэзии с жизнью. Именно жизнь дает возможность творить поэту, она во всех ее многообразных проявлениях — тот чудесный источник, из которого черпает поэт мысли, сюжеты, формулы для своих произведений. Книга Н.Гасанзаде служит прекрасным — еще одним! — подтверждением этой истины.

Георгий Гулиа

Abxaz Xalq yazıçısı

*“Xleb tetuşki Nabat”
povestinə epiloq əvəzi.*

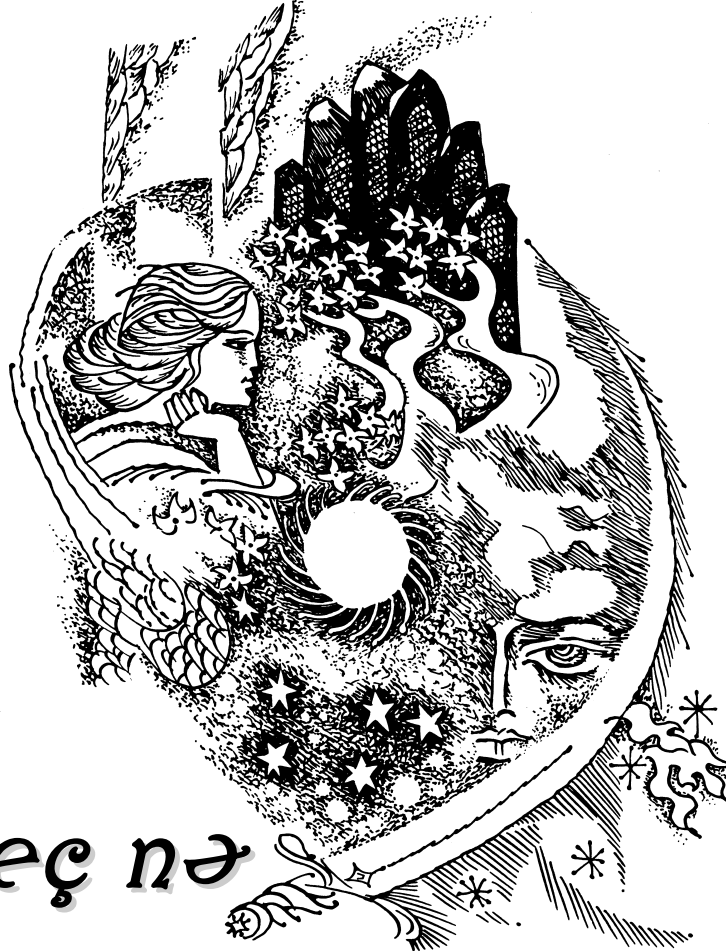
Moskva, 1961

Nəriman Həsənzadə

*Şairlə bir görüş, ya adi söhbət,
Allaha xidmətdi, bəndəyə hörmət.
Nəriman Həsənzadə*

Seçilmiş əsərləri. 7 cildə, 1-ci cild

Rəssam: Ədalət

Heç nə istəməyən

qız...

(Uşaq şeirləri)

*— Ata, güllü bir corab al,
heç nə daha istəmirəm.
Sən tülkülü bir kitab al,
heç nə daha istəmirəm.
Bir pləş al, iki bayraq,
bir qara zont, bir ağ papaq...
heç nə daha istəmirəm...*

QIZIM

Xına yaxdıq əllərinə,
lent bağladıq tellərinə.
"Ata!" deyən dillərinə
mən can dedim, ay can, qızım,
umdu-küsdü anan, qızım.

Corabın var alabəzək,
köynəyin var çiçək-çiçək.
Ata qara, bala göyçək,
gəl öpüşək, gözəl qızım,
gəl gülüşək, gözəl qızım.

Qucağına ayın sığmaz,
filin də var, səni yıxmaz.
Sədəf dişin çıxar-çıxmaz,
Hədik asdı anan, qızım,
şeytan balam, şeytan qızım.

Kənd oğlunun şəhər qızı,
dünyanın bəxtəvər qızı.
Yox, artdı bir Azər qızı,
çox şad oldu atan, qızım,
qucağımda yatan qızım.

1960

HAZIRCAVAB

- Dondurma al.
- Soyuqdu,
donarsan.
- Eybi yoxdu.
- Dişin göynər.
- Udaram.
- Üstün batar.
- Tutaram.
- Soyuq dəyər.
- Qaçaram.
- Bərk bükülüb.
- Açaram.
- Buz kimidi.
- Qızdıraq.
- Harda?
- Qazda.
Yeyim, bax.

1980

BİR HƏYƏTDƏ BEŞ UŞAĞIN SÖHBƏTİ

- Mənim cinsi şalvarım,
zəncirli ağ paltarım,
biri İtalyadandı,
biri Yaponiyadandı.
- Təzə çantam var mənim,
flamastr qələmim.
Biri Daşkənddən gəlib,
o biri kənddən gəlib.

– Ayrıca mağamız,
bizə baxır o yalnız.
Biri Nəsimidədi,
biri Nizamidədi.

– Mənim atam ev tikir,
ən uca ev –
Bakıda.

– Mənim atam yol çəkir,
ən uzun yol –
Şəkidə.

1980

XATİRƏ

Düz gecə yarı
qalxdı yuxudan.
Oyuncaqları
istədi şeytan:
- Qazım hardadı?
- Qazım yatıbdı.
- Quzum hardadı?
- Quzun yatıbdı.
- Əlcəyim hanı?
- Əlcək də yatır.
- Pencəyim hanı?
- Pencək də yatır.
Kəsdı sözünü,
yumdu gözünü,
yatdı Xatirə.
Şirin yuxuya
getdi Xatirə.

1960

**HEÇ NƏ
İSTƏMƏYƏN QIZ**

- Ata, güllü bir corab al,
heç nə daha istəmirəm.
Sən tülkülü bir kitab al,
heç nə daha istəmirəm.
Bir plaş al, iki bayraq,
bir qara zont, bir ağ papaq...
heç nə daha istəmirəm.
- Qızım, özgə nə alım mən?
- Qırmızı lent, yaşıl qələm,
heç nə daha istəmirəm.

1965

**DİŞLƏRİ MIRIQ,
DÜYMƏSİ QIRIQ, ŞALVARI QISA,
QARDAŞIM İSA**

Xanım izahat verir,
şəkil çəkib ad verir:
- Bu, qardaşım İsadı,
şalvarı çox qısadı.
Dişi düşüb, mırıqdı,
düymələri qırıqdı.
Saçlarını daramaz,
bu, kişiye yaramaz...
“Rəssam” gülür İsaya,
bu şalvarı qısaya.

**UŞAQLAR —
BÖYÜKLƏR**

Uşaqlar küsüdü,
uşaqlar söyüdü,
bir az da döyüdü.
Böyüklər qarışdı,
ürəklər bulandı.
Uşaqlar barışdı,
böyüklər utandı.

1967

HEYKƏL

Oynayırdı, “atışdı” iki uşaq,
biri bizdən, biri “faşist”:
— Taraq-ta-taq!..
Döyüş yeri — gəbə üstü, xalı idi.
Səngərləri — qapıların dalı idi,
tüfəngləri — xətkəş idi, qələm idi—
qırmızı, ağ,
güllələri — özlərinin səsi idi:
— Taraq-ta-taq!..
“Faşist” vurdu bizimkini,
gizləndi də o, birtəhər.
— Yıxıl! — dedi, yıxılmadı bizim əsgər.
— Faşist vuran heykəl olur,
qəhrəmandı,—
deyib susdu,
heykəl kimi şax dayandı.

1976

**YOXA ÇIXAN
YEDDİ YAYLIQ DASTANI**

Yaylıqlar itdi bir-bir,
hardadı bəs, kim bilir?!
Bəzənibdi Gəlincik,
gizlənibdi Gəlincik.
Biri: başında örpək,
biri: əynində köynək
biri: belində kəmər,
biri: əlində nəmər,
biri: çiyində şarfdı,
ayağında: corafdı,
saçında: lentdi yaylıq.
Tapıldı yeddi yaylıq.

**XANIMIN
SƏRGİDƏ İŞTİRAKI**

Xanım sərgi düzəldir,
sərgisi nə gözəldir.
Şəkil düzür: birinci —
Leonardo da Vinçi!
Sonra başqa sənətkar:
XANIM,
Tahir və Səttar! —
əsərləri yanaşı.
Təbrik etdim anaşı.

ŞEYTAN QIZ

Yataqda qardaşıyla
qucaqlaşib yatan qız,
yuxuda qardaşıyla
söyüşür,
ay şeytan qız!

1968

**AY XANIM,
GƏL OYNAYAQ**

— Xa... nım... — deyə sərçələr,
cik-cik edib höccələr.
Göyərçinlər, qumrular,
onu görsə, tanıyar.
Ala pişik xumardı,
işi-gücü tumardı.
Görsə ki, Xanım gəlir, —
tez gərnəşib dikəlir.
Bığlarını yalayır,
quyruğunu bulayır.
Deyə bilmirlər ancaq:
ay Xanım, gəl oynayaq.

“ARI” VƏ “ALI”

Mən deyirəm: Arıdı,
Xanım deyir: Alıdı.
Mən deyirəm: “R” de, “R”.
Xanım deyir: “L”, “L”, “L”.
Alı — insandı, insan,
Arı da — balqayıran.
Mən deyirəm: Arıdı,
Xanım deyir: Alıdı.

NAZİM

Nazim anasının
sözünə baxmır.
Anası Nazimin
üzünə baxmır.
Oturub divanda
başıaşağı,
yenə yerlə gedir
qaş-qabağı.
Nazim, bir söz deyim,
sən mənə inan:
apar zibili at,
barışsın anan.

1980

**DÜZ GÖRÜBSƏN,
ATACAN**

- Ekranı gördüm səni,
sən necə?
Gördün məni?
Divanda?
Harda gördün?
Əlimdə şar da gördün?
Bəs məstan pişiyimiz?
Hardaydıq biz ikimiz?
- Gördüm səni,
hayanda?
Əlində şar, divanda,
yanında pişiyimiz,
baxırdınız ikiniz,
Nazim güldü mehriban:
- Düz görübsən, atacan.

1980

**YUXUDA
AĞLATDILAR**

Nazim getdi yatmağa,
bal yuxuya batmağa,
yuxularda qaçmağa,
nağıllarda uçmağa.
Məlikməmməd dalınca,
Qorxaq Əhməd dalınca.
Tək səfərə çıxmağa,
qılınc, qalxan taxmağa.
Cırtan ilə görüşə,
divlər ilə döyüşə.

Oyuncaqlar gəldilər,
yuxusuna girdilər.
Dovşanın qulağı yox,
dövənin ayağı yox.
Ayı çənəsiz gəlib,
xoruz çarəsiz gəlib.
Atın başı itdədi,
itin başı atdadı.
Kosmonavt çıpaq qalıb,
nə o, nə bu sağ qalıb.

Dovşan dedi: qulaq ver!
Dövə dedi: ayaq ver!
Ayı dedi: çənə tap!
Xoruz dedi: çarə tap!
At başını istədi,
it başını istədi.
Kosmonavt dedi: paltar!
Hamısı dedi: qaytar!!!

Məlikməmməd eşitdi,
Qorxaq Əhməd eşitdi.

Nazimdən küsdü Cırtndan.
Divlər buynuzlu gəldi,
küsdü qılınc və qalxan.
Sonra toppuzlu gəldi,
yuxuda ağlatdılar,
Nazimi oyatdılar.

1969

NƏZRİN GÖR KİM OLACAQ...

Nəzrin üç yaşındadı,
fikri dağ başındadı.
Nəzrin gör kim olacaq,
Nəzrin həkim olacaq.
Ağ xalat geyinəcək,
Nəriman babasını
görəndə deyəcək:
dərmanı iç, — deyəcək,
“Bir”, “iki”, “üç”, deyəcək,
güləcək, güldürəcək.

HƏMİN SİNİFDƏ

Nazim içdi çayını,
yedi qoğal payını.
Bir o oldu, bir də mən,
özüm tutdum əlindən.
Çantasını götürdüm,
məktəbəcən ötürdüm.
Daha ikinci sinfə
gedirdi o bu dəfə.
Əlində təzə çiçək,
təzə bant, təzə köynək.

Tamam oldu saat bir,
gördük ki, Nazim gəlir,
Gəldi... bir söz demədi,
Nazim çörək yemədi.
Qucaqladı atası.
- Nə olubdu, qadası?
Köyrəldi o bu sözdən:
- Sınıfdə qalmışam mən.
Xəbər pis xəbər oldu,
hamı birtəhər oldu.
- Bütün sinif qalıbdı,
hamı “iki” alıbdı,
- Hamı sınıfdə qalmaz,
Nazim, belə şey olmaz.
- Axı, həmin sınıfdə
dərs keçdik bu dəfə də?!

1972

**AYSEL, GÜLSEL,
İMAMQT**

Aysel, Gülsel, İmamqt
üç bacıdı — qıyamqt.
Köynəkləri — bəzəkli,
lentləri — kəpənəkli,
corabları qotazlı,
Gülsel — düyməağzılı.
İmamqt — Çin gözəli,
Aysel — elin gözəli.
Qaçırlar, oynayırlar,
həyətdə qaynayırlar.

Atası dedi: gedək,
qızları çimizdirək.

Güsel bir az ağladı,
hamını qabaqladı.
Aysel qaçdı birtəhər,
İmamıti gördülər.
— İmamət, qızım, gedək
evdə çim-çim eyləyək.
Ayseli də aparacaq,
Güseli də aparacaq,
evdə çimin, qayıdaq.
İmamət hönkürdü bərk,
— Ayseli tapın, gedək!
Aysel bağda gizlənib,
lap qıraqda gizlənib.
Guya heç kimi görmür,
Ayseli tapmaq olmur,
Tapıb aparmaq olmur.
Bibi, nəni çağırır,
ata yenə çağırır,
toyuq-cüce çağırır,
pişik, sərçə çağırır,
xoruz da quq-qulu-qu, —
Aysel deyir yolboyu.
İmamət hönkürür bərk,
— Ayseli tapın, gedək!

Ayseli axtarırlar,
tapırlar, aparırlar.
Üçü verib ləl-ləl,
gedirlər gül-gül.
Bir-birini sevirlər,
bacılar sevinirlər.
Aysel, Güsel, İmamət
üç bacıdı — qiyamət.

2000

QIZIL LƏLƏK NAĞILI

Kalmık xalq nağılı əsasında

Keçmişlərin birində;
yaşayıb kənd yerində
iki dost, iki qonşu:
Xoruzla Tovuzquşu.

Xoruz — bərli-bəzəkli,
Xoruz — ipək lələkli.
Gün çıxanda lələklər
simuzərdir, simuzər!
Gün batanda lələklər,
tutulardı bir qədər.

Ay çıxanda lələklər,
görünərdi təzə-tər.
Ay batanda lələklər
parıldardı bir qədər.

Lələyini görənlər,
bəzəyini görənlər
gözəl Xoruz deyərdir,
Qızıl Xoruz deyərdir.
Budaq üstə budağı,
evə girsə, otağı,
yerdə yeri bəzərdir,
Xoruz rahat gəzərdir.
Tovuzquşu bir axşam
gəldi: — A qonşu, salam!
Lələklərin təzə-tər,
mat qalıbdı görənlər.
Bir günlüyə ver, geyim,
yoxdu başqa bir şeyim.
Bir qonaqlıq var səhər,
getməsəm, inciyərlər.

Taniyırsan sən məni,
çağır, geciksəm məni.
Xoruz verdi lələyi,
verdi bəri-bəzəyi.
Tovuzquşu bəzəndi,
altdan-üstdən düzəndi.
Çıxdı çölə-çəmənə,
baxın, — dedi siz mənə!
Çəmən baxdı vuruldu,
Sular baxdı duruldu.
Yollar axdı, keç dedi,
Sular — məndən iç dedi.
Kölgə saldı budaqlar,
söyüdlər və iydələr...

Xoruz qalxdı bir səhər,
gözlədi: sabah gələr.
Çağırıldı: quq-qulu-qu!..
Gəlmədi Tovuzquşu.
Xoruz qalxdı obaşdan,
sökülməmiş hələ dan.
çağırıldı: quq-qulu-qu!..
gəlmədi Tovuzquşu.
Xoruz axşam düşəndə,
hay-haray saldı kəndə,
çağırıldı: quq-qulu-qu!..
Gəlmədi Tovuzquşu.

Oldu pipiyi al qan,
indiyəcən o vaxtdan
xoruz hər gün üç dəfə,
səs salır hər tərəfə.
Çağırır: quq-qulu-qu!..
Gəlməyir Tovuzquşu.

1967

SOLMAZ

Solmazın bir şarı var,
o şara oxşarı var.
Yeriyəndə yıxılmaz,
yıxılanda ağlamaz,
ağlayanda kiryər,
durar yenə yeriyər.

Solmazın beşiyi var,
bir ala pişiyi var.
Pişiyin bığları var,
yastı ayaqları var.
Solmaz desə: a məstan,
miyoldar ala məstan.

Solmazın bir donu var,
üstə medalyonu var.
İstəyir gündə geysin,
görənlər tərif desin.
Yatanda da soyunmaz,
bax, belə qızdı Solmaz.

Solmazın nənəsi var,
elin ənənəsi var:
adı itirmək olmaz,
bu Solmazdı, o Solmaz.
Nəvə çatdı bir yaşa,
nənə, səni yüz yaşa.

**RUXSARƏNİN
BABASI**

Ruxsaradı gül balam!
ayağı yüngül balam.
Nəvəmdi — ağ çiçəyim,
qızımdı — ağbirçəyim.
Donu alabəzəkdi,
lenti qızıl ipəkdi.
Nağıl danış, dinləsin,
sonra sənə söyləsin.
Gülüşü, qəhqəhəsi,
fərəh, sevinc töhfəsi!
Evdə düşsə davası,
öpər Hafiz babası.

Deyər sən qız balasan,
hamıdan ağıllısan.
Hamıdan da mehriban,
incimə, sənə qurban.
Gülüşüb-barışarlar,
oynayıb danışarlar.
Hafiz baba beləcə,
rahat yatar o gecə.

05.08.03

KİTABIN İÇİNDƏKİLƏR

TALEYİ ÖZÜ İLƏ DOĞULAN	
NƏRİMAN HƏSƏNZADƏ (Ön söz)	5

Mən səni sevdim ki...

MƏN SƏNİ SEVDİM Kİ...	27
ÜRƏYİM ANANI İSTƏYİR, QIZIM	28
AY HƏKİM	31
İNAM	31
YOXDU	32
ƏN XOŞBƏXT GÜNLƏRİM	33
YANIMDA SƏN OL	34
TORPAĞA BÜRÜNDÜ	35
SUSAN PIANİNO	36
SARA... SARA...	37
QOYMARAM	38
DÖZMÜR NƏRİMAN	39
KAŞ O DEYƏN OLSUN	40
TALEYİM	41
GÖZƏ GƏTİRDİM SƏNİ	42
"Yox oldu o güllərüz..."	43
"Gözləyirəm gələn yoxdu..."	43
SƏNİ GÖZLƏYİRƏM	44
YAŞAMAQ ÜÇÜN	45
GƏL, ƏZİZİM	46
"Küsülüydün, mən çıxdım..."	49
AĞRI	50
YANIMDA BİR QADIN	51
FƏLSƏFƏNİN RİYAZİYYATI	52
YANAŞI GETMƏYİMİZ ELƏ SƏADƏT İMİŞ	53
"KİMİN SUALI VAR?" — YAZMIŞDIM O VAXT,	
CAVABI ÖZÜMDƏN İSTƏYİRDİLƏR	55
YASİN	57
SƏN KÖÇDÜN DÜNYADAN	58
DAŞ ANA	59
MƏN	60
QAYIT	61
MƏNƏ DÜŞMƏYİR	62
İŞİĞA CAN ATSAM	63
SÖZ YARASI	64
AĞLAMA	66
TORPAQ OLDU	66
AYRILIQ	67
ZÜLMƏTDƏ İŞİQ	69
BƏXT	70
YUXULARDASAN	71
GƏLİN	72
PAYIZ, QAYINAĞACI	73
LAYLAY	74
AĞLADI TELLƏR SARAMI	75
DAŞI SEVMƏLİYİK BİZ İNNƏN BELƏ	76
SƏNİN OĞLUN OLDU	77
ÖMÜRLÜK GEYDİRDİ ONU TƏBİƏT	78
QIZMAZ	81
QARAÇI QIZI	81
ANAN QIZIN OLSUN	83
O QƏDƏR DEDİM Kİ...	84

SAĞ CANIMDA AĞRIYAN YERİM	85
MƏNİM NİKAHIMI POZDU TƏBİƏT	86
MƏNİ TƏBRİK ELƏYİRLƏR	87
AXTARIRAM	87
NECƏ UNUDUM	88
MƏHƏBBƏT	88
NƏ YAXŞI	89
QADINSIZ HƏYAT	90
TALEYİN SON TÖHFƏSİ	91
QADIN	92
BÖRC	93
OĞLUMA	95
SƏSSİZ	96
"GƏZƏYƏN QIZ"	97
"Kinoda iki yer boş qaldı bu gün..."	98
GÖZÜ YOXDU	99
EVDƏ ARVAD OLMAYANDA	99
XƏBƏR VER O GÖZƏLDƏN	100
İÇİMDƏ	101
SƏN YAŞA	102
KÜR AXIR	102
ƏCƏL GƏLİNCƏ SƏN GƏLDİN	103
YOXDU ƏVƏZİN, EY KÖNÜL	104
MƏNƏ YALAN DE...	104
...YA İKİ	105
QOŞA MƏZAR	106
BAX	106
YOXDU	107
GÜLLÜŞLƏR	108
DÜNYA DƏYİŞƏYDİ KAŞ	108
DÜNYA ALDADIRMIŞ	109
SOYADIMLA ÜZ-ÜZƏ	110
GƏRAYLI	110
SƏN NECƏ YOXSAN Kİ...	111

Durnalar vurular qaqqıldaşanda...

DURNALAR VURULUR QAQQILDAŞANDA	117
MƏNİ BAYRAQ KİMİ TUTUN YUXARI	118
GİROV	119
NƏ QƏDƏR DESƏK DƏ SƏNSƏN ARXAMIZ...	120
"TƏZƏ" XALQ GƏLİR	123
MƏN BİR ÖMÜR SÜRDÜM	124
ŞAİR TALEYİNDƏN YARIYA BİLMİR	125
MƏN Kİ, TANRI ŞAİRİYƏM	126
ƏSRİN ƏVVƏLİNDƏ XALQ DÜŞMƏNİYDİ	128
"Döyüldüm dəmir kimi..."	129
ULU SÖZ DÜHASI	130
ŞAİRLƏR TABUTDA BÖYÜK GÖRÜNÜR	133
GETDİ	134
VAR	135
DEDİLƏR DANIŞMA, SUS!	136
SƏNƏ "QUL" DEYƏNİ QUL KİMİ ÖLDÜR	138
YERİN VAR ŞƏHİDLƏR XİYABANINDA	139
"BURJUA ŞAİRİ"	140

ŞEYXİM	142
MİLLƏT ÖZ ÖZÜNƏ GÜLDÜ NƏHAYƏT	143
MƏNİM TALEYİMİ YAZAN AYRIDİ	144
MƏNİM TARİXİM	147
ARXADA UÇURUM, QABAQDA ZAMAN	148
QALX	150
ÜRƏK EŞİTSİN	151
“Bir seir oxudum... mənim şerimi”	151
DEYİRLƏR “DƏYİŞMİŞƏM”	152
ŞƏLALƏ, QAYA	153
DİLBƏR	154
MƏN TƏLƏSDİM	157
MƏN QAÇDIM İNSANDAN	157
EHTİYAT	158
MÜŞFİQİN OĞLU	159
ƏSA GÖTÜRMƏ	160
TARİXİN GÖR HANSI MƏRHƏLƏSİNDƏ	161
PERİKLİN FACİƏSİ	162
İTKİN DÜŞƏNLƏRİN YERİ BİLİNİR	165

Ayrılmayan ayrılara salam var...

TİKANLI MƏFTİLLƏR	171
TƏBRİZ	171
ŞƏHRİYAR	173
KEÇDİM ARAZI	174
SALAM, AZƏRBAYCAN	177
OXU MƏNİ	178
AC DOLANNAM BURDA NAHAR VAXTIMI	180
QARDAŞ	180
SÜRÜCÜ	181
MƏN SU GƏTİRDİM	182
SALAM VAR	183
TUTUBDU	184
GÖRDÜM	185
DEYİN	186
BARI	187
VƏTƏN QALIR YADİGAR	188
HASAR	189
SƏRHƏD VƏ ÜRƏK	190
SÖYÜD	191
TEHRANDA AZƏRBAYCAN SƏFİRLİYİ, ÜÇRƏNGLİ BAYRAĞIMIZ	192
ÇADRALI QIZLAR	193
ƏZİZİM	195
SƏS VER BAKIYA, TƏBRİZ	196
AZƏROĞLU	198
ÇÖL HACİLEYLƏYƏ VERİLMƏLİYDİ	199
SAATLIDA KÖRPÜ VAR	201
ŞAİR ƏLİ TUDƏ İLƏ EYVANDA SÖHBƏT	202
İSTİQLAL LAYLASI	204
“İRAN ŞAHI”NA MƏKTUB	206
ÇADRA	207
NİFRƏTİN HARDADI	209
SÖHRAB	209
BƏHMƏN	210
ZAVALLI	211
İSTƏYİRƏM	212
HANI DEYİRƏM	213
TEHRAN XƏSTƏXANASI	214
İSFAHAN CULFASI	215

Bütün millətlərə, bəynəlxalq təşkilatlara...

“İki aylıq bir çağa həsrət qaldı qucağa...”	221
QARA XƏBƏR, AĞ YALAN	222
QALXACAQ AYAĞA BU YASLILARIM	225
SƏN OĞUL DE TORPAĞA	226
AZADLIQDI MƏRAMIMIZ	228
VƏTƏN BİZİMDİ	229
HÜSEYN CAVID	230
“Bəşəriyyətə xidmət!...”	231
TANK YERİDİ	232
ALMAZ	234
YANIR	235
ŞƏHİDLƏR XİYABANI	236
AZƏRBAYCAN HARAYI	239
BAĞANIS AYRIM	241
PROMETEY	241
DƏDƏ ŞƏMŞİR	242
GƏNCƏ ÜSYANI	243
DAŞ ÜRƏKLƏR GÖRDÜM, ÖLÜ BAXIŞLAR	244
NAXÇIVANLI GƏNCLƏRƏ	245
PEYĞƏMBƏR ƏL TUTDU	247
AZƏRBAYCAN	248
İSTİQLAL YOLU	249
ÜMİDİNİ İTİRMƏ	249
SALYANDA ƏLİBƏY HÜSEYNZADƏ KÜÇƏSİ	251
BİRLİK	252
BƏDBƏXTDİR VƏTƏN	253
DİLƏNƏNLƏR	254
QANLI KİTAB	256
ELƏ DURMA	257
QIZ QALASI	259
LAÇINDA SÖNMƏSƏ YANAN MEŞƏLƏR	260
ÖLDÜRÜRLƏR YAXŞILARI	263
HƏLƏ AND İÇİR	263
DƏVƏ, SUSMA	264
ŞAİR	265
SAFRUHA	266
VƏTƏN ŞAİRLƏR	267
AĞ ATLIM	268
EKRAN ÖNÜNDƏ	269
ALLAH ADAMI	270
MƏSCİDDƏN KİLSƏYƏ GEDİR	270

Yaşa, haqıfsan...

YAŞA, HAYIFSAN	275
QIZLARDAN OĞLANLARA	276
GÜL İLƏ	277
MÜBARƏK	277
HƏYAT	277
QƏRİBLİK	278
BELƏCƏ UZAN	278
DÜŞÜB	279
ARTISTLƏR	279
SƏNİN NƏVAZİŞİN	280
SƏHƏR HƏSRƏTİ	282
YANINA GƏLMİŞƏM	283
DEYİRLƏR TANIŞ OL...	283
SƏNİN SÖHBƏTİN	284
MƏNİM SƏADƏTİM	285
ETİRAF	286
QADINA MƏKTUB	287
DÜZ DEYİR KÖNÜL	288

MƏNİM SEVİNCİM	288
LƏYAQƏT	289
ƏLÇATMAZ	290
GÖZƏLLİK	291
DÜNYA İŞİQDI	291
KÖNLÜM	292
GƏL, "MƏNİM YAŞIDIM"	293
GÖRÜŞDƏN QABAQ	294
TƏBİƏTİN ƏSƏRİ	295
OYAQDI	295
LÖVHƏ	296
DÜNYA KİMİSƏN	296
TƏSƏLLİ	297
QADIN	297
YAZ BELƏ	300
KÖNLÜM	300
UNUDULMUŞ GECƏ	301
MƏN SEVGİ İSTƏDİM	303
ƏSLİNƏ BAXSAN	303
DAHA QƏM OLMAYACAQ	304
"Gözlərimdə qəm oxudum..."	305
"Sənin elmi rəhbərinə nə deyim..."	305
GÜLÜM	306
ÜZR İSTƏYİRƏM	306
SƏNDƏN	307
QUŞLARDAN QABAQ QAYIT	308
"ZİYAFƏT"DƏN QAYIDAN QIZ	309
DESƏLƏR, SEÇ BİRİNİ	310
ZƏHƏR	310
BİZ Kİ, İSTƏYİRİK	311
"Aşkarda sevdim səni..."	312
MƏNSİZ YAŞA	312
XƏBƏRSİZ	314
SƏNSİZ	315
ZƏRİFLİK	315
SƏN DƏ XİFFƏT EYLƏMİSƏN	317
BAXT QAPIN AĞZINDA AYAQ ÜSTƏDİ	318
GÜLƏ-GÜLƏ	318
DÜNYANIN HEÇ KƏSİ YOXDU	319
OYAN, ŞAİR!	320
"Arada hörmət, ehtiram..."	321
SİĞİŞA BİLMİR	321
BƏS EYLƏR	322
MƏHƏBBƏT QƏDƏR	322
HƏYATIN ÖZÜ	324
"MƏN EVLƏNƏ BİLMİRƏM"	324
VAXT	325
SƏN NƏRİMAN DEYİBSƏN	326
XOŞBƏXT OL	326
SƏADƏT	327
SƏNİN YUXUN	328
SƏNƏ KEŞİK ÇƏKİRƏM	328
DÜŞÜB	329
İTİRMƏ	329
MİNNƏTDARLIQ	330
SİRR SÖZÜ	330
NAĞİL	331
LİRİK PARÇA	331
YANINA GƏLMİŞƏM...	332
MƏNƏ İZTİRAB VER	333
SƏNDƏN ÖTƏRİ	334
"ƏSRLƏR BOYU..."	334
DÜNYANIN ƏN SAKİT YERİ	335
TƏBİƏT TƏRİFLƏYİBDİ	336
GÖZÜNƏ BAXMIŞAM	337
VERƏYDİ	337
YOXDU	338
QƏSD	338
GÖZLƏ QƏSD	339

SƏNSİZ	340
MƏHƏBBƏT	341
ÜZÜM GƏLMƏYİR	341
QADASIN ALDİGİM	342
QUMRULAR	343
TƏK QOYMA MƏNİ	344
OLAYDI	345
İMTAHAN	345
OVSUN	346
BALIQ SEVDASI, YAXUD "QOCA BALIQÇI"	347
BÜSTÜ	347
HAQQIN ÇATARMI	347

Bu dünya nərdivandı...

GECƏLƏR DÜNYADA MƏN TƏK QALIRAM	353
EY FÜZULİ	353
YUXULU MÜASİRİM	354
M.İ.	357
BİLMƏDİM	358
İKİNCİ ÇƏKİ	361
MƏŞƏ YOLUNDA	362
"Hey görürəm, öz içimdə lag eləyir..."	363
TAMAH	364
MƏNƏM	365
SONRA	366
KİMSƏ	368
O QƏDƏR	368
ZƏRRƏ	369
İTHAF	370
TƏRƏDDÜD	371
ÜLFƏT	372
ÖMÜR VƏ ÇÖRƏK	373
YUXUDA	374
YAŞ	375
BİZİM QIZLAR	375
NOVRUZGÜLLƏRİ	377
QARA KEŞİŞ	377
BAKİ BAĞLARI	379
NƏ QƏDƏR XATIRLANIRSA	379
VƏSİYYƏT	380
SƏNƏTKAR	381
DƏRDİLİ, DƏRDSİZ	382
MİRVARİD XANIM	383
YARADAN DA, YARALANAN DA	383
İKİMİZ DƏ	384
MƏNİ NƏ GÖZLƏYİR	385
ZAQATALA ABİDƏSİ	386
ƏSLİ YOX	387
SİZ CƏBHƏYƏ GEDƏNDƏ	388
VAQİF	389
ANALAR, NƏNƏLƏR	390
"Raketlər sancılıb yer kürəmizə..."	391
"Gedir küçə ilə ağır bir sükut"	392
"SƏDR"	392
HƏSRƏTLƏ	393
İNAN	394
MƏNİM	394
İMTAHAN	395
KÖHNƏ QƏZETLƏR	396
Q. M.	398
QOLLAR ÜSTƏ	399
KÖNLÜM ŞEİR İSTƏYİR	400
ARABAÇI	400
HEYİF O KƏSƏ Kİ	401
TARİXDƏN İMTAHAN GÖTÜRMƏDİLƏR	403
VƏFA FƏTULLAYEVANIN TABUTU ÖNÜNDƏ	405
RƏNGLƏRİN HİMNİ	406

ASILI YAŞAMA	407	“SÜBUT ELƏDİ...”	471
OĞULLAR	408	SƏNDƏN SALAM DEYƏCƏM	472
“QOCAMAN”	409	İKİ HƏRİF	472
ŞORSULU KƏNDİNDƏ, KÜR QIRAĞINDA	410	ADƏT	473
ZAMANLA ÜZ-ÜZƏ	411	RƏNG, SƏS	474
ÇƏKİLİR	412	“HEÇ KƏSƏ OXŞAMAYIN...”	475
GƏNCƏ GÖZƏLİ	413	“GÜL QÖNCƏLİYİNDƏ XAR İLƏNDİ...”	475
DƏYYUS	415	YALNIZ ZƏFƏRLƏ	475
MAT QALDIM	416	GƏLİN DÜNYA	476
DUZ-ÇÖRƏK	416	ACİZLİK	477
DÜZ DEYİL GEDƏNİ TUTUB SAXLAMAQ	417	XARİCİ QONAQ	478
YAZIÇI V. DUDİNSEVİN QƏZETDƏ ÇIXAN		BİÇİNÇİLƏR	479
ŞƏKLİ	418	KİMƏM MƏN	480
“Dahilər təqib oldu, adilər təltif oldu...”	419	AYIRIR	481
HACI ƏHMƏD	420	HƏR YAŞDA	481
“YAD QIZI”	420	QƏBİRİSTANDA	482
BİR QƏLBƏDƏ İKİ HİSS	421	AFTOQRAF	482
“QAYTAĞI”	421	HƏSƏNZADƏ	483
RAKETLƏR KEÇİR	422	XƏBƏRLƏŞİRLƏR	485
CAVABDEHƏM	423	“KÜSÜLÜLƏR”	485
YAŞAMAQ ÖYRƏDİR TƏBİƏT BİZƏ	424	“ANA”	486
SƏNƏ YOX	425	LERİK DAĞLARI	487
QARA BÜLLUR	426	MƏNSİZ	488
QIZIL	427	YARDIMLININ DAĞLARINA QALXIRAM	488
ŞƏRIKLƏR	429	“UZAĞA ÇOX GETMƏ, QAYIT, NƏRİMAN”	489
MƏNSİZ ÖZ TALEYİN ÖHDƏNƏ DÜŞÜR	430	MƏNƏ YETİM DEMƏYİN	490
“ŞÜŞTƏR” AĞLATDI MƏNİ	431	SƏS ANAMIN SƏSİDİ	491
SÜPÜRGƏÇİ	432	“Gəncdi... ağarmayıb hələ bir saçı...”	492
“MƏN GÜLÜRƏM...”	434	ƏGƏR	492
MƏNİM ŞƏHƏRİM	435	ALA PIŞIK	493
GƏLƏCƏK NƏSLƏ	436	CƏBHƏ BAYATILARI	493
DAHI VƏ XAİN	437	BAXTA-BAXTDI	496
BADAM	438	SUBARDİNASIYA	497
YAŞAMAQ HAQQI	439	HEYRƏT	497
İKİ QOŞQAR	440	... YAŞ KEÇİR, HƏKİM	498
SULARIN QUCAĞINDA	440	“DİLƏNÇİ”	498
SƏNDƏN SONRA	443	DAYIM OĞLU BAYRAM MƏSMALIYA	499
TƏBİƏT	444	XƏLİLİN GÖZ YAŞI	500
İKİ TAMASAÇI	445	HAY-KÜY	501
VƏLƏS	446	ÖLDÜ DEMƏYİN ONA	502
RAMİZ MİRİŞLİYƏ	446	DÜNYANIN ÜZÜ TOY, ASTARI YASDI	503
QƏDİM DÜNYA XALQLARININ BİRİ DƏ BİZ	447	QARATOYUQ	505
DƏDƏ QORQUDUN SAPAND DAŞLARI	449	KİTABXANAÇI	506
CAR KƏNDİNDƏ	450	YAVAŞ DE, QIZIM	508
ŞEYX ŞAMİL	451	BAKIDA “YAŞIL BAĞ” XƏSTƏXANASI	
MANİFEST	452	VƏ ONUN HASARI	509
YAXŞILIQ	453	BİR QƏBİR NƏGMƏSƏN, DƏRDİŞ	510
NƏGMƏ	454	LALƏ RASİM QIZINA	511
“HAMİLƏLİK”	455	TƏLƏSMƏYİN	512
VAXTSIZ ƏCƏL	456	AYRILIQ AYRILIQDI	513
HÜNƏRLƏ YANAŞI	457	MİR CƏLAL HEYY	513
ÜZÜ BAKIYA	458	ŞAİRLƏR AĞLAYACAQ	514
KİTABXANANIN OXU ZALINDA	459	ÇOBAN ƏFQAN	515
“Şəksipirin əsəri tamaşaya qoyuldu...”	459	DÜNYADA TƏRİFLİ BİR GÜN OLMADI	516
“YÜZ İLİN” SÖHBƏTİ	460	HACININ QIZI	518
“DİVANƏ”	461	ÜRƏYİM	519
CƏNNƏT – CƏHƏNNƏM	464	DEMİR HANI NƏRİMANIM	519
ALOV	464	ASPIRANT DOSTUM	
YUXULAR	465	ABDULLA ABASOVUN QIZINA	520
BULUDLARDAN YUXARIDA	465	PƏNAHİ MAKULUNUN DƏFNİNDƏ	520
MUĞAYAT OL	466	HAZİR OL	521
OXUYURUQ	466	ZARAFAT	522
HƏRƏMİZ BİR CÜRƏ XƏSBƏXTİK,		HEYRƏT	523
QARDAŞIM	467	QIYMƏT	523
AĞIRLIQ	468	SƏLİQƏ-SƏHMAN	523
O VAXT YAŞID İDİK	469	LAKİN	524
DÜNYA	470	NİGARANAM	525
OĞUL	470	MƏNƏ OXŞASAN	527
		OĞLUMA CAVAB	528

ANA	661
YADINA DÜŞƏCƏYƏM	662
ÜRƏYİM	663
BU DÜNYA NƏRDİVANDI	664
AZƏRBAYCAN	665
ÖMRÜMÜN YAZISAN	666
LAYLAY	666

Ellərə ellərə...

<i>“NAZİM HİKMƏTLƏ SÖHBƏT” SİLSİLƏSİNDƏN</i>	
NAZİM HİKMƏT	671
SABAH GƏLƏSİYDİ	672
SİZ XOŞBƏXTSİNİZ	673
NAZİM ŞEİR DEYİRDİ	675
MƏN BİLSƏYDİM	676
TÜRK MİSRASI	678
QARA DƏNİZ SAHİLİ, NAZİM HİKMƏT	
HEKAYƏTİ	679
ANKARADA MƏMMƏD ƏMİN RƏSULZADƏNİN	
MƏZARI	680
TÜRK QARDAŞIM	681

<i>“YUXULARDA YANAN ŞƏHƏR”</i>	
1. MƏNDƏ BİR BELORUS QIŞQIRIR İNDİ	685
2. XATIN HARAYI	685
3. DOQQUZ MİLYON VƏ YARALI AĞAQLAR	687
4. YUXULARDA YANAN ŞƏHƏR	688
5. YERİN TARIXI	689
6. ŞAİR	690

RƏŞİD BRÜSSELDƏ	691
NİZAMİ AVROPADA	692
ANAMIN TOXUDUĞU XALI	693
MEHR-ÜLFƏT	694
AYNUR	696
REKLAM	699
BİR QOCA TƏR TÖKÜRDÜ	700
AĞCAQAYIN AĞAQLARI	703
BAKI, SARAYEVO	704
FƏLƏSTİN NƏĞMƏLƏRİ	704
TƏBRİK, QARDAŞ!	706
“Varadero kurortdu...”	706
“Hava nəmdi, hava nəm”	707
“Nazik bir xətt uzanır...”	708
PIKASSONUN GÖYƏRÇİNİ	709

<i>HİNDİSTAN YADIGAR GÜNLƏRİM</i>	
1. TƏYYARƏDƏ	710
2. GÖYƏRÇİN	711
3. FİLLƏR VƏ TULALAR	712
4. GƏZMƏYƏ QURBƏT	713
5. GÖZLƏR, TALELƏR	715
6. RƏNGLƏR, ODLAR	717
7. MİNARƏ	718
8. YEDDİ YÜZ MİLYON VƏ İKİ NƏFƏR	719
9. TACMAHAL	723
10. ZİYAFƏT	724

BERLİN YOLU	725
ALMANİYA	726
LALƏ	727
RƏHİM	727
PƏNCƏRƏ ÖNÜNDƏ	728
QUSTA	729
İNKVİZİSİYA QƏHRƏMANI	730
YADA DÜŞDÜ	731
BERLİN	732
ALMAN ƏSGƏRİNƏ	732

KOMENDANT ARVADI	734
ALMAN QIZI RENATE	737
MƏFTİLLƏR, MİSRALAR	739
BUHENVALD SÜKUTU	740
DANIŞ, ELBA	741
ROMA	745
BRUT	746
ETNA	747
QƏDİM AVTOQRAF	748

<i>ODESSA, QARA DƏNİZ</i>	
1. MAVİLİK	750
2. UÇAN LƏPƏLƏR	751
3. “ADMİRAL NAXİMOV” GƏMİSİ	752
4. HƏMİD	753
5. DNEPR PROSPEKTƏRİ	754

UKRAYNALI QIZ	756
AQAVA	758
MEHMANXANADA SÖHBƏT	759
TAQANROQ AĞRISI	760

1. GÜRCÜSTAN ÇİÇƏYİ MAKƏ	762
2. ASƏF İDİ, PÜSTƏ İDİ, BİR DƏ MƏN	762
3. ƏN YAXŞI QADIN	763
4. HİMN	764
5. MƏHƏBBƏT	765

ABXAZİYA	766
YELENA ANDREYEVNA	767
TORPAĞIN ŞÖHRƏTİ	768
SAĞLIQ	770
DƏRBƏND YOLU	771
JELEZNOVODSKDA “GÖZƏLLİK” BULAĞI	772
“Yenə yavaş-yavaş havalar düşür”	772
ƏZİZ	775
NİKOLAY	776
XARİCİLƏR	777
BƏXTİYAR VAHABZADƏ İLƏDAŞKƏNDƏ	
QONAQ EVİNDƏ SÖHBƏT	778
KƏRKÜK YAYLIĞI	780

Heç nə istəməyən qız...

QIZIM	785
HAZIRCAVAB	786
BİR HƏYƏTDƏ BEŞ UŞAĞIN SÖHBƏTİ	786
XATİRƏ	787
HEÇ NƏ İSTƏMƏYƏN QIZ	788
DİŞLƏRİ MIRIQ, DÜYMƏSİ QIRIQ	788
ŞALVARI QISA, QARDAŞIM İSA	788
UŞAQLAR — BÖYÜKLƏR	789
HEYKƏL	789
YOXA ÇIXAN YEDDİ YAYLIQ DASTANI	790
XANIMIN SƏRGİDƏ İŞTİRAKI	790
ŞEYTAN QIZ	791
AY XANIM, GƏL OYNAYAQ	791
“ARI” VƏ “ALI”	791
NAZİM	792
DÜZ GÖRÜBSƏN, ATACAN	792
YUXUDA AĞLATDILAR	793
NƏZRİN GÖR KİM OLACAQ	794
HƏMİN SİNİFDƏ	794
AYSEL, GÜLSEL, İMAMƏT	795
QIZIL LƏLƏK NAĞILI	797
SOLMAZ	799
RUXSARƏNİN BABASI	800

HƏSƏNZADƏ NƏRİMAN ƏLİMƏMMƏD OĞLU

(Bioqrafik məlumat)

1931-ci il fevral ayının 18-də Qazax rayonunun Poylu stansiyasında (indiki Ağstafa rayonu ərazisi) anadan olmuşdur. Atası Poylu dəmir yolunda işləmişdir.

Bir yaşında atasını, 23 yaşında isə anasını itirən gənc Nəriman ibtidai və orta təhsilini öz rayonlarında almış, 1949-53-cü illərdə indiki Gəncə Dövlət Pedaqoji Universitetinin filologiya fakültəsini bitirmişdir. 1954-56-cı illərdə ordu sıralarında xidmətdə olmuşdur.

1961-ci ildə Moskvada M.Qorki adına Ədəbiyyat İnstitutunu bitirərək, ikinci ali təhsil almış, Moskvada ikiillik Ali Ədəbiyyat Kurslarında da oxumuşdur.

1962-1965-ci illərdə Azərbaycan Dövlət Universitetinin “Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi” kafedrasının aspirantı olmuş, “Azərbaycan — Ukrayna ədəbi əlaqələri” mövzusunda dissertasiya müdafiə edərək (1965) elmlər namizədi alimlik dərəcəsi almışdır.

1962-ci ildə respublika Televiziya və Radio Verilişləri Komitəsində böyük redaktor, sonralar “Uşaq və gənclər ədəbiyyatı nəşriyyatı”nda redaktor, “Azərbaycan gəncləri” qəzetində, “Azərbaycan” jurnalında şöbə müdiri, “Ədəbiyyat və incəsənət” qəzetinin Baş redaktoru (1976-90) vəzifələrində işləmişdir. SSRİ Yazıçıları Ədəbiyyat Fondu Azərbaycan bölməsinin direktoru olmuşdur. 1991-2001-ci illərdə mətbuat və informasiya nazirinin birinci müavini vəzifəsində çalışmış, Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 221 sayılı sərəncamı ilə mətbuat və informasiya nazirini əvəz etmişdir.

1954-cü ildə Azərbaycan Yazıçılar İttifaqının (Birliyinin), sonralar isə İdarə Heyətinin üzvü seçilmişdir.

1991-95-ci illərdə Azərbaycanın Xalq deputatı olmuşdur.

Hazırda Milli Aviasiya Akademiyasında “Humanitar fənlər kafedrası”nın müdiri işləyir, dosentdir. MAA Elmi Şurasının üzvüdür. Azərbaycan yazıçılarının XI qurultayında katibliyin qərarı ilə Ədəbiyyat Fondu İdarə Heyətinin sədri təyin edilmişdir (2004-cü il).

2002-ci ildə Beynəlxalq Elmlər Akademiyasının (Azərbaycan bölməsi) müxbir üzvü, 2004-cü ildə isə akademiki seçilmişdir. Əməkdar İncəsənət xadimidir. “Şərəf nişanı” ordeni, Azərbaycanın və Belarusun Fəxri fərmanları ilə təltif olunmuşdur.

Müstəqil Azərbaycan Respublikasının “Şöhrət” ordeni (2001) ilə təltif olunmuş və Fərdi prezident təqaüdünə layiq görülmüşdür.

Mətbuatda 1953-cü ildən çıxış edir. Əsərləri keçmiş SSRİ və bir çox xarici ölkə xalqlarının (ingilis, fransız, alman, fars, italyan, çex, hind, ərəb, xorvat və s.) dillərinə tərcümə edilmişdir.

Bakıda “Seçilmiş əsərləri” (“Azərnəşr”, 1987), Tehranda “Söyüd” (1990) və Tiflisdə “Seçilmiş əsərləri” (“Merani”, 1983) nəşr edilmişdir. “Nabat xalanın çörəyi” povesti Moskvada “Molodaya qvardiya” nəşriyyatında rus dilində (1987), Tbilisidə gürcü dilində (1998) nəşr olunmuşdur.

N.Həsənzadə epik-dramatik poemalar müəllifi kimi də tanınmışdır: “Nəriman” (“Azərnəşr”, 1968), “Zümrüd quşu” (“Gənclik”, 1976), “Kimin sualı var?” (“Gənclik”, 1984). Hər üç poema rus dilində də nəşr edilmişdir.

“Bütün Şərq bilsin” pyesi əvvəlcə Sumqayıt Dövlət Dram Teatrında (1980), sonra Akademik Milli Dram Teatrında (1982), Moskvanın V.Mayakovski adına Akademik Dram Teatrında (1983) göstərilmiş və mükafatlandırılmışdır. “Atabəylər” (1984) və “Pompeyin Qafqaza yürüşü” (1997) mənzum pyesləri Akademik Milli Dram Teatrında və Naxçıvan MR Dövlət Musiqili Dram Teatrında tamaşaya qoyulmuşdur. “Atabəylər” pyesi Naxçıvan MR-in 80 illiyi münasibətilə (2004) yubiley tamaşası kimi göstərilmişdir.

N.Həsənzadə 34 bədii-poetik toplunun, “Tariximiz, taleyimiz” adlı irihəcmli elmi-ədəbi-tənqidi məqalələr kitabının müəllifidir. 2004-cü ildə “Seçilmiş əsərləri” dövlət tərəfindən latın qrafikası ilə kütləvi tirajla nəşr edilmişdir. 100-dən artıq şeirinə musiqi bəstələnmişdir. Bəstəkar R.Mustafayevlə “Nəriman” və N.Əliverdi-bəyovla “Vətən” kantatalarını işləmişdir.

Əsərləri haqqında respublika və xarici mətbuat səhifələrində məqalələr dərc olunmuş, ədəbi yaradıcılığı qiymətləndirilmişdir. "Nə-

riman Həsənzadənin lirikası" mövzusunda namizədlik dissertasiyası müdafiə edilmiş (Güldanə Pənahova), "Nəriman Həsənzadənin yaradıcılıq yolu" adlı monoqrafiya (prof. Sadıq Şükürov) yazılmışdır.

N.Həsənzadə bir sıra Avropa və Şərqi ölkələrində keçirilən elmi-ədəbi konfransların, poeziya simpoziumlarının, rəsmi dövlət səfərlərinin iştirakçısıdır. 1992-ci ildə Türkiyənin Böyük Millət Məclisində və Beynəlxalq Budapeşt konqresində xalq deputatı kimi nümayəndə heyəti adından çıxışlar etmişdir.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı ilə N.Həsənzadəyə 2005-ci ildə Xalq şairi fəxri adı verilmişdir.

Xalq şairi Nəriman Həsənzadənin xarici mətbuat səhifələrində "Vətənsiz" (Rumıniya, 2009) və "Nuru Paşa" (Türkiyənin 9 jurnalında) poemaları dərc edilmişdir.

"Kaysəri poeziya günləri"ndən (Türkiyə, 2009) şair yüksək təsəvvürlər və ödüllərlə qayıtmışdır.

N.Həsənzadə ilin şairi elan olunmuş, ona "Uğur—2009" diplomu verilmişdir.

Nəşriyyat redaktoru:
Ramin Qurban

Texniki redaktor:
Gülzar İbrahimqızı

Kompyuter tərtibatçısı:
Aliyə Qabilqızı

Kompyuter yığımı:
Pərvanə, Rəvanə, İradə

Yazılmağa verilmişdir:	28.VIII.2009
Çapa imzalanmışdır:	20.IV.2010
Kağız formatı:	60x90 1/16
Həcmi:	50,75 ç.v.
Tirajı:	500

**Kitab “Prometey” jurnalının
redaksiyasında yığılıb-səhifələnmiş,
“CBS” mətbəəsində hazır diapozitivlərdən
çap edilmişdir**
